7-143

THEOLOGIA

AD USUM

SEMINARII MECHLINIENSIS.

et Namurcensis.

1851

Déposé.

TRACTATUS

DE

SPONSALIBUS ET MATRIMONIO,

OLIM A PROFESSORIBUS SEMINARII MECHLINIENSIS DICTATUS,

ET DEINDE, SUB NOMINE P. DENS, TYPIS EDITUS,

NUNC VERO IN PLURIBUS EMENDATUS, POSTERIORIBUS SUMMORUM PONTIFICUM DECRETIS ET STATUTIS DIOECESANIS ACCOMMODATUS, AC RECENTIORUM AUCTORUM ANIMADVERSIONIBUS LOCUPLETATUS,

PRIMA EDITIO.
Utinam ultima!!

ALMA COLLEGE
236.7
LIBRARY
D434
Alma, California

ALMA COLLEGE
LIBRARY
Alma, California

MECHLINIÆ.

H. DESSAIN, SUCCESSOR P. J. HANICQ,
SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREG. DE PROPAGANDA FIDE ET
ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHI.
MDCCCLXI

3393

Cum duo præcipue in sacerdote et animarum pastore requirantur, probitas videlicet et doctrina, earum utraque in Seminario est comparanda.

S. CAROLUS BORROMÆUS, INSTIT. SEMINARII, PART. 3. CAP. 1.

In signum authenticitatis.

ENGELBERTUS

MISERATIONE DIVINA TITULI S. BARTHOLOMÆI IN INSULA S.R.E. PRESBYTER CARDINALIS STERCKX, ARCHIEPISCOPUS MECHLINIENSIS, PRIMAS BELGII, ETC.

Alumnis Seminarii nostri et universo clero diœcesis salutem in Domino.

In hoc tractatu, nostra, Officialis nostri et professorum Seminarii diœcesani cura elaborato, non tantum fidei dogmata, quæ sanctum Matrimonii Sacramentum concernunt, sed ea etiam quæ ad mores et disciplinam pertinent, dilucide traduntur; imo modus dispensationes matrimoniales petendi et exequendi juxta modernum tribunalium Romanorum stylum et praxim accurate proponitur. Cunctis igitur

Theologiæ studiosis, parochis præsertim et confessariis commendamus ut hunc librum attente legant, et regulas in eo traditas diligenter observent.

Datum Mechliniæ, die 23. Septembris 1861.

ENGELBERTUS, Card. Arch. Mechl.

De mandato Eminentiæ suæ :

E. C. Verstraeten, Secret.

TRACTATUS

DE

SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

PROOEMIUM.

Matrimonium, quod inter Ecclesiæ Sacramenta ultimo loco recensetur, hoc quidem peculiare habet, quod non tantum sit signum gratiæ spiritualis quam confert, sicut cætera Sacramenta novæ legis, sed etiam signum sacrum mirabilis conjunctionis Christi cum Ecclesia, atque eatenus Sacramentum hoc magnum dicitur ab Apostolo, ad Ephes. cap. 5.

Porro præter rationem Sacramenti, quam ipsi indidit Christus Dominus, matrimonium rationem habet contractus naturalis et religiosi, qui inter virum ac mulierem vinculum inducit perpetuum cum peculiaribus obligationibus ac officiis. Utraque autem hæc ratio et Sacramenti et contractus multas suscitavit arduas ac intricatas quæstiones; adeo quidem ut ipse S. Augustinus lib. 1. *de conjugiis adulterinis,* postquam varia dubia sibi proposita resolvit, hæc addat: *His itaque pro modulo pertractatis atque discussis, quæstionem tamen de conjugiis obscurissimam et implicatissimam esse non nescio; nec audeo profiteri omnes sinus ejus, vel in hoc opere vel in alio, me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgear, explicare.*

Post S. Augustini tempora autem plura Conciliorum et Summorum Pontificum decreta catholicam de hoc magno Sacramento doctrinam plurimum illustrarunt, errores hæreticorum condemnarunt, et varias disciplinæ leges sanxerunt, quibus orthodoxiæ optime provisum et abusibus via præclusa fuit.

Istis decretis ubique inhærentes hunc tractatum, cla-

riori quo fieri potuit modo, pro majori Theologiæ candidatorum commodo, conscribere conati sumus.

Præmittimus autem tractatum de Sponsalibus, quæ matrimonium præcedere solent, sive solemniter coram Ecclesia, sive privatim ineantur, et non raro animarum rectoribus serias difficultates suscitant.

S. Thomas de Sponsalibus et Matrimonio agit in Supplemento Summæ theologicæ a quæst. 41. usque ad quæst. 68. inclusive.

Ipso duce, agemus :

A N. 1 ad 6. de Sponsalium natura et adjunctis ;

N. 7 et 8. de eorum effectibus et necessitate ;

N. 9 et 10. de impedimentis Sponsalium ;

N. 10 ad 20. de eorum dissolutione ; ac tandem N. 21 et 22. de proclamationibus, et officio pastoris erga nupturientes.

Postea dicemus de Matrimonio : et quidem N. 23 ad 25. de ejus natura ut est in officium naturæ, institutione, honestate etc. ;

N. 26 ad 29. de Matrimonio ut est Sacramentum ;

N. 30 ad 33. de effectibus, et separabilitate contractus et Sacramenti ;

N. 34 ad 38. de consensu matrimoniali, quo contractus et Sacramentum perficitur, et de conditionibus ei appositis.

N. 39 et 40. agitur de fine contrahendi et de bonis matrimonii : specialiter vero de bono prolis N. 41 ; de bono fidei et debito conjugali N. 42 ad 49 ; de bono Sacramenti et indissolubilitate N. 50 ad 55 ; quibus succedit tractatio de divortio et polygamia N. 56 et 57.

Dein N. 58. incipimus agere de impedimentis matrimonii et de potestate ea condendi ;

N. 61. vero ad 65 peculiariter de impedimentis impedientibus tantum ;

N. 66 et sequentibus usque ad N. 92. de impedimentis dirimentibus.

Sequitur N. 93 et 94. de convalidatione matrimonii nulliter contracti ; ac tandem N. 95 ad 102. agitur de dispensatione in impedimentis.

Præmittitur de more decretum Concilii Florent. et Canones Conc. Tridentini.

Summa doctrinæ catholicæ de Matrimonio ex Conciliis Florentino et Tridentino.

Decretum Concilii Florentini.

Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem Eph. cap. 5. ℣. 32 : *Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico, in Christo et in Ecclesia.* Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonii : 1um est proles suscipienda et educanda ad cultum Dei ; 2um est fides, quam unus conjugum alteri servare debet ; 3um indivisibilitas matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem Christi conjunctionem et Ecclesiæ : quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est ; cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.

Canones Concilii Tridentini (Sess. 24.)

I. Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum ; neque gratiam conferre ; anathema sit.

II. Si quis dixerit, licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum ; anathema sit.

III. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, et dirimere contractum ; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, et dirimant ; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse ; anathema sit.

V. Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit.

VI. Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.

VII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui, dimissa adultera, aliam duxerit, et eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto; et oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus, tentari.

X. Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam jungi matrimonio; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam; aut benedictiones, et alias cæremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad judices Ecclesiasticos; anathema sit.

DE SPONSALIBUS.

N°. 1. De nomine, definitione et divisione sponsalium.

S. Thom. supplem. quæst. 43. art. 1.

Sponsalia

Sponsalia dicuntur a *spondendo*, quod est sponte promittere. Triplici modo vox accipitur :

1°. Pro muneribus quæ sponsæ vel sponso offeruntur; et ita sumitur 1. Reg. cap. 18. ℣. 25 : *Non habet rex sponsalia necesse.*

2°. Pro matrimonio rato non consummato : quo sensu Beata Virgo, Luc. cap. 2. ℣. 5. dicitur *desponsata Josepho uxor.* In jure canonico, et apud Canonistas, matrimonium non consummatum similiter *sponsalia de præsenti;* contrahentes vero *sponsus* et *sponsa* vocantur.

3°. Sumitur magis proprie et stricte pro promissione futuri matrimonii inter virum et mulierem : hoc Canonistæ *sponsalia de futuro* dicunt.

Quomodo definiuntur sponsalia stricte dicta?

definiuntur :

R. Promissio matrimonii mutua inter personas determinatas et habiles.

Promissio matrimonii

Dicitur : *promissio matrimonii;* nam ut subsistant sponsalia, debet matrimonium vere promitti; nec sufficit simplex intentio, desiderium, aut propositum, licet verbis expressum, sed omnia ad veram promissionem necessaria adesse debent.

mutua

Dicitur *mutua*, id est reciproca, seu utrimque data et acceptata promissio. Debet esse mutuo data : nam sponsalia sunt contractus onerosus; et sicut non subsistit matrimonium sine mutua corporum traditione, sic nec sponsalia sine mutua futuræ hujus traditionis sponsione subsistunt. Hinc dicitur, quod sponsalia non possint claudicare, sive valida esse ex una parte, non ex altera.

Debet promissio etiam mutuo esse acceptata, cum nulla promissio, licet jurata, sine acceptatione vim obligandi habeat : dum autem mutuo sponte promittunt, eo ipso acceptant mutuam promissionem.

Igitur si una tantum pars promittat, et altera non repro-

mittat, non erunt sponsalia. Imo nequidem erit illa promissio obligatoria, nisi promittens voluerit specialiter se obligare alteri parti, etiamsi hæc non repromittat: alias nemo censetur velle se ad matrimonium contrahendum obligare, nisi sub conditione quod altera pars etiam se obliget.

inter personas determinatas,

Additur : *inter personas determinatas ;* quia sicut matrimonium est contractus unius cum una determinata persona, ita pariter hoc ejus præambulum. Unde vera sponsalia non forent, nec consequenter oriretur impedimentum publicæ honestatis, si quis pluribus filiabus simul promitteret, se unam ex ipsis ducturum in uxorem quam non determinaret, singulis licet acceptantibus et repromittentibus. Esset tamen vera promissio ; adeoque inde oriretur obligatio in viro eligendi unam ex ipsis, quæ vicissim in nuptias consentire teneretur.

et habiles.

Denique cum multis non immerito additur : *et habiles ;* quia licet conditio communis sit omnis contractus, ut fiat inter personas habiles ad contrahendum, hic speciali ratione personæ habiles esse debent, quatenus ipsæ sunt objectum futuri contractus matrimonialis, qui promittitur.

Quomodo dividuntur sponsalia?

Varie dividuntur

R. Dividuntur : 1°. in *solemnia* et *clandestina*. Solemnia dicuntur, quæ contrahuntur coram parocho et testibus ; clandestina dicuntur, quæ sine præsentia parochi contrahuntur, sive testes adsint sive non : hæc vocantur etiam *privata*.

2°. In *absoluta*, quæ pure, sine conditione, et *conditionata*, quæ sub certa conditione ineuntur.

3°. In *firma*, quæ rescindi non possunt ab alterutro, et *rescindibilia*, quæ ab una parte contrahentium rescindi seu dissolvi possunt.

4°. In *simplicia*, quibus nulla pœna annexa est, et *pœnalia*, quibus pœna contra resilientem statuitur.

5°. In *jurata*, sive juramento firmata, et *non jurata*.

N°. 2. *De consensu requisito ad sponsalia.*

Consensus sponsalitius debet esse proprius,

Qualis requiritur consensus ad valida sponsalia?

R. Requiritur consensus proprius, mutuus, plene deliberatus, internus simul et externus.

Debet esse *proprius* seu *personalis*, ut patet ex eo,

quod nemo, quoad dispositionem sui corporis in ordine ad matrimonium, subjiciatur dominio alterius, sed quisque sit proprii juris. Unde si parentes loco prolis contrahant sponsalia, ea non subsistunt, nisi proles ipsa consentiat.

mutuus, Quod consensus debeat esse *mutuus*, constat ex dictis N° præcedente.

plene deliberatus, Debet esse *plene deliberatus* : non equidem requiritur ea deliberationis perfectio, quæ in maturitate consilii et ponderatione omnium circumstantiarum rei consistit ; sed ea saltem requiritur, quæ necessaria est in materia lethali ad peccandum mortaliter. Ratio est, quod sponsalia inducant gravem obligationem justitiæ : nemo autem censetur velle sub gravi se obligare, nisi sufficienter adverterit et plene consenserit.

Hinc sponsalia contrahere nequeunt amentes aut ebrii. Imperfecte ebrii e contra, in quibus manet sufficiens rationis usus, valide possent contrahere.

Neque valide contraheret ebrius, etiamsi prævidisset se in ebrietate sponsalia initurum : cum enim consensus ad sponsalia requisitus sit actus elicitus voluntatis deliberatæ, patet, quod debeat esse in se seu *directe voluntarius* ; actus enim eliciti voluntatis indirecte tantum voluntarii esse non possunt.

internus simul et externus. Debet consensus esse internus et simul externus : *internus*, quia est proprie actus voluntatis ; *externus*, seu externe manifestatus, quia promissio debet utrimque dari et acceptari, adeoque utrimque innotescere, quod fieri non potest nisi externe signis manifestetur.

An valent sponsalia, si quis externe quidem serio proferat verba consensum importantia, sed 1° *interius positive nolit promittere ; vel* 2° *interne etiam promittens nolit tamen promissione obligari ; vel* 3° *cum animo promittendi et se obligandi statuat promissa non adimplere ?*

Invalida sunt sponsalia, si quis externe serio consensum expri- R. ad 1. In primo casu non valent sponsalia, neque sic ficte promittens promissione ligatur, etsi graviter peccet et teneri possit ad reparanda damna forte illata ; et ratio est, quia sine voluntate promittendi non datur vera promissio, neque adeo promissionis obligatio. Ita cum S. Alphonso de Lig. n. 852 et communiori sententia videtur tenendum, contra Nic. Pauwels et alios, qui sive generaliter

mat, interne autem contrahere nolit;

pro valore contractus, excepto matrimonio, sive etiam specialiter pro valore contractus sponsalitii, aiunt sufficere, quod quis voluntarie signa consensus serio exterius ponat. In foro tamen externo supponitur consensus internus, quando serio præstatur externus.

item si volens promittere nolit se obligare;

R. ad 2. Quod quis etiam interne promittens matrimonium, nequidem implicite velit se obligare, potest contingere duplici ratione : vel quia ipse ignorat ex promissione illa oriri obligationem exequendi matrimonium; vel quia hoc sciens positive non vult se obligare ad matrimonium.

Si ignorat ex promissione oriri obligationem contrahendi matrimonium, respondet S. Alph. de Lig. n. 833 : « Certum est non teneri, ut dicunt Salmanticenses cum communi (quidquid aliqui aliter sentiant); quia qui ignorat naturam promissionis, non habet veram promittendi voluntatem. »

Si quidem sciens naturam promissionis, positive non vult revera ad matrimonium se obligare, tunc minus liquet an obligatio subsistat necne. Duplicem sententiam recenset S. Alph. loco cit.

« Prima sententia dicit, quod iste non solum peccet mortaliter contra justitiam, sed etiam ex justitia teneatur ad contrahendum matrimonium; nec excusatur, si damnum alio modo velit resarcire. Ratio, quia in ipsa promissione, quando est vera, necessario est insita obligatio ipsi competens; cum autem quis minime vult promittere, minime quidem obligatur, sed quando vere promittit, non potest nolle obligari juxta conditionem contractus; nequit enim a promissione obligationem illi propriamse parare; ita probabiliter Pontius de Matrim...

« Secunda vero sententia probabilior, cui subscribimus, et quam tenet Sanchez de Matrim.... negat esse obligationem contrahendi. Ratio præcipua est, quia omnis obligatio, quæ non habetur ex lege, oritur ex privata hominis voluntate; ergo ubi deest voluntas se obligandi, deficit obligatio. Et hoc etiamsi promissio fuerit juramento firmata, ut docet Sanchez cum S. Bonav..... juramentum enim sequitur naturam promissionis. »

Itaque cum in casu detur duplex voluntas contraria, promittendi scilicet et se non obligandi, censetur prævalere voluntas non se obligandi. Hæc sententia latius pro-

bata videri potest apud P. Jos. Pauwels, de sponsalibus cap. 2. §. 381 et seq.

R. ad 3. Sola intentio, seu propositum non adimplendi promissionem, non reddit sponsalia invalida; sicut ipsum matrimonium non est invalidum, et si quis careat animo obligationes matrimonii adimplendi, vel etiam eas infringere proponat.

valent si desit tantum voluntas adimplendi promissa.

An valida sunt sponsalia ex errore vel dolo, item ex metu contracta?

Invalida sunt inita ex errore circa substantiã;

R. ad 1. Si error vel dolus sit circa substantiam, ut si intendens promittere Annæ, promittat Catharinæ, aut circa accidens redundans in substantiam, sponsalia certe sunt invalida, quia deest legitimus consensus.

probabilius valent inita ex errore circa accidens.

Si error sit circa accidens tantum, etsi error det locum contractui, ita ut quis nollet contrahere nisi in hoc erraret, probabilius est valere consensum, quia verus datur consensus in substantiam; sed sponsalia tunc plerumque sunt rescindibilia ex parte illius qui errorem vel dolum passus est. Conf. N. 16. et dicenda de errore, prout est impedimentum dirimens matrimonii.

Probabilius invalida sunt inita ex metu gravi:

R. ad 2. Si sponsalia contrahantur ex metu gravi injuste incusso in ordine ad extorquendum consensum, probabilis quidem est sententia, valida esse sponsalia, quam tenent Coninck, Viva, aliique; quia, aiunt, verus datur consensus, et nulla lex illa specialiter irritat, sicut datur lex irritans matrimonium ex tali metu initum.

Sed S. Alph. de Lig. n. 844. merito probabiliorem habet contrariam sententiam, quam Sanchez, Pontius et plures tuentur, inter quos illi omnes, qui generatim sustinent, quosvis contractus ex gravi metu initos, irritos esse. Hic autem specialis urget ratio, quod, cum talis metus irritet matrimonium, consequenter irritare debet sponsalia; siquidem esset promissio de matrimonio ex impulsu metus illius contrahendo. Argumentum ita exponit S. Alph.: « Licet enim, inquit, loquendo de contractibus in genere... tenui, quod contractus metu initi sint de se validi, circa sponsalia vero diversa occurrit ratio. Nam in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, bene potest metum passus, nisi velit contractum rescindere, manere obstrictus ad illum exequendum; at nemo potest obligari ad exequendum actum

per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset matrimonium durante tali metu contrahendum. Unde, sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale matrimonium, ita nec ad ejus media sive dispositionem, prout sunt sponsalia: dispositiones enim induunt eamdem naturam actus, et ideo passim doctores asserunt sponsalia naturam matrimonii sequi. Adde quod connexoru m idem debeat esse judicium, ut infertur ex cap. *Translato*, de Constitut. Quapropter, sicut matrimonium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus. Ex his infertur quod ex hujusmodi sponsalibus minime oriatur impedimentum publicæ honestatis. » Confirmant hanc sententiam ex cap. *Ex litteris*, de Despons. impub. Conf. Collet, de Sponsal. n. 18. et seq.

valent si metus fuerit levis,

Dicta intelligenda sunt de metu gravi, sive absolute gravis sit, sive relative ad personam cui incutitur. Si autem levis tantum sit metus injustus dans causam contractui, probabilius contra Navarrum, Lessium etc. dicitur sponsalia esse valida, uti ipsum matrimonium ex levi metu contractum, validum est. Attamen, ut probabilius habet S. Alphons. cum Layman, Sanchez, etc. contra Pontium, Vivam et alios, quod metum passus posset sponsalia ista rescindere, uti alter teneretur ei ex justitia fidem datam relaxare.

sed rescindi possunt a metum passo.

Si metus, licet gravis, sit juste incussus etiam in ordine ad consensum extorquendum, sponsalia sunt valida; ut si juvenis gravi denuntiationis metu promittat matrimonium puellæ, quam vi oppressit.

Quid censendum, si metus sit injustus quidem, sed non incussus in ordine ad consensum extorquendum, collige ex dicendis, ubi de impedimento *vis*.

N°. 3. De signis consensus sponsalitii.

Quibus signis consensus contrahentium sponsalia manifestari potest ?

Signa consensus certa.

R. Sufficiunt quæcumque signa, dummodo per ea utriusque partis promissio et acceptatio in alterius notitiam perveniat : eo ipso enim adest amborum in idem consensus. Unde sufficere possunt verba, scriptura, nutus; item datio arrhæ vel annuli, etc. si consuetudo patriæ

talia habeat ut signa consensus. Certe sufficit si uterque dicat alteri : *Promitto tibi matrimonium.*

In Pastorali nostro præscribitur hæc forma pro sponsalibus solemnibus coram parocho contrahendis : *Ego N.. in præsentia astantium promitto me daturum fidem meam tibi N.. quam hic manu teneo, et te ducturum in legitimam uxorem meam, si non obstiterit aliquod canonicum impedimentum.* Similibus verbis repromittit mulier.

An sufficiat taciturnitas.

Sola taciturnitas non est signum sufficiens ad manifestandum consensum, nisi in casu ubi parentes contrahunt pro prolibus, juxta quod statuit Bonifacius VIII in § 2. cap. un. *de Despons. impub.* in 6 : *Porro ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur.* Tunc enim filius censetur consensisse : pro foro tamen conscientiæ requiritur, ut vere interne consenserit.

Signa dubia.

Ubi verba seu signa sunt dubia aut ambigua, ex circumstantiis, consuetudine, etc. sensus determinandus est. In foro interno generatim standum est intentioni contrahentium : in foro externo autem communi intelligentiæ et sensui verborum, sic ut juxta aliquos inclinandum sit in favorem matrimonii, juxta alios potius in favorem libertatis.

Ita ambigua sunt hæc verba : *Accipiam* vel *habebo te in uxorem,* quæ vel promissionem, vel simplex propositum indicare possunt. Hæc verba : *Non ducam aliam nisi te,* habent hunc sensum disjunctivum : *Vel nullam ducam, vel si aliquam ducam, te ducam, et non aliam ;* adeoque non involvunt sponsalia, nisi concurrant circumstantiæ, quæ indicent intentionem promittendi matrimonium. Verba : *Ducam uxorem et non aliam nisi te,* juxta Zoesium, continent promissionem matrimonii.

Si filia juveni eam ad matrimonium postulanti dicat : *ita contenta sum,* vel *consentio,* vel *cupio tecum inire matrimonium,* illa verba per se non involvunt promissionem, sed continent nudi propositi, vel simplicis intentionis, aut desiderii declarationem, quæ ad sponsalia non sufficiunt. Dicitur *per se,* quia ex circumstantiis aliquando vim promissionis habere censentur : unde in Thesauro Resolutionum legitur similis casus in quo a S. Congreg. Concilii sponsalia declarata fuerunt valida, in causa proposita 24 Nov. 1781.

Monitum Steyaertii.

Notandum hic etiam est id quod dicit Steyaert, agens de promissione generatim: «Non ex verbis solis, sed et ex circumstantiis sumendum, an sit promissio; non enim quodlibet *promitto* vel *dabo* mox inducit hoc vinculum: civilitas, jactantia, affectus ostendendi firmum propositum, fortiorve assertio etc. sæpe promuntur, potius quam detur fides. Sæpius adhuc fides aliqua datur, sed facile occurrentibus aliis rationibus revocanda. Pro rigida obligatione inter homines communiter expressius aliquid requiritur in promissione. »

An essent sponsalia, si vir et mulier privatim inter se dicerent: Accipio te in uxorem: Accipio te in maritum?

Sponsalia non inducit consensus de præsenti clandestinus,

R. Negative; nam verba ista non significant matrimonium promitti, sed iniri; quare non involvunt sponsalia, sed matrimonium: unde possent valere ad inducendum vinculum matrimonii in locis ubi Tridentina lex circa clandestinitatem non viget; ubi vero hæc viget, nec matrimonium efficerent, nec sponsalia. Ex declarationibus enim sacræ Congregationis Concilii constat, matrimonium hujusmodi clandestinum non transire in sponsalia de futuro. Conf. Benedict. XIV. Institut. 46. n. 23.

bene vero consensus matrimonialis ob solam impubertatem invalidus.

E contra matrimonium impuberum propter impubertatem nullum, valet in ratione sponsalium de futuro, ut liquet ex cap. un. *de Despons. impub.* in 6°.

An adimpletio civilium formarum matrimonii, quibus vir et mulier declarant coram magistratu, sese mutuo in conjuges accipere, habent rationem sponsalium?

Vim sponsalium non habet matrimonium civile.

R. Distinguunt Carrière et Gury inter eos qui habent intentionem contrahendi coram parocho, et eos qui istam intentionem non habent, et dicunt, priores sponsalia contrahere, quia saltem *implicite* se obligant ad contrahendum matrimonium coram parocho; non vero posteriores, quia hi vere matrimonium clandestinum ineunt, quod vim sponsalium nullatenus habet, ut supra vidimus.

Nobis videtur potius generatim dicendum, quod istæ solemnitates non involvant sponsalia, nequidem ubi ambo coram parocho contrahere intendunt; nec adeo tunc inducant impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quod nec ea quæ peraguntur, nec verba quæ proferuntur, ex se aut ex intentione agentium, involvant promissionem matrimonii contrahendi; unice enim inten-

dunt satisfacere legi civili et civiles matrimonii effectus consequi. Esto ex tali actu contrahatur obligatio matrimonium coram Ecclesia ineundi, non sequitur eum habere rationem sponsalium ; obligatio enim contrahendi matrimonium, non ex solis sponsalibus, sed ex aliis etiam causis provenit ; ita sæpe provenit ex fornicatione ad legitimandas proles, etc. Igitur neque ex eo quod actus inducit obligationem matrimonium ineundi, sequitur, eum vim habere sponsalium.

N°. 4. Quinam sint habiles ad contrahendum sponsalia, et de ætate requisita.

S. Thom. supplem. quæst. 43. art. 2.

Quinam possunt valide contrahere sponsalia ?

R. Illi soli, qui sufficiente rationis discretione præditi sunt, ut intelligant ad quid se obligent, et habiles sunt ad matrimonium aliquando valide et licite contrahendum. Habiles ad sponsalia

Defectu primi requisiti contrahere nequeunt amentes, aut pueri ante usum rationis : defectu secundi requisiti invalide spondent, qui habent impedimentum matrimonii perpetuum, sive dirimens sive impediens tantum, quia nemo potest se obligare ad impossibile aut illicitum. Valide autem sponsalia contrahunt impuberes, quia, etsi non nunc, futuri tamen sunt habiles ad matrimonium. Conf. dicenda N. 9. ubi de impedimentis sponsalium. non sunt qui carent usu rationis, aut habent impedimentum matrimonii perpetuum ;

Quænam requiritur ætas ad valide contrahendum sponsalia ?

R. Requiritur, ut tam masculus quam puella ætatem septem annorum compleverint; patet ex cap. *Litteras* et cap. *Accessit* de Despons. impuberum, lib. 4. Decretalium tit. 2. neque septennio minores,

An autem valida sint sponsalia contracta ante completum septennium, si prudentia suppleat ætatem, et rationis discretio adsit, non convenit inter auctores. Plures post S. Thomam hic ad 7. affirmant, ut Sanchez, Neesen, Billuart, S. Alph. de Lig. n. 834 : quia valida sunt jure naturæ, et jus positivum unice præscripsit septennium, ut tunc usus rationis adesse præsumatur in foro externo. Alii vero, ut Wiggers, Steyaert etc. negant, nisi forte prudentia suppleat ætatem.

Regulariter non sunt admittendi ad sponsalia nisi qui intra sex hebdomadas sunt contracturi matrimonium.

quia ipsis videtur lex generatim irritare sponsalia inita ante septennium completum.

Porro licet septennes possint valide contrahere sponsalia, ad ea tamen ante pubertatem a parochis admitti non possunt sine licentia superiorum. Imo admittendi non sunt nisi illi, qui in proximo matrimonium contrahere possunt; Ritualia enim passim requirunt, ut intra sex hebdomadas post contracta sponsalia etiam matrimonium contrahatur, idque statuit Synodus diœces. Mechl. anni 1609.

An sponsalia contracta ante pubertatem sunt omnino firma?

Contracta ante pubertatem post eam adeptam possunt rescindi.

R. Non sunt æque firma ac sponsalia puberum : nam jure positivo revocabilia sunt post pubertatem, ita ut qui impubes contraxit, factus pubes resilire possit, modo statim, id est intra tres dies, ut communiter interpretantur, post adeptam privilegii cognitionem, reclamet coram judice vel testibus, et modo inter eos non intervenerit copula carnalis. Vide cap. *A nobis,* de Despons. impuber. et S. Alph. de Lig. n. 856.

N°. 5. *De sponsalibus clandestinis.*

An valida sunt sponsalia clandestine contracta ?

Sponsalia clandestina sunt valida,

R. Affirmative ; si nempe vere fiat promissio mutua, et cætera adsint ad sponsalia requisita; adeoque etiam inducunt publicam honestatem. Ratio est, quod tunc nihil essentiale desit, nec ulla sit lex ea irritans. Concilium Trident. quidem declaravit irrita matrimonia contracta sine parochi et testium præsentia ; at vero nihil simile decrevit quoad sponsalia. Insuper Benedict. XIV. de Syn. lib. 12. cap. 5. et Institut. 46. n. 12. adfert plura decreta S. Congreg. Concilii, quibus declaratur, præsentiam parochi et testium necessariam non esse. Hinc recte monet Synod. diœc. Mechl. anni 1609. tit. 9. cap. 1 : *Cum Sponsalia de futuro a sacro Concilio Tridentino sint intacta, atque ita relicta in terminis et dispositione juris communis... certum est, ea esse valida et servari debere, etiamsi coram parocho et testibus contracta non fuerint; et cum multi perperam aliter sentiant, error ille a concionatoribus et confessariis, data opportunitate, iis eximatur.*

Non modo valide contrahuntur clandestine inter præsentes, sed etiam inter absentes, sive per litteras, sive

per procuratorem, modo hic habeat speciale mandatum nullatenus revocatum, et ad specialem personam.

Additum est : *si vere fiat promissio*, quia facile in clandestinis contingere potest, ut verus desit promittendi et se obligandi animus, etsi verba promissoria adhibeantur.

An sponsalia clandestina sunt licita ?

R. Quamvis de se sint licita, utpote nulla lege prohibita, propter circumstantias tamen quæ illa comitari aut subsequi solent, plerumque illicita et peccaminosa sunt ; nam contrahi solent præcipitanter, ex passione inordinata, sine consilio et consensu parentum, post conversationes inhonestas et graviora etiam peccata ; deinde sic desponsati non raro sine justa causa fidem frangunt, et ad alias nuptias transeunt. Ideo generatim juventus ab hisce serio avertenda est : si tamen justa causa adsit, v. g. ut sponsus possit secure conducere domum, et omnis inordinatio præcaveatur, sine culpa contrahuntur. sed plerumque illicita.

N°. 6. *De adjunctis sponsalium : juramento, conditione apposita, copula superveniente, arrha aut pœna addita.*

S. Thom. supplem. quæst. 43. art. 1.

Sponsalibus nonnunquam quædam adjunguntur, quæ in ipsa, eorumve firmitatem influunt ; ut si promissio fiat sub juramento, aut conditio aliqua adjiciatur, si superveniat copula inter sponsos, vel sponsalibus arrha, aut pœna contra resilientem sit apposita. De his nunc inquiritur.

Quæstio 1. *Quid facit juramentum sponsalibus adjectum ?* Sponsalia firma juramento confirmantur :

R. 1. Juramentum adjectum sponsalibus validis et firmis, illa confirmat, addendo obligationi justitiæ obligationem religionis ; ita ut illa non adimplens committat duplex peccatum specie diversum.

R. 2. Si juramentum adjectum fuit sponsalibus validis sed rescindibilibus, distinguendum est.

Vel 1° rescindibilia sunt ob injuriam ab uno e contrahentibus alteri illatam, v. g. per dolum aut metum injustum, aut propter gravem errorem : tunc equidem de jure manent rescindibilia. Attamen servanda est promissio ob religionem juramenti, donec obtenta fuerit ejus relaxa- rescindibilia, propter juramentum sunt servanda,

tio, quæ in casu facile est concedenda. Ratio habetur in generali principio, *quod non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ*, ut habet Alexander III in cap. *Si vero aliquis* tit. 24. lib. 2. Decret.

Vel 2° rescindibilia sunt, non ob injuriam aut errorem, sed ex mera dispositione juris, qualia sunt sponsalia ante pubertatem contracta. In hoc casu Bonac. Roncag. aliique dicunt, non tantum ex religione, sed etiam ex justitia tenenda esse; quia secundum ipsos sponsalia in impubertate contracta et juramento firmata, post adeptam pubertatem non sunt de jure rescindibilia; idque probant ex cap. *Ex litteris* 10. de Sponsal. et matrim. lib. 4. Decret. Alii tamen id restringunt ad casum, quo quis pubertati proximus sponsalia jurasset; cum citatus textus loquatur tantum de *impubescentibus*. Conf. Sanchez lib. 1. Disp. 51. qu. 3.

nisi rescindibilia sint ex superveniente causa;

Vel 3° denique sponsalia ab initio quidem firma, postea rescindibilia fiunt ob causam supervenientem; tunc etsi sub juramento inita, semper rescindi possunt; neque ex religione sunt servanda, quia juramentum, non secus ac promissio, censetur emissum sub tacita conditione, nisi legitima rescindendi causa superveniat. Conf. cap. 25. *de Jurejur.*

invalida juramento non firmantur.

R. 3. Juramentum adjectum sponsalibus invalidis ea confirmare non potest, nec obligationem inducit: sive invalida sint quia matrimonium inter contrahentes esset irritum aut illicitum, cum juramentum non possit esse vinculum iniquitatis; sive illa irrita sint ob defectum consensus, ut si erretur circa substantiam, quia tunc juramento, sicut contractui, deest consensus substantialis, cum jurans non intendat jurare de re circa quam errat, sed de alia prorsus dissimili.

Quæstio 2. *Quid facit conditio sponsalibus adjecta?*

Quid faciat conditio adjecta de præsenti aut præterito;

R. 1.° Quando conditio adjecta est de præterito vel de præsenti, sponsalia statim sunt valida, si subsistat conditio, invalida vero, si non subsistat. Ratio est, quod sponsalia dependeant a voluntate contrahentium, adeoque si obligari velint dependenter a conditionis existentia, conditione existente, jam existit obligatio, conditione deficiente, deficit obligatio.

quid conditio de

R. 2°. Quando conditio adjecta est suspensiva de futuro

contingente, et honesta, suspenditur consensus adeoque obligatio, usque ad eventum : impleta autem conditione, sponsalia obligant et fiunt absoluta absque novo consensu; deficiente conditione, evanescit obligatio. Ratio est, quod hæc fuit intentio contrahentium, cum istam conditionem apponerent; nihil vero impedit, quominus sic se obligare valeant. futuro suspensiva;

Dictum est *de futuro contingenti*, quia conditio de futuro necessario, ut *promitto matrimonium, si cras sol oriatur*, in foro externo censetur non adjecta, seu modo impleta, ob certitudinem eventus : si tamen revera consensum voluissent suspendere usque ad eventum, tantum post illum subsisteret.

Quid vero censendum sit de consensu præstito sub conditione impossibili aut inhonesta dicetur N. 36. ubi de tali conditione adjecta contractui matrimoniali.

R. 5°. Quando conditio adjecta de futuro non est *suspensiva* consensus, sed *resolutoria*, tunc sponsalia æquivalent absolutis : v. g. si Titius miles cum Titia sponsalia ineat, adjecta conditione, quod si bellum indicatur ante nuptias, eo ipso sponsalia dissolvantur. In hoc casu obligatio contrahitur statim et absolute; sed resolvitur et cessat, dum bellum indicitur ante nuptias. quid resolutoria;

Nota 1°. Sponsalibus, uti et aliis contractibus, aliquid forte adjicitur, ut *causa* seu motivum contrahendi; v. g. si dicatur : *Promitto tibi matrimonium, quia dives es.* Hæc additio de se non suspendit, nec irritat contractum, etsi falsa supponatur, quia equidem absolute præbetur consensus : per accidens vero potest illum suspendere aut irritare, ut si additio illa ex intentione loquentis habeat rationem conditionis, aut si contineat errorem substantialem. quid si causa,

Similiter *modus*, seu conditio modalis, contractui adjectus, nec suspendit nec irritat contractum. Per modum vero hic intelligitur onus, ad quod contrahens alterum vult obligare post contractum, ut si dicat : *Spondeo tibi matrimonium, ut mecum mercaturam exerceas.* modus,

Tandem potest aliquid adjici sponsalibus ut *demonstratio*, dum designatur persona qua cum contrahitur, per aliquam ejusdem qualitatem, v. g. *Spondeo tibi matrimonium, quæ dives es.* De demonstratione idem resolvendum est ac de causa. demonstratio adjiciatur.

Nota 2°. Parochum coram quo sponsalia contrahun- Parochus

exigere debet ut contrahant absoluto modo,

tur, non posse permittere, ut conditiones aut alia hujusmodi sponsalibus adjiciantur, sed debere curare, quantum fieri potest, ut absolute et simpliciter contrahantur, ut sic difficultates et ambages præcaveantur.

Quæstio 3. *Quid copula inter sponsos interveniens facit circa sponsalia?*

Copula inter sponsos facit matrimonium, ubi non viget Trident. circa clandestinitatem,

R. 1°. In locis ubi non viget lex Tridentina irritans matrimonia clandestina, copula carnalis superveniens sponsalibus, sive absolutis sive conditionatis, facit, ut transeant in matrimonium, juxta cap. *Is qui fidem* de Spons. et matrim. lib. 4. Decret. tit. 1. Ratio est, quia præsumitur copula habita fuisse affectu conjugali, adeoque signum esse præsentis consensus in matrimonium antea promissum : conditioni autem, si quæ fuerat apposita, censentur sic renuntiare, juxta cap. *Per tuas* tit. 5. ibid. Si tamen constaret, defuisse affectum conjugalem, sed animo fornicario actum perfectum fuisse, non subsisteret matrimonium, verum manerent sponsalia.

ubi viget, auget obligationem contrahendi.

R. 2°. In locis ubi viget lex Tridentina, copula sponsalibus superveniens ea in matrimonium convertere non potest, cum ibi validus præstari non possit consensus, nisi in præsentia parochi et testium : sed major oritur obligatio matrimonium contrahendi, ob mulieris defloreationem, ob periculum relapsus, et ad legitimandam prolem forte conceptam.

An vero sponsalia conditionata per copulam subsequentem transeant in absoluta, non constat. Zypæus cum aliis affirmat; probabilius tamen negant Sanchez, Billuart, alii, quia hoc nulla lege sancitur.

Quæstio 4. *An in sponsalibus licet apponere pœnam solvendam, aut tradere arrham perdendam ab eo qui resiliret?*

Prænotandum. *Pœna* hic intelligitur mulcta pecuniaria, aliave solvenda a resiliente : *arrha* vero est res pretio æstimabilis, quæ a sponso traditur sponsæ, vel vicissim, in pignus futuri matrimonii. Patet pœnam differre ab arrha, quod hæc in præsenti detur, illa in futuro danda statuatur.

Pœna apposita contra juste resilientem non obligat;

R. ad 1. Certum est non licere apponere pœnam, ab eo qui juste resiliat, aut indiscriminatim a juste vel injuste resiliente solvendam. Constat ex cap. *Gemma* de Spons. et matrim. ubi ratio additur : *Cum libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pœnæ in-*

terpositionem sit merito improbanda. Hinc si pœna fuit apposita, juste resiliens non tenetur eam solvere.

probabilius obligat apposita contra injuste resilientem.

Si vero apponatur pœna solvenda tantum ab injuste resiliente, licet probabilis sit sententia Sanchez et aliorum, quod non liceat nec obliget; probabilior tamen videtur contraria sententia, quam Pontius, Billuart, Zypæus, aliique tenent, quibus adhæret S. Alph. de Lig. n. 853. qu. 1. Ratio est, quod lex ad hunc casum non videtur extendenda, cum non sit contra necessariam matrimonii libertatem, per pœnam impedire sponsos ab injuste resiliendo, uti non officit libertati matrimonii, quod judex cogat sponsos ad contrahendum per censuras, cum talis metus juste incutiatur. Unde talis pœna apposita, ab injuste resiliente solvenda videtur.

Arrha licite traditur, perdenda ab injuste resiliente.

R. ad 2. Arrham in pignus fidelitatis tradere nulla lege prohibitum est; quæ merito perditur ab injuste resiliente; juste autem resilienti restituenda est. Bene tamen advertit Steyaert, arrhæ traditionem, non secus ac pœnæ appositionem, a Pastoribus dissuadendam esse.

N°. 7. *De effectibus sponsalium.*

Quinam sunt effectus sponsalium ?

Effectus sunt: *publica honestas*,

R. Sunt tres sequentes : 1°. Impedimentum dirimens matrimonium cum mutuis consanguineis sponsorum in primo gradu, quod vocatur *publica honestas*, et oritur ex solis sponsalibus absolutis : de eo agetur N. 81.

prohibitio matrimonii cum alia persona, gravis obligatio contrahendi,

2°. Impedimentum impediens ne sponsi contrahant matrimonium cum quacumque alia persona, quamdiu stant sponsalia : de quo N. 64.

3°. Obligatio gravis, non solum fidelitatis, sed etiam justitiæ, contrahendi matrimonium tempore congruo cum illa persona quacum sponsalia inita sunt. Unde auctores cum S. Thoma docent, resilientem sine justa causa peccare mortaliter : nec sufficit loco matrimonii puellam v. g. dotare, nisi ipsa in hoc consentiat.

Intra quod tempus desponsati tenentur inire matrimonium ?

intra tempus determinatum, aut lege vel usu statutū.

R. Si tempus fuit determinatum a sponsis, illud servandum est, nisi graves rationes differendi superveniant, vel ambo in dilationem consentiant. Si tempus non

fuit determinatum, servandum est illud quod jure statutum, aut usu approbatum est, aut quando alteruter requirit et commode matrimonium contrahi potest. In nostra diœcesi Pastorale statuit, ut ineatur infra 40 dies a sponsalibus coram parocho contractis.

Ordinarie non expedit sponsos cogere ad matrimonium per censuras.

Nota 1°. Quod, licet sponsi a judice ecclesiastico cogi possint etiam censuris ad contrahendum matrimonium, si id speretur profuturum, nec majora inde timeantur mala, juxta cap. *Ex litteris* 10. de Spons. et matrim. ubi dicitur : *Ecclesiastica censura compellas, nisi rationabilis causa obstiterit ;* raro tamen id expediat, quia ex matrimoniis coactis sæpe proveniunt dissensiones, rixæ, divortia, aliaque mala ; vide cap. *Requisivit* eod. tit. Resiliens vero potest cogi ad resarcienda damna, si quæ alteri parti inde oborta sint.

Fornicatio sponsæ cum tertio est grave peccatum injustitiæ ; idem probabilius dicendum de fornicatione sponsi.

Nota 2°. Cum sponsi per sponsalia mutuo acquirant jus inchoatum in corpus alterius, seu jus ad rem, communiter admittunt auctores, contra Pontium et nonnullos alios, fornicationem sponsi seu sponsæ cum tertio, etsi non habeat veram rationem adulterii, specialem tamen induere malitiam injustitiæ. Multi quidem censent, cum Sanchez, hanc circumstantiam tantum notabiliter aggravare peccatum sponsæ, non autem peccatum sponsi, quia, secundum æstimationem hominum , sponsa inde multo fit vilior, et graviter injuriosa sponso ob periculum alieni conceptus, non autem solent similiter homines in peccato sponsi apprehendere gravem injuriam erga sponsam. Nobis vero cum Layman, Salmanticensibus, aliisque dicendum videtur, esse circumstantiam notabiliter aggravantem, tam in sponso quam in sponsa : etsi enim gravior sit injuria ex parte sponsæ, ex parte sponsi tamen est simpliciter gravis ; non solet hic sane inter honestos talis injuria sponsæ illata levis reputari.

N°. 8. *De necessitate sponsalium solemnium et de loco ac cæremoniis eorum.*

Sponsalia præmitti non debent pro valore matrimonii, neque ex lege generali,

An sponsalia matrimonio præmitti debent ?

R. 1. Non debent præmitti pro valore matrimonii, potest enim res valide tradi, quin antea fuerit promissa.

R. 2. Non extat generalis lex aut consuetudo Ecclesiæ

sponsalia præcipiens : unde nec eorum mentionem facit Rituale Romanum.

R. 3. Usus passim habet ut præmittantur ; de eis etiam plura statuuntur libro 4. Decretalium. Quod diœcesim nostram attinet, in decretis de matrimonio, datis in Congregatione Archipresbyterorum anni 1851 Eminentiss. D. Archiepiscopus sic statuit : *Cum valde utile sit ut sponsalia solemnia matrimonio præmittantur, et Pastorale nostrum dicat : Matrimonii Sacramentum justas ob causas ex Ecclesiæ consuetudine præcedere debent sponsalia ;-hinc ea semper celebrentur in locis ubi in usu sunt, nisi ob necessitatem dispensatio obtenta fuerit.* sed ex usu aut lege particulari loci.

Quæ sunt causæ ob quas sponsalia solemnia matrimonio præmittuntur?

R. 1. Ut matrimonium tot oneribus et difficultatibus intricatum, et sola morte dissolvendum, non præcipitanter et temere, sed post maturam deliberationem contrahatur. Causæ cur præmittantur.

2. Ut per hanc piam cæremoniam, et sacerdotis benedictionem, desponsati gratiam obtineant sese bene ad matrimonium præparandi, et magis intelligant illud esse magnum Sacramentum, atque adeo diligentius per orationem, confessionem etc. sese disponant ad illud, qua decet pietate, recipiendum.

3. Ut desponsati, per sponsalia de matrimonio contrahendo magis certi ac securi, tutius præparare possint, quæ necessaria fuerint.

4. *Ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatam*, ut ait S. Aug. lib. 8. Confess. cap. 3.

5. Ut interea fieri possint proclamationes antenuptiales ad detegenda impedimenta, si quæ forte subsint.

Coram quo sponsalia solemnia sunt contrahenda?

R. Coram parocho sponsorum, vel sacerdote ab eo delegato ; si vero sponsi ad diversas parochias pertineant, iniri consueverunt coram parocho sponsæ, ut dicit Pastorale nostrum ; idque magis decet, cum honestas exigat, ut sponsus videatur quærere sponsam, non e contra. Conf. decreta Congr. Archipr. anni 1851. §. 3 et 5. Celebranda coram parocho sponsæ

Etiam adesse debent testes, ut patet ex formula Pastoralis : *In præsentia astantium promitto etc.*, sed numerus et qualitates eorum definitæ non sunt. Pastorale quidem dicit : *Videat* (sacerdos) *an adsint utriusque partis paren-* et duobus testibus,

tes, aut alii eorum nomine, sine quibus temere procedi non debet : sed his verbis indicare voluit, neminem sine consensu parentum ad sponsalia admitti posse, præsentiam eorum absolute non requisivit. Igitur sufficit ut adhibeantur duo testes idonei, qualescumque fuerint.

Quo ritu, loco et tempore sponsalia solemnia celebranda sunt?

et in loco honesto. R. Pastorale nostrum sic ordinat : *Ea celebraturus sacerdos stola, seu ornamento officii indutus, et in ecclesia, cœmeterio, aut alio publico seu honesto loco constitutus, videat num desponsandi sobrii sint, etc.* Igitur etiam in sacristia, aut domo pastorali celebrari possunt, minime vero in taberna, aut similibus locis. Laudanda est consuetudo, ut mane post missam celebrentur, at equidem etiam post meridiem, ac vesperi id fieri potest, cum nullum tempus sit præscriptum.

N°. 9. De iis quæ sponsalia prohibent aut irritant.

Impedimenta sponsalium : Impedimenta Sponsalium duplicis sunt generis : alia enim sunt, quæ illa impediunt tantum, alia vero dirimunt, seu irritant : de singulis hic agendum.

Quænam simpliciter impediunt sponsalia contrahenda?

alia impediunt tantum, R. Sunt illa omnia quæ sponsalia reddunt illicita, etsi in se sint valida, adeoque publicam honestatem, cæterosque effectus sponsalium producant; qualia sunt : defectus consensus parentum, defectus ætatis convenientis, scandala oritura, etc. Si vero hæc talia essent, ut ipsum matrimonium redderent perpetuo illicitum, non tantum impedirent, sed irritarent sponsalia, ut ex sequentibus patebit.

Quæ sunt impedimenta quæ dirimunt sponsalia subsequentia?

alia irritant, ut quæ verum consensum impediunt, aut impediunt matrimonium de se perpetuo. R. Sunt generatim illa quæ sponsalia reddunt invalida, adeoque obstant ne suos effectus producant.

Hujusmodi sunt : 1°. Illa quæ obstant, ne verus et sufficiens præbeatur consensus, ut amentia, error circa personam, etc.

2°. Impedimenta matrimonii de se perpetua, seu quæ ex natura rei aliquando cessare non debent, sive illa matrimonium impediant tantum, sive illud dirimant. Ratio

est, quod valide promitti non possit id, quod licite non potest dari, quia nemo potest obligari ad illicitum.

Talia sunt inter ea quæ tantum impediunt matrimonium : 1° Sponsalia antea contracta cum alia persona, aut simplex etiam promissio matrimonii : quod verum est, inquit P. Pauwels, etsi prior ista promissio esset sub conditione honesta adhuc pendente. 2° Votum simplex sive non nubendi, sive suscipiendi ordines sacros, sive ingrediendi religionem, sive servandi perpetuo castitatem : quia hæc omnia reddunt matrimonium illicitum, primum absolute, reliqua si contrahatur ordinario modo, sive cum intentione illud consummandi. 3° His addi potest religio mixta impediens matrimonium inter partem catholicam et hæreticam.

Talia sunt etiam pleraque impedimenta dirimentia matrimonium, ut votum solemne, Ordo sacer, ligamen, cognatio, affinitas, publica honestas, cultus disparitas, impotentia, crimen.

An valent sponsalia contracta sub conditione amovendi impedimenti?

Quid si addatur conditio amovendi impedimenti,

R. Si impedimenta matrimonii, licet de se perpetua amovibilia sint, seu auferri possint, sive per dispensationem, sive per voluntariam mutationem, tunc videntur valide contrahi sponsalia sub conditione amovendi impedimenti. Hinc docet S. Thomas qu. 59. art. 1. ad 3. inter fidelem et infidelem valere sponsalia sub conditione futuræ conversionis.

et signanter obtinendæ dispensationis.

Similiter si impedimentum hujus generis sit, in quo facile et frequenter soleat dispensare Pontifex, ut in tertio aut quarto gradu consanguinitatis, et sponsi habeant justam rationem petendi dispensationem, juxta communiorem sententiam, valida sunt sponsalia contracta sub conditione obtinendæ dispensationis ; ita ut duplicem obligationem inducant, et petendi hanc dispensationem, et ea obtenta, matrimonium contrahendi. Etenim tunc promissio est de re honesta, nimirum de matrimonio contrahendo post legitimam dispensationem, qua obtenta, indubie matrimonium inter ipsos est licitum ; est etiam de re possibili, cum supponatur dispensationem facile obtineri posse.

Secus foret, si tale esset impedimentum, in quo nunquam aut raro conceditur dispensatio, aut si desit sponsis

justa ratio illius obtinendæ : quia tunc censetur moraliter impossibilis. Conf. Soglia lib. 2. cap. 7. §. 145.

Obtenta autem dispensatione, eo ipso sine novo consensu fiunt sponsalia absoluta, cum consensus perseveret : S. Alph. de Lig. n. 859.

Irrita promissio matrimonii sub conditione : si conjux moriatur.

Hic nota, quod promissio matrimonii post mortem conjugis contrahendi, seu facta sub conditione *si conjux moriatur*, videatur omnino irrita ; quia est inhonesta, et fidelitas conjugalis ac indissolubilitas matrimonii obstant, ne quis, vivente comparte, possit se promissione alteri obligatum efficere.

Post sponsalia autem contracta cum una persona, juxta aliquos auctores, valet promissio facta alteri sub conditione saltem implicita, *si non obstent priora sponsalia*, ita ut, obligatione cum prima cessante, per ejus consensum, mortem, infidelitatem, etc. teneretur secundam ducere.

E contra si promissio absolute facta esset, non convalesceret, cessante impedimento per mortem prioris sponsæ, quia cum de jure ab initio nulla sit talis promissio, nullam parit obligationem : hic valet regula 18. juris in 6 : *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*

An valida sunt sponsalia contracta cum impedimento matrimonii temporali tantum ?

Si impedimentum matrimonii sit ex sua natura temporale, valent sponsalia.

R. Si impedimentum ex natura sua non sit perpetuum, sed naturali rerum decursu natum sit cessare, tunc non obstat valori sponsalium absoluto modo contractorum, quia per se intelligitur promissio de matrimonio ineundo postquam cessaverit impedimentum, nisi explicite vel implicite ex circumstantiis significetur ineundum, durante impedimento. Hinc tempore clauso, etsi illicite contrahatur matrimonium, valide contrahuntur sponsalia, quia intelligitur promissio dematrimonio ineundo post tempus clausum. Sic valide contrahuntur sponsalia cum voto castitatis servandæ ad tempus, nisi explicite vel implicite intendatur matrimonium contrahendum et consummandum durante impedimento. Sic etiam valori sponsalium per se non obstant quædam impedimenta matrimonium dirimentia, ut defectus pubertatis post septennium, clandestinitas, impedimentum raptus, nisi expresse vel implicite statuatur matrimonium contrahendum ante pubertatem, clandestino modo, aut denique raptu durante.

An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritat sponsalia?

Disparitas conditionis irritat sponsalia, si tanta sit ut dedecus familiæ inferret matrimonium.

R. 1. Si talis sit disparitas, ut matrimonium non posset iniri sine gravi dedecore familiæ, tunc sponsalia sunt irrita, sive disparitas illa cognita fuerit sive non. Ratio est, quod tale matrimonium esset illicitum, et irrita sit pleno jure quævis promissio rei illicitæ. Hoc contingere potest, si persona nobilis familiæ velit nubere ignobili infimæ sortis.

Si tanta non sit, disputatur an valeant.

R. 2. Si non tanta sit disparitas, ut dedecus familiæ inducat, propter quod illicitum sit dispar illud matrimonium, distinguendum est, an nota vel ignota fuerit.

1° Si disparitas erat nota ante sponsalia, inter auctores non convenit an sint valida.

Plures propugnant, ea esse valida, cum Sanchez Disp. 14. quia cum contrahens sit dominus rei promissæ, et conscius notabilis excessus, videtur velle libere cedere jure suo et excessus donationem facere.

Alii dicunt, esse invalida, quibus adhæret S. Alph. de Lig. n. 851. sed cum restrictione. Præcipua horum ratio est, quod sponsalia illa continent promissionem prodigam, et promissio prodiga rei indivisibilis, ut est matrimonium, juxta ipsos est irrita, quia est rei saltem venialiter illicitæ, nimirum prodigæ donationis.

Sic concludit S. Alph. loco citato : « Videtur dicendum 1° sponsum qui antecellit divitiis, in casu proposito non teneri ad matrimonium, necnon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. Dicendum 2° hoc procedere, stando in terminis veræ prodigalitatis : verumtamen cum culpa prodigalitatis non sit plusquam venialis, quævis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus fœminam disparem ducens, si noverit in ea aliquam specialem prærogativam, nimirum providentiæ, devotionis, magnæ honestatis, vel etiam alicujus dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducere vitam. Hinc infertur, vix casum accidere posse, quod sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissime deerit aliqua ex his causis, quæ culpam prodigalitatis excusabit. Dicendum 3° quod, casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit a virgine, vel a fœmina honesta,

tunc omnino tenetur eam ducére, quia proditio virginitatis, aut bonæ famæ, est res pretio inæstimabilis, quæ prævalet, aut saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi. »

Concludimus ordinarie in praxi hujusmodi sponsalia esse habenda ut valida; nec propter disparitatem antea notam per se esse rescindibilia. Per accidens autem rescindi possent, præsertim auctoritate judicis, si ex tali matrimonio scandala, rixæ, odia familiarum, aliave mala prævideantur secutura.

2° Si disparitas illa notabilis ignota erat ante sponsalia, tunc plures sunt, qui tenent illa esse irrita; cæteri admittunt ea esse rescindibilia ex parte decepti. Conf. N. 16.

N°.10. De consensu parentum requisito ad sponsalia et matrimonium.

Prænotandum 1. Certum est, neque jure naturæ, neque jure divino positivo irrita esse matrimonia contracta a filiis familias sine consensu parentum.

Consensus parentum non requiritur ad valorem matrimonii, jure naturali, seu divino,

Non jure naturæ; nam jure naturæ solus contrahentium consensus efficit matrimonium; quia soli plenum dominium habent sui corporis in ordine ad matrimonium.

Non jure divino : nedum enim Scriptura irrita declaret hujusmodi matrimonia, plura in ipsa occurrunt exempla matrimoniorum sine consensu paterno initorum, quæ tamen uti vera et valida habet : qualia fuerunt matrimonium Jacob cum Lia et duabus ancillis, matrimonium Esau cum tribus mulieribus initum, invitis Isaac et Rebecca.

Hinc merito damnata fuit a Conc. Tridentino contraria sententia Lutheri et Calvini, Sess. 24. Cap. 1. de Reform. matrim.: *Jure damnandi sunt illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat.... qui falso affirmant, matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.*

aut ecclesiastico.

2. An jure ecclesiastico olim matrimonia filiorum familias sine consensu parentum irrita fuerint, non ita liquet. Plures quidem negant, sed non pauci affirmant, cum Pontio, Tournely, etc. quibus accedit Bened. XIV. de Syn. lib. 9. cap. 11. n° 3. dicens, quondam Ecclesiam in hac re civiles leges ratas habuisse.

Interim certum est, jam diu ante Conc. Trid. matrimonia illa valida fuisse, et hanc disciplinam loco supra citato confirmavit Conc. Tridentinum. Apud Græcos tamen adhuc irrita esse, dicit Carrière.

His prænotatis, petitur

An ad valide contrahendum sponsalia requiritur consensus parentum ?

R. Negative ; quia sicut in ordine ad matrimonium homo est sui juris, et dominus corporis sui, ita etiam in ordine ad ejus promissionem. Non requiritur ad valorem sponsalium ;

Notandum vero, rationes propter quas assensum denegant parentes, quandoque tales esse, ut per se nuptias reddant illicitas ; atque in eo casu promissio matrimonii irrita erit, utpote de re illicita : non præcise propter defectum consensus parentum, sed propter rationes illas, quæ parentes ab assentiendo et filium a contrahendo retinere debent ; ut si tale matrimonium vergeret in magnum dedecus honestæ familiæ.

Potest etiam dissensus parentum esse justa ratio rescindendi sponsalia, præsertim per auctoritatem judicis.

An requiritur consensus parentum ad licite contrahendum sponsalia, aut matrimonium ?

R. Ordinarie requiritur : 1° quia honor et reverentia parentibus debita exigit, ut sine eorum assensu non contrahatur, nec adeo promittatur matrimonium ; quippe cum ab eo familiæ pax et prosperitas dependere possit, et parentum sane intersit, quem generum, aut quam nurum sint habituri, cui parentis officia, tamquam filio seu filiæ, impendant. 2° Quia susceptio status matrimonialis, et electio personæ quacum perpetua vitæ societas ineunda est, res est gravissimi momenti, quam sine maturo consilio aggredi non licet ; adeoque regulariter non absque assensu eorum, qui a Deo filiis dati sunt rectores ac consiliarii, et experientia norunt matrimonii onera, ac proin saniora consilia dare possunt. 3° Quia Ecclesia severe prohibet, nuptias invitis parentibus contrahere : ut patet ex pluribus locis juris canonici. Unde Conc. Trid. loco supra cit. loquens de matrimoniis, tum clandestinis, tum contractis sine consensu parentum, dicit, quod *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* sed ordinarie requiritur ad liceitatem tam sponsalium quam matrimonii.

Hinc et Pastorale nostrum jubet, ut parochus sponsalia celebraturus *videat, an adsint utriusque partis parentes, aut alii eorum nomine, sine quibus temere procedere non debet.* Conf. decreta in Congr. Archipresb. anni 1851. §. 1. n. 3.

Dictum est *ordinarie :* 1° quia excipiuntur casus in quibus consensus parentum peti non potest, ut si v. g. filio in regione dissita opportuna occurrat occasio honestum et conveniens matrimonium ineundi : tunc autem consensus parentum præsumi potest.

Injuste negantibus filii non tenentur obsequi.

2° Quia filii non tenentur a contrahendis sponsalibus aut nuptiis abstinere, si parentes absque justa causa consensum recusent, cum in ordine ad matrimonium homo sit sui juris. Honori autem debito satisfactum est, si reverenter, etiam iteratis vicibus et adhibitis mediatoribus, consensum petierint. Quod si injuste denegare pergant parentes, parochus ad sponsalia aut matrimonium procedere tamen non poterit, nisi prius casum exposuerit Ordinario ejusve Officiali, qui, auditis utrimque rationibus, si ita videbitur, consensum supplebit.

Quæ sunt justæ rationes, ob quas parentes consensum denegare possunt ?

Justæ rationes consensum denegandi.

R. Rationes magis communes sunt : si matrimonium vergeret in grave dedecus familiæ, vel scandala, dissensiones aut alia gravia mala causaret ; si proles contrahere velit cum persona indigna aut incapaci, v. g. malæ famæ, scandalosæ vitæ, multo inferioris conditionis, debilis admodum sanitatis, aut quæ sit inepta ad rem domesticam gerendam, et præcipue ad pueros honeste et christiane educandum.

Culpa filii non obsequentis.

Gravitas culpæ, quam admittunt filii, qui, insciis parentibus, aut invitis ob hujusmodi justas causas, nihilominus matrimonium aut sponsalia contrahunt, pendet a magnitudine tristitiæ qua parentes afficiunt, et a gravitate rationum, ob quas hi matrimonio opponuntur : quibus tamen conferri debent rationes, ob quas filius vult matrimonium concludere, quæque culpam certe minuere, aut abstergere possunt; cum etiam aliquando gravissimum sit filio abstinere a nuptiis vehementer optatis.

Culpa parentum inju-

E contra peccant parentes quandoque etiam graviter, ubi irrationabiliter et sine justis causis conantur filiorum

matrimonia impedire, ut si obsistant æquis nuptiis ex avaritia, ambitione, injusta aversione, etc. ste prohibentium.

Notandum denique, quod sicut filius non tenetur obedire parentibus, sine justa causa matrimonio obsistentibus, ita obedire non tenetur matrimonium præcipientibus, aut contrahere volenti determinatam personam suadentibus, nisi rationes quæ parentes movent ad hoc imperandum, tales sint, ut filium inducere debeant ad annuendum : ut si matrimonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia, vel ad sublevandam gravem necessitatem parentum.

Huc referri possunt verba S. Thomæ, 2. 2. qu. 104. art. 5 : *Tenetur homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo : quia omnes homines natura sunt pares, puta in his quæ pertinent ad corporis sustentationem et prolis generationem. Unde non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda, aut aliquo alio hujusmodi.* Supplementi qu. 47. art. 6. hæc quoque ad rem habet : *Cum in matrimonio sit quasi quædam servitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit liberæ conditionis; sed potest eum inducere ex rationabili causa : et tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris; ut scilicet si causa illa cogat de necessitate, vel de honestate, et præceptum patris similiter cogat; alias non.* Doctrinæ S. Thomæ

Nota. Utiliter hic subjicienda ducimus, quæ in jure civili statuuntur circa consensum parentum exquirendum, antequam filiifamilias admitti possint ad actum civilem matrimonii coram Officiali civili.

Nimirum, in Codice Civili habentur sequentia :

Art. 148. Filius ante 25, filia ante 21 ætatis annum completum contrahere nequeunt matrimonium sine consensu parentum ; hi si inter se dissentiant, sufficit consensus patris. Legis civilis statuta circa consensū parentū.

Art. 149. Si alteruter obierit, aut voluntatem suam manifestare nequeat, sufficit consensus alterius.

Art. 150. Utroque deficiente, jus devolvitur ad avos et avias. Si inter se dissentiant avus et avia ejusdem li-

neæ, sufficit avi consensus. — Dissensus inter duas lineas ut consensus habetur.

Art. 160. Omnibus jam dictis deficientibus, minor 21 annis, sive filius sive filia, obtinere debet consensum concilii familiæ.

Post ætatem determinatam art. 148 jus consensum parentum seu ascendentium, etc. non exigit, sed statuit :

Art. 151. Qui ætatem art. 148. præfixam expleverunt, *consilium* parentum, aut, his deficientibus, avorum et aviarum, expetiisse debent per actum reverentialem.

Art. 152. Nondum obtento consensu, actus reverentialis adhuc bis iterari debet, a mense ad mensem, antequam matrimonium celebrari possit, si filius non habeat 30 annos, filia 25 completos.

Art. 153. Si hanc ætatem habeant, celebrari poterit matrimonium in defectu consensus, uno mense post semel exhibitum actum reverentialem.

Art. 154. Actus ille reverentialis intimari debet per duos notarios, vel si unus tantum adhibeatur, stipatus esse debet duobus testibus.

Præterea Art. 182 et sequenti, determinatur a quibusnam et quamdiu nullitas matrimonii, propter defectum consensus requisiti, provocari possit.

Verum hæc omnia tantum respiciunt *matrimonium civile*, ut vocant, seu actum civilem, a quo apud nos mere civiles matrimonii effectus dependent. Jus civile autem non derogat, nec derogare potest juri ecclesiastico valida decernenti matrimonia filiorumfamilias sine consensu parentum inita, si aliud non obstet impedimentum.

N°. 11. *Quibus modis sponsalia dissolvi possint.*

Variis modis

Cum sponsalia, neque natura sua neque juris dispositione, inducant vinculum indissolubile, ex legitimis quibusdam causis dissolvi possunt : ex aliis quidem solvuntur absolute ; ex aliis fiunt tantum solubilia, seu rescindibilia ex parte unius vel utriusque ; ex aliis vero obligatio eorum suspenditur tantum pro tempore, seu sopitur.

Quæ sunt causæ ex quibus sponsalia dissolvi possunt ?

R. Præter causam N. 2. indicatam, quæ oritur ex dolo

seu metu injuste incusso ad contrahendum, præcipuæ sunt sequentes :

1° Mutuus et liber contrahentium puberum consensus, aut dissensus alterutrius ad pubertatem pervenientis. et ex variis causis dissolvi possunt sponsalia.

2° Si superveniat aliquod impedimentum perpetuum, prohibens aut dirimens matrimonium, signanter :

3° Si sponsus aut sponsa matrimonium contrahat cum tertia persona, aut si huic tertiæ matrimonium spondeat;

4° Aut si votum emittat, sive solemne sive simplex, vel Ordinem sacrum suscipiat.

5° Causa est mutatio notabilis superveniens, aut notabilis defectus, ante sponsalia quidem existens, sed postea tantum innotescens.

6° Specialis hujusmodi causa est fornicatio cum tertia persona, commissa post sponsalia, vel ante commissa, sed postea tantum innotescens.

7° Causa est lapsus temporis intra quod erat contrahendum, et etiam discessus alterutrius contrahentium ad locum valde remotum.

8° Denique dissolvi possunt sponsalia per auctoritatem judicis ecclesiastici, ob certas legitimasque causas.

Nota, quod, dissolutis ex quacumque causa sponsalibus validis et absolutis, semper maneat impedimentum publicæ honestatis ex ipsis ortum, et dirimens matrimonium cum consanguineis compartis in primo gradu, adeoque per dissolutionem tantum tollitur mutua obligatio matrimonium ineundi. Manet tamen semper publica honestas.

De præfatis causis dissolutionis sponsalium in particulari agetur in sequentibus numeris.

N°. 12. De dissolutione sponsalium per consensum contrahentium.

An sponsalia valide contracta a contrahentibus dissolvi possunt?

R. Affirmative; si nempe contrahentes sint puberes, et ambo libere consentiant in dissolutionem. Ratio est, quod omnis contractus, natura sua solubilis, sicut ex mutuo contrahentium consensu nascitur, ita per eumdem dissolvitur, juxta notissimam regulam juris : *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur ;* Sponsalia a contrahentibus dissolvi possunt,

nisi huic dissolutioni seu dissolvendi modo jus resistat : hic autem non resistit, sed potius suffragatur, cap. *Præterea*, de Spons. et matrim. lib. 4. Decret. tit. 1.

si puberes sint,

Dictum est 1° : *Si contrahentes sint puberes ;* quia impuberes non valent sponsalibus renuntiare ante adeptam pubertatem ; ob eorum enim imbecillitatem lex canonica id vetuit, cap. *De illis* 7. de Despons. impub. Postquam vero impuber ad pubertatem pervenit, potest rescindere juxta dicta N°. 5.

et ambo libere consentiant in dissolutionem.

Dictum est 2 : *Si ambo libere consentiant in dissolutionem* : nam si una pars fraude vel metu injusto ab altera extorqueat consensum in dissolutionem, ut si sponsus ideo sponsam incipiat sæve tractare, aut minari, quod eam pessime sit tractaturus in matrimonio, nisi ipsa renuntiet, sponsus in conscientia tutus non est, sed tenetur injuriam avertere et stare promissis ; etenim non liberatur debitor a sua obligatione per condonationem vi extortam.

A volente resilire sine causa sufficiente exigi potest compensatio pecuniaria.

Nota. Dum una pars sine justa causa vult resilire, potest altera pars exigere aliquam compensationem pecuniariam, quantum prudentis viri arbitrio taxabitur : quia non tenetur gratis cedere jure compartem compellendi ad matrimonium, et injuria ipsi illata pretio æstimabilis est.

N°. 13. *De dissolutione sponsalium per superveniens impedimentum matrimonii.*

Impedimenta quædam matrimonii possunt sponsalibus contractis supervenire.

Prænotandum, posse quædam impedimenta matrimonii, sive impedientia sive dirimentia, contractis jam sponsalibus supervenire, ut affinitas, impotentia perpetua etc ; alia vero non, ut consanguinitas et defectus pubertatis : hæc aut subsistunt ante sponsalia, aut his contractis certo non suboriuntur. Numeris sequentibus speciatim agitur de effectu subsequentis matrimonii, aut sponsalium cum tertia persona, item de voto sponsalibus superveniente ; hic vero generatim quæritur :

Si matrimonium reddant absolute impossibile, dirimunt

Quid circa sponsalia faciunt impedimenta matrimonii perpetua, contractis sponsalibus supervenientia ?

R. 1. Si impedimentum superveniens sit tale, per quod matrimonium fit sponsis absolute impossibile, sponsalia absolute dissolvuntur, quia obligatio ad impossibile

consistere non potest. Casus est, si superveniat impotentia perpetua, aut perpetua amentia. sponsalia;

2. Si impedimentum superveniens sit tale, quod tolli possit per dispensationem, v. g. affinitas contracta ex fornicatione sponsi cum sponsæ consobrina, probabilius tenetur pars, cujus culpa impedimentum supervenit, procurare dispensationem, si altera pars ita velit, et dispensatio facile obtineri possit. Ratio est, quia quilibet tenetur, si possit, etiam cum aliquo suo incommodo, removere causas quibus culpabiliter impedivit, ne alter fruatur jure suo. Unde in eo casu sponsalium obligatio suspenditur, potius quam solvitur. si dispensatione tolli possint, illam petere debet ille cujus culpa impedimentum ortum est

Dictum est, *si altera pars velit, et dispensatio facile obtineri possit.* Nam parti innocenti liberum est resilire, si velit. Aliunde si dispensatio nullatenus, aut tantum sumptibus conditioni delinquentis haud proportionatis, obtineri queat, censetur obtentu moraliter impossibilis. Attamen ob reparandum damnum aut injuriam illatam alteri parti, v. g. per sponsæ defloration em, potest teneri sponsus ad procurandam dispensationem etiam cum magnis expensis, sed non cum tantis ut cogeretur a suo statu decidere. Conf. S. Alph. de Lig. n. 858. si alter velit, et sumptus non sint nimii.

Si uterque fuit causa impedimenti, ut contingeret in cognatione spirituali v. g. si sponsus rogatus a sponsa hujus filium teneret in Confirmatione, neutra pars jus habet exigendi ut altera pars procuret dispensationem, aut oblatam acceptet : ambo enim ponendo impedimentum censentur juri suo renuntiasse. Si ambo sint causa impedimenti censentur renuntiasse juri suo.

Notandum, quod sola fama impedimenti possit esse causa dissolvendi sponsalia, ut liquet ex cap. *Super eo* libri 4. Decret. tit. 14. ubi dicitur, quod si fama loci habeat, sponsum carnaliter cognovisse sponsæ suæ consanguineam, debeat a sponsæ impetitione absolvi. Sola fama impedimenti est causa sufficiens dissolvendi.

N°. 14. De dissolutione sponsalium per subsequens matrimonium aut sponsalia cum alia.

An per matrimonium subsequens unius ex sponsis cum tertia persona omnino dissolvuntur sponsalia antecedentia ?

R. S. Alph. de Lig. n. 875. sic respondet : « Certum est, quod, durante matrimonio post sponsalia cum alia Matrimonium unius ex

sponsis cum tertia persona, obligationem suspendit ; contracto, cessat illorum obligatio, ex cap. *Si inter*, de Spons. et cap. 1. de Sponsa duorum. Dubium est, an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium. Prima sententia negat... Ratio, quia obligatio semel extincta nunquam reviviscit, ex can. *Quæris*, de Consecrat. dist. 4. Secunda vero sententia, mihi absolute probabilior, affirmat... Ratio, quia nullo jure probatur, quod sponsalia per matrimonium subsequens omnino irritentur : non jure positivo, quia nullibi hoc habetur ; non naturali, quia obligatio sponsalium, durante matrimonio cum illa persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideo suspenditur quidem, sed non extinguitur ; prout patet in eo qui post votum religionis matrimonium consummaret ; hic enim, mortuo conjuge, teneretur quidem votum adimplere. »

matrimonium utriusque illam solvit. Si et sponsus et sponsa inirent matrimonium cum aliis personis, eo ipso extingueretur prorsus utriusque obligatio, cum ipso facto uterque renuntiaret juri suo : unde non revivisceret, si postea utriusque respective compars moreretur.

Sponsalia unius attentata cum tertia reddunt priora solubilia ad nutũ alterius. *Quid faciunt sponsalia subsequentia circa priora ?*

R. Sponsalia posteriora, cum invalida sint, dum contrahuntur stante obligatione priorum, hæc non dissolvunt, sed reddunt rescindibilia ad arbitrium compartis, quia qui attentat secunda sponsalia, fidem frangit, et suo juri ipso facto renuntiasse censetur.

Si pars altera velit, manent firma, etiamsi sponsus ex secunda prolem suscepisset. Si autem altera pars velit, manent priora sponsalia firma : idque tenendum, etiamsi sponsus v. g. copulam cum secunda habuisset et prolem ex ea genuisset : nam jus prioris sponsæ non extinguitur per injuriam vel damna illata secundæ : habet quidem secunda jus, ut sibi fiat reparatio injuriæ et damnorum, sed salvo jure prioris. Etsi vero in hoc casu prior sponsa non teneatur ex justitia renuntiare juri suo, aliquando tamen id ei persuadendum est, imo potest ad hoc teneri ex charitate, si parvum hoc ipsi æstimetur damnum, et eo solo medio possit averti magnum damnum et jactura honoris alterius. Imo si ipsa renuat, potest judex ecclesiasticus, ad vitanda plura mala et scandala, decernere matrimonium cum secunda et eatenus dissolvere seu impedire obligationem sponsalium priorum.

Sed ex charitate debet aliquando prior suo jure cedere.

An sponsalia clandestina non dissolvuntur per sequentia solemnia cum alia persona?

Sponsalia priora licet privata prævalent secundis licet solemnibus.

R. Negative : solemnitas enim merum accidens est sponsalium, nullam eis vim tribuens ad destruendam obligationem priorum, quæ, etsi clandestina, valida sunt; posteriora vero, licet solemnia, sunt invalida.

N°. 15. *De dissolutione sponsalium per votum.*

Inquirendo quid operetur votum circa sponsalia ante contracta, distinctis quæstionibus agemus : 1° de voto solemni; 2° de ingressu in religionem approbatam; 3° de voto religionem ingrediendi; 4° de voto simplici castitatis, atque de voto suscipiendi ordines sacros et de voto non nubendi; 5° de susceptione Ordinis sacri, tum de susceptione Ordinum minorum.

Quæstio 1ª. *Quid facit circa sponsalia votum solemne, seu professio in religione approbata?*

Votum solemne solvit sponsalia;

R. Per votum solemne in religione approbata emissum, sponsalia præcedentia, etiam jurata, simpliciter et absolute dissolvuntur; nam, secundum Trid. Sess. 24. can. 6. matrimonium ratum non consummatum per tale votum solvitur; ergo a fortiori sponsalia. Deinde certum est votum illud esse validum, cum eo autem stare non potest matrimonium; unde sequitur executionem sponsalium factam esse impossibilem. Insuper ex jure et privilegio divino, semper subintelligitur in sponsalibus hæc conditio : *Nisi statum religiosum suscepero.*

Quæstio 2ª. *Quid operatur circa sponsalia solus ingressus in religionem approbatam?*

ingressus religionis illa facit rescindibilia;

R. Per solum ingressum in religionem ante professionem non dirimuntur simpliciter sponsalia, sed tantum ex parte illius qui in sæculo manet, fiunt rescindibilia. Non dissolvuntur, quia hoc neque ex rei natura, neque ex statuto legis sequitur : rescindibilia autem fiunt; quia religionem ingrediens in actu exercito declarat se juri suo renuntiare. Igitur altera pars potest acceptare illam renuntiationem, et ita dissolvere sponsalia. Poterit etiam exspectare eventum, si forte iste e novitiatu ad sæculum revertatur; et in eo casu poterit eum cogere, vi sponsalium, ad matrimonium, vel adhuc renuntiare, quia pars illa

quæ fuit monialis aut monachus, per abjectionem veli vel cuculli censetur judicio prudentum pejoris conditionis effecta in ordine ad matrimonium. Conf. S. Alph. de Lig. n. 870, ubi contrarias sententias repellit.

Quæstio 3ª. *An ille qui contraxit sponsalia, potest facere votum ingrediendi religionem, et quid hoc votum operatur circa sponsalia?*

Item votum ingrediendi religionem : quod votum est per se licitum.

R. Votum illud per se loquendo est validum et licitum; cum enim jure cautum sit, ut quis possit religionem ingredi et profiteri, non tantum post sponsalia inita, sed etiam post matrimonium ratum non consummatum, sequitur, quod illud ipsum vovere possit.

Dictum est *per se loquendo*; nam per accidens tale votum foret illicitum et invalidum, utpote de re illicita : si nimirum sponsus sub spe aut promissione matrimonii puellam defloresset, et damna illata non nisi per matrimonium complete compensare posset. Tunc enim jure naturæ ipse teneretur eam ducere, nec, ipsa invita, profiteri in religione posset.

Porro per tale votum, etsi validum, non dirimuntur sponsalia, sed fiunt rescindibilia ex parte alterius, eadem ratione ac per simplicem ingressum religionis.

Dubium est an solvat aut tantum rescindibilia faciat sponsalia votum simplex castitatis,

Quæstio 4ª. *An ille qui contraxit sponsalia, potest facere votum simplex perpetuæ castitatis, et quid facit tale votum circa sponsalia? Quid dicendum de voto suscipiendi Ordines sacros; et quid de voto non nubendi?*

R. ad 1. Datur duplex sententia. Prima, quam multi tuentur graves auctores, Estius, Sylvius, Suarez, Vasquez, Pontius, etc. dicit, votum illud esse simpliciter validum et licitum; quia, inquiunt, sponsalibus inest hæc conditio : *nisi statum perfectiorem elegero*. Jam vero per votum perpetuæ castitatis sese obligat ad permanendum in statu perfectæ continentiæ, qui perfectior est statu matrimoniali, sive in mundo quis permaneat, sive in pia congregatione sub certa regula vivat.

Unde concludunt, tali voto sponsalia etiam jurata non tantum fieri rescindibilia ex parte alterius, sed vere irritari, aut saltem suspendi seu sopiri. Dicitur *aut saltem suspendi*, quia plerique auctores hujus sententiæ, contra alios, dicunt obligationem sponsalium non penitus extingui, sed tantum suspendi, ita ut, si vovens postea obtineat

dispensationem voti, non possit cum tertia persona contrahere matrimonium, nisi de consensu prioris sibi desponsatæ. Id vero tunc maxime obtineret, si sic vovisset ad hanc eludendam.

Secunda sententia, quæ nec minus probabilis, nec minus communis videtur, quamque sequuntur Sanchez, Layman, Neesen, uterque Pauwels, Daelman, etc. negat, validum aut licitum esse hujusmodi votum in præjudicium sponsalium. Dicunt autem, neque ex rei natura, neque de jure inesse sponsalibus hanc conditionem : *nisi statum perfectiorem elegero,* sed tantum : *nisi statum religiosum suscepero,* seu statum perfectionis proprie dictæ. Hæc conditio inde eruitur, quod jura concedant bimestre nuptis ad deliberandum de statu religioso amplectendo, et voto solemni dirimatur etiam matrimonium ratum non consummatum : sed nihil tale statuunt pro voto simplici. Tali autem conditione non subsistente, Deus non acceptat promissionem rei alteri obligatæ : coli enim non vult cum alterius injuria.

Unde concludunt, sponsalia per tale votum non dirimi, sed tantum esse rescindibilia ex parte alterius, cum jam ipse vovens vovendo renuntiaverit juri suo.

Firmatur hæc sententia auctoritate S. Antonini, parte 3. tit. 1. cap. 18. §. 2. ubi ait : « Si sponsalia præcedunt votum simplex; tunc votum non impedit vel dirimit sponsalia : sed eo casu cogi debet, vel votum solemnizare, scilicet profitendo in religione, et sic essent soluta sponsalia; vel sponsalia profiteri, id est contrahere matrimonium. »

Dictum est, non esse validum votum *in præjudicium sponsalium;* quia auctores hujus sententiæ communiter dicunt, votum illud tantum esse invalidum, in quantum repugnat præcedentibus illis sponsalibus; sed validum esse quoad cætera, sive quantum fieri potest absque præjudicio alterius partis. Proinde qui tale votum fecit, et sic init matrimonium, debet se gerere uti habens votum castitatis in matrimonio, de quo vide N. 46.

Si vero altera pars obligationem sponsalium remittat, tenetur a matrimonio abstinere; et si, matrimonio contracto altera pars prius moriatur, tenetur integram servare continentiam, ac si post votum nunquam nupsisset : quorum omnium ratio est, quod votum illud obligat pro tempore et modo possibili.

vel votum suscipiendi ordines sacros,

R. ad 2. Circa votum suscipiendi Ordines sacros, an scilicet licitum sit et validum post sponsalia contracta ; an hæc tali voto dissolvantur, vel tantum dissolubilia sint ex parte non voventis ; eadem est sententiarum diversitas, ac circa votum simplex castitatis : eadem utrimque urgentur argumenta, et similes deducuntur conclusiones. Attamen cum hoc votum non includat per se votum castitatis, contracto matrimonio, statim liceret et petere et reddere debitum.

aut non nubendi.

R. ad 3. Circa votum non nubendi post sponsalia emissum, idem videtur resolvendum ac circa votum suscipiendi Ordines sacros.

Denique notandum, in his omnibus nihil attentandum esse, inconsulto Episcopo, qui, quatenus necessarium aut opportunum videbitur, voti relaxationem procurabit et sponsalia adimplenda decernet, aut sponsalia dissolvenda pronuntiabit et voti obligationem urgebit.

Quæstio 5 ª. *Quid circa sponsalia præcedentia facit ipsa susceptio Ordinis sacri ?*

Ea solvit susceptio ordinis sacri,

R. Ea absolute dissolvit, cum inducat impedimentum dirimens matrimonii perpetuum, atque adeo adimpletionem sponsalium impossibilem reddat.

non ordinis minoris.

Idem dicendum non est de Ordinibus minoribus ; unde his etiam susceptis, viget obligatio sponsalium ex parte suscipientis : sunt tamen rescindibilia ex parte sponsæ, cum sponsus ipso facto videatur juri suo renuntiasse, cum non soleant hodie suscipi minores Ordines, nisi animo ad majores ascendendi.

Nº. 16. *De dissolutione sponsalium propter mutationem supervenientem, aut defectum innotescentem.*

Quandonam generatim dissolvi possunt sponsalia ob supervenientem mutationem ?

Ob notabilem mutationem possunt sponsalia rescindi ;

R. Quando ista mutatio ita notabilis est, ut si tempore contractus extitisset, et nota fuisset, alterutra pars merito contrahere noluisset.

Ratio est, quod talis censeatur rationabilis intentio contrahentium sponsalia ; hæc autem ultra intentionem contrahentium non obligant.

Itaque semper sponsalibus inest illa conditio : *Nisi notabilis mutatio superveniat* in anima, corpore, moribus, fama, bonis temporalibus etc. Inde tamen sponsalia non possunt dici conditionata, cum valor contractus non suspendatur, sed tantum jus tribuatur illa rescindendi, superveniente notabili mutatione; adeoque conditio non sit suspensiva, sed resolutoria. Hæc porro mutatio dum evenit, sponsalia fiunt rescindibilia, sive ex parte unius, sive ex parte utriusque, sed non dissolvuntur ipso jure, nisi forte mutatio simul inducat impedimentum perpetuum matrimonii.

Assigna aliquos casus in quibus sponsalia rescindi possunt ob supervenientem notabilem mutationem?

R. Primus casus est, si una pars labatur in hæresim aut apostasiam, vel aliter a fide deficiat : nulla enim mutatio majorem influxum in matrimonii bonum habere posset. ut sunt. hæresis,

Secundus casus est, si sponsus vel sponsa fornicationem cum tertia persona committat : de hoc casu, cum plures occurrant difficultates, speciatim agetur N. sequenti. fornicatio,

Tertius casus est, si alteruter admittat aliud grave crimen infamans, ut homicidium, latrocinium etc. grave crimen,

Quartus casus est, si sponsi sibi invicem displiceant; et timeatur ne matrimonium malum exitum sortiatur. A fortiori si inter ipsos superveniat abhorrescentia, gravis aversio aut inimicitia; item si ex eorum matrimonio gravia scandala aut inimicitiæ parentum seu consanguineorum prævideantur. aversiones et odia,

Quintus casus est, si alteruter contrahat epilepsiam, paralysim, morbum venereum, aut aliam infirmitatem insanabilem aut probrosam et comparti gravem; si alteruter gravis superveniat deformitas, ut si oculum, nasum, manum, pedem amittat. Maxime vero rescindendi rationem præbent defectus aut infirmitates, quibus quis incapax fit ad portanda onera matrimonii, ut si rusticus vel opifex fiat incapax ad laborem, quo uxorem et prolem sustentare debuisset. morbus insanabilis aut probrosus,

Sextus casus est, si alteruter incidat in pauperiem aut ære alieno gravetur. Item si sponsa promissam dotem adferre nequeat, aut nolit : quod, juxta plerosque auctores, verum est, etsi sponsa per merum infortunium dotem adferre nequeat. paupertas :

Si uterque redigatur ad paupertatem, docet commu-

nis opinio sponsalia dissolvi posse : inde enim multo graviora solent fieri matrimonii onera.

dubitatur de eo qui multo ditior factus est.

Quoad casum ubi una pars inexspectato fiat multo ditior, per hæreditatem aut alia ratione, item si offeratur ei aliud matrimonium cum multo ditiori aut præstantiori, diversimode sentiunt auctores. Aliqui dicunt esse rationem rescindendi sponsalia, quia est notabilis mutatio, quam si prævidisset, sponsalia non contraxisset. Alii tamen communissime negant, quia altera pars inde non fit deterioris conditionis, nec matrimonium erit magis onerosum. Conf. S. Alph. de Lig. n. 876.

In praxi consulendum, ut qui ditior factus est, ob hoc solum a sponsalibus non resiliat ; si vero aliæ rationes concurrant, comparti ex acquisitis divitiis convenientem compensationem solvat.

Perinde est si defectus antea ignoratus innotescat.

Nota. Sicut ex superveniente notabili mutatione seu defectu sponsalia fiunt rescindibilia, ita etiam si notabilis hujusmodi defectus ante sponsalia ignoratus, postea innotescat ; quia eadem valet ratio ; nec enim, si defectus prius innotuisset, sponsalia contracta fuissent.

E contra si defectus innotuit ante sponsalia, hæc rescindi non possunt ; neque etiam, ubi, defectu jam cognito, fuerint ratificata. Nec rescindi possunt ob defectum levem supervenientem aut innotescentem ; si nimirum sit talis ut prudentum judicio contrahentis animum non debeat mutare.

N°. 17. *De dissolutione sponsalium propter fornicationem cum tertia persona.*

Quid circa sponsalia facit fornicatio sponsi vel sponsæ, ante acommissa cum tertia persona ?

Fornicatio cognita ante sponsalia non est ratio ea solvendi,

R. 1°. Quando fornicatio sponsi vel sponsæ alteri parti cognita fuit ante sponsalia, pars innocens non potest ob hanc causam ea rescindere ; quia contrahendo sponsalia, non obstante defectus illius cognitione, censetur illum alteri remisisse, et juxta Regulam juris 21 in 6 : *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Eadem resolutio obtinet, si ambo fornicati fuerint, et mutuo delictum innotuerit ante contractum.

bene ve-

2°. Fornicatio sponsæ commissa ante sponsalia et post

ea tantum innotescens sponso, reddit ea solubilia ad arbitrium sponsi. Ratio est, quod sponsa ob fornicationem, juxta communem æstimationem, sit notabiliter vilior et deterior in ordine ad matrimonium.

ro fornicatio sponsæ ignorata;

3°. Fornicatio sponsi commissa ante sponsalia et post ea tantum innotescens sponsæ, secundum communem sententiam, ordinarie non reddit sponsalia solubilia ad arbitrium sponsæ ; quia homines non ita turpem et probrosam apprehendunt fornicationem viri, sicut fœminæ.

non ita ordinarie fornicatio sponsi.

Dicitur *ordinarie*, quia contrarium tenendum est, si adsint circumstantiæ specialiter probrosæ, quibus, juxta judicium prudentum, sponsus notabiliter vilior factus est, v.g. circumstantia adulterii, actuum frequentia, proles nata, etc.

4°. Si post contracta sponsalia desponsatis innotescat, quod ambo antea fornicati sint, aliqui auctores dicunt, neutrum posse resilire, quia habetur compensatio : sed cæteri communiter dicunt compensationem non esse æqualem, ideoque sponsum posse resilire, non sponsam, quia, ut supra dictum est, hæc inde multo vilior est, non ille.

Si ambo fecerint, solus sponsus potest resilire.

Quid circa sponsalia efficit fornicatio post illa a sponsis patrata cum tertia persona?

R. 1°. Fornicatio post sponsalia commissa a solo sponso, vel a sola sponsa, reddit ea rescindibilia ex parte innocentis. Ratio est, quod pars fornicata fregerit fidem per sponsalia datam, et merito suspecta habeatur pro futuro : hinc obtinet axioma : *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.*

Fornicatio unius post sponsalia est alteri ratio solvendi,

2°. Fornicatio tum a sponso, tum a sponsa post sponsalia commissa cum tertia persona, juxta aliquos reddit ea rescindibilia ab utroque, quia ambo sibi invicem reddunturi suspecti de non servanda fide in matrimonio.

fornicatio utriusque probabilius soli sponso.

Alii putant neutrum posse resilire, quia habetur injuriæ compensatio.

Plures vero respondent, ordinarie sponsum solum posse resilire ; quia etsi detur compensatio, ex eo quod ambo fidem fregerunt, sponsa tamen ex fornicatione facta est notabiliter deterior, quod ordinarie non obtinet pro sponso, juxta dicta in præc. quæst.

Similiter docent Sanchez, Bonacina etc. sponsum dissolvere posse sponsalia, si sponsa voluntarie admittat ab

alio tactus impudicos, amplexus liberiores etc.; quia talia ex parte sponsæ admissa cedunt in magnum dedecus sponsi. Aliter dicendum de sponso, qui similia egit cum alia, saltem si transeunter et raro fiat.

An sponsus potest a sponsalibus resilire, si sponsa fuerit violenter oppressa?

Item si sponsa fuerit violenter oppressa.

R. Negant aliqui, quos citat S. Alph. de Lig. n. 861; quia cum culpa vacet, non est suo jure privanda. Sed alii communiter et verius affirmant, quia, licet culpa vacet, notabiliter tamen deterior facta est. Et propter hanc rationem idem videtur resolvendum, si oppressio contigerit ante sponsalia, et postea tantum innotescat.

N°. 18. *An sponsi teneantur sibi mutuo occultos defectus revelare.*

An laborans defectu gravi occulto, ob quem altera pars forte nollet contrahere, tenetur illum manifestare ante sponsalia, vel, iis contractis, ante matrimonium?

Sponsi tenentur invicem propalare defectus, si sint damnosi aut probrosi alteri,

R. Theologi communiter distinguunt: 1° Si defectus foret damnosus vel probrosus comparti, seu damnum grave vel infamiam ei adferret, tenetur sub gravi illum manifestare, nisi malit sponsalibus et matrimonio renuntiare: casus est, si sponsus gravetur ære alieno, laboret lue venerea, sponsa sit imprægnata ab alio. Ratio est, quod non liceat commodum suum quærere cum injuria alterius: unde sicut in aliis contractibus non licet tradere rem occulto defectu laborantem, ex quo alteri damnum imminet, ita non licet cum occulto defectu pernicioso sponsalia aut matrimonium contrahere. Accedit quod aliter causa poneretur gravissimorum malorum, quæ ex tali matrimonio nata sunt sequi. Excipit S. Alph. n. 864 cum aliis, nisi alter simili defectu laboret, quia tunc illi nulla fit injuria, seu habetur compensatio.

secus non tenentur,

2°. Si vero defectus etsi postea innotesceret non redderet nuptias damnosas aut probrosas alteri, sed tantum minus gratas, non debet manifestari: v. g. si sponsa, quæ putatur virgo, fuerit fornicata, non tamen ingravidata. Ratio est, tum quod nemo teneatur cum proprio detrimento defectus suos qui aliis non nocent propalare,

et seipsum infamare, ad avertendam simplicem alterius displicentiam forte secuturam; tum, inquit S. Alph., quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defectus manifestandi.

Imo, etsi non liceat contrarium mentiendo affirmare, aut fingere, v.g. se divitem aut nobilem, ubi quis pauper est vel ignobilis; licet tamen defectus, v. g. rem angustam parentum occultare, omnem paupertatis apparentiam vitando; imo dicit P. Pauwels, quod puella corrupta possit simpliciter affirmare se virginem, quia vulgo dicuntur virgines, quæcumque non publice noscuntur corruptæ.

nisi forte prævideantur fore causam majorum malorum.

Attamen si merito timeatur, ne defectus talis post initas nuptias propaletur, et graves discordias, aut rixas producat, plures auctores dicunt, quod tunc teneatur quis proprium defectum manifestare comparti, aut a nuptiis abstinere, quia tenetur ex charitate tanta mala præcavere; nisi tamen ipse ex manifestatione grave malum subire deberet, ut si puella seipsam deberet infamare, aut diu manere innupta; quia tunc videndum, an hic et nunc charitas obliget cum tanto incommodo ad avertendum scandalum alterius. Conf. S. Alph. de Lig. n. 865.

An sponsa imprægnata a tertio teneatur id declarare sponso, si hic absolute velit contrahere.

Contingere potest, quod sponsa a tertio fuerit imprægnata, et sponsus rei ignarus velit absolute contrahere matrimonium cum ipsa : an hæc, si alius non videatur evadendi modus, tenetur statum suum declarare sponso?

La Croix cum aliis affirmat, quia ex duobus malis minus eligendum est, et infamatio sponsæ minus malum est, quam injuria quæ sponso ejusque familiæ inferretur ei obtrudendo prolem alienam. Alii vero dicunt, ad hoc non teneri, quia amissio famæ, utpote altioris ordinis, ipsis videtur majus malum. Interim prudens parochus sæpe inducere poterit sponsum aliis rationibus, ut a matrimonio desistat, quin crimen sponsæ ei reveletur.

N°. 19. De dissolutione sponsalium propter lapsum temporis aut discessum alterutrius.

Quando ob tem-

Prænotandum. In sponsalibus sæpe nullum determinatur tempus intra quod matrimonium contrahi debeat;

poris lapsum dissolvi possint sponsalia.

aliquando vero expresse statuitur tempus, sed ad urgendam executionem sponsalium tantum; aliquando vero tempus adjicitur ceu terminus ad finiendam obligationem. De singulis casibus inquiritur :

1. si nullum fuit tempus appositum.

Qu. 1. *An sponsalia, quibus nullum tempus adjectum fuit, aliquando dissolvi possunt, ratione temporis elapsi?*

R. 1. Dissolvi non possunt quamdiu currit ordinarium tempus, intra quod matrimonium iniri solet. Conf. N. 8.

2. Elapso tempore ordinario, si una pars matrimonium urgeat, sponsalia ad hujus nutum sunt solubilia, si altera pars notabiliter differat sine justa causa; secus vero si justam differendi causam habeat.

2. si fuit appositum ad urgendam obligationem.

Qu. 2. *An propter elapsum tempus, sponsalibus adjectum ad urgendam eorum executionem, ea dissolvi possunt?*

R. Negative; quia in illo modo contrahendi duæ obligationes distinctæ includuntur : una matrimonium contrahendi, altera intra tale tempus promissum adimplendi; et licet hæc, elapso tempore, fiat impossibilis, ideo prior non desinit. Unde sponsalia tantum ab una parte dissolvi possent, si altera pars sine justa causa, et priori invita, tamdiu differret ultra statutum tempus, ut suo juri renuntiasse censeri posset.

3. si fuit appositum ad finiendam obligationem.

Qu. 3. *An elapso tempore sponsalibus adjecto ad finiendam eorum obligationem, ea dissolvuntur?*

R. Distinguendo : 1. Si tempus sit elapsum per culpabilem dilationem unius partis, certum est, quod altera pars sit libera, cum prior amiserit jus suum.

An vero pars quæ est in mora, etiam libera sit, non convenit inter auctores : alii affirmant, quia, cum terminus fuerit appositus ad finiendam obligationem, hæc, eo elapso, cesset vi ipsius contractus; alii negant, dicentes, neminem debere ex sua culpa commodum reportare, ideoque in talibus sponsalibus casum istum tacite exceptum esse : hanc posteriorem sententiam S. Alph. de Lig. n. 868, longe communiorem et probabiliorem vocat.

2. Si tempus præfixum elapsum sit ob dilationem inculpabilem unius partis, multi auctores dicunt, quod altera pars maneat ipsi obligata, quia cum prior legitime impedita fuerit, æquum non est, ut privetur jure suo. Communior vero et probabilior sententia, juxta S. Alph. dicit, alteram partem manere liberam, quia ter-

minus apponitur ad hoc, ne pars parata diu maneat sine nuptiis. Billuart hanc moderationem ponit: si mora sit brevis non videtur præcise cessare obligatio; si autem sit tanta, ut ad eam se non censeatur voluisse obligare altera pars, extinguitur obligatio. Optimum est in talibus circumstantiis, ait Coninck, implorare judicis auctoritatem, qui, ponderatis omnibus, rem determinabit.

3. Idem ac in præcedenti casu videtur dicendum, ubi neuter fuit voluntaria causa dilationis, seu uterque legitime fuit impeditus intra tempus præfixum contrahere: eædem enim rationes in casu adferri possunt pro vel contra utriusque obligationem.

4. E contra si tempus præfixum elapsum fuerit ob dilationem voluntariam utriusque partis, certum est apud omnes, quod ex utraque parte sponsalia solvantur, cum ultra hoc tempus non voluerint se obligare.

Notandum denique, sæpe difficile discerni posse, an tempus contrahendo matrimonio præfixum fuerit ad finiendam obligationem, vel potius ad urgendam ejus adimpletionem. In dubio viri prudentis judicium exquirendum est, aut ad judicem ecclesiasticum recurrendum, qui, ponderatis circumstantiis, determinet quid a desponsatis fieri debeat.

Qu. 4. *An dissolvuntur sponsalia, si una pars, altera invita, discedat in regionem longinquam?* Quando, ob discessum in regionem longinquam

R. 1. Si illa in longinqua regione figat domicilium, certum est alteram partem manere liberam; constat ex cap. *De illis* 5. de Sponsal.

2. Si vero pars una abeat cum animo ad pristinum domicilium revertendi, ex iis quæ supra de temporis lapsu dicta sunt, judicandum est, quamdiu altera pars illam debeat exspectare; interim si una pars ultra justum tempus abfutura prævideatur, statim altera pars liberata censebitur. Securius tamen erit causam remittere ad arbitrium judicis. Circa hanc rem laudat Benedictus XIV. Instit. 46. n. 4. sequentia Estii verba: « Quamvis jus civile biennium tantum præcipiat exspectare, jure tamen pontificio post cognitam sponsi in remotas terras profectionem, nullum tempus ad exspectandum præscribitur, quia ille per talem discessum censetur juri suo renuntiare. »

N°. 20. *An et quando requiratur auctoritas judicis ad solvenda sponsalia.*

Quis est judex competens in causis sponsalitiis ?

Judex competens in causis sponsalitiis est Episcopus.

R. Cum sponsalia ad Sacramentum matrimonii referantur, adeoque res sit spiritualis, judex competens, non secus ac in causis matrimonialibus, est judex ecclesiasticus, adeoque in singulis diœcesibus Episcopus, utpote qui ibi foro externo gaudet, et etiam alios delegare potest. Huc spectat propositio 58 synodi Pistoriensis, damnata a Pio VI. Cum autem ad forum externum hoc judicium pertineat, Parochus sententiam tamquam judex ferre non potest, nisi fuerit ab Episcopo delegatus; potest tamen, uti et reliqui confessarii, tamquam doctor et consiliarius, casus resolvere pro directione animarum.

An ad dissolvenda sponsalia intervenire debet auctoritas Episcopi ejusve delegati?

Privata sine ejus auctoritate solvi possunt, si causa sit certa et non obstet scandalum; Solemnia ejus auctoritate solvi debent; nisi ipso facto sint soluta.

R. Distinguendo. 1° Si sponsalia sint tantum privata, et causa dissolvendi certo existat, ac evidenter sit sufficiens, possunt desponsati propria auctoritate resilire a sponsalibus; cum nullibi jubeatur, ut tunc ad superiorem recurrant : per accidens tamen ad id teneri possent, ratione scandali ex privata dissolutione orituri. Si autem dubitetur de existentia vel sufficientia causæ, recurrendum est ad Ordinarium.

2. Si sponsalia sint solemnia, tum nisi causa ipso facto dissolvat sponsalia, ut si una pars emiserit vota solemnia, vel sacros Ordines susceperit, semper recurrendum est ad Episcopum ejusve delegatum; quia cum Ecclesia manum istis sponsalibus apposuerit, non licet ea sine ejus auctoritate supprimere; quod quidem obtinet, etiamsi mutuo contrahentium consensu dissolvantur.

Unde in Pastorali nostro, titulo de Matrimonio art. 13. specialiter statuitur : *Non consentiant parochi, ut illi, qui in ætate legitima constituti sponsalia contraxerunt, se mutuo ab ejusmodi promissione futurarum nuptiarum absolvant; sed illos spiritualis Curiæ promotori denuntient; ut causa per Episcopum ejusve Officialem discussa, si ea secundum juris dispositionem legitima sit, ab ejusmodi pro-*

missione absolvantur. Similia statuuntur in Decreto Congreg. Archipresb. anni 1851. § 11.

Quomodo debet constare de existentia causæ, ut liceat ob eam sponsalia dissolvere?

Causa solutionis debet moraliter certo probari.

R. Moraliter certo : ratio est, quod jus certum per sponsalia acquisitum, tollere non liceat per jus incertum resiliendi. Pro foro interno sufficere postest unus testis fide dignus, ut alicui moraliter certo constet de causa resiliendi. Pro foro externo unus quoque testis sufficere potest, ubi pro causa allegatur aliquod impedimentum matrimonii, dirimens aut impediens; sic enim statuitur cap. *Super eo* de Test. et attest. Si autem causa allegata non inducat impedimentum matrimonii, attamen sit de jure sufficiens ut alter sponsorum possit a sponsalibus resilire, tunc requiruntur duo testes, secundum cap. *In omni* de Test. et attest. Secundum aliquos tamen, sufficit unus testis fide dignus, in casu quo ipse testaretur sponsæ fornicationem cum tertio. Saltem vix cogi posset sponsus ad ineundum matrimonium cum sponsa, cujus fidelitas ex testimonio fide digno ipsi suspecta est, quia infausti exitus inde timendi essent : suadendum ideo esset, ut sponte matrimonio renuntient.

in dubio causæ solutio pronuntiari non potest per se, sed per accidens.

In dubio de existentia aut sufficientia causæ, per se non potest judex dissolutionem pronuntiare , quia in dubio melior est conditio possidentis ; per accidens vero potest, ut si timendum sit, ne matrimonium cedat in detrimentum Ecclesiæ, reipublicæ, familiæ, ipsorum contrahentium. Hinc ratio sufficiens ut judex dissolvat sponsalia, esse poterit magna aversio, quam sponsus v. g. contra sponsam concepit, familiarum dissensiones et rixæ aliave scandala oriunda. Dissensus etiam parentum, quamvis per se non irritet sponsalia, ut N. 10. diximus, ratio sufficiens esse potest judici illa dissolvendi; uti etiam quod sponsus contrahere velit cum alia fœmina ex qua prolem concepit. In hujusmodi autem casibus judex aliquando statuet aliquam compensationem pecuniariam solvendam parti innocenti.

N°. 21. *De proclamationibus antenuptialibus.*

Plura hic occurrunt scitu necessaria circa proclamationes antenuptiales, quæ distinctis quæstionibus investigabimus. Unde, exposito prius quid sit proclamatio, dicetur de præcepto proclamationes faciendi et de obligatione denuntiandi impedimenta; dein inquiretur de circumstantiis proclamationum, quoties et quando, a quo et ubi sint faciendæ, an aliquando sint iterandæ, et an statim post eas liceat inire nuptias; tandem agetur de dispensatione in proclamationibus. et legitima earum omissione.

Quæstio 1ª. *Quid dicitur proclamatio antenuptialis?*

Proclamationes antenuptiales

R. Actus quo parochus, aut alius legitime deputatus, publice annuntiat matrimonium inter personas quas nominat, brevi contrahendum esse, ut qui noverit inter eas impedimentum existere, illud declaret.

Proclamationes vocantur etiam *banna*, a voce germanica significante edictum, seu proclamationem publicam.

Finis proclamationum antenuptialium est detegere impedimentum matrimonii sive dirimens, sive prohibens, si quod forte subsit, ut ita præcaveri possint tum nullitas contractus, tum sacrilegium contrahentis, tum irreverentia Sacramenti.

Quæstio 2ª. *An datur præceptum ecclesiasticum faciendi proclamationes?*

faciendæ ex præcepto Ecclesiæ,

R. Affirmative; latum quidem in magno Concilio Lateranensi sub Innocentio III. relatum libro IV. Decret. tit. 3. cap. 3. et in Concilio Tridentino, Sess. 24. de reform. matrimonii cap. 1. innovatum et determinatum quoad numerum, locum et tempus, his verbis : *Præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festivis, in ecclesia inter missarum solemnia publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum... Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel, saltem parocho et duobus vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur.*

Deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur : nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur : quod illius prudentiæ et judicio sancta Synodus relinquit.

An præceptum faciendi proclamationes antenuptiales obligat sub gravi ?

obligante sub gravi.

R. Affirmative : licet enim proclamationes non sint de substantia matrimonii, cum sine eis initum subsistat, finis tamen ob quem præceptæ sunt, valde gravis est, ut ex antedictis patet. Colligitur etiam ex gravitate pœnæ contra transgressores statutæ. Concilium enim Lateranense parochum matrimonio assistentem sine præviis proclamationibus ad triennium suspendi jubet, contrahentibus autem condignam pœnitentiam injungi. Insuper si matrimonium sine proclamationibus contractum, postea reperiatur nullum ob impedimentum dirimens, proles nata erit illegitima, non obstante bona fide parentum, et mandat Conc. Trid. ut *separentur et spe dispensationis consequendæ careant*. Conf. Bened. XIV. de Syn. lib. 12. cap. 6. n. 2.

Aliqui auctores docent, non esse peccatum mortale, si tantum duæ proclamationes omittantur; sed probabilius contradicit Concina, ut ait S. Alph. de Lig. n. 990, qui probabilem putat sententiam Sanchez et aliorum, qui negant mortale esse si tantum una proclamatio omittatur, quia respectu ad totum præceptum una proclamatio non videtur gravis materia, et per binas proclamationes factas finis legis censetur obtentus.

Nullum erit peccatum si omittantur ex justa causa, ut si, omissa tertia proclamatione ex inadvertentia, matrimonium commode differri non possit, nec detur tempus obtinendi dispensationem.

Quæstio 3.ª *An qui novit impedimentum inter nupturientes existere, tenetur illud revelare ?*

Qui novit impedimentum, generatim et per se tenetur illud revelare :

R. Generatim et per se tenetur, sive impedimentum sit dirimens aut impediens tantum, et quantumvis sit secretum, et sive contracturi id sciant sive non. Id enim præcipit Ecclesia, dum ideo proclamationes fieri jubet, ut qui noverint impedimentum illud denuntient, et sic injuriam Sacramenti avertant, aut etiam matrimonii nul-

litatem et plura mala impediant. Cumque materia sit gravis, præceptum hoc obligat sub gravi.

Neque cessat obligatio, si cui commissa sit notitia impedimenti sub secreto naturali, etiam cum juramento non propalandi : secretum enim et juramentum non obligant cum detrimento tertii et communitatis.

Excipitur qui scit ex confessione Sacramentali, item juxta plures qui scit sub sigillo consilii,

Dictum est *generatim et per se*, quia per accidens et in quibusdam circumstantiis, qui cognoscit impedimentum, non tenetur illud revelare.

Ita 1° non tenetur nec potest, si illud cognoscat tantum ex confessione Sacramentali.

2°. Item, juxta plures inter quos Carrière, Compendii n. 120. qui noverunt sub sigillo *consilii*, quia ratione suæ professionis ab iis petitum est consilium, quales sunt parochi, doctores, advocati, medici, obstetrices etc. eximuntur etiam ab obligatione revelandi. Ita enim expostulat bonum commune ; quia si hi fidem fallant, jam nemo erit, qui in rebus difficilibus consuli possit, et omnis consiliis præcluditur aditus, cum maximo totius societatis detrimento.

Illi tamen tenerentur monitis aliisve mediis, si possent, a matrimonio ineundo absque dispensatione, sponsos avertere aut impedire.

tum ille qui non potest revelare sine magno suo damno, infamia etc.

3. Non obligatur, qui sine propria infamia, aut alio gravi detrimento suo aut suorum, impedimentum revelare non posset : cum gravi enim proprio detrimento non tenemur avertere malum alterius, nec obligat lex ecclesiastica.

Sola infamia tertiæ personæ apud parochum vel Episcopum non videtur excusare, alioquin lex Ecclesiæ fere inutilis redderetur : si tamen in casu extraordinario alia gravia mala et scandala ex revelatione merito timerentur, obligatio cessaret.

Prius monendi sunt sponsi

Advertunt etiam auctores ; quod antequam parocho fiat denuntiatio, sponsi fraterne monendi sint, præsertim si impedimentum sit infamans, ut dispensationem petant aut a matrimonio desistant ; nisi tamen prævideatur hanc monitionem fore inutilem. Conf. S. Alph. de Lig. n. 994. et seq.

Quid agendum sit parocho, dum ipsi denuntiatur impedimentum, dicetur N. 62.

Quæstio 4ª. *Quoties et quando proclamationes fieri debent?*

R. Præcipit Concilium Tridentinum ut fiant *ter*, et quidem *tribus continuis diebus festivis*. Debent fieri *ter*, ut certius ad omnium notitiam perveniant, et tempus detur impedimenta, si quæ subsint, revelandi. Proclamationes ter faciendæ,

Dicitur *diebus festivis*, quo nomine, juxta omnes, intelliguntur dies dominici et festivi de præcepto, seu cum obligatione audiendi missam. tribus diebus festivis

Apud nos etiam fieri possunt in festis, pro quibus abrogata est obligatio audiendi missam per indultum anni 1802. Cum enim Sancta Sedes voluerit, ut istis diebus nihil immutaretur in divinis officiis, eatenus adhuc sunt festivi; cumque fideles specialiter ad missam audiendam istis diebus excitari debeant, et satis frequentes accedant, etiam sic satisfit fini legis: unde merito deductum fuit, nihil immutandum esse circa proclamationes, quæ ideo, ut ante, istis diebus fieri consueverunt. Non eadem valet ratio pro festis abrogatis a Clemente XIV.

Probabilis quoque videtur sententia, quam tenent Sanchez, Bosco et alii, fieri posse proclamationes etiam diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in ecclesia, eo quod finis legis etiam tunc perfecte obtineatur. Pontius autem cum multis contradicit.

Dicitur *continuis*, seu sibi succedentibus, ita ut nullus dies festivus prætermittatur; vult enim Ecclesia, ut ubi conventum est de matrimonio ineundo, ejus celebratio non differatur diu. Si tamen tria festa immediate se continuarent, v.g. festo Nativitatis Domini incidente in feriam VI^m^, non videtur obligatio singulis diebus banna faciendi: non enim æstimari debet esse contra intentum Concilii Tridentini, si tunc una proclamatio in festum subsequens reservetur. Imo multi improbant, quod tribus diebus immediate sequentibus fiant, quia tunc vix datur tempus ad impedimenta denuntianda. continuis,

Notat Steyaert, quod proclamationes fieri possint etiam tempore clauso; et pro eo adducitur declaratio Congregationis Concilii.

Quæstio 5ª. *A quo, et ubi fieri debent proclamationes antenuptiales?* in ecclesia a proprio parocho

R. *A proprio contrahentium parocho... in ecclesia, inter*

missarum solemnia, ut loquitur Conc. Trid. Synodus autem provincialis Mechliniensis anni 1607. tit. 10. cap. 2. dicit : *Sub summo Sacro, vel concione, aut alioqui sub frequenti populi conventu.*

Layman aliique aiunt, posse fieri etiam extra ecclesiam in loco magni concursus, quia sic jam obtinetur finis Concilii. Hoc tamen non videtur posse fieri sine justa causa, cum Concilium Tridentinum expresse dicat, in ecclesia.

Ubi fieri debent proclamationes, si desponsati sint diversarum parochiarum ?

utriusque, R. In ecclesia utriusque, quia in Conc. Trid. præscribitur, ut fiant *a proprio contrahentium parocho*; ergo in casu a parocho utriusque : sic semper intellectum fuit, et ita decernit Synodus Mechl. supra citata, cap. 3, item Decretum Congreg. Archipresb. anni 1851. Unde in tali casu parochus qui matrimonio assistere debet, procedere non potest, nisi constet proclamationes in altera parochia quoque factas esse. Si sponsus, aut sponsa, æquale domicilium habeat in duabus parochiis, aut in una habituale domicilium et in alia quasi domicilium, etiam in utraque videntur proclamationes faciendæ. Conf. Carrière n. 112. Compendii, tum dicenda postea de proprio parocho contrahentium.

Ubinam fieri debent proclamationes, si sponsi, aut alteruter eorum recenter in parochia habitent?

etiam aliquando in duobus uniusdomiciliis, R. Fieri debent tum in parochia in qua nunc degunt, tum in parochia ex qua nuper discesserunt : id enim exigit finis proclamationum, et ita declarasse S. Congreg. Concilii Trid. plures referunt auctores. Idem statuitur in Synodo diœc. Mechl. anni 1609, tit 9. cap. 8 : *Si matrimonium contracturi in parochia, in qua est moderna eorum habitatio, brevem moram traxerint, ita ut ibidem non sint satis noti ; etsi ibidem matrimonio jungi possint, nihilominus in parochia in qua prius habitarunt, ubi verisimilius est fore, ut impedimenta sciantur, denuntiationes omnes fieri volumus.* In Decreto autem Congreg. Archipresbyterorum anni 1851. tempus sic determinatur : *Si infra sex menses aliam parochiam deseruerint, in ea etiam proclamationes fieri oportet.*

Quæstio 6ª. *An proclamationes antenuptiales aliquando sunt iterandæ ?*

et aliquando iterandæ.

R. Affirmative; equidem Rituale Romanum sic statuit : *Si infra duos menses post factas denuntiationes matrimonium non contrahatur, denuntiationes repetantur, nisi aliter Episcopo videatur.* Juxta Decretum vero Congreg. Archipresb. anni 1851 in nostra diœcesi repetendæ sunt post intervallum trium mensium, *nisi dispensatio obtenta fuerit, quæ in duabus dumtaxat concedetur.* Additur ibidem : *Si autem post contracta sponsalia sponsa, vel etiam sponsus, in aliam parochiam transmigraverint, ibidem sine novis proclamationibus ad matrimonium admitti possunt, dummodo proclamationum a priore parocho factarum testimonium adferant.*

Matrimonium ne contrahatur eo die, quo facta est ultima proclamatio.

Quæstio 7ª. *An facta ultima proclamatione, licet eadem die matrimonium celebrare?*

R. Id nulla generali lege expresse videtur prohibitum; unde Pontius, Salmanticenses, aliique licitum esse affirmant; alii tamen negant, quia sic ultima proclamatio redderetur inanis. In quibusdam diœcesibus speciali lege id prohibitum est. Synodus diœc. Mechlin. anni 1609. id vetat in casu quo super una vel duabus proclamationibus dispensatum est; Decreto vero sæpe memorato Congreg. Archipresbyt. anni 1851. generatim prohibetur, *ne eo ipso die quo ultima proclamatio facta fuerit, matrimonium contrahatur.*

In iis dispensat Episcopus,

Quæstio 8ª. *Quis potest dispensare in proclamationibus?*

R. Ordinarius sponsorum, cujus prudentiæ et judicio Sancta Synodus Tridentina id reliquit, ut ex citatis supra ejus verbis patet. Nomine autem Ordinarii ex unanimi sententia doctorum hic venit Episcopus loci, neutiquam vero parochus. Communius et probabilius sustinent Sanchez et alii, contra Pontium aliosque, id etiam posse Vicarium generalem Episcopi, quia facit unum tribunal cum Episcopo. Insuper dispensare possunt, qui ad hoc sunt delegati ab Episcopo, uti sunt in nostra diœcesi Decani, ut patet ex Decreto anni 1829, quo eorum officia determinantur.

Juxta Conc. Prov. Mechl. anni 1607 dispensatio in bannis in scriptis haberi debet.

Si duæ partes sint diversæ diœcesis, contendunt multi sufficere unius Episcopi dispensationem. Verum communius aliter sentiunt auctores, ait Carrière.

S. Alph. de Lig. n. 1006. sentire videtur, Episcopum etiam cum altero sponsorum non sibi subdito posse dispensare : hanc enim solam refert auctorum sententiam.

Giraldi, Parte 2. Sect. 114. citat decretum S. Congr. Conc. de 20 April. 1606. requirens, ut etiam proprius alterius Ordinarius denuntiationes remittat, vel saltem testetur de illius statu libero. Hoc in praxi servandum est.

ex variis causis.

Porro ad dispensandum requiritur justa ratio; imo Benedictus XIV. in bulla *Nimiam licentiam* requirit causam *legitimam*, *gravissimam et ineluctabilem*. Unam tantum indicat Concilium Tridentinum, nimirum *si probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes;* sed alias plures esse convenit inter auctores, et sæpius declaravit Sacra Congregatio Concilii, et patet ex eo quod Concilium Tridentinum has causas committat prudentiæ et judicio Episcoporum.

S. Alph. de Lig. n. 1005. plures allegat rationes, propter quas dispensatio concedi possit aut debeat, præter primam memoratam, nimirum, si adsit probabilis timor, ne matrimonium malitiose impediatur. 2° Si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vel prolis : nempe si concubinarii reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur, ne vir mutet voluntatem, aut ipse statim sit longe profecturus; item si alter sponsorum esset in periculo mortis, et esset proles legitimanda. 3° Si immineat tempus Adventus vel Quadragesimæ, et urgeat periculum incontinentiæ, aut gravis præjudicii. 4° Si nuptiæ sint contrahendæ inter magnates, quia horum conjugia non fiunt nisi magna præcedente consideratione. 5° Si sponsi sint valde senes, aut valde dispares in conditione, ætate, divitiis aut qualitate. 6° Si certo moraliter constet nullum adesse impedimentum. « Hic autem notandum, ait S. Alph. quod Episcopus dispensando in denuntiationibus, semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse. » 7° Hodiedum sæpe occurrit hæc ratio, quod sponsi formas civiles jamjam impleturi sint, et expediat eos eadem die matrimonium contrahere.

Dum data est dispensatio pro una aut altera proclamatione, oportet, aiunt Steyaert et Braunman, eam quæ superest, facere cum expressione partialis dispensationis. Imo convenit in singula proclamatione annuntiare quota sit, pro directione eorum qui forte impedimentum cognoscerent. Si partialis dispensatio data sit, id annuntiandum.

Quæstio 9ª. *An aliquando parochus, omissis proclamationibus sine dispensatione, ad matrimonium celebrandum procedere potest?*

R. Affirmative, nimirum si urgeat gravis necessitas matrimonium statim celebrandi, ita ut tempus non habeatur ad superiorem recurrendi. Hoc clare innuit ipsum Conc. Trid. loco supra citato. Tunc quidem ipse parochus non dispensat; sed per epikeiam judicat legem in casu non obligare: casus est, si proles legitimanda sit per matrimonium moribundi statim morituri. In gravi necessitate potest parochus sine dispensatione omittere proclamationes.

Ubi vero matrimonium ita celebratum fuit, nullis præviis proclamationibus, præscribit Concilium Trid. loco cit. *ut deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant*, ut scilicet impedimentum, si forte subsit, detegatur, nec sponsi periculo fornicationis se exponant: *nisi*, addit, *Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur.* Unde casus Ordinario exponendus esset, ut judicet an proclamationes fieri adhuc debeant, vel in eis dispensandum sit. Zypæus libro 4. Juris Pontificii novi, de spons. et matrim. n. 10. testatur quidem, hic non solere fieri, ut non audierit unquam, inquit, post contractum jam matrimonium proclamationes fuisse factas; idem quoad Germaniam testatur modernus auctor eximius J. H. Bangen, in instructione practica de sponsalibus et matrimonio §. 15: verumtamen Episcopi est de singulis casibus judicare. Quo casu ante consummationem faciendæ sunt, nisi dispenset Episcopus.

Notandum, quod, ubi dispensatur in matrimonio mixto partis catholicæ cum hæretica, rescriptum apostolicum continere soleat clausulam de omittendis proclamationibus antenuptialibus cum cæteris cæremoniis matrimonii; unde tunc fieri nequaquam possunt. In matrimoniis mixtis omitti debent.

Notandum denique, quod ipse etiam codex civilis pro matrimonio civili præscribat publicationes antenuptiales bis faciendas ante portam domus communis, duobus dominicis immediate sequentibus (Cod. civ. art. Statuta codicis civilis circa procla-

mationes civiles.

63.) in loco domicilii utriusque contrahentis (art. 166.), seu in loco ubi jam sex menses habitavit (art. 74.), et si tantum sex menses, etiam in loco ubi habitabat antea (art. 167.), atque insuper in loco habitationis eorum sub quorum potestate quoad matrimonium quis forte existit (art. 168.).

Art. autem 64. statuitur, ut exemplar proclamationis valvis communalibus appensum maneat, toto octiduo a prima ad secundam proclamationem, et ne ad actum civilem procedatur ante diem tertiam post secundam proclamationem, adeoque non ante feriam IV. Si autem matrimonium intra annum non celebretur, iterandæ sunt proclamationes (art. 65.). Dispensatio in secunda tantum proclamatione obtineri potest a rege et ministris ad hoc designatis, nimirum Procuratoribus regiis (art. 169.).

Admittunt tamen communiter legisperiti, prædictas publicationes non requiri sub pœna nullitatis matrimonii civilis; disputant autem circa casum quo in regione extranea celebretur, de quo art. 170 statuit expresse, validum fore si formæ ibidem usitatæ servatæ fuerint, modo, addit, præcesserint publicationes art. 63 præscriptæ.

N°. 22. *De officio parochi circa eos qui petunt admitti ad sponsalia et matrimonium.*

Desponsandus sedulo examinetur

Quia non tantum salutis animarum, verum etiam pacis et quietis familiarum, parochiarum et totius societatis Christianæ maximopere interest, ut nemo nisi bene instructus et rite præparatus matrimonium contrahat; inter præcipuas officii pastoralis curas merito recensetur sedula instructio fidelium circa status matrimonialis obligationes, et dispositiones ad illum prærequisitas. Quapropter omittere non debent parochi de hisce fideles e cathedra interdum admonere; omni vero sollicitudine, ubi jam proxime quis matrimonium inire intendit, oportet eum examinare atque instruere, ne magnum illud Sacramentum indigne forte, aut etiam invalide suscipiat. Hinc petitur

Circa quæ examinari debet, qui petit admitti ad sponsalia et matrimonium?

R. Præcipue circa sequentia : quæ eo ordine proponimus, quo in Decreto Archiep. 1851. recensentur :

1. An sponte et libere se præsentet, et an tertiæ personæ per anteriorem promissionem, aut alio modo non sit obligatus. Si autem sit ignotus, ut in magnis civitatibus facile contingit, pastor etiam interrogabit an in parochia, ubi et quamdiu habitet; tunc etiam testes requiret et in vicinia inquiret, utrum talis persona in parochia habitet, et cognoscatur esse libera. 1. Circa ejus libertatē.

2. An sit sui juris, an vero habeat parentes, et an ipsi, seu illi quorum in parentum defectu consensus requiritur, consentiant. Si ipsi commode possint consensum personaliter declarare pastori, hoc exigendum, nisi declarationi in scriptis aut per testes fidere liceat, aut aliunde de consensu satis constet. 2. consensum parentum,

3. Inquirat semper in generali, an forte inter partes sit impedimentum; in particulari quoque circa quædam impedimenta interroget, si ob circumstantias personarum forte latere suspicari possit. Ita si sponsa habeat sorores nubiles, aliquando interrogandus erit sponsus circa impedimentum publicæ honestatis; si recenter viduus petat jungi ancillæ suæ, erit ratio indagandi super impedimento criminis; si sponsa valde pie vixerit, erit ratio interrogandi de impedimento voti; aliquando inquiret circa impedimentum cognationis spiritualis; quandoque etiam circa impedimentum affinitatis ex copula illicita, signanter si sint inferioris conditionis, aut vitæ dissolutioris. 3. impedimenta matrimonii,

Porro, ut qui matrimonio jungi petunt, impedimenta facilius declarent, suggeri potest spes facile dispensationem obtinendi; imo quandoque parochus monere debet, ut si quid dicere non audeant, id confessario declarent, qui ipse secreto dispensationem procurare poterit.

Convenit etiam quandoque, ad vitandam eorum offensionem, ut impedimenta quædam non per modum interrogationis proponantur, quasi aliqua haberetur suspicio, quod forte talia contraxerint, sed per modum instructionis, dicendo ista esse præcipua impedimenta, de quibus instrui solent nupturientes.

4. Sponsa, coram cujus parocho matrimonium contrahi solet, aliquando interroganda est, utrum in parochia 4. habitationem in parochia,

habitatura sit usque dum matrimonium fuerit contractum.

5. instructionem in fide et officiis conjugatorum.

5. Examinabit parochus, an in principiis fidei et officiis Christiani hominis, et signanter circa obligationes conjugatorum, sufficienter sit instructus. Interrogationes autem instituere potest, advertendo inter obligationes parentum erga proles hanc esse præcipuam, ut infantes doceant doctrinam Christianam; deinde petendo, quæ sint præcipua quæ pueros docere oporteat etc. Jubebit omnibus, ut recitent orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum apostolorum, decalogum et præcepta Ecclesiæ.

Expedit omnes sine exceptione interrogare, eos etiam de quorum instructione constat, ut nemo prætextum habeat se subducendi.

Si interrogatus ignoret ea quæ scitu necessaria sunt, oportet ipsum inducere, ut ea statim addiscat, et ante celebrationem matrimonii redeat ad novum examen subeundum; etenim, ut scribit Benedictus XIV. ad universos Episcopos, Constit. *Etsi minime* : *Matrimonio jungendi non sunt, si parochus, ut debet, prius interrogando, deprehenderit marem seu fœminam, quæ ad salutem necessaria sunt, ignorare.* Rituale Romanum etiam in iis, qui matrimonio jungendi sunt, requirit, ut sciant *rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant.* Fusius id probat Benedictus XIV. de Syn. lib. 8. cap. 14. ubi etiam refutat rationes Sanchez, contrarium docentis.

Cum eo tamen optime consistit, in necessitate ignorantes ad matrimonium admitti posse. Conf. N. 29.

Si alter jungendorum etiam in parochia habitet, eodem modo a parocho interrogandus est, et seorsim quidem, ne ob alterius præsentiam non audeat, quæ necessaria sunt, revelare.

Ubi ambo satisfecerint, tempus statuendum erit, quo cum testibus ad ineunda sponsalia redeant. Pro his autem adhibendus est ritus in Pastorali descriptus.

De quibus post contracta sponsalia desponsati moneri debent?

Post sponsalia monendi ut se pie ad Sacramentum.

R. 1°. Ut per pietatis opera sese bene præparent ad Sacramentum matrimonii digne et fructuose suscipiendum.

2° Ut prima die opportuna, et saltem triduo ante matrimonium, ad confessarium accedant, ut hic possit dispicere, num forte confessio generalis instituenda, aut alia ante absolutionem præstanda, aut dispensatio procuranda sit. — mentum dispo- nant, et saltem triduo ante con- fiteantur,

3° Monendi sunt, ut interea Deum non offendant, maxime per peccata luxuriæ, nihil jam magis licere quam ante ex iis quæ inter conjugatos tantum non sunt illicita; ut ne habitent sub eodem tecto, quod Ecclesia ipsis interdicit ob periculum et scandala inde facile oriunda. Vide Decreta in Congreg. Archipresb. anni 1851. §. 5 et 6. — et ab omni pecca- to præ- sertim luxuriæ abstine- ant.

An sponsi tenentur ante celebrationem matrimonii sacramentaliter confiteri? — Confes- sio non est ne- cessaria per se ra- tione sa- cramenti susci- piendi,

R. 1° Ratione Sacramenti suscipiendi per se non tenentur, quandoquidem ad licite contrahendum matrimonium sufficiat status gratiæ: per accidens vero tenentur, si nempe sint in statu peccati mortalis, juxta ea quæ traduntur in tractatu de Sacram. in genere N. 57.

2° Non datur lex generalis Ecclesiæ, confessionem præcipiens; attamen Concilium Trid. sponsos hortatur, ut saltem triduo ante matrimonium confiteantur et communicent. — neque vi legis ge- neralis,

3° In pluribus diœcesibus confessio præscripta est. Ita hic præscribitur in Synodo provinciali Mechlin. anni 1574: *Non admittatur ad matrimonium nisi confessus et confirmatus.* — sed vi le- gis loca- lis.

An vero in necessitate admitti possint, qui confessi non sunt, dicetur N. 29.

An confessarius, excipiens confessiones nupturientis, et intelligens inter sponsum et sponsam esse occultum impedimentum dirimens, tenetur semper pœnitentem monere? — An con- fessarius monere debeat nuptu- rientes de impe- dimento occulto.

R. Collet, Holzman, aliique docent, quod semper monere debeat, etiamsi monitio magis obfutura quam profutura videatur; quia magis præcavenda est nullitas Sacramenti, quam peccatum aut infamia pœnitentis. Sed hæc ratio non est admittenda, quia, ut dicit S. Alph. de Lig. n. 612: « Sacramenta non exposcunt majorem reverentiam, quam præcepta divina. Unde si in præceptis divinis permitti potest materiale pecca-

tum.... cur non poterit permitti materialis irreverentia Sacramenti in tanta necessitate, ut peccatum formale vitetur ? »

E contra Sanchez, aliique sustinent, semper omittendam esse monitionem, quando ipsa videtur probabiliter non profutura.

Hoc etiam non ita universaliter admittendum censet laudatus S. Auctor ; sed loquens de casu, quo aliquis vellet ducere consanguineam, dicit : « Probabilius mihi videtur dicendum, cum Palao et Salmant. quod regulariter loquendo, omnino monitio tunc facienda est : tum quia ex matrimonio nullo frequenter plura inconvenientia oriuntur ; tum quia sæpe post tale matrimonium ignorantia cessare solet, et tunc facile adest periculum peccandi formaliter. Unde bene ait Layman, quod eo casu monitio facienda est, si aliqualis saltem spes adsit profectus.... Si vero confessarius certo moraliter desperet de fructu, tunc merito dicit Croix cum Aversa... quod omittere debeat monitionem, donec obtineat dispensationem ; quia melius est permittere peccatum materiale, quam præbere occasionem certi peccati formalis. »

Quid faciendum si sponsi sint ex diversis parochiis.

Quænam a parocho sunt præstanda, si alter desponsandorum ad aliam parochiam pertineat ?

R. 1° Si solus sponsus ad suam parochiam pertineat, parochus ipsum examinabit, ac deinde litteras clausas ipsi tradet ad pastorem sponsæ, hac vel simili forma conscriptas :

Reverende Domine Pastor,

N... parochianus meus, intendens contrahere sponsalia cum N... parochiana tua, ad illa tuto, quantum ad me spectat, admitti potest.

Sincera veneratione signor

Humill. famul. tuus
N...pastor in N...

M... die.. mensis.... anni....

R. 2°. Si sola sponsa ad suam parochiam pertineat, ipsam rite examinabit, et, receptis litteris testimonialibus pastoris sponsi, ambos ad sponsalia admittet. Deinde ad parochum sponsi rescribet hoc vel simili modo :

Reverende Domine Pastor,

N... parochianus tuus, et N... parochiana mea, contraxerunt sponsalia solemnia, hac... Rogo, ut ipsos proclamare velis, ac deinde rescribere, an aliquod impedimentum innotuerit.

Sincera veneratione signor

Humill. famulus tuus
N... pastor in N...

Proclamationibus factis, pastor sponsi rescribit ut sequitur :

Reverende Domine Pastor,

N... parochianus meus, et N... parochiana tua, ter in ecclesia mea proclamati fuerunt in ordine ad matrimonium, et nullum innotuit impedimentum. Insuper præfatus N... Sacramentaliter confessus est ; quare ad ipsorum matrimonium, quantum me attinet, tuto procedi potest.

Sincera veneratione signor

Humill. famulus tuus
N... pastor in N...

Cæterum in admissione ad sponsalia et matrimonium, accurate serventur, quæ ab Emin. Dom. Cardinali Archiepiscopo statuta sunt in Congregatione Archipresbyterorum anni 1851, et in fine tractatus referuntur.

DE MATRIMONIO.

N°. 23. De nomine, definitione et essentia matrimonii, ut est in officium naturæ.

S. Thom. supplem. qu. 41 et 44.

Abstrahentes a ratione Sacramenti, hoc numero et duobus sequentibus agimus de Matrimonio, prout fuit ab initio mundi a Deo institutum in officium seu obsequium naturæ, id est, ad naturam humanam debite propagandam.

Quibus præcipue nominibus matrimonium vocari solet?

Matrimonium, R. 1. Ipsum *Matrimonii* nomen omnium usitatissimum est. Sic dicitur a voce *mater*, quia mater præcipua in matrimonio munia implet, et onera suffert : ipsi enim, ut dicitur cap. *Ex litteris*, de Convers. infid. lib. 3. Decret. *infans ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus... et ex hoc legitima conjunctio maris et fœminæ magis Matrimonium quam patrimonium nuncupatur.*

quod etiam connubium, 2. Vocatur *connubium*, item *nuptiæ*, a nubendo, seu velando ; quia in signum pudoris puellæ olim caput velabant, dum maritis tradebantur ; hodie etiam in quibusdam locis capita nubentium a sacerdote velo teguntur.

et conjugium dicitur, 3. Vocatur *conjugium*, id est, conjunctio sub eodem jugo ; quia vir et mulier mutuo conjunguntur uno eodemque vinculo, ad onera matrimonii simul sustinenda.

Quomodo definitur matrimonium, prout est in officium naturæ?

definitur. R. *Conjunctio maritalis viri et mulieris, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Conf. Alex. III. in cap. *Illud quoque*, de Præsumpt. et Magistrum lib. 4. sentent. dist. 27.

Dicitur *conjunctio* : quæ vox si *active* sumatur, pro actu quo vir et mulier primum conjunguntur, erit definitio matrimonii in fieri, seu actus illius quo conjuges fiunt ; si vero sumatur *passive*, erit definitio matrimonii in facto

esse, seu vinculi permanentis quod ex mutuo consensu resultat.

Dicitur *maritalis*, ut significetur conjunctionem hanc fieri in ordine ad legitimam prolis generationem, aliaque quæ propria sunt maritis erga uxores, et vicissim ; et sic distinguitur a cæteris conjunctionibus, ob alios fines initis inter homines ; a marito autem dicitur *maritalis*, quia maritus est caput conjunctionis.

Per verba definitionis : *viri et mulieris*, significatur subjectum matrimonii, quod diversitatem sexuum exigit; ponuntur autem in numero singulari, ad excludendam polygamiam.

Additur : *inter legitimas personas*, id est, habiles ad contrahendum, et nullo juris naturalis, divini, vel humani impedimento irritante ligatas.

Tandem dicitur : *individuam vitæ consuetudinem retinens*, id est, perpetuum et indissolubile consortium; adeoque innuitur, conjuges indissolubili vinculo conjungi, et ad continuam societatem mutuaque auxilia obligari.

In quo consistit essentia matrimonii, ut est in officium naturæ ?

Plura in matrimonio distingui possunt.

Ante responsionem notandum est, in matrimonio, sive in *fieri* sive in *facto esse* spectetur, plura occurrere distinguenda. Ita in matrimonio contrahendo seu in fieri distinguuntur : 1° actus, quo duæ personæ diversi sexus, vir et mulier, habiles ad contrahendum, per mutuum liberum consensum ad invicem se obligant conjugali vinculo ; 2° pacta seu conventiones, quæ non raro fiunt, circa educationem prolis, dotem, administrationem et successionem bonorum possessorum aut acquirendorum etc. ; 3° in nonnullis regionibus civilis potestas quasdam solemnitates adimplendas præscribit, ut matrimonium in foro civili reputetur legitimum, et effectus civiles obtineat.

In matrimonio contracto seu in facto esse distinguuntur : 1° nexus seu vinculum morale, quo conjuges conjuncti sunt et invicem obligantur ; 2° obligatio inde resultans ad fidelitatem mutuo servandam, et munia conjugalia adimplenda, nimirum ad conjugale debitum reddendum, prolem susceptam benigne nutriendum et

religiose educandum, sibi mutuo auxilium et solatium præstandum etc. ; 3° jus ad munia conjugalia ab invicem exigenda ; 4° usus istius juris seu potestatis, sive actus quo officium conjugale perficitur, et signanter actus quo proles generatur. His notatis,

Essentia matrimonii in fieri,

R. 1. Essentia matrimonii *in fieri* consistit in actu seu pacto, quo sponsi per mutuum consensum datum et acceptatum de præsenti se obligant ad invicem conjugali vinculo. Ratio est, quod eo ipso quo talis consensus, inter legitimas personas legitimo modo præstitus, adest, matrimonium subsistat, etsi cætera deficiant ; hoc autem deficiente, matrimonium exurgere nequeat. Conventiones itaque matrimoniales circa educationem prolis, circa dotem, bona temporalia etc. item solemnitates civiles ad matrimonii essentiam non pertinent, sed eidem accidentalia et extrinseca sunt, sine quibus adeoque valide contrahi potest, et revera sæpe contrahitur.

in facto esse.

R. 2. Essentia matrimonii in *facto esse* consistit in vinculo permanente, quod oritur ex præfato pacto, seu consensu mutuo ; quo vinculo invicem obligati manent usque ad matrimonii dissolutionem, et formaliter sunt conjuges seu maritus et uxor ; quodque adeo realem et specialem inter ipsos relationem importat, et varia jura ac obligationes inducit. Ratio est, quod matrimonium subsistit, quamdiu hoc vinculum perdurat, etsi ex cæteris quæ ad matrimonium spectant, quædam deficiant ; et e contra, hoc vinculo dissoluto, matrimonium cesset, cæteraque ad ipsum spectantia subsistere nequeant.

An copula carnalis non est de essentia matrimonii ?

Copula carnalis non est de essentia,

R. Nequaquam : sicut usus rei de qua contrahitur, non pertinet ad essentiam contractus, ita usus juris, aut adimpletio obligationis matrimonialis, non pertinet ad essentiam matrimonii. Hinc, ut advertunt plures theologi, omnium animis insita est hæc opinio, ideo virum et mulierem sine crimine uniri, quia conjuges sunt, nedum ideo sint conjuges, quia uniuntur.

Probatur etiam auctoritate sanctorum Patrum, signanter S. Ambrosii, de Instit. virg. cap. 6. ubi : *Non defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis ;* et S. Augustini, qui ex professo contrariam sententiam

Juliani profligavit. Cum enim Julianus diceret : *Nihil aliud esse nuptias, quam corporum commixtionem*, ipse e contra Angustinus docet : *Sine corporum commixtione posse esse conjuges*, lib. 5. contra Julianum.

Confirmant hoc iidem Patres, ex eo quod verum matrimonium fuerit inter Sanctum Josephum et Beatissimam Virginem Mariam, quin unquam inter se convenerint ; unde in Scriptura sacra beata Virgo uxor dicitur S. Josephi, Luc. cap. 2. ℣. 5. hic autem et vir illius, et Christi Domini pater, ibid. ℣. 48 ; adeo ut sine temeritate, aut, secundum Suarez, sine hæresi, contrarium sustineri non possit.

An saltem jus ad copulam carnalem non est de essentia matrimonii ?

R. Cum communiori sententia theologorum, contra Pontium, dicendum est, matrimonium essentialiter dicere ordinem ad copulam carnalem, et necessario *radicale* saltem jus ad illam conferre, adeo quidem ut absque eo nullum validum contrahi possit matrimonium.

sed jus ad copulam radicale est de essentia,

Pontius cum paucis contrarium sustinet : ex eo nempe quod matrimonii finis sit, non tantum legitima prolis generatio et educatio, sed etiam mutuum conjugum solamen et vitæ consortium, contendit, posse matrimonium contrahi unice in hunc posteriorem finem, sine respectu ad alterum ; atque inde infert, matrimonium hujusmodi inter perpetuo impotentes, non jure naturæ, sed jure positivo tantum esse invalidum.

Verum cum primarius matrimonii finis, ob quem institutum est a Deo, sit legitima prolis generatio et educatio, cæteri sentiunt, illud ex rei natura et essentialiter dicere ordinem ad actum quo proles generatur, seu ad actum conjugalem, etsi forte alius finis intendatur a contrahentibus. Alioquin nec videretur, cur matrimonium de jure naturæ absolute subsistere non posset inter matrem et filium, patrem et filiam, imo inter duas personas ejusdem sexus, cum ideo præcise tale matrimonium videatur jure naturæ invalidum, quia necessario ordinem dicit ad copulam carnalem, quæ inter dictas personas esse, aut licita esse non potest. Illud etiam sequeretur absurdum, quod conjuges, qui tantum ob vitæ consortium matrimonium inivissent, fornicationis rei forent,

si se carnaliter cognoscerent, nec iidem adulterii notam incurrerent, si cum tertia persona copularentur.

Unde omni matrimonio necessario convenire censemus illud Apostoli 1. Cor. cap. 7. ℣. 4 : *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Hæc ipsissima videtur doctrina S. Thomæ, qui Supplem. qu. 48. art. 1. dicit : *Matrimonium non est essentialiter ipsa conjunctio carnalis, sed quædam associatio viri et uxoris in ordine ad carnalem copulam, et alia quæ ex consequenti ad virum et uxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas ad invicem respectu carnalis copulæ.*

non jus expeditum. Dictum est jus *radicale* esse de essentia matrimonii, non jus morale et *expeditum*, quod amitti, suspendi aut desinere potest, stante vinculo matrimoniali : pluribus enim de causis cessat jus aut obligatio ad debitum conjugale, ad cohabitationem etc. ut postea videbimus.

An matrimonium habet rationem contractus, et qualis contractus ?

Matrimonium habet rationem contractus R. ad 1. Matrimonium habet rationem contractus, cum sit essentialiter duorum in idem consensus, ut ex dictis modo constat. Cæteris autem contractibus, etiam abstrahendo a ratione Sacramenti, longe præstat, ex parte tum originis, tum objecti, tum etiam finis. Originem habet non ex institutione hominum, sed ab ipso Deo naturæ humanæ auctore ; objectum non est, ut in aliis contractibus, res aliqua quæ sit in commercio, sed ipsa persona contrahentium ; finis autem excellentissimus, honesta nimirum et legitima propagatio generis humani. In eo etiam differt ab aliis contractibus, quod consensus matrimonialis a nullo alio, nec a lege, nec a principe suppleri potest.

naturalis, R. ad 2. Contractus est *naturalis*, quia ab ipsa natura hominis originem habet ; quatenus ipsa naturalis ratio dictat, genus humanum propagandum esse per matrimonium, et non aliter ; tum quatenus lege naturali regitur.

moralis et religiosi ; Merito etiam dicitur contractus *moralis* et *religiosus*, et quidem multiplici ratione : 1° quia a Deo institutus, regitur lege positiva divina, signanter quoad indissolubilitatem et unitatem ; 2° quia honestas et moralita

totius vitæ conjugalis, et actuum huc pertinentium inde pendet; 3° quia matrimonium ab initio institutum fuit ut signum sacrum unionis Christi cum Ecclesia, et deinceps a Christo ad dignitatem Sacramenti novæ legis fuit elevatum. Unde patet matrimonialem contractum subjici auctoritati religiosæ, quam Deus ipse constituit interpretem legis naturalis et divinæ, regulatricem morum, et dispensatricem Sacramentorum. Ipsi ethnici solo naturæ lumine ducti matrimonio *aliquid divini inesse arbitrabantur*, ut notat Catechismus Romanus de matrim. n. 22. Hinc multis adhibitis sacris ritibus illud celebrare solebant.

secundario tantum contractus civilis,

Non autem nisi secundario, et quoad effectus secundarios, accidentales, et a contractu matrimonii separabiles civiles nimirum, hic contractus dici potest *civilis*, et a civili potestate dependens.

sine quo verum subsistit matrimonium.

Unde verum matrimonium subsistit, quin rationem contractus civilis habeat. Tale fuit matrimonium Adami et Evæ, cum tunc nulla civilis societas existeret : imo ipsum matrimonium est principium societatis domesticæ, quæ natura et tempore societatem civilem præcedit. Ita adhuc verum matrimonium subsistere potest inter eos qui extra societatem civilem vivunt : tum inter illos qui civiliter mortui sunt, et alicubi lege habentur incapaces contractus civilis; tum denique inter illos omnes, qui quavis de causa per legem civilem actu civili interdicuntur, aut quorum matrimonium secundum leges vigentes civili effectu caret.

Huc referimus verba Pii VI. in litteris ad Episcopum Agriensem, de 11 Julii 1789 : *Fallitur quisquis existimat.... matrimonium, dummodo absit ab eo ratio Sacramenti, non esse nisi contractum mere civilem; atque adeo civili potestate solubilem. Quod secus est; nam primo matrimonium non est contractus mere civilis, sed et contractus naturalis, divino jure ante omnem societatem civilem institutus, et firmatus; qui etiam hoc insigni discrimine differt ab alio quocumque mere civili contractu, quod in eo genere civili consensus certis de causis interdum per legem suppleatur; in matrimonio vero nulla humana potestate suppleri consensus valeat.*

Quid vocant matrimonium legitimum; quid ratum; quid consummatum?

Matrimonium quando legitimum,

R. Secundum communiorem acceptionem, matrimonium *legitimum* est, quod inter personas habiles seu legitimas contrahitur, quale est matrimonium validum infidelium.

ratum,

Matrimonium *ratum* est, quod inter baptizatos contrahitur; et ideo inter infideles matrimonium ratum esse non potest, ut declarat Innocent. III. lib. 4 Decret. tit. 19. cap. 7.

consummatum dicatur.

Matrimonium *consummatum* est, quod per copulam carnalem completur.

Ista tria differunt inter se ratione firmitatis: primum enim dissolvi potest in casu apostoli, etiam si sit consummatum, de quo vide N. 54; ratum non consummatum dissolvitur per professionem religiosam et dispensationem Pontificis, de quo vide N. 52 et 53; ratum vero et consummatum non dissolvitur, nisi per mortem alterutrius conjugis.

Dictum est, secundum communiorem hodie acceptionem, *legitimum* dici omne matrimonium validum, etsi signanter hoc nomine vocetur matrimonium validum infidelium, quod defectu Baptismi ratum non est. Olim vero non omne matrimonium fidelium, etsi validum et ratum, habebatur ut legitimum, sed illud tantum, quod celebratum erat, omnibus servatis ritibus atque solemnitatibus a legibus præscriptis, ut dicit Bened. XIV. de Syn. lib. 8. cap. 12. n. 5. Patet ex Gratiano, causa 28. qu. 1. in fine, ubi de conjugiis fidelium sic loquitur: *Horum quædam sunt legitima, velut cum uxor a parentibus traditur, a sponso dotatur, et a sacerdote benedicitur, hæc talia conjugia legitima et rata appellantur. Illorum vero conjugia qui, contemptis omnibus illis solemnitatibus, solo affectu aliquam sibi in conjugem copulant, hujusmodi conjugium, non legitimum, sed ratum tantummodo esse creditur.*

N.° 24. De institutione et fine matrimonii.

Matrimonium institu-

A quo institutum fuit matrimonium, prout est in officium naturæ?

R. Institutum est a Deo, et quidem duplici ratione: 1° implicite in creatione Adami et Evæ: Deus enim eos

creando ad imaginem et similitudinem suam, anima rationali præditos, qua ipsum cognoscere ipsique servire possent, simul vero sexu diversos et generationi aptos, ostendit, se velle ut genus humanum propagaretur via generationis, et quidem per matrimonialem viri ac mulieris conjunctionem. Etenim ad finem creationis, et perfectionem naturæ suæ consequendum, non solum proles generari, sed per plures annos nutriri et religiose institui debet; ipsa autem natura dictat, ad utrumque cooperari debere tam patrem quam matrem, qui ad generationem cooperati sunt, adeoque tenentur ad stabile vitæ consortium, seu matrimonio jungi debent. tum a Deo implicite in creatione hominis,

2°. Deus positiva ordinatione matrimonium instituit, dum post creationem Adami, Evam formavit in consortium et adjutorium ejus, ut patet ex verbis Gen. cap. 2. ℣. 18 : *Non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adjutorium simile sibi ;* atque idcirco, ut habetur cap. 1. ℣. 27 : *Masculum et fœminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, et ait : Crescite et multiplicamini et replete terram.* et explicite post illam,

Idem confirmatur ex verbis Adami cap. 2. ℣. 23 : quæ referens, ait Concilium Trid. Sess. 24. cap. unico de Matrimonio : *Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens, divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea : quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.*

Unde ipse Christus Dominus, eadem verba referens Matth. cap. 19. ℣. 6. ait : *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Si Deus conjunxit primos, et cæteros deinceps conjuges, profecto ipse matrimonii institutor est.

In quem finem Matrimonium est institutum ?

R. 1°. Principaliter ad propagandum genus humanum per convenientem generationem et debitam educationem prolis : hic finis notatur in supra citatis verbis : *Crescite et multiplicamini.* in triplicem finem.

2°. Ad mutuum viri et mulieris adjutorium ac solatium ; secundum illud : *Faciamus ei adjutorium simile sibi.*

3°. Post peccatum Adami etiam cessit in remedium inordinatæ concupiscentiæ, secundum quod Apostolus dicit, 1. Cor. cap. 7. ℣. 9 : *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.*

N°. 25. De honestate matrimonii ; an sit præceptum, aut virginitati præferendum.

S. Thom. supplem. qu. 41. art. 2. et 3.

Errores hæreticorum.

Nota. Primis Ecclesiæ sæculis plures ex Gnosticis, ut Marcionitæ, Manichæi etc. prolium generationi infensi, quia corpus humanum a malis geniis seu a malo principio esse reputabant, matrimonium et conjugalem consuetudinem omnino damnabant.

E contra, quarto sæculo, Jovinianus, teste S. Augustino lib. 3. de Peccator. merit. et remiss. cap. 7. matrimonium virginitati et perfectæ continentiæ æquale meritis æstimabat. Hunc errorem adoptarunt Lutherani et Calvinistæ. Imo, in initio præsertim reformationis, multi ex ipsis nuptias virginitate meliores esse dictitabant, atque sub hac specie vota Deo solemniter dicata, violare non erubuerunt.

Contra illos probabimus : 1° Matrimonium in se licitum esse et honestum ; 2° ipsi tamen præstare virginitatem ; et 3° inquiremus, an et quale detur præceptum matrimonii.

Quæstio 1ª. *Proba Matrimonium esse in se honestum et licitum?*

Matrimonium in se honestum est,

R. Prænotandum, Matrimonium hic considerari cum respectu ad principalem ejus finem, seu prolis generationem, quæ conjugalem consuetudinem seu copulam carnalem supponit. Porro sic intellectum honestum et licitum esse probatur, ex eo quod Deus ipse matrimonium instituit, ut supra modo ostendimus, et principaliter quidem in hunc finem, ut ex legitima viri et mulieris conjunctione proles nasceretur, et recte institueretur. Atqui quod a Deo institutum est, inhonestum esse non potest, nec illiciti omnino esse possunt actus, sine quibus finis a Deo intentus obtineri nequit.

Confirmatur ex eo, quod Christus ad illud cohonestandum sua præsentia, matrimonio interfuit, illudque ad dignitatem Sacramenti elevavit.

Insuper Apostolus Paulus illud sæpius laudat ac commendat, ut 1. Cor. cap. 7. ℣. 38 : *Qui matrimonio jungit*

virginem suam, bene facit; junioribus viduis consulit, 1 Tim. cap. 5. ℣. 14 : *Volo juniores nubere, filios procreare;* conjugibus præcipit ut invicem debitum reddant, 1 Cor. cap. 7. ℣. 3 : imo inter doctrinas dæmoniorum, quas futuras prædicit, recenset illam ipsam doctrinam *prohibentium nubere :* 1. Tim. cap. 4. ℣. 1 et 3.

Hinc statim ac præfati errores apparuerunt, sancti Patres, inter quos Clemens Alexandrinus, Epiphanius, Augustinus, illos confutarunt, et Concilia eos damnarunt: ita Concilium Gangrense anni 376, can. 1° : *Si quis nuptias accusat, anathema sit :* item Toletanum anni 407. can. 21. Optime hic observat S. Thomas, falsam istorum hæreticorum doctrinam sustineri nequaquam posse, nisi posito eorum absurdo principio, *quod res corruptibiles creatæ sunt a malo Deo :* cum autem falsum, hæreticum et impium sit hoc principium, ruit consequentia inde deducta.

Quæstio 2ª. *Proba statum perfectæ continentiæ, seu cœlibatum per se matrimonio anteponendum esse ?*

sed virginitas ei anteponenda: prob. 1° ex Script.

R. Probatur 1° ex Scriptura sacra, signanter ex verbis Christi Domini, Matth. cap. 19. ℣. 10. et seq. Postquam enim matrimonii indissolubilitatem commendasset, et discipuli, hoc audito, dixissent : *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere ;* Salvator respondit : *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* Quasi diceret : Non omnes capiunt verbum quod locuti estis, scilicet, non expedire homini nubere, adeoque magis expedire manere hominem innuptum ; sed illi soli hoc capiunt, præsertim practice, ita ut revera hoc vitæ institutum amplectantur, *quibus datum est*, utique a Deo. Ergo tale vitæ propositum ex speciali Dei dono est : quod sane dici non posset, nisi esset de meliori bono. Cum vero deinceps ad sententiam suam explanandam Dominus dixisset, esse viros, qui, sive a natura sive ab hominibus facti eunuchi, ad opus conjugii inepti sunt, alios vero esse, *qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum :* id est, qui quemadmodum castrati ex necessitate, ita se ex propria electione omnino continent, et opus conjugale sibi interdicunt, idque ad regni cœlestis bona securius et abundantius promerenda, adhortans addit : *Qui potest capere, capiat.* Qui, nimirum, in

se experitur firmam et constantem voluntatem hoc vitæ institutum practice capiendi et sequendi, ille capiat et sequatur.

Inde concludimus : si perfecta continentia ex speciali Dei dono est, et ipse Christus ad eam amplectendam propter regnum cœlorum adhortatur, sequitur, eam per se vita conjugali perfectiorem esse, et tutiorem viam ad cœlum.

Confirmatur ex eo, quod ipse Dominus virginalem vitam duxit, de Matre Virgine nasci voluit, virginem habuit nutritium patrem S. Josephum, et præcursorem Joannem Baptistam, et ex Apostolis præ cæteris dilexit S. Joannem, quia is *Virgo ab ipso electus, virgo in ævum permansit*, ut legitur in ejus Officio.

Præterea S. Paulus in Epist. 1ª. ad corinth. cap. 7. ubi officia explicat conjugatorum, viduarum et virginum, ita clare virginalem matrimoniali statui præfert, ut nullus sit ambigendi locus : *Bonum est*, inquit, *homini mulierem non tangere... Dico autem non nuptis, et viduis : bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.... Mulier innupta et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro... Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit ; et qui non jungit, melius facit.* Nihil luculentius.

2° ex traditione.

Prob. 2° ex traditione, quæ elucet in doctrina Patrum, qui unanimi ore excellentiam virginitatis extollunt, signanter S. Clemens Romanus, in epistolis de virginitate, quas nuper syriace et latine edidit, et authenticas comprobavit Clariss. et Ill. D. Beelen, in Catholica Lovaniensi Universitate doctor eximius. Ep. 1ª cap. 4. docet ille Pater, quod Deus virginibus excellentius præmium daturus sit, quam castis conjugibus, et addit : *utriusque sexus virginibus, ob sublimem illam et heroïcam professionem, daturus est Deus regnum cœlorum, sicut sanctis angelis.* Innumera hujusmodi testimonia colligere licet ex subsequentibus Patribus : Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Chrysostomo, Augustino etc. Quibus accedunt infinita exempla sanctorum omnis sexus et omnis nationis, qui virginalem continentiam propter regnum cœlorum professi sunt.

Accedit, quod Jovinianus, statim ac suum errorem

spargere cœpit, tamquam hæreticus ubique habitus fuit, et a Siricio Papa damnatus.

Denique Concilium Tridentinum errorem Protestantium, matrimonium virginitati anteponentium aut adæquantium, anathemate percussit, Sess. 24. can. 10 : *Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cœlibatui, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam jungi matrimonio ; anathema sit.*

Quæstio 3ª. *An matrimonium est in præcepto?*

R. 1. Conformiter ad ea quæ habet S. Thomas 2. 2. qu. 152. art 2. ad 1. et Supplem. qu. 41. art 2. plerique admittunt præceptum naturale matrimonii, obligans communitatem generis humani, in quantum jus naturæ exigit, ut provideatur conservationi speciei, sed nullum obligans in particulari, nisi ob paucitatem hominum ipsius matrimonium esset necessarium ad conservationem humani generis. Hinc initio mundi matrimonium omnibus videtur fuisse præceptum lege naturæ, et, ut quidam volunt, etiam lege positiva divina, illis verbis : *Crescite et multiplicamini*, Gen. cap. 1. ℣. 28. Postquam vero genus humanum fuit satis multiplicatum, istud præceptum cessavit obligare omnes et singulos. Post diluvium autem ad tempus revixit, ob eamdem causam.

Præceptum matrimonii obligat communitatem generis humani,

R. 2. Quidam existimant, sub veteri lege præceptum matrimonii singulos obligasse, aut saltem fœminas, juxta ea quæ leguntur Exodi cap. 23. ℣. 26 : *Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua*, et Deuter. cap. 7. ℣. 14 : *Non erit apud te sterilis utriusque sexus.* Hanc sententiam attribuunt S. Hieronymo et S. Augustino.

juxta aliquos, obligabat singulos Judæos.

Verumtamen de tali præcepto non satis constat, cum citata verba de simplice promissione fœcunditatis interpretari liceat. Patres vero citati intelligi possunt de præcepto improprie dicto, seu de convenientia, per consuetudinem roborata. Revera, juxta ipsum S. Hieronymum, contra Jovinianum lib. 1, cœlibes fuerunt Josue, Elias, Elisæus.

R. 3. In nova lege certe nullum hujusmodi præceptum obligans singulos exstat, ut ex dictis in quæst. præcedenti liquet. Quod autem dicit S. Paulus, in illa 1ª Epist. ad Corinth. ubi tantopere virginitatem com-

Certe non obligat per se ullum christianum,

mendat, cap. 7. ℣. 2 : *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat ;* non significat, unumquemque debere matrimonium inire, cum aliunde dicat ℣. 27 : *Solutus es ab uxore ? Noli quærere uxorem ;* sed hortatur, ut ille qui uxorem habet, eam apud se habeat, nec ab ea discedat, ad vitandam incontinentiam ; vel ad summum hortatur eos qui sunt in periculo fornicationis, ut legitimo matrimonio periculum avertant.

sed aliquando per accidens.

Hinc enim per accidens potest aliquis obligari ad matrimonium, si nimirum continentiam non servet, aut media eam servandi non velit adhibere. Sic etiam per accidens potest aliquis ad matrimonium obligari, quia jam sponsalia contraxit, aut prolem legitimare tenetur ; vel quia per tale matrimonium pax inter principes est concilianda, fides catholica in regno conservanda etc.

N°. 26. *An matrimonium sit Sacramentum.*

S. Thom. supplem. qu. 42. art. 1.

Matrimonium est verum et proprie dictum N.-L. Sacramentum.

Prænotandum. Veteres illi hæretici, qui prætendebant matrimonium esse illicitum, eo ipso illud e numero Sacramentorum novæ legis expungebant. Lutherani et Calvinistæ matrimonium quidem magnis encomiis efferunt, dignitatem tamen Sacramenti ei denegant. Contra illos

Proba Matrimonium esse verum et proprie dictum novæ legis Sacramentum.

Prob. 1° ex Scriptura S.

R. Probatur 1.° ex Scriptura Sacra. Etsi insignes theologi, ut Vasquez, Estius etc. putent, ex Scriptura sacra hoc dogma probari non posse, alii merito urgent argumentum deductum ex Epistola S. Pauli ad Ephesios cap. V.

S. Paulus ad Eph. 5°. docens Christianos conjuges,

Revera ex hoc loco probatur matrimonium esse Sacramentum, si constet : 1° esse signum rei sacræ a Domino institutum ; 2° esse signum practicum, seu collativum gratiæ. Atqui utrumque inde eruitur.

Primum quidem, seu signum esse rei sacræ, claris verbis dicit Apostolus. Postquam enim a versu 22. exhortatus fuit conjuges circa mutua officia, utque *sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in*

omnibus; viri autem diligant uxores suas, *sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret;* in confirmationem addit, quod eorum matrimonialis conjunctio est signum sacrum conjugii spiritualis, seu conjunctionis Christi cum Ecclesia. Recitatis enim verbis, quibus Adam intimam arctissimamque conjunctionem viri et mulieris expressit, ita ut sint *duo in carne una*, dicit Apostolus ℣. 32 : *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Quasi diceret : Etsi maritalis illa conjunctio res non ita magna videri possit, si in se spectetur, vere tamen magna, sancta, divina res, seu sacramentum est magnum, quatenus magnum quid et divinissimum significat, in Christo et in Ecclesia, id est, unionem Christi cum Ecclesia, tum per incarnationem, tum maxime per gratiam et charitatem. Ergo est vere signum rei sacræ, a Domino institutum.

Secundum vero, quod probandum est, scilicet non esse signum tantum speculativum, sed in nova lege esse signum practicum et collativum gratiæ, non ita clare quidem dicit Apostolus, sed *innuit* tamen, ut ait Conc. Trid. atque supponit.

eorum matrimonium esse Sacramentum,

Nam 1° etsi concedamus, quod de matrimonio generatim hic dicat, quod sit *magnum Sacramentum*, specialiter tamen id innuit de matrimonio Christiano, siquidem specialiter officia conjugatorum fidelium inde confirmat.

Unde videtur vox *Sacramentum* accommode accipienda, secundum diversitatem temporum : ita ut latiori sensu, pro nudo signo rei sacræ sumatur, quatenus convenit matrimonio sub lege naturæ, aut scripta; et strictiori sensu, pro signo sacro collativo gratiæ, quatenus convenit matrimonio sub lege nova, cujus quidem Sacramentis proprium hoc est, ut conferant gratiam, quam significant.

quod eos obligat ad supernaturalem dilectionem,

2.° Idem colligitur ex eo, quod Apostolus ex ipsa ratione Sacramenti, quam habet eorum conjugium, conjuges christianos obligatos esse doceat ad excellentissimam charitatem, qua se invicem sic diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam in ipsius sanctificationem. Cum enim ad talem charitatem jugiter sibi exhibendam, jugi indigeant gratia Christi, qualem nimirum conferunt Sacramenta N. L; satis insinuat Paulus, eos gratiam illam ju-

giter habituros, idque vi ejusdem Sacramenti : nec enim aliunde quærendam esse docet. Imo non bene intelligitur, quomodo hæc ratio Sacramenti conjuges Christianos specialiter et præ reliquis obligaret ad christianam et supernaturalem charitatem, nisi Sacramentum sponsos vere sanctificaret, et specialem gratiam ac charitatem eis conferret.

Igitur conjugium Christianorum et signum est charitatis qua Christus dilexit Ecclesiam, et eos participes reddit illius charitatis, seu gratiam ac charitatem tribuit, qua similiter se diligant : ergo non est nudum signum, sed practicum, et quidem a Christo Domino catenus institutum; adeoque est verum et proprie dictum novæ legis Sacramentum.

innuit per illud conferri gratiam.

Hæc conformia putamus iis, quæ tradit Concilium Trid. Sess. 24. de Sacram. Matrimonii : *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem* (conjugum) *perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit, quod Paulus Apostolus innuit dicens : Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea : mox subjungens : Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.*

Prob. 2°. ex traditione constanti :

Probatur 2°. ex traditione, cujus plura sunt diversa monumenta, quæ idem dogma, quod Scriptura satis clare innuit, abunde demonstrant. Præcipua indicamus.

1° in doctrina Patrum,

I. Est unanimis et constans doctrina Patrum. Horum testimonia, perspicuitatis causa, ad quasdam classes referemus :

Prima classis est eorum, qui docent Christum, dum nuptiis interfuit in Cana Galilææ, eisdem benedixisse, gratiam et sanctitatem adjunxisse, qua ante carebant.

Ita Episcopi 201 in synodo Ephesina congregati, præsidente, Romanæ atque Apostolicæ Sedis nomine, S. Cyrillo Alexandrino, declarant : *Christum dispensatorie ipsis tunc.. benedixisse nuptiis, cum in Cana Galilææ, cum sanctis vocatus Apostolis, adesse dignatus est.*

Ipse S. Cyrillus, Comment. in Joan. lib. 2. cap. 2 : *Christus*, inquit, *ipse cum discipulis suis invitatus venit* (ad nuptias)... *ut generis humani principium sanctificaret.*

S. Maximus hom. 1. de Epiphania Domini, sic loquitur : *Vadit ad nuptias Dei Filius, ut quas dudum potestate constituit, nunc præsentiæ suæ benedictione sanctificet.*

Itaque in Cana Christus non benedixit tantum tunc nubentibus, sed ipsi matrimonio, illudque sua benedictione sanctificavit : quomodo autem matrimonium Christianum sanctum seu sanctificatum esset, nisi vim haberet nubentes sanctificandi per gratiam? Hoc ipsum inde colligit S. Epiphanius hæresi 67 : *Venerabiles esse nuptias*, inquit, *ac, Dei aspirante gratia, cœleste regnum obtinere, quis vel ex eo non agnoscat, quod ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis benediceret?* Porro si matrimonium confert gratiam nubentibus, profecto est Sacramentum.

Consequenter etiam Patres matrimonium tamquam rem sacram exhibent, solemni Ecclesiæ benedictione obsignandam, quæque gratiam dat conjugibus. Hæc eorum testimonia secundam classem constituunt.

Ita Tertullianus lib. 2. ad uxorem, cap. 8 : *Unde sufficiamus ad enarrandum felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet.* Ubi nota antiquum ritum matrimonium benedicendi inter Missarum solemnia. In eodem libro cap. 7. dicit conjugium *habere jam ex parte divinæ gratiæ patrocinium*, adversus tentationes scilicet et tribulationes. S. Ambrosius, in Epist. ad Siricium Papam, apud Coustant : *Neque vero nos negamus*, inquit, *sanctificatum a Christo esse conjugium.* S. Epiphanium vide supra.

Tertia classis testimoniorum constat ex iis, ubi expresse matrimonium nuncupatur Sacramenti nomine. Ita sæpius Tertullianus in libris de Monogamia et de exhortatione castitatis ; S. Ambrosius de Abraham lib. 1 ; S. Augustinus passim, præsertim vere in libro de bono conjugali, ubi inter cætera scribit, cap. 18 : *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri ;* cap. 24. illud comparat Sacramento ordinis, et cap. 10. Sacramento Baptismatis, quatenus vinculum quod inducit Matrimonium, est indissolubile, sicut character Baptismi est inamissibilis. Hinc colligitur, a S. Augustino non tantum in latiori sensu dici Sacramentum, sed in proprio sensu, sicut Baptismus et Ordo dicuntur Sacra-

menta. Idem conficitur ex eo, quod sæpius docet Augustinus, in hac ratione Sacramenti præstare conjugia fidelium conjugiis infidelium, quæ tamen in latiori sensu etiam sunt Sacramenta, seu nuda signa rei sacræ.

Ex his omnibus patet, quam inepte dixerit Calvinus, quod nemo, ante Gregorii M. tempora, viderat Matrimonium esse Sacramentum.

2° in Conciliorum decretis,

II. Conciliorum decreta hanc perpetuam traditionem confirmant, et fidem catholicam de veritate Sacramenti Matrimonii stabiliunt. Dogma hoc clare definitur tum in Concilio Florentino, tum in Tridentino, his verbis : *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus inventum; neque gratiam conferre; anathema sit.*

Antea vero, in Conc. Lugd. ubi pax inter Latinos et Græcos inita fuit, Matrimonium inter septem Ecclesiæ Sacramenta recensetur : unde certe sæculo XIII utraque Ecclesia, orientalis et occidentalis, hanc fidem unanimiter profitebatur.

Sæculo XII. S. Pontifex Lucius III. in Conc. Veronæ celebrato, anathema dicit iis, qui de Eucharistia, Baptismo, Pœnitentia, Matrimonio, aut alio Ecclesiæ Sacramento, aliter sentiunt, quam Sancta Romana Ecclesia.

Sæculo IV. Conc. Carthag. IV. cui interfuit S. Augustinus, clare manifestat, quid de sanctitate hujus Sacramenti sentiat, dum statuit, ut *sponsus et sponsa, cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte, pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.* Hic canon a nonnullis apocryphus habetur; sed hi fatentur ante medium sæculi VI fuisse suppositum, et disciplinam istius ætatis referre.

3° in libris liturgicis,

III. His Conciliorum decretis accedunt libri liturgici, seu vetera *Sacramentaria* Latinorum, et *Euchologia* Græcorum, quæ *celebritatem nuptiarum*, seu *officium coronationis*, ut Græci vocant, describunt, et fidem ac praxim Ecclesiarum exhibent. Quædam ex ipsis antiquissima sunt, et traditionem referunt saltem usque ad quintum sæculum, quo compositum fuit Sacramentarium

Gelasianum; seu potius usque ad ipsos Apostolos, a quibus Ecclesia præcipuas cæremonias accepit, et fideliter custodivit. Porro in omnibus istis libris liturgicis Matrimonium exhibetur ut res sanctissima, peragenda inter Missarum solemnia, et in qua Deus exoratur, ut gratiam suam sponsis elargiatur; in nonnullis etiam Sacramentum nuncupatur. Hæc igitur praxis omnino doctrinam Patrum, et reliqua traditionis documenta confirmat.

4°. in consensu ecclesiarum orientalium cum latina.

IV. Tandem hanc traditionem et fidem catholicam confirmat consensus omnium Ecclesiarum orientalium cum latina : nec tantum scilicet græcæ Schismaticæ, sed variarum etiam sectarum, Eutychæorum et Nestorianorum, a cæteris ante sæculum VI separatarum, quæ omnes conveniunt in septenario numero Sacramentorum, inter quæ unanimiter Matrimonium recensent. Conf. Renaudotius, Lib. V. *De la perpétuité de la foi.*

Prob. 3°. argumento præscriptionis.

Probatur 3°. argumento præscriptionis, quod contra hæreticos validissimum est, et in demonstranda aliorum Sacramentorum veritate jam alibi adhibuimus, signanter ubi de reali præsentia Christi in Eucharistia agebatur. Breviter sic proponi potest : Quando novatores cœperunt suos errores spargere, totus orbis christianus, in Oriente et in Occidente, tenebat unanimi consensu, matrimonium esse verum Sacramentum. Jam vero dici nequit quando, ubi, a quo hæc doctrina in Ecclesiam invecta fuerit, aut quomodo universalem persuasionem sibi acquisiverit; imo impossibile est, ut unquam introduci potuisset, si non ab Apostolis fuisset tradita; cum et fideles et maxime Ecclesiæ præpositi contra novitatem reclamassent. Ergo.

Objectiones. 1° contra argum. ex Scriptur. S.

Objicitur 1. contra argumentum desumptum ex Scriptura sacra. In textu Paulino vox Sacramentum significat mysterium, ut græce legitur, et refertur non ad matrimonium, sed ad mysterium Incarnationis, quod idem Apostolus 1. Tim. cap. 2. vocat *magnum pietatis Sacramentum ;* sensus igitur est : Magnum est mysterium hæc unio Christi cum Ecclesia per Incarnationem. Ita Lutherus, Calvinus, Erasmus etc.

R. Neg. assertum. Non mirum, si Apostolus græce dixerit Mysterium : græce enim scribens non poterat Sacramentum denominare nisi græco vocabulo; id ipsum

autem quod latine Sacramentum dicimus, græce mysterium vocant. Jam vero per pronomen *hoc* vox Sacramentum evidenter refertur, non ad sequentia, sed ad præcedentia, in quibus matrimoniale vinculum exprimitur his verbis : *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est;* et rationem addit, nimirum, quia unionem Christi cum Ecclesia repræsentat. Scopus insuper Apostoli id exigit, qui is est, ut inducat conjuges ad mutuam benevolentiam; ad hanc vero eos provocat hoc mysterio, quod matrimonium in se refert, conjunctionis Christi cum Ecclesia. Adde, quod in græco textu legitur : εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, *in Christum et in Ecclesiam;* quibus verbis clare indicatur, mysterium esse in conjugio, cujus significatio, tamquam in terminum, refertur ad Christum et Ecclesiam. Ita quoque latine legisse videtur Tertullianus, in libro de castitatis exhortatione scribens : *Apostolus in Christum et in Ecclesiam interpretatur : Erunt duo in unam carnem, secundum spiritales nuptias Ecclesiæ et Christi;* et propterea matrimonium ibi vocat *Christi Sacramentum*. Cæteri Patres hanc vocem Sacramentum similiter ad matrimonium referunt; nec dissentiunt moderni protestantes Koppe, Rosenmuller, apud Perrone citati, de matrim. Christiano T. 1. p. 38.

Inst. 1. Etsi vox *Sacramentum* referatur ad præcedentia, ad summum concludi posset, Matrimonium primorum parentum, signum fuisse unionis Christi cum Ecclesia, non autem quodvis aliud matrimonium : verba enim recitata de solo matrimonio Adami et Evæ dicta sunt.

R. Neg. assumptum. Adamus, cujus hæc sunt verba, eo loco non loquitur de suo tantum, sed de omni alio conjugio. Alias non diceret : *Relinquet homo*, sed *relinquam;* neque diceret : *Relinquet patrem et matrem* : ipse enim patrem et matrem non habebat. Cæterum Christus, Matth. cap. 19. ℣. 5. verba illa refert ad omne legitimum conjugium.

Inst. 2. Quemadmodum verba Adami de omni legitimo conjugio intelliguntur, ita quoque verba Apostoli : *Sacramentum hoc magnum est*, de omni legitimo conjugio verificari debent; atqui de omni legitimo con-

jugio verificari nequeunt, nisi intellecta de Sacramento improprie dicto; ergo.

R. 1. Quidam negant majorem. Apostolus enim non simpliciter dicit : *Sacramentum hoc magnum est*, sed addit : *in Christo et in Ecclesia*, id est, in Ecclesia Christi, non in synagoga, aut inter paganos. Hic enim, ut volunt, obvius sensus est hujus textus Scripturæ Sacræ, juxta lectionem Vulgatæ, quam ita interpretantur Magister Sententiarum, Dominicus Soto, etc.

R. 2. Alii distinguunt majorem : verba Apostoli intelligi debent de omni legitimo matrimonio in sensu accommodo, juxta diversitatem temporum, ita ut aliter sit Sacramentum ante Christi adventum, aliter post; concedo : in sensu identico; nego. Rationem hujus distinctionis deduximus supra ex eo, quod ipse Apostolus speciales obligationes conjugum fidelium infert ex ratione Sacramenti, quæ eorum conjugio inest; tum ex communi differentia, quæ inter Sacramenta vetera et Sacramenta novæ legis intercedit. Apposite hic notat Habert, quod Matrimonium ante Christum præfigurabat futuram ejus unionem cum Ecclesia, matrimonium vero Christianorum jam factam significat. Porro Christus post adventum suum sustulit Sacramenta ipsum promittentia, et alia augustiora instituit, quæ exhiberent quod vetera promittebant. Aliquando, sublatis antiquis signis, nova instituit, v. g. loco agni paschalis, Eucharistiam; aliquando idem signum servavit, eique vim indidit gratiam conferendi, quam antea non habebat. Ita in matrimonio signum futuram ejus unionem promittens, novo ac augustiori modo instituit in signum peractæ unionis, et in signum quidem, non effectu vacuum, sed vi cujus gratia, quæ ex unione Christi cum Ecclesia, quæ est corpus ejus, effluit, derivetur in conjuges, ejusdem corporis membra.

2° Contra argum. ex doctrina Patrum,

Obj. 2. contra argumentum ex doctrina Patrum. Nullibi sancti Patres dicunt, Matrimonium esse Sacramentum proprie dictum novæ legis, a Christo Domino institutum, collativum gratiæ ex opere operato; ergo inferri non potest, eos de Sacramento proprie dicto locutos esse, etsi interdum Sacramentum dixerunt.

R. Dist. antec. Hoc conceptis verbis non dixerunt, concedo; non dixerunt in æquivalenti, nego. Ex supra

allegatis testimoniis constat, juxta Patres, Christum sua præsentia sanctificasse nuptias, gratiam per nuptias haberi, rem sacram esse benedictione Ecclesiæ muniendam, Sacramentum esse, quoad aliquos effectus, Baptismo et Ordini comparandum. Porro quid hæc sibi volunt, nisi Sacramentum esse proprie dictum novæ legis.

3° ex doctrina theologorum,

Obj. 3. Non defuerunt variis temporibus, sive ex canonistis, sive ex theologis catholicis, qui negaverint, per matrimonium gratiam conferri.

Ita sæculo XII Magister sententiarum, Lib. IV. dist. 2. clare docet, in matrimonio non conferri gratiam adjutricem, sed tantum remedium contra concupiscentiam : ex Sacramentis novæ legis, ait, *alia remedia contra peccatum præbent et gratiam adjutricem, ut Baptismus; alia in remedium tantum sunt, ut conjugium; alia gratia et virtute nos fulciunt, ut Eucharistia et Ordo.*

Sæculo XIII. S. Thomas, relata sententia, quæ dicit, matrimonium habere, *ut conferat gratiam adjuvantem, ad illa operanda quæ in matrimonio requiruntur,* addit : *et hoc probabilius est,* suppl. qu. 42. art. 3; ergo non est certum.

Sæculo XIV. Durandus, lib. IV. dist. 26. art. 3, relatis opinionibus quorumdam canonistarum, tenet ut probabile, quod matrimonium non conferat gratiam, adeoque nec sit sacramentum *univoce* sed *æquivoce* cum aliis Sacramentis novæ legis.

Ergo non datur in Ecclesia traditio constans quod Sacramentum Matrimonii sit collativum gratiæ, adeoque verum novæ legis Sacramentum.

R. 1. Neg. consequentiam. Etenim privatus quorumdam doctorum error potest quidem veritatem aliquando obscurare, sed traditionem catholicam non potest abrumpere; quæ aliunde ex communi Patrum et Conciliorum doctrina, atque Ecclesiæ praxi certo constat. Ita, quamvis S. Cyprianus cum aliis impugnaverit valorem Baptismi ab hæreticis collati, nihilominus contrarium ex constanti Ecclesiæ doctrina et praxi satis constat, et ut fidei dogma definitum est.

R. 2. Neg. antec. quatenus asseritur, omnes doctores citatos absolute negasse per matrimonium christianum gratiam conferri.

Quod spectat Magistrum, dicit quidem Sacramentum matrimonii esse in remedium tantum, sed non dicit, esse tantum in remedium naturale contra concupiscentiam; imo ex tota ejus doctrina sequitur, quod sit in remedium Sacramentale, seu per gratiam quam confert. Sic cum interpretatur S. Thomas, Comment. in IV. sent. dist. 2. qu. 1. art. 1 : *Magister dicit, quod matrimonium est tantum in remedium, sed hoc est per gratiam quæ in eo confertur.* Revera Magister, non secus ac reliqui doctores ante et post ipsum, docet dist. 1, Sacramenta non tantum significandi vim habere, *sed etiam sanctificandi;* et cum S. Augustino differentiam Sacramentorum veteris et novæ legis in eo constituit, quod *illa promittebant tantum, et significabant, hæc autem dant salutem.* Ergo et matrimonium sanctificat, et gratiam salutarem confert.

Quoad S. Thomam, absurde hic contra nos adducitur, cum ipse citato loco paulo supra scribat : *Quidam dixerunt, quod matrimonium nullo modo est causa gratiæ; sed est tantum signum. Sed hoc non potest stare : quia secundum hoc in nullo abundaret a Sacramentis veteris legis. Unde non esset aliqua ratio, quare Sacramentis novæ legis annumeraretur.* Hac itaque sententia penitus rejecta ut falsa, duas alias ponit, quarum utraque admittit, per matrimonium dari gratiam, sed prior dicit, gratiam tantum dari quæ impediat peccatum constringendo concupiscentiam, altera vero dicit, gratiam etiam dari adjuvantem ad bene operandum, et hanc probabiliorem censet S. Doctor. Unde patet, disceptatum solummodo fuisse inter scholasticos de natura gratiæ, quam hoc Sacramentum confert.

Sic facile conciliantur, quæ primo intuitu contraria videri possent apud S. Bonaventuram, Scotum, aliosque. Præcipuorum scholasticorum sententias relatas vide apud Perrone, in opere de Matrimonio Christiano, T. 1. sect. 1. cap. 1. art. 2.

Hinc toto cœlo a vero aberravit Melchior Canus, ubi universim de theologis scholæ pronuntiavit : « Cum quærunt, an matrimonium conferat gratiam, id quod eo loco maxime finiendum erat, non definiunt tamen, sed in his referunt, quæ in hominum opinione sunt posita. »

Solus Durandus, propter quatuor canonistas opinantes per matrimonium non conferri gratiam, autumat, probabiliter et citra hæresim matrimonium dici posse Sacramentum *æquivoce* tantum, et non *univoce*, respectu ad reliqua, et producere gratiam, non ex opere operato, sed solum ex opere operantis. Verum in eo desciscit a cæteris, nec constat sibi, cum alibi doceat, in eo differre Sacramenta veteris a Sacramentis novæ legis, quod illa *saltem per se non continerent gratiam*, hæc vero *dent*, quodque *omnia* plenius gratiam conferant, quam antiqua; quodque de fide sit, matrimonium esse Sacramentum novæ legis. Cæterum solius Durandi auctoritas non tanti ponderis est, cum vir licet doctissimus, talis fuerit ingenii, ut nova conjicere, singulares opiniones sectari, ab antiquis recedere, magno sibi honori duxisse videatur. Hoc de ipso judicium profert P. Berthier, hist. eccl. gall. lib. 37.

4° eorumque dissidiis.

Obj. 4. Dissentiunt doctores catholici circa materiam, formam, ministrum, tempus institutionis hujus Sacramenti; ergo certo probari nequit ejus existentia.

R. neg. conseq. Eo ipso enim quod de Sacramenti materia, forma, ministro, et institutione inquirunt, ostendunt, se Sacramenti existentiam in Ecclesia agnoscere. Omnes sane agnoscunt, et semper agnoverunt, Sacramentum matrimonii constare, quando personæ habiles, coram testibus et sacerdote benedicente, legitime contrahunt, etsi circa ea, quæ in istis præcise essentialiter Sacramentum constituant, hic, uti de aliis plerisque Sacramentis, disceptent.

Quando fuerit institutum.

Quandonam a Christo Domino institutum est Sacramentum matrimonii?

R. Incertum est : tres sunt sententiæ :

Prima assignat tempus, quo Christus interfuit nuptiis in Cana Galilææ; pro qua sententia allegatur auctoritas Concilii Ephesini et sanctorum Patrum, qui tradunt, tunc Christum benedixisse, et sua benedictione sanctificasse conjugium.

Secunda sententia assignat tempus, quo Christus, Matth. cap. 19. matrimonium reduxit ad legem indissolubilitatis, dicens : *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Tertia sententia institutum putat tantum post resurrectionem, quo tempore Christus conversatus est cum discipulis suis, loquens eis de regno Dei.

An Christus Sacramentum Matrimonii sic instituit, ut dignitatem Sacramenti contractui addiderit, tamquam aliquid accessorium contractui perfecto superveniens, et ab eo realiter diversum?

An Sacramentum sit a contractu realiter distinctum.

R. Negative; sed ipsum contractum matrimonii naturalem, qualis primitus a Deo in paradiso fuit institutus, ad rationem et dignitatem Sacramenti elevavit; adeo ut contractus et Sacramentum non sint duæ res diversæ, sed una eademque: sive ipse contractus sit totum Sacramentum, ut plerique censent, sive sit pars tantum, una cum benedictione sacerdotis constituens Sacramentum, ut aliis placet.

Probatur auctoritate S. Thomæ, supplem. quæst. 42. art. 3. ad 2. dicentis: *Actus exteriores, et verba exprimentia consensum, directe faciunt nexum quemdam, qui est Sacramentum matrimonii: et hujusmodi nexus, ex virtute divinæ institutionis, dispositive operatur ad gratiam.*

Idem liquet ex can. 1. Conc. Trid. ubi definit, *Matrimonium esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis;* ergo quod essentialiter est matrimonium, id ipsum est Sacramentum. Secus vero non ipsum matrimonium esset Sacramentum, sed res a Sacramento omnino distincta, et solum prærequisita ut Sacramentum possit subsistere, fere ut periculum mortis requiritur, ut possit Extrema unctio conferri.

Contrariam doctrinam, quæ totam rationem Sacramenti unice in benedictione sacerdotis reponit, quidam neoterici in Gallia proposuerunt, sæculo elapso, ut sic facilius omnem potestatem in matrimonia fidelium Ecclesiæ præriperent: quales fuerunt Leridant, Maultrot, Agier, Tabaraud. Hanc ipsam recentius docuit Nep. Nuytz, regius Taurinensis professor; eamque proscripsit S. Pontifex Pius IX in Brevi 22 Aug. 1851, damnans propositionem asserentem, *Matrimonii Sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum benedictione nuptiali situm esse.* Et in litteris ad regem Sardiniæ datis 19 Septembris 1852. idem Pontifex:

Dogma fidei est, inquit, *Matrimonium a Jesu Christo Domino nostro ad dignitatem Sacramenti esse elevatum, atque doctrina Ecclesiæ catholicæ, Sacramentum non esse qualitatem accidentalem contractui superadditam, sed de ipsa matrimonii essentia esse, ita ut unio conjugalis inter Christianos non sit legitima, nisi in Matrimonio Sacramento, extra quod merus concubinatus tantum invenitur.*

Ex dictis patet, quantum a vero aberraverit Marcus Antonius de Dominis, cum scripsit : « Supernaturalis conditio et ratio Sacramenti supervenit matrimonio jam plene et perfecte in usu *civilis contractus* constituto, eo scilicet modo, quo perfectæ jam tabulæ additur cælata corona, vel phrygium opus vestibus. »

» Circa hoc effatum famosi illius apostatæ adhuc observandum, quod ratio contractus civilis, cum non sit de essentia contractus matrimonialis, sed mere ei accidentalis sit, nequaquam ad essentiam Sacramenti pertineat, sed tantum contractus naturalis et religiosus. Unde, sicut verum matrimonium fuit inter Adamum et Evam, inter quos tamen non poterat esse contractus civilis, ita verum matrimonium et Sacramentum esse potest inter eos, qui contractum civilem non ineunt aut inire non possunt, quales sunt qui extra societatem civilem vivunt, qui civiliter mortui sunt, aut aliter legibus prohibentur inire contractum civilem. Quod vero contractus matrimonialis, quatenus naturalis est, non vero quatenus civilis, a Christo ad dignitatem Sacramenti fuerit elevatus, pluribus argumentis probat Moser in tract. de imped. matrim. cap. 24. n. 19.

Definitio Sacramenti Matrimonii.

Quomodo definitur Matrimonium, ut est Sacramentum?

R. Sacramentum novæ legis, in quo vir et mulier maritaliter conjunguntur, et gratia divina donantur.

N°. 27. *De ministro Sacramenti Matrimonii.*

Cum Matrimonium sit Sacramentum, et juxta Concilium Florentinum Sacramenta novæ legis tribus perficiantur, videlicet *rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*, sequitur, in Matri-

monio hæc omnia occurrere, de quibus proin hoc et sequenti numero inquiritur. Prius quidem de ministro agemus, quia ab ejus determinatione designatio materiæ et formæ inprimis dependet.

Quis est minister Sacramenti Matrimonii ?

Variæ sententiæ circa ministrum Sacramenti.

R. Duplex præcipue est sententia : una quæ sustinet, contrahentes esse ministros; juxta hanc sententiam contrahentes, uti contractum inter se perficiunt, Sacramentum sibi ipsi administrant : Sacerdos autem matrimonium tantum confirmat et benedicit; unde etiam *minister Solemnitatis* vocatur. Altera sententia dicit, Sacerdotem esse proprie Sacramenti ministrum.

Priorem sententiam tenuerunt omnes theologi antiqui, et fere omnes canonistæ ; communior semper remansit, saltem extra Galliam et Germaniam; eique novum pondus accessit ex recentioribus sacræ Sedis effatis, quæ infra referemus.

Alteram vero sententiam, duce potissimum Melchiore Cano, amplexi sunt multi insignes theologi, circa finem sæculi XVI. usque hodie; inter quos Estius, Sylvius, Tournely, Drouin, Daelman, Roskovany etc. Hanc sententiam Benedictus XIV in opere de Synodo diœces. probabilem appellabat; alii cum Cano eam certam dicere, et contrariam commentitiam et falsam conclamare non timuerunt.

Horum tamen argumenta non tam firma sunt, ut ab antiqua et communi sententia recedere cogant, quam S. Alphonsus de Lig. n. 897. moraliter certam censet; et P. Perrone ita certo demonstratam, et a contrariis argumentis vindicatam putat, ut in opere de Matrimonio Christiano, T. 1. p. 175. concludat, eam esse unice veram, imo et Ecclesiæ catholicæ doctrinam : nos equidem multo probabiliorem existimamus.

Dictum est, duplicem *præcipue* esse sententiam, quia duæ aliæ referuntur : una Maldonati, qui putat, ordinarium hujus Sacramenti ministrum esse sacerdotem, extraordinarium vero contrahentes; sed hæc sententia auctoritate et ratione indigere videtur. Alia est, quæ asserit sacerdotem et contrahentes simul esse ministrum totalem et completum, quia contrahentes ponunt materiam, sacerdos vero formam : D. Baston hujus sen-

tentiæ auctor habetur a clariss. Carrière, qui optime notat, eam in re non differre a sententia Melch. Cani.

Proba ipsos contrahentes ministros esse Sacramenti Matrimonii.

Contrahentes esse ministros, Prob. 1° ex Conc. Florent.

R. Probatur 1. ex Concilio Florentino, quod in Decreto ad Armenos dicit: *Causa efficiens matrimonii est regulariter mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Jam vero contrahentes, non vero sacerdos, consensum dant et per verba exprimunt, adeoque efficiunt Sacramentum matrimonii; qui autem efficit Sacramentum, est illius minister; ergo.

Hoc argumentum minime diluunt, qui opponunt, quod a Concilio dicatur *causa Matrimonii*, non vero *causa Sacramenti*, adeoque agatur de Matrimonio, ut contractu tantum.

Nam inprimis scopus Concilii erat Armenis tradere veram doctrinam de Sacramentis Ecclesiæ; initio enim capitis dicit: *Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem, pro Armenorum faciliori doctrina, sub hac brevissima redigimus formula.* Deinde paragraphum de Matrimonio sic incipiendo: *Septimum est Sacramentum Matrimonii;* clare ostendit, se velle matrimonium explicare ut Sacramentum, et hujus causam efficientem declarare verbis citatis.

Adde, quod tempore hujus Concilii inusitata erat in scholis distinctio contractus et Sacramenti in Matrimonio Christiano, quemadmodum inaudita erat sententia de sacerdote Sacramenti ministro: unde incredibile est, Concilium hanc distinctionem posuisse.

Accedit, quod tota hæc instructionis pars, de Sacramentis, desumpta est ad verbum ex Opusculo quinto S. Thomæ: jam vero Angelicus doctor promiscue usurpat voces *Sacramentum* ac *Matrimonium*, ut synonymas; et in Commentariis in 4. lib. Sententiarum clare docet, ejus ministrum esse contrahentes.

2° ex Conc. Trid.

Prob. 2. ex Conc. Trid. quod cap. 1. de Reform. Matrim. ritum describens, quo matrimonium in facie Ecclesiæ celebrandum est, ait: *Parochus, viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, vel*, addit, *aliis utatur verbis, juxta*

receptum uniuscujusque provinciæ ritum. Hoc ultimum sane non addidisset, si existimasset verba sacerdotis constituere formam Sacramenti : fieri enim non potest, ut Ecclesia formas Sacramentorum arbitrio provinciarum relinquat, cum facile mutationes essentiales irrepere possent.

Hinc ubi eodem capite irrita declarat matrimonia clandestina, ad valorem matrimonii contrahendi requirit nudam præsentiam parochi et testium, nulla vero sacerdotis verba : *Qui aliter, quam præsente parocho ,.. matrimonium contrahere attentabunt,* etc. In sententia autem quæ dicit, sacerdotem esse ministrum Sacramenti, Concilium parum sollicitum fuisset, ut fideles matrimonium contrahentes Sacramentum susciperent.

Aliunde vero docet : *Clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit.* Rata autem dicuntur Christianorum matrimonia, ob majorem eorum firmitatem, et omnimodam indissolubilitatem post consummationem ; hanc porro probabilius habent, non immediate ex Sacramento Baptismi, sed ex Sacramento matrimonii, cujus Sacramenti *rem* esse illam indissolubilem firmitatem, dicit S. Augustinus, lib. 1. de nupt. cap. 10. n. 11 : *Hujus procul dubio Sacramenti res est, ut mas et fœmina connubio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent.*

Ex his omnibus colligitur, mentem Patrum fuisse, ipsos contrahentes, uti contractus, ita Sacramenti ministros esse, nec contractum a Sacramento separari in fidelibus. Aliunde ex historia Card. Pallavicini constat, paucissimos Patres nuper exortæ Cani sententiæ adhæsisse.

Prob. 3. ex Ritualibus, quæ varia et substantialiter diversa verba a sacerdote adhibenda præscribunt, quorum nihilominus usus a Concilio Trid. probatur, ut supra vidimus. Horum nonnulla evidenter supponunt jam perfectum Sacramentum. Ita in quibusdam præscribitur hæc forma : *Ego vos sponso et Sacramentum confirmo ;* in aliis : *Quod Deus conjunxit, homo non separet ;* in Constantiensi : *Matrimonium inter vos contractum... ratifico, confirmo et benedico.* Similia habentur in aliis multis : 3° ex Ritualibus,

in Eichstattensi : *Matrimonium inter vos contractum Deus confirmet, et ego in facie Ecclesiæ illud solemnizo.* Hæc varietas et ipsa formularum significatio indicant, Ecclesiarum sensum non fuisse, Sacerdotem esse ministrum.

4° ex Ecclesiæ praxi circa matrimonia absque sacerdotis benedictione valide contracta,

Prob. 4. Hic Ecclesiæ sensus manifestus fit ex ejus praxi circa matrimonia clandestina in locis ubi Tridentinum non est promulgatum, quæ postea benedici non jubet; item circa ea quæ furtim coram parocho et testibus celebrata sunt, quæque deinceps non benedicit; tum circa matrimonia coram parocho nondum sacerdote contracta, adeoque a sacerdote non benedicta. Elucet quoque Ecclesiæ sensus in ejus praxi quoad matrimonia mixta, in quibus parochus jubetur exhibere assistentiam mere passivam; item quoad matrimonia invalida propter impedimentum occultum, quæ semper convalidari permisit Sacra Pœnitentiaria sine sacerdotis præsentia, per solum conjugum consensum. Si autem existimaret Ecclesia in his casibus non perfici Sacramentum, sollicita esset, ut per sacerdotis benedictionem Sacramenti gratiam, valde sibi necessariam, conjuges consequerentur.

5° ex unanimi sententia scholasticorum per quinque sæcula,

Prob. 5. ex unanimi sententia omnium scholasticorum, quorum scripta habemus, per quinque integra sæcula. Præcipuorum sententias refert Perrone in cit. Opere de Matrim. Christ. incipiendo ab Hugone a S. Victore, qui obiit anno 1140. Ne unus quidem noscitur contrariam sententiam docuisse et scriptis edidisse, ante Melch. Canum, qui suum edidit opus de Locis theologicis anno 1562. Hic equidem aliquos antiquiores ad suam sententiam pertrahere conatur, sed frustra, ut plures auctores probarunt; solus Guilielmus Parisiensis ambigue locutus est, sed probabilius a cæteris non dissentit.

Unum hic allegamus S. Thomam, qui in 4. dist. 26. qu. 2. art. 1. ad 1. et Supplem. qu. 42. art. 1. ad 1. ait: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.*

Porro hæc unanimis doctorum sententia clare innuit, quis circa hanc rem fuerit Ecclesiæ sensus, et illa ætate et ante ipsos; si enim contraria sententia antea viguisset, non potuisset penitus et tamdiu obliterari.

6° ex natura hu-

Prob. 6. ex natura Sacramenti matrimonii, quod non

est aliquid contractui accessorium et superadditum, sed est ipse contractus ad dignitatem Sacramenti a Christo elevatus, ut superiori numero ostendimus : nisi autem ipsi sponsi contrahendo Sacramentum perficerent, stricte contractus non esset Sacramentum, sed pars tantum Sacramenti, adeoque non proprie diceretur a Christo ad dignitatem Sacramenti elevatus. jus Sacramenti,

Prob. 7. Huic sententiæ tandem magnum pondus accedit ex doctrina Summorum Pontificum : Benedicti XIV. in Brevi *Paucis abhinc*, ad Episcopum Goanum, ubi dicit, quod hujus Sacramenti *materia sit mutua corporum traditio, verbis ac nutibus assensum exprimentibus, et mutua acceptatio forma;* tum Pii IX. in Brevi ad Regem Sardiniæ, ubi affirmat, *doctrinam Ecclesiæ catholicæ esse, Sacramentum de ipsa matrimonii essentia esse, ita ut unio conjugalis inter Christianos non sit legitima, nisi in Matrimonio Sacramento, extra quod,* inquit, *merus concubinatus tantum invenitur.* 7° ex doctrina Pontificum Benedicti XIV. et Pii IX.

His argumentis tamen contrariæ sententiæ patroni argumenta, opponunt sua, ac objiciunt.

Obj. 1. ex Scriptura sacra. S. Paulus, 1. Cor. cap. 4. ℣. 1. sacerdotes exhibet ut *dispensatores mysteriorum Dei*, id est, Sacramentorum ; ergo et Sacramenti Matrimonii sunt dispensatores, seu ministri. Objectiones.

R. Neg. conseq. Recte enim dicuntur Sacerdotes dispensatores et ministri Sacramentorum, etsi detur aliqua exceptio quoad matrimonium, cujus equidem ministri sunt quoad solemnitatem. Exceptio autem illa satis constat ex traditione, ut probant argumenta allata, sicut ex traditione constat, Baptismum valide per laicum conferri.

Observandum etiam cum plerisque interpretibus, citato loco Apostoli non præcise agi de Sacramentis Ecclesiæ, sed generatim de mysteriis fidei, quorum dispensatores dicuntur Apostoli, eorumque successores, per prædicationem, etc.

Obj. 2. ex Patribus. Benedictioni sacerdotali Patres adscribunt effectum gratiæ ; ut cum dicunt, *benedictione jugum imponi*, conjugium *obsignari*, *sanctificari ;* pro *ipsius benedictionis reverentia* virginitatem servandam prima nocte, etc. ergo illa est essentialis Sacramento, et sacerdos vere est minister Sacramenti.

R. Dist. ant. Adscribunt benedictioni sacerdotis gratiam accidentalem, concedo ; essentialem et sacramentalem, subdistinguo : dum per benedictionem designant tôtum ritum Sacramenti integraliter sumptum, concedo; secus nego. Nec mirandum, quod per ritum accidentalem, sed qui magis afficit sensus, et rei sanctitatem manifestius declarat, Sacramentum denotetur ; sic Sacramentum Pœnitentiæ olim sæpe designabatur per impositionem manuum, qui ritus tamen Pœnitentiæ accidentalis est. Confirmatur hæc interpretatio ex eo quod eadem ratione loquantur Patres de benedictione, et de aliis cæremoniis certe accidentalibus, ut de oblatione Sacrificii, velamine capitis, etc.

Obj. 3. Sacerdotale Romanum, editum circa annum 1494. ubi legitur : *Sacerdos pronuntiet verba, quæ sunt forma Sacramenti cum consensu utriusque ;* in aliis Ritualibus et Manualibus sacerdos *minister* vocatur ; ergo.

R. Sacerdos minister Matrimonii aliquando dicitur in libris liturgicis et etiam in Synodis, quia, ut ait Benedictus XIV. de Syn. lib. 8. cap. 12. n. 2. ipse est publicus minister, cui soli Ecclesia auctoritatem tribuit sua præsentia roborandi matrimonii contractum, eique vires et firmitatem adjiciendi. Quoad Sacerdotale Romanum, non simpliciter dicit, verba sacerdotis esse formam Sacramenti, sed addit *cum consensu utriusque ;* ergo consensus utriusque ad formam pertinet, verba autem Sacerdotis ad eam pertinere possunt, quatenus consensus utriusque sunt signum, fere ut in matrimonio per procuratores verba procuratorum sunt signa mutui consensus partium.

Obj. 4. ex Concilio Florentino. Docet hoc Concilium, Sacramenta perfici *verbis tamquam forma;* atqui consensus contrahentium non per verba tantum exprimi potest, sed etiam per nutus, aut alia signa; ergo formam Sacramenti non constituunt, nec adeo contrahentes sunt ministri.

R. In reliquis Sacramentis necessario requiruntur verba pro forma, in matrimonio etiam *regulariter* mutuus consensus per verba de præsenti exprimitur, ut habet ipsum Concilium supra a nobis allegatum ; adeoque dicere potuit, quod Sacramenta perficiuntur *verbis tamquam forma*, etsi in Matrimonio verba per alia signa suppleri

possint. Cæterum Conc. Florent. aperte tradit, Matrimonii causam efficientem esse mutuum consensum, ut supra vidimus.

Hic vero notandum, quod cum peculiare sit Matrimonio, quod consistat in ratione contractus, inde in pluribus differat a cæteris Sacramentis : ut quod verba non sint absolute necessaria pro forma, siquidem contractus etiam per alia signa concluduntur inter homines ; item quod non requirat ministrum aliquem sacrum ; quod minister Sacramenti non sit distinctus a suscipiente, etc. Quorum omnium ratio est, quod Christus Dominus ipsum contractum naturalem ad dignitatem Sacramenti elevaverit. Unde immerito inde arguunt contra doctrinam de contrahentibus hujus Sacramenti ministris.

Nota. Licet contrahentes probabilius sint ministri, non est tamen necesse eos de hoc instruere : eo ipso autem quod volunt contrahere juxta institutionem Dei et prout fit in Ecclesia, intentionem habent faciendi quod facit Ecclesia, seu quod Christus instituit.

N°. 28. *De materia, forma et cæremoniis Sacramenti Matrimonii.*

Quænam est materia et quæ forma hujus Sacramenti?

Sacramenti materia remota,

R. 1° Materia remota, seu circa quam, sunt corpora contrahentium, vel dominium in corpora, in ordine ad usum conjugalem : id ipsum scilicet, quod est objectum contractus.

R. 2° Quoad materiam proximam et formam, variant sententiæ, sicut variant circa ministrum.

materia proxima,

In sententia quæ contrahentes statuit Sacramenti ministros, communius docent, quod materia proxima, sive ex qua, sint verba seu alia signa consensum exprimentia, quatenus significant traditionem juris in mutua corpora ; forma vero, eadem verba seu signa, quatenus mutuam exhibent istius traditionis acceptationem. Conf. Benedictum XIV. de Syn. lib. 8. cap. 13. n. 2.

forma,

In sententia quæ sacerdotem ponit hujus Sacramenti ministrum, materia proxima est contractus matrimonialis, quatenus scilicet importat dictam traditionem et acceptationem ; forma sunt verba sacerdotis benedicen-

tis. Non omnino conveniunt in determinando quæ benedictio, seu quæ verba ad formam essentialem pertineant; communius vero assignant verba : *Ego vos in matrimonium conjungo*, *in nomine Patris etc.* aut his similia seu æquivalentia, juxta locorum consuetudinem.

Pro praxi bene concludit Carrière, de Matrimonio n. 116 : « In variis casibus, qui quamdam habent connexionem cum præsenti quæstione, semper standum disciplinæ in Ecclesia receptæ, si qua sit conspicua : nec enim tutum, nec viro prudente dignum esset, velle sapere ultra quam sapiat Ecclesia. Si vero nihil Ecclesia statuerit, sequendum videtur, quod est tutius, ubi præsertim periclitari potest valor Sacramenti. »

Hic adverte, quod juxta falsum Neotericorum commentum, N° 26. excussum et reprobatum, quod nimirum totam rationem Sacramenti in sacerdotis benedictione reponit, consensus contrahentium neque ad formam neque ad materiam Sacramenti proprie pertineret : quod quantum abhorreat ab Ecclesiæ doctrina, ex relatis supra theologorum sententiis liquet.

Cæremoniæ juxta Rituale Romanum,

Quinam ritus in celebratione Matrimonii servandi sunt? R. Juxta Rituale Romanum, *Parochus in Ecclesia superpelliceo et alba stola indutus, adhibito uno saltem clerico superpelliceo pariter induto, qui librum et vas aquæ benedictæ cum aspersorio deferat, coram tribus aut duobus testibus, virum et mulierem, quos parentum vel propinquorum suorum præsentia cohonestari decet, de consensu in Matrimonium interroget utrumque singillatim vulgari sermone... Mutuo contrahentium consensu intellecto, Sacerdos jubeat eos invicem jungere dexteras dicens : Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* — Addit : *vel aliis utatur verbis, juxta receptam uniuscujusque provinciæ ritum.*

Dein sacerdos conjuges aspergit aqua benedicta, et benedicit annulum, quem tradit sponso, qui eum imponit digito annulari sinistræ manus sponsæ, sacerdote dicente : *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.*

Subjungit sacerdos aliquos versus cum responsoriis, et orationem.

His completis, ait Rituale, *si benedicendæ sint nuptiæ*,

Parochus Missam pro sponso et sponsa, ut in Missali Romano, celebret, servatis omnibus quæ ibi præscribuntur.

Hic nota, sub nomine *benedictionis nuptialis*, in sacra liturgia non proprie venire ritus, de quibus supra, sed illas orationes, quas deinceps vel ante Missam, vel sub Missæ Sacrificio, juxta Ritum Romanum, post *Pater noster* et post *Benedicamus Domino*, seu *Ite missa est*, super sponsos recitat sacerdos.

In fine notat Rituale : *Si quæ provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus et cæremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utantur, ea Sancta Tridentina Synodus optat retineri.*

Jam vero Pastorale Mechliniense, ultra prædictos ritus, nonnulla præscribit hic notanda. juxta Pastorale Mechliniense.

Inprimis, ut sacerdos initio sponsos aqua benedicta aspergat cum precatiuncula correspondente ; deinde, expetitis eorum nominibus et cognominibus, inquirat ab unoquoque, an libera voluntate et a nemine coacti venerint ad matrimonium simul contrahendum.

Post hæc, invocato Numine, conjunctis amborum dextris et stola involutis cum signo crucis, explicat eis quanta sit hujus vinculi obligatio. His peractis, primo sponsus, dein sponsa, vulgari idiomate verba mutui consensus pronuntiant, præeunte sacerdote, nimirum : *Ego N. do tibi N. quam* (vel *quem*) *hic manu teneo, fidem meam conjugalem, et accipio te in meam legitimam uxorem* (vel *in meum legitimum maritum*) *coram Deo et sancta ejus Ecclesia.* Tunc ipse sacerdos formulam pronuntiat : *Ego vos conjungo* etc. quæ modo ex Rituali Romano allata fuit, sed Pastorale addit verba : *tamquam Dei minister.*

Revoluta stola de manibus eorum, sacerdos benedicit annulum, et ipse illum inserit digito annulari dexteræ manus sponsæ, aut alii secundum morem loci, recitando preces in Pastorali indicatas.

Peractis sic quæ ad Matrimonii celebrationem pertinent, si nuptiæ sint benedicendæ, *sponsus decenter ad Altare procedet, quo sponsa contingens fimbriam stolæ Pastoris sequetur,* ibique flexis genibus benedictionem suscipiunt sub ea forma quæ in Pastorali habetur. Convenit autem ut, his peractis, novi conjuges audiant Missam,

quæ tunc celebratur secundum ritum Missalis Romani, ut supra, et in qua proinde benedictionem sacerdotalem iterum suscipiunt sub forma ibi præscripta.

Quænam nuptiæ benedicendæ.

Quoad benedictionem nuptialem impertiendam, alicubi viget consuetudo, ut secundæ nuptiæ nunquam benedicantur, sive secundæ sint ex parte viri, sive ex parte mulieris, ut observat Rituale. In nostra vero diœcesi tantum illæ non benedicuntur, quæ sunt secundæ ex parte fœminæ, si hæc jam benedictionem in primis susceperit. In eo autem casu permittit Pastorale, ut super iisdem recitetur post Missam specialis quædam benedictio, quam tradit.

Quis est sensus verborum : Ego vos in matrimonium conjungo etc. ?

Quis sit sensus formæ.

R. Juxta eos qui putant contrahentes esse ministros, sensus est : *Ego matrimonium vestrum, auctoritate Ecclesiæ, ratum habeo et confirmo, seu approbo.*

Secundum eos qui tenent, sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, et dicta verba esse illius formam, sensus est : *Ego vos supernaturaliter conjungo per gratiam Sacramenti.*

In quo loco matrimonium celebrari debet ?

Ubi celebrandum.

R. Rituale Romanum dicit : *Matrimonium in Ecclesia maxime celebrari decet.* Pastorale autem Mechliniense sub pœna suspensionis ferendæ sententiæ id præcipit : *Laudabilis est hujus diœcesis consuetudo, quod Matrimonia in Ecclesia, quæ Sacramentorum proprius locus est, contrahantur ; quare cum sacrum Concilium Tridentinum ejusmodi consuetudines retineri vehementer optet, prohibitum est, sub pœna suspensionis a divinis, ne quis, extra urgentem necessitatem, absque speciali licentia ei contravenire audeat.*

Sub nomine Ecclesiæ comprehenduntur sacristia et sacella lateralia.

Si autem domi celebratum fuerit, ait Rituale Romanum, *sponsi veniant ad Ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat sacerdos, ne iterum a contrahentibus consensum exigat, sed tantum benedictionem illis conferat, celebrata Missa ;* ut in Missali, scilicet, habetur.

De descriptione matrimonii in Registro Matrimoniorum, vide Decretum Eminentiss. Dni. supra cit. §. 17.

N°. 29. De dispositionibus requisitis ad valide et fructuose suscipiendum Sacramentum Matrimonii.

Quænam requiruntur ad Sacramentum matrimonii suscipiendum ? Requisita ad validam,

R. 1. Ad illud valide suscipiendum, requiritur Baptismus, intentio, et habilitas ad simul contrahendum matrimonium.

R. 2. Ad illud licite et fructuose suscipiendum, requiritur status gratiæ, et observatio eorum quæ ab Ecclesia præscripta sunt, quoad locum, tempus, sponsalia, proclamationem bannorum etc. signanter vero confessio Sacramentalis, saltem triduo ante matrimonium instituta, uti dictum est N. 22. et fructuosam Sacram. susceptionem.

An parochus quandoque ad matrimonium admittere potest peccatorem, seu illum quem novit esse in statu peccati mortalis ?

R. Affirmative, scilicet : 1. si ex sola confessione Sacramentali sciat aliquem esse indignum. Tunc quidem in confessione eum vehementer a sacrilegio deterrere debet, sed si nihilominus ille ad matrimonium se præsentet, eum admittere oportet, juxta regulas traditas N. 114. de Pœnitentia. Quando indignus admitti possit.

2. Si parochus extra confessionem noscat aliquem esse indignum, et defectus sit occultus, ipsum privatim monebit, et a matrimonio impedire conabitur. Si equidem publice se præsentet ad matrimonium ineundum, admitti debet, sicut ei publice petenti Eucharistia daretur, nisi ob aliam causam, v. g. ignorantiam mysteriorum fidei, impedimentum, etc. repellendus sit. Conf. N. 43. de Sacram. in genere. Quis habendus sit peccator occultus, quis publicus, vide N. 40. et 41. de Eucharistia.

3. Si peccator publicus sit, ipse etiam privatim monendus est ; si equidem indispositus se præsentet, parochus *per se*, et generaliter loquendo, non potest eum ad matrimonium admittere. Etsi enim hujus Sacramenti non sit minister, sed tantum testis qualificatus, nec licet sic cooperari sacrilegio alterius ; cooperari autem censetur assistendo, nisi ob justas rationes præsentiam

exhibere possit, et se habere permissive ad sacrilegium quod committitur.

Dictum est *per se*, quia *per accidens*, et per modum exceptionis, eum admittere potest, quando justæ rationes adsunt, propter quas permissive se habere possit ad peccatum alterius : ut si bonum tertii, v. g. prolis natæ, bonum publicum, pax familiæ, bonum ipsorum contrahentium, peccata impedienda, aut scandala vitanda requirant, ut duo matrimonio jungantur. Ita ex justis rationibus dispensare solet Ecclesia in matrimonio mixto partis catholicæ cum hæretica ; tunc certe præsentiam suam exhibere potest parochus.

Non raro sufficiens ratio assistendi matrimonio indigni est proles nata legitimanda, periculum partis bene dispositæ, scandalum illicitæ cohabitationis, seu matrimonii mere civilis, præveniendum aut tollendum: In singulis vero casibus perpendendum est, an malum quod ex præsentiæ denegatione sequeretur, prævaleat malo quod ex ejusdem concessione timetur. Confr. Emin. Gousset n. 755. et Bouvier cap. 1. art. 2. § 2.

Monent tamen apposite, ut, si res moram patiatur, prius Ordinarius consulatur. Hoc ipsum mandatur in Decreto Episcoporum Belgii de die 23 Aprilis 1697.

An parochus assistens matrimonio indigni potest proferre verba : Ego vos conjungo etc. aut sponsos benedicere ?

An tunc benedictio sit impertienda.

R. 1. Quoad matrimonia mixta, negative. De iis sic loquitur Benedictus XIV de Syn. lib. 6. cap. 5. n. 5 : « Putant aliqui et fidenter docent, hujusmodi matrimonia a sacerdote benedicenda esse. Ita censet Theophilus Raynaudus in libro, cui titulus *Heteroclita spiritualia*, etc. Sed rectius judicat Pontius, de Sacram. Matrim. in Appendice etc. admonens hujusmodi matrimoniis sacerdotalem benedictionem impendendam non esse, neque Missam in præsentia hæretici celebrari debere, nec matrimonium ipsum intra Ecclesiæ ambitum contrahi ; quoniam nihil horum ad illius validitatem intervenire necesse est. »

Imo Sancta Sedes, quotiescumque ejusmodi matrimonia permittit, adjicere solet hanc clausulam : *Matrimonium vero celebretur coram parocho et duobus testibus*

juxta præscripta a S. Concilio Trid. extra tamen Ecclesiam et absque parochi benedictione.

Juxta consuetudinem hic et alibi vigentem, sub nomine Ecclesiæ etiam venit Sacristia, etsi in aliis locis, ut Parisiis, in Sacristia celebrari possint, imo alicubi toleretur ut etiam in Ecclesia celebrentur et benedicantur. Apud nos celebrari solent in domo pastorali, aut alio decente, sed profano loco.

Sub nomine autem benedictionis, quæ tali matrimonio deneganda est, non tantum venit solemnis benedictio, quæ secundis etiam nuptiis denegatur, sed illa quoque quæ in contrahendo matrimonio impertiri solet: ita ut parochus in matrimoniis mixtis, omisso omni ritu sacro, sine superpelliceo aut stola, nudam præsentiam *passivam*, ut vocant, tamquam testis exhibere debeat, nullaque verba pronuntiare. Ita tenendum esse, contra Binterim late defendit Exim. D. Feye in Dissertatione de matrimoniis mixtis. Conf. Carrière de Matrim. n. 763.

R. 2. Quoad matrimonia catholicorum inter se, dicendum videtur, quod, quoties justa adest ratio assistendi matrimonio indigni, parochus totum ritum Pastoralis seu Ritualis sui observare debeat, solemnem etiam benedictionem impertiendo, si aliunde nihil obstet. Nisi tamen aliquando episcopus, ad minuendum scandalum hujus profanationis, vel ex aliis justis causis, mere passivam parochi præsentiam exhibendam decerneret.

N°. 30. *De effectibus matrimonii.*

Quinam sunt effectus matrimonii?

R. 1. Effectus matrimonii, prout est contractus, sunt sequentes: 1° Vinculum indissolubile; 2° potestas in mutua corpora, in ordine ad copulam conjugalem; ex qua potestate sequitur jus petendi et obligatio reddendi debitum conjugale; 3° obligatio mutua fidelitatis; 4° obligatio prolem susceptam debite educandi; 5° obligatio cohabitandi et se invicem adjuvandi: de quibus N. 40. et sequentibus, ubi de bonis matrimonii, erit dicendum. Effectus contractus,

Cum isti effectus ex matrimonio, quatenus contractus

est, proveniant, etiam matrimoniis infidelium conveniunt.

et Sacramenti matrimonii; R. 2. Effectus matrimonii, prout est Sacramentum, sunt: 1° Augmentum gratiæ sanctificantis, seu gratia sanctificans per se secunda, cum sit Sacramentum vivorum; per accidens vero probabilius confert gratiam primam; prout traditur in tractatu de Sacr. in gen. N. 21.

Proprium habet hæc gratia, quod sit *unitiva* animorum et refrænativa concupiscentiæ carnis, conjuges inclinans, ut sese sancte et caste diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

2° Sunt gratiæ Sacramentales seu actuales, opportuno tempore dandæ, ad amorem conjugum perficiendum, ad libidinem refrænandam, ad mutuas infirmitates supportandas, ad religiose prolem educandam, ad mutuam fidelitatem servandam, etc.

3° Est augmentum virtutum theologicarum et moralium, præcipue charitatis, religionis, fidelitatis et patientiæ.

hujus gratiæ conjugibus valde necessariæ. Quam opportuna seu necessaria conjugibus sint dona illa spiritualia, ex eo patet, quod statui matrimoniali specialia annexa sint incommoda ac onera, et plura quam cælibatui. Ideo salvator mundi, volens providere saluti conjugum, dignitatem et effectus Sacramenti matrimonio benigne attribuit, ut hac ope muneri suo facilius satisfacerent.

Quod autem conjuges effectus illos frequenter non obtineant, ex eo provenit, quod vel indigne Sacramentum suscipiant, vel si digne susceperint, per peccatum mortale gratia excidant, et sic jus ad gratias Sacramentales amittant. Quare fidelibus diligenter inculcandum est, ut cum legitima dispositione hoc Sacramentum suscipiant, et gratiam acceptam caute custodiant, ne magno cum salutis periculo tam necessariis auxiliis se privent. Qui autem sine debitis dispositionibus istud receperunt, monendi sunt, ut pœnitentia, orationibus ac bonis operibus damnum suum resarcire studeant.

N°. 31. *An matrimonium possit esse validum in ratione contractus, non in ratione Sacramenti; et an possit claudicare.*

Prænotandum, non esse quæstionem de infidelibus, seu non baptizatis : illi enim, defectu Baptismi, incapaces sunt aliorum Sacramentorum ; adeoque si matrimonium contrahant, in ratione contractus validum esse potest, quin sit Sacramentum. Sed quæritur :

An in matrimonio fidelium contractus subsistere possit sine Sacramento, disputatur,

An matrimonium, quod contrahunt duo baptizati, potest esse validum in ratione contractus, et non in ratione Sacramenti ; seu : *an in matrimonio fidelium contractus subsistere potest, quin sit Sacramentum?*

R. Non conveniunt theologi :

1. Melchior Canus, et qui cum ipso sustinuerunt, sacerdotem in matrimonio esse ministrum Sacramenti, consequenter docuerunt, contractum subsistere sine Sacramento, quotiescumque duo fideles valide matrimonium ineunt, quin sacerdos formam pronuntiet : quod contingit in matrimoniis mixtis, ut supra vidimus ; item dum duo furtim coram parocho invito contrahunt, aut dum clandestine contrahunt in locis, aut in casibus, in quibus clandestinus contractus est validus.

2. Ex iis etiam, qui tenent contrahentes esse ministros, multi cum Salmantic. Billuart etc. sustinent, contractum sine Sacramento subsistere posse, si duo fideles velint quidem contrahere, nullatenus autem Sacramentum suscipere, aut conferre.

sed negativa sententia tenenda.

3. Plerique vero ex iis, qui tenent contrahentes esse ministros, simul docent, nunquam contractum inter fideles a Sacramento separari posse. Ita Sanchez, P. Antoine, Kugler, P. Perrone.

Hæc sententia confirmatur verbis Summi Pontificis Pii IX. ad regem Sardiniæ, relatis supra N. 26; necnon ex iis, quæ idem Pontifex, in Allocutione 27 Septembris 1852, super negotiis Ecclesiast. Reipublicæ Neogranatensis, pronuntiavit : *Quum nemo ex catholicis ignoret aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicæ legis Sacramentis, a Christo Domino institutum ; ac propterea inter fideles matrimonium dari*

non posse, quin uno eodemque tempore sit Sacramentum · atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris, præter Sacramentum, conjunctionem, cujuscumque etiam civilis legis vi factam, nihil aliud esse, nisi turpem atque exitialem concubinatum, ab Ecclesia tantopere damnatum; ac proinde a conjugali fœdere Sacramentum separari nunquam posse; et omnino spectare ad Ecclesiæ potestatem ea omnia decernere, quæ ad idem matrimonium quovis modo possunt spectare.

Hinc clariss. Carrière, qui in majori Opere de Matrimonio, sententiam separabilitati faventem probabiliorem judicaverat, in Compendio anni 1857. n. 51. jam contrariæ standum censet: quam merito magis consentaneam dicit loquendi modo traditionis, et melius recedere ab errore Neotericorum, qui, nimirum, Sacramentum habent ut quid mere accessorium ad contractum, de quibus N. 26. dictum est.

Quid si volens contrahere, nollet Sacramentum.

In hac autem sententia, observat idem auctor, « si qui vellent inire matrimonium et non Sacramentum, expendenda esset voluntas eorum prædominans: si ferretur in contractum, implicite includeret quidquid ab eo est inseparabile, ac proinde Sacramentum; si contra voluntate prædominanti vellent excludere Sacramentum, ne contractum quidem efficerent, cum illum non vellent nisi sub conditione impossibili. »

Matrimonium non claudicat in ratione contractus;

An matrimonium potest claudicare, sive ab una solum parte subsistere?

R. 1. Certum est, quod in ratione contractus non possit claudicare; quia de essentia contractus matrimonialis est, quod inducat vinculum indissolubile duos invicem obligans, seu obligationem reciprocam.

an in ratione Sacramenti, incertum est.

R. 2. Quod Sacramentum attinet, non convenit inter auctores, an matrimonium, in ratione contractus validum, possit claudicare in ratione Sacramenti, sive ex una tantum parte esse Sacramentum, v. g. ubi fidelis ex dispensatione contrahit cum infideli.

Affirmant Salmanticenses, Daelman, Collet etc. eo quod, supposito valido contractu, possint respectu unius partis adesse omnia essentialia Sacramenti, licet non adsint respectu alterius, ut contingit in casu allegato.

Negant Sanchez, Pontius, Steyaert, Billuart, etc. quia,

aiunt, ambo contrahentes hic se habent per modum unius subjecti ejusdem Sacramenti; non enim matrimonium in duobus contrahentibus duplex, sed unicum est Sacramentum : unde dum una pars non suscipit Sacramentum, neque illud suscipit altera pars defectu capacitatis.

Cum res pendeat a Dei institutione, quæ nec ex Scriptura, nec ex traditione innotescit, nobis videtur plane incerta, ait Carrière.

Interim certum est, quod, licet ambæ partes fideles Sacramentum percipiant, una tamen sine alia possit percipere effectus Sacramenti, si nempe, una sola pars sit legitime disposita.

N°. 32. *An matrimonium validum in ratione contractus, non Sacramenti, postea fieri possit Sacramentum.*

Casus est, quando duo conjuges infideles amplectuntur fidem catholicam, et baptizantur.

Alii sunt casus in sententia, quod in matrimonio fidelium ratio contractus a ratione Sacramenti separari possit, ut si sacerdos esset Sacramenti minister. Itaque quæritur :

An contractus non sacramentum, postea fieri possit Sacramentum, incertum est.

An matrimonium ita validum tantum in ratione contractus, postea fieri potest Sacramentum ?

R. Res incerta est.

Vasquez, Pontius, Salmant., Tournely, Billuart, P. Pauwels, etc. negant. Si enim matrimonium hujusmodi fieret Sacramentum, vel per contractum jam initum, vel per illius renovationem ; atqui neutrum esse potest.

Non prius : quia de essentia hujus Sacramenti est contractus actualis, qui supponitur transiisse et habuisse suum effectum, ita ut nequidem virtualiter perduret in ratione actus, sed solummodo in effectu, seu vinculo.

Nec per renovationem consensus potest constare Sacramentum : quia ille solum consensus est Sacramenti materia, per quem efficitur verus contractus ; atqui hic non efficitur : res enim semel donata, et sub alterius inabdicabile dominium translata, non potest de novo donari, cum non remaneat sub potestate donatoris.

Unde consensus renovatus non est novus contractus, sed tantum præteriti ratihabitio.

Communior vero sententia, ut asserit Benedictus XIV. de Syn. lib. 8. cap. 13. n. 8. tenet, fieri posse Sacramentum. Sed non omnes eodem modo explicant.

Juxta S. Thom. in 4. dist. 39. qu. 1. art. 1. Sanchez, aliosque, matrimonium in infidelitate contractum transit in Sacramentum per ipsum Baptismum, quem dum intendunt suscipere, virtualiter et implicite consentiunt in præcedens matrimonium, et volunt posthac, non amplius ut infideles, sed more christiano esse veri conjuges.

Juxta Bellarminum, Theolog. Wirceburg. aliosque, fiet Sacramentum, si renovetur consensus cum intentione recipiendi Sacramentum, et in sententia quæ tenet sacerdotem esse ministrum, si insuper ab eo conferatur benedictio.

Ad rationem contrariæ sententiæ, respondent hi auctores, quod licet non ponatur novus contractus simpliciter, ponitur tamen contractus moraliter distinctus a contractu in infidelitate inito : nam datur consensus in traditionem corporum novo titulo et modo firmiore insolubilem ratione Sacramenti, et quia perfectius repræsentatur unio Christi cum Ecclesia.

Quid pro praxi.

Pro praxi, quando duo conjuges infideles ad fidem conversi baptizantur, parochus prudenter, consulto et annuente episcopo, neoconversis suadebit, ut consensum coram se renovent et benedictionem nuptialem suscipiant : ita enim salutares effectus hujus benedictionis consequentur, et forte etiam Sacramentum suscipient.

Similiter quando conjuges hæretici convertuntur ad fidem, sive certum sit eorum matrimonium in ratione contractus et dubium in ratione Sacramenti, sive forte de utroque dubitetur, nihil attentet parochus, inconsulto episcopo.

N°. 33. *De matrimonio inter absentes per procuratores, et an sit Sacramentum.*

Matri-

Prænotandum 1.° Permitti solet hujusmodi matrimo-

nium inter magnates, cum consensu et dispensatione Ecclesiæ, Parochus autem propria auctoritate illud admittere non potest. monium inter absentes permittitur magnatibus,

Prænotandum 2.° Certum est, quod tale matrimonium valeat in ratione contractus, si conditiones requisitæ adsint. Omnis enim contractus humanus ex natura sua per procuratores iniri potest; matrimonium vero neque ex propria natura sua, neque ex ordinatione Christi aut Ecclesiæ, excipitur. certe valet ut contractus,

Ut autem valeat, sequentes conditiones servandæ sunt, ex cap. finali de Procuratoribus in 6.° lib. 1. tit. 19 : servatis conditionibus requisitis,

1.° Ut procurator habeat commissionem specialem ad contrahendum cum certa persona.

2.° Ut commissionem per seipsum exequatur; ita ut non possit alium deputare, nisi hanc facultatem specialiter obtinuerit.

3.° Ut commissio non sit revocata, antequam procurator contraxerit : unde si revocata fuerit, non subsistit matrimonium, licet revocatio procuratori non innotuerit, aut mere mentalis sit, et non obstante juramento de non revocando.

Si tamen mandans sive principalis, postquam revocavit commissionem, iterum ratificet antequam contrahatur matrimonium, hoc validum erit, ut notant Wiggers et Daelman.

Valet autem matrimonium, licet tempore contractus de eo principalis non cogitet, v. g. si tunc dormiat : si lapsus esset in amentiam, foret dubium.

4.° Ulterius post Tridentinum requiritur, ut procuratores contrahant coram parocho et testibus, eisque mandatum suum ostendant, si vel locus ubi contrahitur, vel contrahentes principales subjiciantur legi Tridentini. Non requiritur tamen, ut commissio procuratori detur coram parocho et testibus; quia solemnitates illas tantum exigit Tridentinum, dum matrimonium de facto contrahitur.

De istis conditionibus latius agunt Canonistæ, tum Sanchez, Billuart, etc.

His præmissis, petitur :

An matrimonium inter absentes, per procuratores contractum, habet rationem Sacramenti?

et probabilius ut Sacramentum.

R. Negant Cajetanus, Melch. Canus, Sylvius, Van Roy et alii; et probant suam sententiam ex eo, quod cætera Sacramenta non possint ab absentibus suscipi, et quia sequeretur, quod quis dormiens reciperet gratiam.

Probabilius vero affirmant Sanchez, Wiggers, Daelman, Billuart, Tournely, Collet etc., quia hic videntur adesse omnia essentialia. Materia nempe adest, quæ consistit in contractu, seu traditione; adest forma quæ vel in parochi verbis, vel in verbis contrahentium sita est; adsunt testes, et legitima intentio tam in sacerdote quam in contrahentibus.

Præterea si matrimonium per procuratores initum, non esset Sacramentum, Ecclesia non permitteret sic contrahere, ne forte magnates privarentur gratiis Sacramenti adeo necessariis.

Accedit, quod probabilius inter fideles non detur contractus validus, quin sit Sacramentum, ut N.° 31. probavimus.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ respondent, id speciale esse Sacramento Matrimonii, quod possit ab absentibus suscipi, quandoquidem fundatur in contractu, cujus adeo naturam sequitur; contractus autem tam inter absentes, quam inter præsentes, fieri potest. Neque absurdum videri debet, quod quis dormiens recipiat gratiam hujus Sacramenti, cum absurdum non sit, quod quis dormiens, aut amens recipiat gratiam Baptismi.

Quid praxi.

Propter utriusque sententiæ probabilitatem, theologi, ut advertit Benedictus XIV. de Syn. lib. 13. cap. 25. n. 9. provide consulunt, ut, qui matrimonio per procuratorem conjuncti sunt, vel iterum ipsimet coram parocho et testibus matrimonio jungantur, vel saltem, quod ipsis absentibus actum est, præsentes ipsi coram Ecclesia ratum habere declarent.

Propter eamdem rationem debent principales esse in statu gratiæ, tum quando procuratores contrahunt quia tunc probabilius Sacramentum suscipiunt, tum etiam quando ipsimet coram parocho consensum renovant, quia si Sacramentum prius non susceperint, forte nunc suscipiunt, juxta dicta N.° præcedenti.

Procuratores autem eatenus in statu gratiæ esse non debent, cum ipsi Sacramentum non suscipiant.

Observant quoque auctores, perinde esse ad valorem, sive illi sint ejusdem sive diversi sexus, liberi aut conjugati, etc.

Utrum matrimonium contractum per litteras inter absentes, sit Sacramentum, eadem fere est difficultas. Quomodo autem per litteras contrahi possit, servata forma Tridentini, vide apud Sylvium qu. 42. art. 1. q. 3. concl. 1.

N° 34. *De consensu matrimoniali.*

S. Thom. supplem. quæst. 45. et seq.

Ad matrimonii valorem omnino necessarius et essentialis est utriusque partis consensus, cum sit causa efficiens matrimonii, ut dicit Conc. Florent. et liquet ex dictis N. 23. De eo hic specialiter inquiritur : Consensus matrimonialis debet esse:

Qualis consensus requiritur ad matrimonium valide contrahendum?

R. Requiritur consensus contrahentium proprius seu personalis, mutuus, internus simul et externus, liber, legitimus, absolutus et simultaneus.

1° Requiritur consensus *proprius*, seu personalis, propter rationem modo allegatam N. 2. pro consensu sponsalitio; quia, nimirum, solæ personæ contrahentes habent dominium et dispositionem sui ipsius, in ordine ad matrimonium : cum enim vinculum matrimonii sit vinculum amoris perpetuum ac indissolubile, non aliena voluntate, sed propria conjugum electione induci postulat. proprius,

Hinc neque parentes, neque respublica, neque summus Pontifex consensum hunc supplere valent; quamvis id aliquando possint in aliis contractibus de rebus temporalibus. Solus Deus, cum habeat dominium absolutissimum in corpora et animas hominum, consensum supplere potest, seu vinculum matrimoniale inter duas personas inducere sine earum consensu. An Deus hoc aliquando effecerit, sive in conjugio Adami cum Eva, sive Oseæ cum fornicaria, incertum est.

2°. Consensus debet esse *mutuus* seu *reciprocus* : om- mutuus,

nis enim contractus, adeoque et matrimonium, est consensus duorum in idem. In matrimonio autem debet utrimque esse consensus in traditionem et acceptationem, cum sit contractus maxime onerosus. Unde defectus consensus in alterutro reddit matrimonium nullum.

internus, 3.° Consensus debet esse *internus;* ita ut non sufficiant sola verba aut alia signa seria consensus, quæ, juxta aliquos, sufficiunt in aliis contractibus.

Ratio est quod, sicut matrimonium, ob vinculum amoris perpetuum et indissolubile quod inducit, non nisi propria contrahentium voluntate iniri potest, ita non nisi vero consensu voluntatis in ipsum matrimonium contrahitur; consensus autem voluntatis necessario internus est.

Equidem, ut observant theologi, non est facile credendum asserenti sibi consensum internum defuisse; cum enim eo ipso fateatur, se coram Ecclesia mentitum fuisse, merito suspicari oportet, ipsum nunc mentiri. Nec facilius creditur, ex eo quod altera pars etiam velit renuntiare matrimonio, cum e contra sit ratio suspicandi, quod inter ipsos habeatur collusio, ut libertatem obtineant, et aliud forte matrimonium inire valeant.

Ordinarie cogi debet, qui dicit se ficte consensisse, ut defectum consensus suppleat, cum factam comparti injuriam aliter resarcire plerumque nequeat. Conf. Sylvius qu. 45. art. 4. q. 1. et Billuart diss. 3 de matrim. art. 2.

et externus, 4.° Consensus ille internus debet ab utroque contrahente *externe* manifestari: exigit enim ratio contractus, ut unius consensus alteri innotescat; quod fieri non potest, nisi per signa quædam externe manifestetur.

Ad valorem indifferens est, sive per nutum, scriptum, verbum, aut aliud signum externe manifestetur; hinc et surdi et muti sufficientem consensum dare possunt, si naturam et obligationes matrimonii satis intelligant: conf. cap. *Tuæ fraternitati* de sponsal. Regulariter tamen consensus per verba est exprimendus, juxta cit. cap. et Decretum Concilii Florentini ad Armenos; imo adhibenda sunt verba in Rituali seu Pastorali præscripta.

liber, 5.° Consensus debet esse *liber;* ita, scilicet, ut non tantum sit plene deliberatus et directe voluntarius,

prout de consensu sponsalitio dictum est, sed etiam liber ab omni metu gravi, ut latius explicatur N. 69. ubi de impedimento vis.

6.° Dicitur consensum debere esse *legitimum*, quia præstari debet a personis, quæ juxta legem divinam et canonicam habiles sunt ad contrahendum, et modo a lege præscripto ad valorem. legitimus,

7.° Consensus debet esse *absolutus*, ita ut matrimonium non perficiatur, nisi per consensum de præsenti absolutum: unde si sit conditionatus, debet æquivalere absoluto, aut transire in absolutum pro eo momento quo contractus perficietur. De consensu conditionato agetur numeris sequentibus. absolutus,

8.° Consensus debet esse *simultaneus*, id est, utriusque consensus debet simul dari, cum simul debeant efficere contractum. Non autem requiritur hic simultas physica, sed sufficit moralis, quæ habetur, si, quando consensus unius præstatur, consensus ab altera parte antea præstitus adhuc virtualiter perseveret: censetur autem perseverare, donec explicite vel implicite revocetur, quod in praxi moraliter est considerandum, spectando intentionem contrahentis, etc. simultaneus.

N.° 35. *De conditionibus consensui appositis: de præterito, de præsenti, de futuro.*

Prænotandum. Parochus equidem nullas conditiones in Matrimonio admittere potest, ne matrimonium maneat incertum, conjuges periculo fornicandi, ipsumque Sacramentum periculo nullitatis exponatur. Attamen utiliter quædam de consensu conditionato traduntur, tum ut melius cognoscatur natura hujus contractus; tum quia contrahentes quandoque in mente quasdam conditiones apponunt, vel etiam exterius exprimunt, dum clandestine contrahunt. Conditiones quas forte adjiciunt contrahentes,

Quomodo distinguuntur conditiones, quæ consensui matrimoniali adjici queunt?

R. 1.° In conditiones *de præterito*, *de præsenti* et *de futuro;* de quibus hoc Numero. variæ distinguendæ.

2.° In conditiones *necessarias*, *impossibiles* et *contingentes*.

3.° In conditiones *honestas* et *turpes*.

4.° In conditiones *repugnantes substantiæ matrimonii* et eidem *non repugnantes* : de quibus omnibus N°. 36 et sequentibus.

Quid faciat conditio de præterito aut de præsenti,

Quid facit conditio de præterito, vel de præsenti adjecta consensui matrimoniali?

Casus est, si quis dicat : Accipio te in conjugem, *si pater tuus sit mortuus*, aut *si sit nobilis*.

R. Talis conditio non suspendit valorem matrimonii; sed hoc est illico validum, si subsistat conditio; vel invalidum, si non subsistat. Ista adjectio reddit tamen matrimonium incertum, quamdiu nescitur, an conditio subsistat necne.

Quid facit conditio adjecta de futuro necessario?

de futuro necessario,

R. Conditio de futuro necessario, v. g. *si cras sol oriatur*, de se non suspendit matrimonium; cum enim eventus sit necessario futurus, et jam nunc certo verus cognoscatur, conditio impleta est : unde censetur adjici, non ad suspendendum consensum, sed potius ad certitudinem illius demonstrandam.

Per accidens tamen posset matrimonium suspendere, si nempe contrahens eventum contingentem putet, adeoque non certo futurum cognoscat, ut potest contingere in hac conditione : *si cras sit eclipsis;* item si apponatur, non ut conditio, sed ut temporis præfinitio, ita ut revera velint consensum suum suspendere, v. g. usque ad ortum sequentis diei; attendendum est enim ante omnia ad intentionem contrahentium.

Idem, quod de conditione de futuro necessario, communiter decernendum censent, ob paritatem rationis, de conditione, non quidem necessaria in se, seu in sua causa, sed quæ tamen infallibiliter noscitur eventura, v. g. *si Antichristus venturus sit.*

Quid facit conditio suspensiva de futuro contingenti honesto?

de futuro contingenti honesto.

R. Conditio suspensiva de futuro contingenti honesto, v. g. *si pater tuus consensurus sit*, certo suspendit valorem matrimonii usque ad conditionis eventum; hæc est enim intentio contrahentium.

An posita conditione

An autem, posita conditione, v. g. accedente patris consensu, matrimonium statim perficiatur, sine reno-

vatione consensus, non ita constat. Multi veteres negant, quos sequitur Pontius. convalescat matrimonium.

Ratio eorum est, quod matrimonium necessario perficiendum sit per consensum de præsenti, qualem esse negant consensum conditionatum; unde dicunt hunc habere tantum vim sponsalium. Et confirmant ex eo, quod consensus matrimonialis sit irrevocabilis; pendente autem conditione, consensus conditionalis revocari possit, et matrimonium cum tertia persona valide contrahi.

Communior vero sententia tenet, saltem in locis ubi lex Trident. de præsentia parochi et testium non obtinet, consensum conditionatum, si antea non fuerit revocatus, impleta conditione, transire in absolutum, et efficere matrimonium sine novo consensu, non secus ac in aliis contractibus obtinet. Ratio est, quod sic voluisse censentur contrahentes, dum in præsenti dixerunt *duco*, non in futuro *ducam;* unde semper consensus præsens censetur, donec conditio impleatur.

Nec obest quod, pendente conditione, retractari possit; quia nimirum nondum consecutus est plenum suum effectum, ex quo tantum fit irrevocabilis. Simile quid obtinet in matrimonio per procuratorem; consensus ab una parte datus revocabilis est, donec alterius consensus accedat.

Dictum est, *saltem in locis ubi lex Tridentini de præsentia parochi et testium non obtinet;* quia Salmanticenses et multi alii censent, quod in locis ubi dicta lex obtinet, licet sponsi coram parocho et testibus conditionate contraxerint; purificata conditione, debeant iterum coram parocho et testibus consensum renovare, aut saltem illis declarare, conditionem esse impletam, perseverante suo consensu. Ratio est, quod testes alias non possent testari de matrimonio proprie dicto, seu perfecto et indissolubili.

Probabilius tamen cæteri putant, matrimonium sub conditione contractum coram parocho et testibus, purificata conditione, statim convalescere; quia Concilium parochi et testium præsentiam tantum requirit, quando præstatur consensus; et in casu de matrimonio satis constat Ecclesiæ, nisi probetur impletam non fuisse conditionem, aut ante impletionem retractatum fuisse consensum. Pro hac sententia Fagnanus adfert duas decisiones sacræ Congregationis, approbatas a Pio V et Clemente VIII.

in quibus dicitur, impleta conditione, matrimonium esse perfectum, nec opus esse iteratione contractus coram parocho. Vide quæstionem latius discussam apud Sanchez lib. 5 disp. 8, apud P. Pauwels, etc.

Circa conditionem *Si pater consenserit,* plura dubia resolvit S. Alph. de Lig. n. 892.

Docet Fagnanus, quod si, pendente conditione de futuro, v. g. ante exploratum consensum patris, sub cujus conditione initum est matrimonium, habita fuit inter sponsos copula carnalis, censeantur recedere a conditione, quia jus præsumit, sponsos per carnalem copulam ipso facto exprimere consensum de præsenti absolutum. Conf. cap. *per tuas* de condit. appositis, tum cap. *de illis* et *super eo*, eodem titulo.

N°. 36. *De conditione impossibili, aut turpi, aut repugnante substantiæ matrimonii.*

Lex canonica circa conditiones impossibiles aut turpes.

Prænotandum 1°. Circa conditiones turpes aut impossibiles, aut repugnantes substantiæ matrimonii, adjectas contractui matrimoniali, ita decernitur in jure canonico, Cap. fin. tit. 5. de condition. appositis, lib. 4 Decret.: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri: contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant, propter favorem ejus, pro non adjectis haberi.*

quæ dicantur impossibiles;

Prænotandum 2°. Conditio potest esse impossibilis vel absolute ex natura rei, vel respective tantum ad contrahentes. Prioris generis est hæc: *Si lunam manu tetigeris;* posterioris, si sponsæ pauperi proponatur hæc conditio: *Si mox dederis mille florenos.*

quæ turpes.

Prænotandum 3°. Conditio turpis hic dicitur, quæ inducit ad peccatum, v. g. *si forniceris; si mecum latrocinia exercere velis,* etc. Unde inter conditiones turpes non reputantur istæ: *Si es meretrix; Si occidisti Joannem* etc. in quibus non agitur de peccato committendo, sed de commisso.

Conditiones turpes aut sunt simpliciter tales, aut simul repugnant substantiæ matrimonii ac necessarium consensum excludunt, quia adversantur bonis matrimonii, quæ sunt proles, fides et Sacramentum. Exempla habentur in supra citato textu Cap. *Si conditiones*, quorum primum repugnat bono prolis, secundum bono Sacramenti, tertium bono fidei. His prænotatis, petitur :

Quid facit conditio impossibilis adjecta consensui matrimoniali?

Conditio impossibilis censetur non adjecta in foro externo;

R. 1. In foro externo nihil facit, sed censetur non fuisse serio adjecta, ut clare habetur in citato capitulo, et matrimonium ab initio reputatur validum.

in foro conscientiæ in spicienda intentio.

R. 2. In foro conscientiæ tamen matrimonium erit nullum, si contrahens serio voluerit consensum suum ab ista conditione pendere : tunc enim deesset verus personalis consensus, sine quo non stat matrimonium; idque præsumitur, si conditionem apponens illam existimaverit possibilem.

Quid facit conditio simpliciter turpis adjecta consensui matrimoniali?

Idem resolvitur de conditione simpliciter turpi;

R. 1. In foro externo similiter conditio censetur non fuisse serio adjecta, seu æquiparatur impossibili, et matrimonium ab initio reputatur validum, ut habetur in eodem capitulo.

R. 2. In foro conscientiæ tamen, si conditionem apponens efficaciter ab illa consensum pendere voluerit, ea deficiente, irritatur matrimonium; et si sit suspensiva, suspendit consensum, et consequenter matrimonii valorem, usque ad conditionis impletionem. Idque dicendum, sive cognoverit conditionis turpitudinem, sive illam reputaverit honestam.

Quid facit conditio repugnans substantiæ matrimonii adjecta consensui?

repugnans substantiæ matrimonii illud irritat.

R. Facit matrimonium nullum et irritum, secundum præfatum cap. *Si conditiones*; idque tam in foro conscientiæ, quam in foro externo obtinet; quia talis conditio excludit consensum necessarium in aliquid essentiale matrimonii. Unde sic contrahens non vult verum matrimonium contrahere, sicut v. g. nollet verum contractum venditionis inire, qui apponeret conditionem, ut id quod venditur, non fiat emptoris.

Quid censendum de valore matrimonii Calvinistæ, v. g. qui putat, illud posse dissolvi ob adulterium compartis, aut etiam positive intendit in tali casu divortium petere?

Intentio dissolvendi propter adulterium non irritat matrimonium, nisi in pactum deducatur;

R. Per se iste error, aut etiam intentio hoc errore fundata, non officit valori matrimonii; quia non excludit generalem voluntatem contrahendi matrimonium, juxta legem Dei; est enim mere concomitans et accidentalis, ita ut generalis intentio contrahendi prævaleat.

Per accidens autem potest impedire valorem matrimonii, si nempe tamquam conditio apponatur, seu in pactum deducatur, quia tunc directe excludit essentialem matrimonii proprietatem. Hanc distinctionem clare exponit Benedictus XIV. de Syn. lib. 13. cap. 22. n. 7 et 8. ubi refert S. Congregationis decisiones illam confirmantes. Similiter si quis intendens matrimonium dissolvere in casu adulterii nollet omnino contrahere nisi cum hac restrictione, contractus dicendus esset invalidus.

uti nec intentio adulterandi etc.

Ex dictis conclude, etiam valide contrahi matrimonium cum intentione adulterandi aut impediendi generationem prolis; quia cum hac intentione adesse potest voluntas contrahendi verum matrimonium, et consequenter se obligandi ad non adulterandum. Invalidum tantum esset matrimonium, si quis nollet positive se obligare ad non adulterandum. Unde generatim nota, obligationem ad fidelitatem et ad reliqua bona matrimonii esse quidem de substantia matrimonii, non autem obligationis executionem; adeoque illa tantum repugnant substantiæ matrimonii, quæ excludunt obligationem, non illa quæ solum adversantur obligationis executioni.

Quid facit conditio impossibilis, aut turpis sponsalibus adjecta?

Conditio repugnans substantiæ matrimonii irritat etiam sponsalia,

R. 1. Quoad conditiones repugnantes substantiæ matrimonii, istæ irritant sponsalia, non secus ac matrimonium sub iisdem contractum, quia esset promissio de matrimonio invalido. Supponuntur autem conditiones implendæ post contractum matrimonium, alias enim non repugnarent ejus substantiæ, sed forte essent simpliciter turpes: sic repugnat bono matrimonii fornicatio cum tertio committenda post, non vero committenda ante contractum matrimonium.

R. 2. Si conditio sit simpliciter turpis, sed non repugnans substantiæ matrimonii, v. g. si quis promittat matrimonium puellæ, sub conditione quod jam secum velit peccare, non ita convenit inter auctores. Controvertitur, si conditio sit simpliciter turpis,

Multi dicunt sponsalia esse valida, et conditionem habendam esse pro non adjecta. Horum præcipua ratio est, quod sic fuerit statutum pro matrimonio; et sponsalia, utpote præparatoria ad matrimonium, ejus conditionem sequi debeant.

Cæteri vero contendunt, istud statutum speciale esse pro matrimonio, et spectare forum externum tantum, sponsalibus vero communia principia circa contractus, sub conditione turpi initos, applicanda esse. Verum neque hi inter se consentiunt.

Alii enim dicunt, hujusmodi sponsalia prorsus esse irrita : ita Emin. Card. Gousset n. 760, et multi recentiores, juxta quod in Codice civili art. 1172. decernitur circa contractus sub conditione turpi initos; et adferunt in confirmationem cap. ult. de pactis lib. 1. Decret. tit. 35 : *Juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis aut impossibilis de jure vel de facto, nullam obligationem inducit.* Observa vero, ibi non agi de conditione, sed de objecto contractus turpi, neque adeo decerni quid, conditione posita, sit faciendum in casu. Legis civilis autem ratio habenda non est in causis matrimonialibus.

Hinc alii, inhærentes soli juri naturali, putant, hæc sponsalia, conditione impleta, convalescere et fieri absoluta, vi consensus antea præstiti et virtualiter perseverantis.

Itaque manet dubium, quoad sponsalia v. g., quæ juvenis init cum puella, sub conditione quod secum fornicetur, an, impleta conditione, subsistant necne; etsi certum sit, regulariter in eo casu teneri stupratorem ducere puellam, saltem ad compensandam injuriam illatam. Conf. Tract. de jure et justitia, ubi de restitutione propter stuprum.

R. 3. Si conditio apposita sit impossibilis, iisdem fere fundamentis nixi, auctores alii quidem sentiunt sponsalia esse valida, et conditionem habendam pro non apposita; alii e contra contractum prorsus irritum esse autumant. aut impossibilis.

N.° 37. De conditione castitatis servandæ.

Valori matrimonii non obest votum servandi castitatem,

Prænotandum ex N. 23. ad essentiam matrimonii pertinere jus saltem radicale ad copulam carnalem; unde sequitur, conditionem quæ jus illud excludit, repugnare substantiæ matrimonii, et matrimonium facere nullum.

Aliunde certum est, conjuges non teneri isto jure uti, imo posse usum sibi interdicere, aut alias amittere; adeoque valori matrimonii non obstare propositum, aut etiam simplex votum servandi castitatem. Ita D. Virgo tali voto obstricta, valide contraxit cum S. Josepho. Quæritur autem

An conditio servandi castitatem deducta in pactum, repugnat substantiæ matrimonii, idque invalidat?

sed si conditio illam servandi in pactum sit deducta, dubitatur.

R. Disputatur inter auctores.

Estius, Sylvius, Sanchez, Steyaert, et plerique Canonistæ affirmant; eo quod conditio illa in pactum deducta, videatur excludere translationem potestatis in mutua corpora in ordine ad copulam carnalem, quæ potestas matrimonio essentialis est.

Wiggers, Billuart, P. Pauwels, Boeckhn et multi alii negant; quorum sententia non minus probabilis videtur: quia conditio illa excludit solum usum licitum, non ipsum jus radicale et dominium rei. Potest autem hoc jus radicale et dominium subsistere, etsi impeditum actu quoad usum; ut patet in minorennibus, qui rerum suarum dominium habent, non tamen usum. Porro dominium corporum et jus radicale ad copulam de essentia est matrimonii, non ipse usus, nec jus expeditum ad usum.

Confirmatur: Si duo vovissent, ante matrimonium, perpetuam castitatem, et alteri alterius votum esset notum, atque etiam firmiter proponerent votum in matrimonio servare, matrimonium ipsorum esset indubie validum; atqui etiam in hoc casu impeditur jus utendi, et nudum traditur dominium; ergo valet matrimonium etiam in casu pacti de servanda virginitate.

Ex hac sententia sequeretur, quod si duo ita contraxissent, et postea se carnaliter cognoscerent, peccare quidem possent contra obligationem castitatis servandæ ex voto aut pacto, sed proprie fornicationem non com-

mitterent , cum accederent ad compartem propriam. Commixtio autem carnalis alterutrius cum tertia persona esset verum adulterium.

Interim graviter illicitum est ejusmodi conditionem in pactum deducere , cum Sacramentum sic periculo nullitatis exponatur. Et si ita contractum esset, valor matrimonii esset incertus : unde conjuges deberent vel consensum simpliciter renovare , vel sese ab invicem separare , aut vivere ut frater et soror : ad aliud vero matrimonium transire nefas esset.

N°. 38. *De conditione educandi prolem in infidelitate, vel in hæresi.*

An conditio educandi prolem in infidelitate aut in hæresi irritat matrimonium ?

Variæ auctorum sententiæ circa conditionem educandi prolem in hæresi aut infidelitate ,

Prænotandum. Quoad conditionem educandi prolem in infidelitate, Steyaert, de Matrim. §. 4. ait, non facile dubitandum , quin illa conditio repugnet bono prolis , adeoque irritet matrimonium ; quia bonum prolis exigit, non tantum ut ejus generatio non impediatur, et ut nata alimentetur; sed etiam ut recte educetur, idque in religione Christiana.

Schmier tom. 3. lib. 4. tract. 5. cap. 5. etiam pro conditione educandi prolem in hæresi, sustinet, matrimonium sub tali conditione contractum esse irritum : fatetur porro se non habere auctorem sibi consentientem. Eum tamen secutus est Schmalzgrueber.

Communis autem sententia cum Reiffenstuel negat, conditionem educandi prolem in hæresi irritare matrimonium.

Hoc ipsum tuetur Carriere n. 503. etiam pro conditione elevandi prolem in infidelitate. His præmissis,

probabilius non irritat matrimonium.

R. Etsi hoc pactum impium sit et tamquam turpe rejiciendum, utpote repugnans juri divino , probabilius tamen videtur matrimonium sic initum in utroque casu valere. Ratio est, quod, licet ea conditio adversetur charitati erga prolem , non videtur præcise adversari alicui bono, quod sit matrimonio intrinsecum et de ejus substantia. Ad substantiam enim matrimonii pertinet bonum prolis naturale, potius quam spirituale : vitam

prolis naturalem curare tenentur qua conjuges, vitam spiritualem fovere, potius qua Christiani, quam ut conjuges. Unde substantiæ matrimonii repugnat omnis conditio eo tendens, ut, habita copula, generatio prolis impediatur, vita præscindatur, naturalis educatio prohibeatur; non vero illa, quæ spirituali vitæ et educationi tantum nocumentum inferat.

Confirmatur ex eo, quod alias invalida etiam habenda essent matrimonia inter Judæos aut Lutheranos, inita cum pacto prolem educandi in patria religione. Tum ex eo, quod aliquando contingat, mulierem catholicam v. g. inire matrimonium cum viro hæretico, eo pacto, ut filii sequantur religionem patris, filiæ religionem matris, nec tamen invalida habeantur ista conjugia. Neque satis fundatum videtur discrimen, in hac quæstione solvenda a nonnullis factum, inter infidelitatem et hæresim, cum utraque repugnet eidem bono spirituali prolis.

Talis conditio semper est illicita.

Interim, licet aliqui conentur tale pactum excusare, dum compars catholica tantum se obligat ad permittendam educationem prolis in hæresi, ex causa vitandi majoris mali, in locis ubi catholici et hæretici permixti vivunt; omnino dicendum est, cum Pontio, Braunman, Reiffenstuel, pactum illud, sive expressum sive tacitum, ut vel omnes, vel aliquæ proles educentur in secta hæretica, semper esse irritum et graviter illicitum, utpote repugnans juri naturali, divino et ecclesiastico : cum enim triplici hoc jure teneantur parentes procurare, quantum circumstantiæ permittunt, ut proles in vera fide educetur; repugnat, quod possint unquam se obstringere per pactum ad obligationem illam non adimplendam.

N°. 39. *De intentione et finibus contrahendi matrimonii.*

Fines ineundi matrimonii varii distinguuntur.

Prænotandum. S. Alph. de Lig. n 882. agens de finibus matrimonii contrahendi, triplex genus distinguit, nimirum : fines *intrinsecos essentiales*, fines *intrinsecos accidentales*, et *fines extrinsecos*. Ipsam traditionem mutuam corporum et vinculum indissolubile, fines matrimonii *intrinsecos essentiales* vocat. Certe cum hi sint effectus essentiales, ob quos inducendos contractus initur, fines

operis dici possunt, respectu matrimonii in fieri, et patet eos ita necessario intendi debere a contrahentibus, ut invalide contraheret, qui unum ex istis excluderet, quia deficeret consensus in essentialia matrimonii.

Verumtamen ubi de finibus, ob quos matrimonium contrahi deceat, inquiritur, intelligi solent ulteriores fines, ob quos aliquis matrimoniali vinculo conjungi quærat. Hi autem vel sunt matrimonio proprii, quos S. Alphonsus *intrinsecos accidentales* vocat; vel sunt matrimonio *extrinseci* et accidentales. His præmissis, quæritur :

Ob quos fines licet matrimonium inire ?

Iniri potest ob unum e finibus propriis seu intrinsecis matrimonii.

R. 1. Licet matrimonium inire ob unum alterumve ex finibus matrimonii propriis, qui sunt illi ipsi, ob quos a Deo institutum est, nimirum : procreatio prolis, educandæ ad honorem et cultum Dei; adjutorium et solatium mutuum ad levius ferenda hujus vitæ incommoda; evitatio incontinentiæ : de quibus vide N. 24.

Non tamen necesse est, ut tres illi fines simul intendantur, sed sufficit ut contrahentes unum ex illis intendant. Sic plerumque senes sine spe prolis contrahunt; qui autem contrahunt cum proposito servandæ virginitatis, nec prolis generationem intendunt, nec incontinentiæ remedium, sed quamdam sanctam vitæ societatem : ita contraxerunt B. V. Maria et S. Josephus.

Secundario intendi possunt fines extrinseci honesti,

R. 2. Certum est, quod præter fines illos conjugii proprios possint conjuges secundario intendere alios fines honestos, licet extrinsecos et accidentales. Hinc Catechismus Rom. parte 2. de matrim. § 15. explicatis tribus prædictis finibus, addit : « Hæ igitur sunt causæ quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie et religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quod si ad eas causas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo; hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cum matrimonii sanctitati non repugnent : neque enim in sacris litteris Jacob patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. »

Imo consulto attenditur ad paritatem conditionis, si-

militudinem morum, etc. quia matrimonia inter dispares infaustum sortiuntur sæpe exitum.

an illi principaliter intendi possint, disputatur.

R. 3. Disputatur, an sit licitum contrahere matrimonium principaliter ob fines accidentales extrinsecos, nempe ob voluptatem captandam, pacem familiarum conciliandam, et similia.

S. Alph. de Lig. n. 883. propositis prius aliorum sententiis, respondet: « Ego puto distinguendum: Si finis sit per se honestus, nimirum pax populi, amor inter consanguineos, honoris familiæ conservatio, sanitatis tuendæ, et similia, tunc puto dicendum cum Busemb... licite matrimonium contrahi, quia hæc non est deordinatio eligere aliquem ex finibus secundariis honestis præ fine primario, modo iste non excludatur. Secus vero, si finis non sit honestus, nempe si sit voluptatis, vel cupiditatis divitiarum, aut vani honoris. »

Hinc sponsi recogitent monitum Angeli ad Tobiam, cap. 6. ℣. 16: *Ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant, et suæ libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.* Dein ℣. 22. subjicit: *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.*

N°. 40. *De bonis matrimonii in genere.*

S. Thom. Supplem. quæst. 49.

Quid vocant bona Matrimonii?

Bona matrimonii

R. Sunt bona quædam matrimonio propria, quæ nimirum ex ipso prodeunt, seu quibus constat: quæ adeo honestatem et utilitatem matrimonii commendant; incommoda eidem conjuncta, quodammodo compensant; et turpitudinem, quæ actui conjugali propter carnis libidinem inest, abstergunt.

tria:

Tria hujusmodi bona, post S. Augustinum, enumerant theologi: bonum *prolis*, bonum *fidei* et bonum *Sacramenti*; ad quæ cætera facile referuntur. Horum primum constituit primarium finem matrimonii, duo reliqua sunt essentiales et intrinsecæ ejus proprietates.

Quid est bonum prolis?

bonum prolis,

R. Legitima prolis generatio, conveniens sustentatio, et recta educatio.

Quid est bonum fidei?

fidei,

R. Est fidelitas, qua conjuges invicem adhærere, et sibi mutuo conjugale debitum reddere tenentur, alienæ vero personæ commisceri prohibentur. Unde observa, per *fidem* nequaquam illam intelligi, quæ est virtus theologica; sed, ut dictum est, fidelitas intelligitur, quæ est pars justitiæ commutativæ.

Quid intelligitur per bonum Sacramenti?

Sacramenti;

R. Intelligitur indissolubilitas matrimonii, in quantum matrimonium significat indissolubilem conjunctionem Christi cum Ecclesia. Quamvis enim vinculum matrimonii ex natura sua postulet indissolubilitatem, ex dicta tamen significatione sanctior et firmior illa est.

Collige, quod Sacramentum hic non sumatur stricte et exclusive pro Sacramento proprie dicto, seu signo practico gratiæ, sed late pro signo rei sacræ; nam, etiam in matrimonio non baptizatorum, illud, cum cæteris matrimonii bonis, aliquo modo invenitur.

Ostende per tria ista bona convenienter compensari incommoda matrimonii.

quibus compensantur incommoda ejusdem.

R. Cum Billuart dissert. 4. et ad mentem S. Thomæ : « Tria potissimum damna et incommoda incurruntur in matrimonio. Primum est libido, et ex ea resultans detrimentum usus rationis, debilitatio corporis et sensuum obtusio : et hoc damnum compensatur bono prolis, seu procreatione liberorum, quibus genus humanum propagatur, et Deus perpetuo colitur. Secundum damnum est sollicitudo molesta placendi comparti, suscipiendi, concipiendi, parturiendi, educandi proles, et rebus familiæ providendi; et hoc damnum compensatur bono fidei, qua alter alteri tenetur reddere debitum, nec potest aliis commisceri. Tertium damnum est perpetua quædam subjectio seu servitus, qua vir uxori et uxor viro obligatur : et istud damnum compensatur bono Sacramenti, id est, vinculi indissolubilis, quo conjuges repræsentant conjunctionem Christi cum Ecclesia, tenenturque se invicem diligere, sicut Christus dilexit Ecclesiam... Quamquam etiam multo magis compensetur hoc damnum bono

Sacramenti proprie sumpti pro signo efficaci gratiæ, quatenus sanctificat conjuges, eis confert auxilia supernaturalia ad se mutuo diligendos, præstandaque suaviter et fideliter usque ad finem vitæ cætera munia et onera matrimonii. »

2) In specie - a) De bono prolis - 41

N.° 41. *De bono prolis, et obligationibus ad illud pertinentibus.*

Bonum prolis

Bonum prolis, juxta S. Augustinum, lib. 9. de Gen. ad litt. cap. 7. a parentibus exigit, *ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur* : hinc plures exurgunt in parentibus obligationes et officia, contra quæ variis modis et gravissime peccari contingit.

Quasnam obligationes conjugibus imponit bonum prolis?

plures imponit obligationes conjugibus,

R. 1°. Quamvis non teneantur conjuges prolem generare, sed ex mutuo consensu castitatem servare possint; si tamen carnalem copulam exerceant, exigit bonum prolis, ut conceptionem non impediant.

2°. Ubi proles concepta est, pater et mater solliciti esse debent, ut ab omni nocumento immunis servetur, ac sana et incolumis in lucem edatur.

3°. Postquam proles nata est, prima cura sit oportet, ut quam primum fieri potest sacro Baptismate a labe Originali mundetur, et Ecclesiæ Dei aggregetur.

4°. Mater prolem sibi natam proprio lacte nutrire debet, si possit : hoc ipsi natura dictat. Non est tamen obligatio gravis, si alias nutritioni prolis congrue provideatur, ut advertit Benedictus XIV. de Syn. lib. 11. cap. 7. n. 10. et S. Alph. de Lig. lib. 3. n. 336. Si autem quavis de causa ipsa mater non nutriat prolem, gravis incumbit parentibus obligatio eligendi nutricem, quæ sit sana et morigera.

5°. Insuper pater et mater simul prolem, quamdiu ipsa sibi necessaria providere non potest, alere et sustentare, id est, victum, vestitum, habitationem, medicamenta procurare tenentur. Hoc præcipit lex naturæ, et confirmat jus canonicum can. *Si quis dereliquerit*, dist. 30. et jus civile, Cod. n. 205 et seq.

6°. Præterea tenentur pueros a tenera ætate instruere in doctrina christiana, eosque ad bonos mores informare. Unde Apostolus monet parentes, ad Ephes.

cap. 6. ℣. 4 : *Educate illos in disciplina et correptione Domini.*

7°. Tandem tenentur curare, ut discant sibi victum et honestum vitæ statum procurare per media eorum conditioni convenientia.

Patet, quomodo variis modis contra has obligationes peccare possint parentes. Sic 1. graviter delinquunt viri qui committunt peccatum Onan, *quem idcirco percussit Dominus, quod rem detestabilem faceret.* Gen. cap. 38. ℣. 10. et variis modis contra illud peccatur.

Peccant uxores, quæ potionibus vel aliis mediis fœtus conceptionem impediunt, aut susceptum viri semen ejiciunt, vel ejicere conantur.

2. Peccant, qui abortum fœtus, sive directe sive indirecte, procurant, aut in causa sunt, quod proles edatur membris mutilata, aut aliter corpore vel spiritu deformis. Hinc tenentur mulieres gravidæ ab immoderato labore, saltatione, ira, tristitia, aliisque abstinere, quæ grave nocumentum proli inferre possent.

3. Peccant parentes prolem natam abjiciendo, exponendo, occidendo aut in periculum vitæ conjiciendo, debitam nutritionem non procurando, educationem negligendo.

4. Graviter etiam peccant, si sinant prolem, etiam immature editam, sine Baptismo mori; item si negligant eam instruere in doctrina christiana, bonis moribus imbuere, a vitiis avertere etc.

B) De Bono fidei - n° 42-49

N°. 42. *De bono fidei et obligationibus ad illud pertinentibus.*

Quænam obligationes ex fide quam sibi invicem debent conjuges, proveniunt?

R. 1°. Obligatio specialis dilectionis, quam innuit Apostolus, ad Ephes. cap. 5. ℣. 25 : *Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam;* et ℣. 33 : *Unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat : uxor autem timeat virum suum.* Dilectio illa involvit mutuum obsequium et adjutorium. Cum autem vir sit caput mulieris, ipsi competit regimen societatis, et specialiter incumbit cura uxorem et proles alendi et sustentandi pro conditione et facultatibus suis. Obligationes spectantes ad bonum fidei;

2°. Obligatio fidelitatis et justitiæ concedendi usum corporis, in ordine ad opus generationis, comparti legitime petenti. Hoc significat Apostolus 1. Cor. cap. 7. ℣. 3 et 4 : *Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

3°. Obligatio abstinendi ab omni actu venereo cum alia quavis persona, et nullo alio modo indulgendi libidini extra rectum matrimonii usum. Unde S. Augustinus loco cit. : *In fide attenditur ne, præter vinculum conjugale, cum altero vel altera concumbatur.*

Quomodo peccant conjuges contra fidelitatem mutuo debitam ?

peccata eidem adversantia.

R. 1. Per odium, aversionem, despectum compartis, aut negligendo debitam ei dilectionem et adjutorium exhibere.

2. Negando debitum conjugale comparti rationabiliter petenti, si nulla sit ratio excusans : vide N. seq.

3. Per adulterium; item per concupiscentiam alienæ personæ, aut quemvis actum libidinosum cum ea habitum.

4. Per pollutionem et quodcumque peccatum luxuriæ in proprio corpore : conjux enim suum corpus contaminando, re compartis abutitur. Unde non peccat tantum contra castitatem, sed etiam contra justitiam.

Neque hanc notam injustitiæ abstergit consensus aut cooperatio compartis, quæ hic jure suo cedere nec licite nec valide potest. Adeoque in omni peccato carnali circumstantia conjugii est exprimenda in confessione.

N°. 43. *De obligatione reddendi debitum conjugale.*

S. Thom. Supplem. quæst. 64.

Prænotanda.

Prænotandum 1.° S. Alph. de Lig. incipiens agere de hac ingrata et lubrica materia, n. 900 sic loquitur : Piget me de hac materia, quæ tantam præ se fert fœditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem; sed utinam non

esset hæc materia tam frequens in confessionibus excipiendis, ut non oporteret omnino confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! » Propter eamdem rationem et nos breviter et parce, quantum fieri potest, rem tractare intendimus; non tamen omittemus, quæ confessariis omnino scitu necessaria sunt, ut dirigere possint pœnitentes de hac materia se accusantes, aut interrogantes. Alumni porro ea non legant nisi cum scire oportebit, aut tempus instabit, quo confessiones excepturi sunt.

Prænotandum 2.° cum eodem S. Alph. de Lig. in Praxi Confessarii n. 41 : « Circa peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, puta, *an fuerint obedientes viris in omnibus.* De aliis taceat nisi interrogatus fuerit. »

Hic enim vel maxime importunæ inquisitiones offendere possunt, et confessionem reddere odiosam. Unde potius committendum, ut N. 59. de Pœnitentia animadvertimus, ut confessio exponatur periculo minoris integritatis, quam ut Sacramentum exponatur odio, et conjux periculo peccandi formaliter.

Prænotandum 3.° quod usus corporis in ordine ad generationem, quem sibi mutuo *debent* conjuges, inde vocari soleat *debitum conjugale*, honestiori termino, desumpto ex epist. 1. ad Cor. cap. 7.

An et qualis est obligatio reddendi debitum, quando altera pars illud petit?

Obligatio reddendi debitum

R. ad 1. Affirmative; nisi adsit ratio excusans. Sequitur ex eo quod conjuges sibi mutuo tradiderint jus ad usum conjugalem : juri autem unius respondet obligatio alterius. Præterea, ut animadvertit S. Thomas, matrimonium non esset satis efficax remedium contra fornicationem, si unus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiscentia infestatur.

Hinc monet Apostolus, loco cit. ℣. 3 : *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro;* et ℣. 5 : *Nolite fraudare invicem.*

Additur : nisi adsit ratio excusans : hujusmodi rationes præcipuæ explicantur N. sequenti.

gravis: R. ad 2. Est hæc obligatio justitiæ, cum jus strictum habeat conjux in conjugem. Est etiam per se gravis, cum sit in materia gravi, ratione finis propter quem matrimonium institutum est, et propter pessimos effectus qui ex denegatione sequi solent.

Hinc conjux, sine justa causa debitum negans instanter petenti, graviter peccat, et juxta probabiliorem sententiam, etiam si semel tantum contingat.

Additum est *instanter petenti*, quia aliud est, si conjux non exigit debitum ex toto rigore juris sui, sed potius consensum liberum compartis sollicitat, dilationemque facile concedit.

Ideo uxor se accusans in confessione, quod negaverit debitum, interrogetur, an maritus ex pleno rigore juris sui id petiverit; idque colligetur ex eo quod petiverit instanter, quod graviter fuerit offensus, quod aversiones vel alia mala sint secuta. De malis secutis etiam se accusare debet, si potuit ea prævidere, quia eorum fuit causa. Contra, si confiteatur rixas vel aversiones adversus maritum, confessarius sciscitans earum causam aliquando interrogabit, an forte, quia negaverit id quod uxor debet marito.

Colligitur ex dictis 1.° quod conjux mediis illicitis se impotentem reddens ad debitum conjugale, lethaliter peccet; quia lex justitiæ obligans ad redditionem debiti, etiam stringit, ne quis mediis illicitis reddat se impotentem. Hinc vir qui, sive crebris pollutionibus, sive accessu ad alias fœminas, reddit se impotentem ad persolvendum debitum, ultra peccatum pollutionis aut adulterii, committit specialem culpam contra legem justitiæ, quæ in confessione est exprimenda. Imo graviter peccare posset conjux, qui operibus de se quidem licitis, sed indiscretis et minime necessariis, ut nimiis macerationibus, vigiliis, laboribus, redderet se notabiliter impotentem; aut uxor quæ sic notabiliter ita se extenuaret, ut displiceret marito.

Colligitur 2.° conjugem non posse diu abesse, comparte invita, nisi forte id absolute exigant necessitates familiæ, aut aliæ justæ causæ; vel nisi dum contraxit matrimonium, prænonita fuerit aut sciverit compars de futuris absentiis conjugis, ut si contraxerit cum

negotiatore, milite, nauta, etc. : tunc enim consensisse censetur.

Insuper notandum, quod in jure petendi debitum, et in obligatione illud reddendi, conjuges sint æquales, ut significat Apostolus loco supra citato; quamvis non ita res se habeat in cæteris, in quibus vir est caput mulieris, cui hæc propterea subjici debet.

An aliquando conjux tenetur petere debitum?

R. Per se non tenetur, cum nulla lex, nullave necessitas obliget ad utendum hoc jure suo. non datur obligatio petendi per se,

Per accidens potest teneri ad petendum, ut puta : 1.° Si judicet ex signis vel dispositione compartem desiderare, et ex verecundia non audere expresse petere, ut frequentius contingit in uxore; tunc enim est tacita petitio. sed per accidens.

2°. Etsi nequidem tacite petat conjux, si tamen videatur in periculo incontinentiæ versari, poterit altera pars teneri ad petendum, saltem ex charitate, ut periculum alterius avertat.

3°. Similiter potest esse obligatio petendi, si hoc necessarium sit ad fovendum mutuum amorem, odia vitanda, etc.

4°. Denique si pax familiæ, aut bonum publicum postulet, ut ex hoc conjugio proles nascatur.

N°. 44. Ob quas causas liceat negare debitum conjugale.

Assigna præcipuos casus, in quibus licet negare debitum seu usum conjugalem?

R. 1°. Negare licet tempore primi bimestris, quod post contractum matrimonium conceditur ad deliberandum de ingredienda religione, de quo latius N. 52. Idque probabilius obtinet, etiamsi desit animus de ingredienda religione deliberandi; quia jus illud negandi, etsi concessum in hunc finem ut quis possit deliberare, equidem absolute concessum est : unde negans utitur jure suo. Ubi vero matrimonium semel libere consummatum fuit, non licet amplius ex hac causa negare debitum. Si autem copula violenter extorta fuerit, disputatur an pars oppressa eam ultra negare possit. Licet negare debitum primo bimestri

et in casu adulterii, 2°. In casu adulterii pars innocens parti adulteræ debitum negare potest, quia frangenti fidem fides servanda non est.

divortii, 3°. In casu legitimi divortii a thoro; de quo N. 56.

renuntiationis aut amentiæ compartis, 4°. Si conjux voluntarie renuntiaverit juri debitum exigendi ab altero, hic liber est a reddendo.

5°. Non est obligatio reddendi debitum, si petatur ab eo qui rationis compos non est, sive amens sit, sive ebrius usque ad privationem usus rationis; cum tunc petitio non sit humana seu rationalis. Attamen si timeantur in comparte pollutiones, accessus ad tertiam personam, aliave gravia mala, nisi reddatur debitum, suadet charitas ut reddatur. Advertendum vero, quod dum petit amens mulier redditioni obstare posset nocumentum prolis. Si ebrietas non sit usque ad privationem usus rationis, non est ratio negandi debitum.

item ob excessum, 6°. Licet negare debitum, si conjux frequentius sive immoderate petat; hoc enim rationi dissentaneum est, et sæpe incolumitati nocivum. Difficile autem est determinare, quando habeatur excessus sufficiens ad legitimandam negationem; manifeste haberetur, si conjux pluries in eadem nocte peteret.

periculum morbi, 7°. Licite negatur, quandocumque ex redditione timetur notabile periculum mortis, morbi etc. Rationem dat S. Thom. qu. 64. art. 1. quia conjux in conjugem jus quidem habet, *salva tamen prius personæ incolumitate.*

Hinc deducitur, non esse obligationem reddendi debitum, si petens inficiatur morbo contagioso tali, qui facile per maritalem conjunctionem contrahitur, ut est morbus venereus, et phthisis respectu personæ ex natura proclivæ ad hunc morbum. Item si morbus v. g. lepra, tantum horrorem inspiret, ut redditio fiat moraliter impossibilis.

Sequitur etiam, cessare obligationem reddendi debitum in uxore, quæ parere nequit, nisi cum extraordinario mortis periculo. Ordinarii dolores, et partus pericula, et laboriosæ sequelæ non excusant, quia cadunt sub generali pœna mulieris, Gen. cap. 3. ℣. 16: *In dolore paries filios.*

Notandum quod, licet in sex primis casibus conjux

reddere non teneatur, possit tamen ordinarie si velit : in notabili autem mortis aut morbi gravis periculo, per se nequidem potest. Per accidens vero posset ex charitate pro salute animæ compartis, quæ ex denegatione grave pateretur periculum incontinentiæ, vel ob aliam gravem causam, propter quam periculum vitæ incurri posse censeatur.

8°. Debitum reddi nec debet nec potest, quandocumque redditio fieri nequit sine peccato, v. g. ratione loci, sequelæ etc. Num vero redditio semper sit illicita, quando illicita est petitio, expenditur N. sequenti. — aut peccati ;

Multitudo prolis vel paupertas non est ratio sufficiens, ut petenti negetur debitum : possunt autem conjugati de mutuo consensu, ex illa causa, ab usu conjugali abstinere. — non vero ob multitudinem prolis,

Similiter communio sumpta aut sumenda non est ratio sufficiens negandi debitum, quamvis ob hanc rationem dilatio peti possit, si compars non videatur ægre concessura. — S. communionem,

Neque licet negare debitum epileptico seu leproso, præcise ne proles iisdem morbis inficiatur ; quia ut dicit S. Thomas, art. 1. ad 4 : *Melius est prolem sic esse, quam penitus non esse.* — prolem ægram etc.

N°. 45. Quando illicita sit petitio aut redditio debiti.

Quotuplici modo potest esse illicita debiti petitio ?

R. Duplici modo : nimirum, propter circumstantiam se tenentem ex parte ipsius actus conjugalis, et propter circumstantiam se tenentem ex parte petentis tantum : utroque autem modo potest petitio esse vel graviter vel leviter peccaminosa. Quando circumstantia mala se tenet ex parte ipsius actus, neutra pars licite petere potest ; quando vero se tenet solum ex parte unius petentis, altera pars licite posset petere. — Illicita est petitio duplici modo :

Præcipuæ circumstantiæ ex parte ipsius actus hic considerandæ, sunt circumstantiæ quædam *loci*, ut si locus sit sacer, vel publicus ; item circumstantiæ *temporis*, ut dies magnæ festivitatis aut communionis, tempus menstrui aut puerperii, prægnationis et lactationis ; — ob circumstantias malas ex parte actus,

item circumstantiæ *modi*, ut quod actus fiat stando, præposterc, etc.; item sequelæ ex actu timendæ, ut mors vel morbus alterutriûs, aut prolis etc.

vel ex parte petentis.

Præcipuæ circumstantiæ ex parte petentis sunt prava petentis intentio, ut si petat animo fornicario, aut propter solam voluptatem; item quod petens sit dubius de valore matrimonii, vel sit adstrictus voto castitatis, aut prohibitus petere propter affinitatem aut cognationem spiritualem contractam cum conjuge.

An conjux debitum reddere potest aut debet alteri petenti, si petitio sit illicita propter circumstantiam se tenentem ex parte ipsius actus?

Si ob circumstantiam actus petitio est mortaliter mala, non licet reddere;

R. 1 Si propter talem circumstantiam actus est mortaliter malus, reddere nec potest nec debet. « Est communis et certa, inquit Billuart; quia cum reddens ponat copulam sicut ipse petens, concurrit cum ipso ad eumdem actum malum. »

si petitio est venialiter mala tantum licet reddere ex justa causa.

R. 2. Si propter talem circumstantiam petitio est tantum venialiter mala, redditio per se non est debita ex justitia, cum nulli jus competat copulam exigendi tali circumstantia infectam : sed licita tamen est, ob quamcumque rationabilem causam, proportionatam levi isti indecentiæ; quia talis causa sufficit ad hanc indecentiam abstergendam ex parte reddentis : hujusmodi ratio plerumque erit sola offensa compartis ex denegatione secutura. Conf. S. Alph. de Lig. n. 946.

Conclusiones : quoad locum publicum,

Hinc 1° nunquam licite potest reddi petenti copulam videntibus aut audientibus aliis, præsertim junioribus, propter scandalum grave inde secuturum.

aut sacrum,

Neque peti aut reddi potest in loco sacro, propter gravem indecentiam, qua polluitur sic locus sacer. Utrum vero actus conjugalis in loco sacro liceat in necessitate, puta si conjuges tempore belli diu in loco sacro commorentur, et in alterutro periculum sit incontinentiæ, controvertitur.

diem festi,

Hinc 2° licet plerique cum S. Thoma teneant, peccatum esse veniale petere debitum in die festo, reddere tamen est nullum : *Hoc enim est propter lubricum carnis divinitus institutum,* ait S. Thom. art. 7 ad 1. *ut semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccandi detur.*

Idem dic de die, qua quis sacram communionem sumpsit, aut sumere intendit. Conf. S. Alph. de Lig. n. 922 et 923.

Hinc 3°. Tempore fluxus menstrui exercere copulam videtur cum communiori sententia tantum peccatum veniale ex parte petentis, ob quamdam actus turpitudinem et indecentiam. Redditio, si fiat ob rationabilem causam, omni culpa vacat. Gratuita videtur quorumdam assertio, quod ex tali concubitu soleat nasci proles defectuosa. Equidem Lev. cap. 20. ℣. 18 copula cum menstruata prohibetur sub pœna mortis; sed eatenus erat lex judicialis, jam cessans. tempus menstrui,

Idem dicendum est de tempore puerperii : nisi tamen tunc gravis morbus ex concubitu immineat uxori, prout sæpe timendum est primis diebus. Ex hac enim causa tam redditio quam petitio potest esse graviter illicita, ut N. præcedenti dictum est. Conf. S. Alph. de Lig. n. 925 et 926. puerperii,

Tempore lactationis regulariter nec petitio nec redditio est illicita; nisi in speciali casu inde grave malum immineret proli. lactationis,

Hinc 4°. Quoad tempus prægnationis notandum, quod sola prægnatio per se non reddat actum conjugalem illicitum, nec respectu petentis, qui rectam petendo intentionem habere potest, v. g. ut a conjuge avertat periculum incontinentiæ; nec a fortiori respectu reddentis. Per accidens vero prægnatio uxoris potest impedire actum conjugalem, si ex eo nascatur periculum abortus. Hoc periculum dicitur esse majus primis diebus post conceptionem quam postea; sed ipsa conceptio tunc plerumque ignoratur, nec solet certo innotescere ante secundum vel tertium mensem, aut etiam tardius. Unde vix esse poterit ratio negandi debitum instanter petenti, cum jus certum conjugis adeo incerto periculo prolis non elidatur. Imo generatim loquendo, videntur conjuges tunc tantum ex hac causa debere abstinere a concubitu, quando experientia scirent, hic et nunc moraliter certum periculum imminere proli jam conceptæ : de cætero vero sufficit, ut adhibeant cautiones necessarias ne sic coeant, ut proli nocumentum inferant. Conf. S. Alph. de Lig. n. 924. prægnationis.

Quid si uxor non edat nisi proles mortuas,

Hinc 5°. Circa uxorem, quæ hucusque non edidit nisi proles mortuas aut abortivas, inquirunt, an possit petere debitum, aut viro petenti teneatur reddere. Videtur autem distinguendum:

Si mater ex abortu, vel ex morte fœtus in ventre, patiatur extraordinarium periculum mortis, ut aliquando contingit, tunc, juxta notata N. præcedenti, per se nec petere nec reddere potest.

Secluso autem speciali periculo matris, concubitus non videtur ob solum damnum prolis inde concipiendæ illicitus; quia, ut dicit Layman, apud S. Alph. de Lig n. 953. illa mors fœtus per accidens evenit, et melius est puero esse cum culpa originali, quam omnino non esse. Itaque in casu petere et reddere potest, imo videtur teneri ad reddendum. Quod a fortiori dicendum est, si mulier partus habuerit felices, et unum alterumve infelicem.

Monendæ porro sunt mulieres, ut voluntarias causas infelicis partus, ut sunt passiones inordinatæ, graviores labores, saltationes etc. sedulo devitent.

si vir petat coire modo innaturali.

Hinc 6°. Circa modum seu situm coeundi, notandum est, magis naturalem esse quo vir mulieri supinæ incumbit, quia immissioni seminis in matricem ejusque retentioni est aptior. Communiter tamen dicunt auctores cum Concina, conjuges minime peccare si mutent situm ex justa causa, nempe ob ægritudinem, vel obesitatem viri, vel ob periculum abortus, aut scandali aliorum; idque expresse dicit Angelicus in 4. d. 31. in fine: *Quandoque sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias tanto est gravius quanto magis a naturali modo receditur.*

Unde si justam situm mutandi causam habeat debitum petens, reddere tenetur conjux; deficiente autem tali causa, reddere non tenetur, imo reddendo peccaret, sed probabilius tantum venialiter, sicut ipse petens, nisi reddens non possit alterum a tali modo avertere, ipsique cedat ob justam causam, ut esset timor gravis iræ ex denegatione secuturæ: justa enim causa, proportionata indecentiæ talis modi, a culpa excusat.

Supponitur semper, in modis illis non adesse periculum pollutionis, seu effusionis seminis extra vas debitum; ob hoc enim periculum mortale esset tum in reddente

tum in petente. Dicunt autem Salmanticenses hoc raro evenire, adeoque de eo non esse interrogandum, qui de modo minus decenti se accusat.

An conjux debitum reddere potest aut debet illicite petenti propter circumstantiam se tenentem ex parte petentis?

Si circumstantia mala sit ex parte petentis, et ipse possit eam auferre, reddendum est debitum.

R. 1. Si sit in potestate petentis ab illa prava circumstantia hic et nunc se liberare, ita ut petitio sit mala ex sola libera ejus præsenti mala voluntate, v. g. si petat ex pravo fine, animo adultero etc. conjux reddere potest et debet. Ratio, quia ab una parte, petens habet jus ad debitum; ab alia parte, reddens non cooperatur illius peccato, quod petens in actu vitare potest si velit, adeoque unice procedit ex sua libera voluntate. Potest tamen aliquando obligari conjux ex charitate ad monendam compartem, ut pravum animum deponat, si commode et cum fructu id præstare possit.

Si petens non possit eam auferre, probabilius etiam reddi potest debitum.

R. 2. Si vero non sit in petentis potestate se ab illa circumstantia hic et nunc liberare, ita ut petitio non possit ea non infici, v. g. ubi petens habet votum castitatis, Pontius, La Croix et quidam alii negant conjugem posse reddere, quia, posita hac circumstantia, v. g. impedimento voti, actus conjugalis necessario est graviter illicitus petenti, cui cooperari est quoque alteri illicitum.

Communior vero et probabilior videtur sententia Suarez et aliorum, apud S. Alph. de Lig. n. 944. qui dicunt, conjugem reddere posse. Ratio, quia in casu sola petitio illicita est, non ipse actus conjugalis; conjux autem reddens debitum cooperatur quidem perficiendo actui conjugali, nullatenus vero alterius petitioni. Imo addunt, in casu voti conjugem teneri ad reddendum; quia alter, etsi illicite petat religione voti ligatus, tamen non injuste petit; jus enim ad petendum respectu alterius retinet, nisi ex alia causa jure illo exciderit: ergo alter ex justitia reddere debet. Prout, si quis votum emitteret non exigendi a te pecuniam debitam, si ille postea petat, teneris tu reddere, quia per votum creditor non amisit jus suum.

Advertit porro S. Alphonsus loco cit.: « Quando conjux prævidet, quod alter impeditus voto vel alio impedimento illicite petet, tunc tutius erit ut ipse præveniat, et si ille jam petierit, ipse tunc etiam petat, dicens:

Volo ut tu mihi reddas. Sed ad hoc, merito ait Sanchez, uxores raro obligari, quia magnum onus esset eis, ob naturalem mulierum verecundiam, teneri ad semper petendum. »

An potest uxor reddere debitum viro volenti seminare extra vas post copulam incœptam ?

An debitum reddendum sit viro onanistæ.

R. 1. Sacra Pœnitentiaria interrogata an liceret, præsertim si uxor denegando se exponat periculo sævitiarum, aut timeat ne maritus ad meretrices accedat, respondit 23 Aprilis 1822 : *Cum in proposito casu mulier, e sua quidem parte, nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit, ideo si mulier, post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera, aut mortem, aut alias graves sævitias, poterit ipsa, ut probati theologi docent, citra peccatum passive se præbere ; cum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa, quæ eam excusat, quoniam charitas, qua illud impedire teneretur, cum tanto incommodo non obligat.* Simile responsum dederat anno 1816.

Ex ratione in hoc responso allegata concludendum est, uxorem posse reddere et se habere permissive ad peccatum viri, ob timorem cujuscumque gravis damni, ut ob jurgia relative gravia, ob prævisa scandala, blasphemias contra Deum, religionem etc.

Imo S. Alphonsus de Lig. n. 947. hanc quæstionem tractans dicit, probabilem quidem esse sententiam, quod uxor possit et teneatur negare debitum, si possit sine gravi incommodo : « Sed, addit, probabilius videtur uxor non solum posse reddere... sed etiam teneri. Ratio, quia, quando culpa se tenet ex parte personæ petentis, cum ipsa habeat jus ad copulam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo a tali culpa illum avertere ; et tunc patet, quod reddens ne materialiter quidem cooperatur peccato illius, cum non cooperetur seminationi extra vas, sed tantum copulæ incœptæ, quæ per se omnino utrique est licita. »

Hinc conclude, confessarium non posse inquietare uxorem quæ, etiam sine gravioris damni periculo, marito instanter petenti obedit, siquidem, secundum sententiam

S. Alphonso probabiliorem, obedire tenetur, modo ipsa nequidem indirecte actioni mariti consentiat. Cæterum, ut monet Bouvier, studeat uxor pro viribus maritum blanditiis, omnibus amoris indiciis, precibus, hortationibusque ad actum recte perficiendum, vel ab eo prorsus abstinendum, et christiane vivendum adducere : experientia constat, plurimas mulieres, viros sic allicientes, lucratas fuisse. Idem vero auctor observat, quod virum debitum cum intentione se retrahendi petentem singulis vicibus monere non tenetur, quando ex adjunctis certo cognoscit se ab illo nihil obtenturam : debet tamen, saltem aliquoties, ostendere se crimini ejus non assentire.

« Verum, ait, sedulo cavendum est, ne illa, metu prolis, molestiarum graviditatis, aliove motivo sibi illudens, interius peccato mariti assentiat, vel in illo sibi complaceat ; ita sit disposita necesse est, ut mallet mori quam generationem impedire, si hoc ab ipsa penderet. »

Gravius adhuc peccaret uxor, quæ maritum ad sic agendum induceret, vel directe, vel indirecte, conquerendo de molestiis graviditatis, aut exaggerando partus dolores et pericula ; et a fortiori, si seipsam ante seminationem, invito marito, retraheret.

An licet uxori, a viro quem scit peccaturum peccato Onan, petere debitum?

An a tali viro uxor debitum petere possit.

R. Multi negant unquam licere ; sed probabilius videtur esse licitum, aut non graviter illicitum, si petat ob gravem causam, ut esset periculum propriæ incontinentiæ. S. Alph. de Lig. loco cit. sic respondet : « Uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa ; tunc enim revera tenetur ex charitate impedire peccatum viri. Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet alias privari suo jure petendi plus quam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo, an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continere. » Ita quoque sentit Pœnitentiarius major, Card. de Gregorio, in admonitione ad præfatam S.æ Pœnitentiariæ responsionem anni 1816. quamvis addat, S. Pœnitentiariam hac de re decisionem dare recusasse, quoniam rem non ita exploratam credidit. « Sic, ait, cum non paucis gravibus probatisque theologis sentio in

expositis circumstantiis posse uxorem debitum etiam a viro suo petere, si ipsa in periculo incontinentiæ versetur. Etenim, ut theologi isti dixerunt, hoc etiam in casu minime censetur uxor viri sui peccato cooperari, cum ipsa tunc debitum petens, jure suo utatur, atque utatur quidem ex justa causa, ne videlicet in peccatum incontinentiæ labendo, grave malum animæ suæ consciscat. »

N°. 46. *De voto, affinitate et cognatione spirituali in ordine ad petitionem et redditionem debiti.*

Inter circumstantias se tenentes ex parte personæ petentis, et non ad libitum amovibiles, quæ petitionem illicitam facere possunt, præcipuæ censentur : votum castitatis, affinitas et cognatio spiritualis contracta durante matrimonio, atque dubium de valore matrimonii : de ultimo agetur numero sequenti, de tribus reliquis hocce numero in particulari disseritur.

I. *Quid facit votum simplex castitatis unius conjugum circa petitionem et redditionem debiti?*

Habens votum castitatis non potest petere debitum,

R. 1. Habens tale votum validum, nec legitime irritatum aut dispensatum, non potest petere debitum, alioquin peccaturus mortaliter contra votum, toties quoties petit: idque sive votum sit emissum ante, sive post contractum matrimonium. Ratio, quia votum servari debet quantum, illæso jure alterius, fieri potest; illæso autem alterius jure, a petendo abstinere potest. Excipiendi igitur sunt casus, in quibus vi matrimonii petere deberet, juxta dicta N. 43 : quia nimirum videt conjugem in periculo incontinentiæ, aut hujus desiderium intelligit; in his enim casibus moraliter reddit, potius quam petit.

sed tenetur reddere juste exigenti.

2. Tenetur semper reddere debitum juste exigenti. Ratio est, quod obligatio justitiæ reddendi debitum, præponderet obligationi voti : nam per validum matrimonium conjugi datum est jus in re, cum ejus traditione; dum votum illud simplex est tantum mera promissio, quæ strictiori juri non potest prævalere.

Dictum est, *juste exigenti :* excipi enim debent casus N. 44. expositi, in quibus conjux non habet jus exigendi adeoque cessat obligatio reddendi debitum. Cum tunc justitia non obliget ad reddendum, habens votum castitatis,

sine alterius injuria potest negare, adeoque vi voti debet; nisi forte ex negatione timerentur gravia mala, ob quæ votum non obliget.

Quid si conjux positive consenserit in alterius votum?

Quid si alter consentiendo renuntiaverit juri suo,

R. Videtur distinguendum : Si consentiendo expresse intenderit in favorem alterius renuntiare juri suo, tunc neuter petere potest; nam etiam vovens acceptando alterius renuntiationem ex circumstantiis censetur jus suum omnino abdicare. Consequenter neuter etiam poterit reddere : cum enim redditio ex justitia non debeatur, esset voti violatio, aut violationis cooperatio.

Si autem consentiens non intenderit juri suo renuntiare, censetur tantum consensisse, salvo jure proprio; adeoque ipse poterit petere, et vovens tenebitur reddere petenti. Itaque intentio conjugis, consentientis in alterius votum, bene examinanda est.

Quid si ambo voverint ex mutuo consensu?

aut ambo voverint,

R. Tunc uterque juri suo in favorem alterius censetur renuntiasse : adeoque neuter poterit petere, nec reddere debitum petenti, propter rationes supra allegatas.

An contrahens matrimonium, conscius voti alterius, potest petere debitum?

aut unus alterius voti conscius contraxerit.

R. Primo bimestri non potest petere; quia cum altera pars non possit reddere, esset eam sollicitare ad malum.

Elapso autem primo bimestri, aut semel consummato matrimonio, probabilius potest petere. Quamvis enim contrahendo ambo deliquerint, attamen per sacrilegum istud matrimonium unus acquisivit verum dominium in corpus alterius; ita ut petenti debitum alter debeat reddere ex justitia, adeoque neuter reddendo peccet, nec petendo ille qui a petendo non impeditur suo voto.

An valet votum castitatis, quod facit unus conjugum, inscia vel non consentiente comparte?

Votum castitatis inscio aut invito conjuge emissum

R. 1. Quantum hoc votum importaret obligationem non reddendi debitum, certum est, quod non valeat; quia eatenus est contra jus alterius et de re illicita.

R. 2. Quantum importat obligationem non petendi debitum, non convenit inter auctores, an sit validum.

Steyaert censet esse invalidum, quia est in præjudicium compartis, in quantum matrimonium sic redditur

ei onerosius. Ita etiam videtur sentire S. Alph. de Lig. lib. 3. n. 235. saltem de voto castitatis a viro emisso.

probabilius est validum,

Communiter tamen censent, votum eatenus validum esse, et probant ex cap. *Quidam* et *Placet*, tit. 32 de convers. conjugatorum : conf. Sanchez lib. 9. disp. 35. n. 25.

seddisputatur an a conjuge possit irritari.

Sed qui dicunt esse validum, disputant, an possit hoc votum irritari a comparte.

Quidam generatim negant cum S. Bonaventura, aliisque citatis apud Sanchez, lib. 9. disp. 39. n. 10. quia, quoad jus petendi debitum, conjuges sunt liberi et æquales; nec unus subditur alteri, nec votum præjudicat juri alterius.

Alii dicunt maritum posse irritare hujusmodi votum suæ uxoris. Ita omnes illi, qui generatim sustinent, maritum posse irritare omnia uxoris suæ vota; quorum sententiam saltem extrinsece probabiliorem dicit S. Alph. de Lig. lib. 3. n. 234. Conf. Sanchez disp. cit. n. 4 et 10.

Alii denique etiam admittunt uxorem posse irritare hujusmodi votum mariti sui : horum sententiam rejicit Sanchez disp. 42. n. 7. sed eam tenent Estius, Neesen, Layman etc. quia valde grave esset pudori uxoris, cogi semper ad petendum.

Nota 1. Quod votum castitatis, sive ab utroque sive ab alterutro emissum, ordinarie sit illicitum, præsertim si conjuges sint juniores et cohabitare teneantur : quia decrescit amor conjugalis, remittitur animorum nexus, acriusque pungit carnis stimulus; quapropter regulariter confessarius tale votum nec suadere, nec permittere potest. Quando autem emissum est, ordinarie recursus habetur ad Episcopum pro obtinenda dispensatione.

Nota 2. Quod post contractum matrimonium, per se petitionem vel redditionem debiti non impediat votum non nubendi vel suscipiendi ordines sacros; neque post matrimonii consummationem eas impediat votum ingrediendi religionem. Videndum tamen, an ex intentione voventis hæc vota non includant votum servandæ castitatis.

II. *Quid facit affinitas contracta cum conjuge, circa petitionem aut redditionem debiti?*

Affinitas cumcomparte quomodo contrahatur.

Prænotandum. Affinitas cum conjuge non contrahitur ex incestu cum propriis consanguineis, sed ex incestu cum consanguineis conjugis tantum. Postquam Conc. Trid. impedimentum affinitatis ex copula illicita ad se-

cundum gradum restrinxit, ut suo loco videbimus, similiter prohibitio usus matrimonii, ob affinitatem contractam stante matrimonio restricta fuit ad incestum intra duos primos gradus. S. Alph. de Lig. n. 1070 refert declarationem Gregorii XIII. in hanc rem. Porro ad contrahendam affinitatem requiritur copula consummata, seu ex se sufficiens ad generationem. His præmissis,

Qui illam contraxit petere non potest, sed reddere debet innocenti.

R. Qui, ob incestum formalem cum persona consanguinea conjugis in primo aut secundo gradu, contraxit affinitatem cum comparte, nisi excuset eum ignorantia, excidit jure petendi debitum, ita ut mortaliter peccet, quoties petit.

Conjux innocens petere potest, et petenti tenetur incestuosus reddere: injustum enim esset, quod ille jure suo frustraretur absque culpa. Utrumque clare deducitur ex variis cap. tit. 13. de eo qui cognovit, lib. 4. Decret.

juste petenti.

Quando autem conjux jus non habet debitum exigendi, adeoque incestuosus sine injuria negare potest, negare tenetur, quemadmodum de habente votum supra dictum est. Ratio, quia tunc deest unica ratio, ob quam jura tali incestuoso copulam carnalem concedunt, nimirum obligatio justitiæ erga compartem.

Supponitur incestus formalis.

Dictum est *ob incestum formalem;* quia hæc prohibitio se habet per modum pœnæ, adeoque supponit culpam formalem. Unde mulier violenter oppressa a consanguineo mariti sui, non impeditur petere debitum, cum nullam commiserit culpam. Idem tamquam probabilius admittit S. Alph. de Lig. n. 1071 contra Sanchez aliosque, si mulier fuit gravi metu coacta. Ratio, quia sicut metus gravis mali excusat a lege ecclesiastica, ita etiam a pœna per ipsam imposita.

Nec excidit jure maritus, qui carnaliter cognoscit fœminam, quam ignorat esse uxoris suæ consanguineam, quia etsi formale hoc sit adulterium, non est formalis incestus. Imo cum primum cap. citati tituli 13. dicat: qui *scienter* cognovit, concludunt plures, excusare a pœna ignorantiam facti etiam crassam et supinam.

Plures etiam probabilius sustinent, in foro conscientiæ ab hac pœna excusare ignorantiam juris invincibilem, qua quis ignorat dari legem ecclesiasticam specialiter prohibentem hoc crimen; quia sicut ignorantia legis hu-

manæ excusat ab ejus transgressione, ita etiam a pœna per ipsam imposita excusat, saltem in foro conscientiæ. Non æque probabile est, nec ita tutum in praxi, quod excuset etiam a pœna ignorantia legis vincibilis, aut etiam sola ignorantia pœnæ. Ignorantia autem legis raro hic invincibilis censenda est, cum facile quisque scire possit specialius prohibitum, seu gravius esse peccatum adulterium cum sorore v. g. aut consobrina conjugis, quam cum aliena.

An conjugi incestuoso, si petat debitum, debet vel potest innocens reddere?

Incestuoso petenti innocens reddere non debet,

R. 1°. Reddere non debet, quia alter amisit jus ad debitum in pœnam delicti. Unde in eo differt ab habente votum castitatis, cui, cum jus ad debitum non amiserit, debetur ex justitia, licet ipse voto prohibeatur exigere. Nec tantum incestuosus amisit jus suum ob incestum, sed etiam ob adulterium, nisi istud forte adulterio compartis compensatum sit, aut condonatum, secundum dicenda N. 56.

sed probabilius potest.

R. 2°. Probabilius tamen reddere potest. « Ratio, inquit S. Alph. de Lig. n. 945. quia licet incestuosus sit privatus jure suo, conjux tamen innocens, cum habeat jus petendi, a fortiori habet jus reddendi, alioqui grave onus deberet subire, maxime uxor, si semper deberet petere; imo magis scrupulis deberet angi, existimans, ne forte moveatur ad reddendum ex tacita petitione alterius; hoc autem onus satis excusat a cooperatione ad materiale peccati, quod committit incestuosus. Tutius autem erit, ut diximus, ut conjux innocens ipse petat. »

Si uterque conjux hujus criminis reus esset, neuter posset petere aut reddere, cum uterque jus ad debitum amisisset. Idem existimat Sanchez, si unus alterius crimini cooperatus fuisset consilio vel auxilio, quia lex reservat jus petendi tantum in favorem innocentis; in casu autem compars non esset expers criminis.

Cognatio spiritualis quomodo inter conjuges exoriatur.

III. Circa cognationem spiritualem matrimonio supervenientem, notandum : 1° Virum illam contrahere posse cum uxore, si ipsam ejusve prolem baptizet, aut suscipiat tamquam patrinus in Baptismo, aut in Confirmatione: eadem ratione eam contrahere potest uxor erga maritum.

Notandum 2° Si quis in necessitate baptizet, certum est, propterea non interdici usu conjugali; cum hæc prohibitio sit pœna, quæ non incurritur sine culpa: tunc autem nulla est culpa, sed potius meritum. Hæc porro necessitas certe habetur, quando nullus alius, nec vir nec mulier adest, qui personam in periculo mortis baptizare possit. Imo, juxta Pontas, Collet et alios, pœnæ locus tunc tantum esset, quando, præsente sacerdote, baptizaret.

Quemadmodum a pœna eximit necessitas, ita quoque ignorantia, saltem invincibilis, sive facti, ut si quis nesciat prolem esse suæ uxoris, sive juris, ut si ignoret dari legem ecclesiasticam hoc prohibentem; sicut supra de incestu dictum est. His præmissis, quæstio est:

An in casu, quo quis scienter et extra necessitatem baptizet, aut suscipiat conjugem ejusve prolem, amittit jus ad debitum?

Graves auctores negant per illam amitti jus ad debitum,

R. Disputatur: Suarez, Pontius, aliique cum Glossa in cap. *Si vir*, negant; quia in jure hæc pœna non decernitur. Antiquiores enim canones, quibus decernebatur, fuerunt correcti per cap. *Si vir*, de cognat. spirit. ubi Alexander III. agens de eo, qui in Baptismo proprium et uxoris filium suscepit, dicit: *Nobis videtur, quod, sive ex ignorantia sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere.* Conf. S. Alph. de Lig. lib. 6. n. 150.

sed communius affirmant,

Communior vero sententia affirmat, et præsertim nititur auctoritate doctorum, qui communissime ita tenent; nec admittunt jus antiquum in hoc puncto fuisse correctum dicto cap. *Si vir*, quod illi aliter quam Glossa, interpretantur. Conf. Sanchez. lib. 9. disp. 26. n. 7.

et eadem fere ratione ac per affinitatem.

Secundum hanc igitur sententiam, qui cum comparte cognationem spiritualem contraxit, debitum petere non potest, sed alteri reddere debet, nisi hic particeps sit delicti; eadem quidem ratione ac ille qui per incestum factus est conjugi affinis. Eodemque modo ac supra respondendum est ad quæstionem: an pars innocens reddere possit aut debeat alteri illicite petenti.

N°. 47. *An in dubio circa valorem matrimonii liceat petere aut reddere debitum.*

Constat inprimis, quod ille qui certo cognoscit matrimonium suum esse nullum, non possit petere aut reddere debitum, quamvis per censuras, carcerem vel pœnam mortis cogeretur; quia certam et formalem committeret fornicationem.

Quid dubius de valore matrimonii sui agere potest aut debet, quoad petitionem vel redditionem debiti conjugalis?

Dubium temerarium deponendum.

R. 1. Si dubium ortum ducat ex levi et temeraria credulitate, tamquam scrupulus deponi debet: et potest talis, deposito dubio, reddere et petere debitum.

Cum dubio probabili ante inquisitionem non licet petere; sed oportet reddere.

R. 2. Si dubium sit probabile et discretum, non potest dubitans petere debitum, saltem ante diligentem inquisitionem; quia se exponeret periculo copulæ ratione sui fornicariæ, sine gravi et legitima causa; adeoque periculo peccandi formaliter.

Debet tamen dubitans ordinarie reddere alteri petenti.

Hæc omnia clare decidit Innocentius III in cap. *Inquisitioni 44.* de Sentent. excommun.: *Credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii... quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo, distinguimus, an habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi et temeraria, an probabili et discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium, conscientia levis et temerariæ credulitatis explosa, licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.*

Similem decisionem dat Lucius III. cap. *Dominus* de Secund. nupt., ubi loquens de eo qui matrimonium contraxit, *non habita obeuntis conjugis certitudine*, ait: *Si vero aliquis vel aliqua.... de morte prioris conjugis adhuc*

sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti : quod a se tamen noverit nullatenus exigendum.

Ratio autem harum decisionum esse videtur, quatenus prohibetur petitio, quod petens in casu se exponeret imprudenter periculo fornicationis; quatenus vero præcipitur redditio, quod prævalet jus probabile conjugis debitum exigentis, et periculum gravis scandali, iræ, blasphemiæ, etc. contra periculum fornicationis, aut etiam contra periculum adulterii, in casu dubii de morte prioris conjugis. Ratio.

Atque hinc infertur, debitum quoque negandum esse quamdiu peti non potest, si non urgeat ad reddendum jus conjugis, v. g. tempore primi bimestris, et in cæteris circumstantiis, de quibus N. 44. nisi forte grave malum ex negatione timeretur. Ideo diximus *ordinarie* esse reddendum.

Dictum est supra, debitum peti non posse, *saltem ante diligentem inquisitionem*, sed quæstio est :

An post adhibitam debitam diligentiam ad cognoscendam veritatem, dubio perseverante, licet petere debitum?

R. 1. Si dubium sit de impedimento impotentiæ, Ecclesia concedit triennium ad experiendum, si prius non probetur certa impotentia. Ita habet Cœlestinus III. in cap. *Laudabilem*, de frigidis et maleficiatis : *Sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas probari non posset, cohabitent per triennium.* Tunc igitur et petere et reddere licet. Specialis vero hic militat ratio : quod copulæ attentatio unicum sit medium veritatem cognoscendi; an scilicet impotentia perpetua sit, necne. Post debitam inquisitionem præterquam in dubio impotentiæ,

R. 2. Si dubium versetur circa aliam causam invaliditatis, non ita liquet, an unquam liceat petere. disputatur an liceat petere:

S. Thomas, S. Bonaventura, quos alii multi sequuntur, negant; quia petens in dubio semper se exponit periculo committendi fornicationem, nec excusatur necessitate, ut in reddendo; tum quia citati supra Pontifices in decretis suis sine distinctione dicunt, dubitantem non posse petere. multi negant;

Alii vero non pauciores cum Sanchez lib. 2. dist. 41. n. 45. et seq. sustinent, quod si bona fide contractum fuit matrimonium, et dubium postea subortum, omnibus multi affirmant in casu bonæ fidei;

adhibitis inquisitionis mediis, adhuc perseveret, conjux dubitans deinceps dubium spernere et debitum petere possit.

Ratio, quia ab una parte possessio tunc prævalet in favorem matrimonii et conjugum. Agitur enim de jure proprietatis, an scilicet mulier sit viri nec ne, in qua re multum valet possessio, non tantum in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ. Atqui, vi contractus matrimonialis bona fide initi vir possessionem uxoris acquisivit, qua non nisi certis argumentis privari debet : possessor autem bonæ fidei, sicut post diligentiam potest rem retinere, sic etiam potest illa uti.

Agitur etiam de valore contractus, atqui in dubio, secundum jura, standum est pro valore actus.

Ab alia vero parte, ob grave detrimentum, quod alias subire deberet, conjugi manens obstrictus et ad cohabitandum obligatus, quin juribus matrimonii frui liceret, permissive se habere potest ad periculum fornicationis materialis, quæ forte in actu conjugali committitur ex errore, qui jam censetur invincibilis; non secus ac se permissive ad illud periculum habet, dum conjugi petenti debitum reddit, aut sicut dubie impotens permissive se habet ad periculum pollutionis, quam tentando copulam causare solet.

Nisi vero, aiunt, propter contractum atque possessionem bonæ fidei, in favorem conjugum et pro valore matrimonii esset judicandum, videtur quod nec actus conjugalis dubitanti permitti posset per modum redditionis, sed potius omnis usus matrimonii dubii interdicendus esset, et vel dubium alteri manifestandum, vel alius quærendus prætextus servandi continentiam, uti fit dum certa est nullitas.

Hanc sententiam communiter tenent probabilistæ, principiis probabilismi innixi, et nonnulli alii, ut Necsen et Pontas, propter rationes allegatas.

Verumtamen illæ rationes non plene convincunt. Negant enim patroni contrariæ sententiæ possessionem hic eousque prævalere, ut licitam reddat petitionem : quia non potest possessio hic tribuere dominium rei, aut licitum ejus absque dominio usum, ut contingit in rebus fortunæ, quæ dispositioni legis humanæ subsunt et præ-

scriptione acquiruntur ; nec potest minuere quidem vim rationum ob quas judicatur v. g. consanguinitas probabiliter existere, adeoque matrimonium esse probabiliter nullum : eamdem illæ vim habent post ac ante matrimonium. Neque magis dubium auferre, vel dubitandi rationes minuere potest principium istud, quod in dubio judicandum est pro valore actus. Manet igitur ratio, ob quam judicarunt Pontifices non esse petendum.

Cæterum perseverantia dubii post debitam inquisitionem non recte dicitur efficere ignorantiam impedimenti invincibilem, sed potius invincibile dubium.

Quod vero in dubio reddi potest, est ob alterius probabile jus bona fide acquisitum, quod tam probabiliter et cum magno ipsius scandalo læditur per negationem, quam castitas per redditionem : adeoque minus malum eligendum.

Unde concludunt, sine distinctione standum esse supra relatis Pontificum judiciis : et hoc sane tutius.

In praxi itaque censemus semper curandum esse, ut quantocius convalidetur, seu certioretur matrimonium dubium, per renovationem consensus, aut per dispensationem, secundum quod casus exigit, atque suadendum pœnitenti, ut interim a petitione debiti abstineat, reddat vero alteri exigenti. Idipsum suadendum esset, si casus occurreret, in quo non detur dispensatio, nec ullum convalidandi medium, ut si subsisteret fundatum dubium, quod conjuges sint consanguinei in primo gradu, aut quod prior conjux adhuc vivat.

Si matrimonium fuit mala fide contractum ab uno, tunc hic etiam reddere tenetur, sed juxta probabiliorem et communiorem sententiam non potest petere, quamdiu durat dubium, quia nequidem legitime possidet. Attamen S. Alph. de Lig. non improbabile putat, posse petere, si instituto debito examine, dubium perseveret, et præsertim si probabile suppetat argumentum pro valore matrimonii. Hoc videtur nobis tantum admittendum, quando jam moraliter certum, aut certe probabilius apparet, impedimentum non subsistere. non in casu malæ fidei unius

Si mala fide esset contractum ab utroque, neuter posset petere aut reddere ; id certissimum reputat Sanchez, disp. 42. n. 8. quia neutri suffragatur possessio aut utriusque.

mala fide incœpta. Videtur autem iterum dicendum, quod matrimonio possent uti, quando jam probabilius constat illud esse validum, seu impedimentum non subesse. Si vero dubium versaretur circa mortem prioris conjugis, tunc uti non possent matrimonio, sive petendo sive reddendo, nisi probabilissime seu moraliter certo constet de morte illius : alias enim semper prævalet jus prioris conjugii contra mala fide contrahentes.

An oportet reddere debitum dubitanti, illicite petenti?

Quando dubitanti sit reddendum.

R. Varii casus hic secernendi sunt : nam ex supra dictis 1° dubitans, qui bona fide contraxit, illicite petit ante inquisitionem veritatis ; 2° etiam secundum multos, si dubium perseveret post inquisitionem ; 3° illicite petit, si ipse solus mala fide contraxit, quamdiu dubitat ; 4° item a fortiori, quando uterque contraxit mala fide.

In primo casu communiter dicunt, quod alter non tenetur reddere ; quia dubitans jus non habet ad debitum ante inquisitionem veritatis ; et si alter similiter dubitaret, juxta plures reddere non posset, nisi forte ad vitanda graviora mala ex negatione secutura.

In secundo casu, ubi probabiliter dubitans potest petere, etiam in sententia hoc negante, petenti reddendum est ; quia equidem jus probabile habet in conjugem, adeoque negans se exponit periculo injustitiæ et scandali, quod prævalet periculo fornicationis.

In tertio casu videtur dicendum, quod petenti conjux non tenetur reddere, quia petens jus non habet defectu possessionis bonæ fidei, quamdiu non constat probabilius valere matrimonium, aut non constat certo in casu dubii de morte prioris conjugis. Videtur tamen reddere posse alter qui est possessor bonæ fidei, quatenus ipse petere potest, adeoque ipsi licet actus conjugalis, ad quem solum cooperatur, non ad petitionem illicitam alterius.

In quarto casu, quando uterque mala fide contraxit, jam innuimus petenti debitum reddi non posse, quamdiu durat dubium, quia neutri suffragatur possessio.

Consulto monet Braunman, cavendum esse parti du-

bitanti, ne dubium suum, aut dubitandi rationem imprudenter alteri manifestet, ob gravissima mala quæ ex ista manifestatione sæpe timenda sunt : sed dubitans exquirat judicium prudentis confessarii, qui rem ex circumstantiis resolvet.

Regulæ ad ponderandū dubium.

Regulas quasdam, ad discernendum an gravis sit vel levis dubitandi ratio, sequentes tradit S. Alph. de Lig. n. 908 : « Prima est, quod, ordinarie loquendo, non tenetur conjux credere alteri asserenti se ficte consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex cap. *Per tuas* de Probation.... Dicitur *ordinarie loquendo*, nam aliter dicendum, si ex circumstantiis aliter censendum esset... »

« Secunda regula est, quod si quis audiat a personis non fide dignis, vel ex fama a nullo auctore certo exorta, adesse impedimentum, licite potest matrimonium contrahere, aut post contractum reddere et petere debitum; quia talis fama aut dictum non habetur ut ratio prudens dubitandi. »

« Tertia regula est, quod dictum unius testis fide digni de impedimento, aut fama publica ex certo auctore sufficit, ut quis teneatur veritatem inquirere, et interim abstinere a petendo debito ; quia cum talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. Non sufficit tamen hoc ut teneatur debitum negare. »

N°. 48. *Ob quos fines actus conjugalis exerceri possit.*

Quinam sunt fines, ob quos certe licitum est actum conjugalem exercere ?

Certe licitus est actus conjugalis, ex fine generationis prolis, et redditionis debiti ;

R. Sunt duo : scilicet, *generatio prolis* et *redditio debiti*. Prior finis spectat ad bonum prolis; potest insuper referri ad virtutem religionis, quatenus cum generatione prolis una intenditur educatio ad cultum Dei. Posterior finis, seu redditio debiti, spectat ad bonum fidei, adeoque ad virtutem justitiæ.

Non autem requiritur ad liceitatem actus, expressa et formalis intentio generationis prolis, aut redditionis debiti; sed sufficit virtualis et implicita, qualis habe-

tur in illo qui vult copulari conjugi, prout leges matrimonii permittunt, licet actu de prole aut debito non cogitet.

Qui habendo copulam desiderat non generari prolem, peccat; sed, juxta communem sententiam, non nisi venialiter, dummodo simul non intendat adhibere media, quibus generatio prolis impediatur.

An licitum est petere debitum conjugale ex solo fine vitandi propriam incontinentiam, non concurrente fine generationis prolis, aut redditionis debiti?

an liceat causa vitandæ incontinentiæ propriæ est dubium.

R. Multi negant, cum SS. Augustino et Thoma, qui non agnoscunt alios legitimos fines exercendi actum conjugalem, præter duos memoratos. Ita S. Augustinus, libro de bono conjugali, cap. 7 : *Reddere debitum conjugale, nullius est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem, culpæ venialis.* Et S. Thomas, Supplem. qu. 49. art. 5. in corp. : *Duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet causa procreandæ prolis, et debiti reddendi : alias autem semper est ibi peccatum ad minus veniale.* Et eodem art. ad 2. interpretans textum Apostoli, 1. Cor. 7 : *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat;* dicit : *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti; sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua infirmitas, et secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.*

Ratio hujus sententiæ est, quod matrimonium non sit institutum in remedium concupiscentiæ immediate, sed tantum mediate, mediante scilicet actu exercito ex alio fine honesto. Unde qui actum exercet unice ad sedandam libidinem, et sic vitandum periculum incontinentiæ, ille videtur cedere libidini; in quo est deordinatio, levis tamen, quia non excedit limites matrimonii.

Multi vero alii affirmant licere, inter quos S. Alph. de Lig. qui n. 882. commemorato supracitato loco S. Thomæ, ait : « Sed venia tanti Doctoris, cujus sententiis universe obsequi in cæteris ego studui, magis

propria videtur interpretatio S. Joannis Chrysostomi, ... nempe quod illud *propter fornicationem* non intelligatur de vitanda fornicatione conjugis, sed propria. Idque videtur patere ex contextu ejusdem Apostoli in dicto cap. 7. ubi dicitur : *Bonum est homini mulierem non tangere : propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat.* En quomodo Apostolus viris consilium præbet, ut abstineant a tactu mulierum; si vero ipsi in periculo sint incontinentiæ, ne incidant in fornicationem, remedium non solum permittit, sed suadet, dicendo : *Unusquisque suam uxorem habeat.* Et quamvis addat : *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium;* id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantum permittit nubere, sed suadet a nuptiis abstinere, dum ait : *Dico autem non nuptis et viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.* Neque hic *indulgentia* importat permissionem culpæ venialis; verius enim... *indulgere* non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum. Cum autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiæ, non solum permittit, sed etiam ipsos ad nubendum absolute hortatur, dicens : *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri.* Τὸ enim *nubant* verius hortationem, quam permissionem importat. Id bene confirmatur ab eo, quod dicit Apostolus eodem loco, ubi loquens de conjugibus scribit : *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Si licet ergo conjugibus debitum petere, tantum ad vitandam incontinentiam, licebit etiam ob eumdem finem matrimonium inire. »

Inter tam graves utrimque auctoritates ancipites hæremus. Pro praxi vero concludimus cum Billuart, qui ipse adhæret sententiæ S. Thomæ : « Sedulo advertant confessarii, nunquam avertere a matrimonio contrahendo, aut copula exercenda, eos qui dicunt, se id velle in remedium concupiscentiæ; ne sapientes supra Apostolum eos inducant in mortalia, quos a venialibus indiscrete retrahere satagunt. Idem agendum cum iis qui accedunt ad mulieres steriles, senes, aut gravidas, cum sit par ratio.

Imo expedit nunquam de hac materia loqui coram uxoratis, utramvis sententiam teneas : si enim dicas, id licere, ampliabunt ultra limites; si dicas, ipsis non licere, eris ipsis in laqueum ad graviora perpetranda. »

An, et quantum peccatum est, exercere actum conjugalem ob solam voluptatem ?

Habitus ob solam voluptatem est peccatum,

R. ad 1. Affirmative; quia sic invertitur ordo constitutus a Deo, secundum quem delectatio ordinatur ad opus, non contra; igitur quando opus ordinatur ad delectationem, invertitur ille ordo. Hinc ab Innocentio XI damnata est hæc propositio : *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.*

ex se veniale tantum.

R. ad 2. cum S. Aug. et S. Thom. qu. 49. art. 6. in corp. esse solummodo ex natura sua veniale. « Quia, ait S. Alph. de Lig. n. 912. delectatio de aliquo objecto ex duplici tantum capite potest esse mortalis, vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tamquam ultimo fine ; sed in hac delectatione neutrum intervenit ; non primum, ut patet ; non secundum, ut supponitur. »

An in actu relato ad debitum finem licet delectationi consentire, aut eam secundario intendere?

Delectationi consentire tantum secundum multos non peccatum est.

R. Negat Sylvius, eo quod illa delectatio in natura corrupta in se sit turpis et rationem obscurans.

Alii cum Soto, Sanchez, etc. dicunt, nullum esse peccatum consentire delectationi ; quia natura actui illi delectationem adjunxit propter necessitatem conservandæ speciei, qui alioquin negligeretur, signanter a fœmina cui multa adfert incommoda ; sicut sumptioni cibi et potus annexa est delectatio propter conservationem individui. Quapropter etiam licitum putat S. Alph. de Lig. cit. num. eam moderate intendere, dicens : « Nullum erit peccatum, ut recte aiunt Croix et Viva, si conjux principaliter intendat procreationem prolis, et utatur voluptate, eam moderate intendens, ut se excitet ad copulam ; sicut pariter minime peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad præstandum corpori conveniens alimentum. » Unde sola immoderatio, et excessivus voluptatis affectus videtur culpandus.

A fortiori non est culpandus, qui actum exercens ex debito fine, secundario intenderet alium finem hone-

stum, v. g. corporis sanitatem. E contra peccaret venialiter, qui unice sanitatis causa illum exerceret : S. Thom. art. 5. ad 4.

Quomodo ratione finis aut affectus in actu conjugali peccari potest mortaliter?

Mortaliter peccari potest ratione finis,

R. Ratione finis, si intendatur finis mortaliter malus; v. g. si vir intendat procurare aut accelerare mortem conjugis.

aut affectus inordinati.

Ratione affectus, si quis coeat animo fornicario aut adultero; v. g. si accedens ad uxorem, actu paratus sit ad eam accedere, licet uxor non foret, peccat mortaliter. Ita S. Thom. art. 6. in corp. : *Si aliquis in conjuge non attendat quod conjux est, sed solum quod mulier, paratus idem facere cum ea, si non esset conjux, est peccatum mortale.* Peccatum etiam mortale est, si tempore actus conjugalis affectum et delectationem habeat erga personam aliam; cujus etiam qualitates tunc sunt in confessione exprimendæ, puta quod sit conjugata, consanguinea, etc. Id præcipue cavendum est in bigamo, ne, dum copulatur uxori secundæ, affectum ponat in priori.

N°. 49. De peccatis carnalibus conjugum inter se.

In præcedentibus numeris expendimus quomodo conjuges circa debiti petitionem vel redditionem peccare possint, sive ratione indebiti finis, modi, temporis, loci, sive propter alias circumstantias se tenentes, ex parte personæ vel ex parte ipsius actus : restat inquirendum quomodo peccent conjuges per aspectus, tactus, aliosve actus impudicos.

Circa tactus etc. inter conjuges sæpe difficile scire an sint mortales an veniales tantum.

Generatim notandum, sæpe difficile esse in hac lubrica materia discernere quæ sint mortalia, quæ venialia tantum; ut vel ideo sollicite persuadendum sit conjugatis, ut libidinem refrænare studeant, et recordentur, se esse filios sanctorum, quos decet in sanctitate conjugali filios procreare : *Ut sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione et honore : non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum :* 1. Thess. cap. 4. ℣. 4.

An et quantum peccatum committit conjux per tactus aut aspectus impudicos corporis compartis?

Si referantur ad copulam, idem ac de illa sit judicium,

R. 1° Si tactus illi aut aspectus referantur ad copulam habendam, de iis judicandum est sicut de ipsa copula, adeoque per se nullam continent inordinationem. Si tamen ad copulam necessarii aut utiles non sint, sed unice quærantur ex voluptate, venialem malitiam continent, sicut ipse actus conjugalis ex voluptate exercitus.

si non referantur et ex sola voluptate habeantur, est peccatum mortale dum adest periculum pollutionis.

R. 2.° Si tactus aut aspectus propter solam voluptatem exerceantur, sine ordine ad copulam, distinguendum est : vel fiunt cum periculo pollutionis sive in alterutro sive in utroque, vel fiunt sine tali periculo.

1. Si fiant cum isto periculo, probabilius sunt mortalia. Ita S. Alph. de Lig. qui productis prius aliorum sententiis, n. 934 ait : « Puto probabilius dicendum, quod actus turpes inter conjuges cum periculo pollutionis, tam in petente quam in reddente sint mortalia; nisi habeantur, ut conjuges se excitent ad copulam proxime secuturam, quia cum ipsi ad copulam jus habent, etiam jus ad tales actus, tametsi pollutio per accidens copulam præveniat. »

» Tactus vero pudicos (ut oscula et amplexus) etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam : secus, si ob causam gravem, puta si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectus ad fovendum mutuum amorem, vel ut conjux avertat suspicionem ab altero, quod ipse sit erga aliam personam propensus. »

Probabilem tamen existimat ibidem sententiam Sanchez et aliorum, qui dicunt, in reddente tactus, etiam impudicos, nisi sint tales ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro ; quia tunc reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur propter jus petentis, qui tametsi peccet, non tamen jus amittit, cum culpa se teneat ex parte personæ.

Veniale dum abest hoc periculum,

2. Si tactus aut aspectus turpes ex sola voluptate exerciti, fiant sine periculo pollutionis, probabilius sunt venialia tantum. Aliqui cum S. Antonino eos quidem mortaliter malos censent; quia putant omnem actum venereum, non relatum ad copulam conjugalem, esse mortalem.

« Negat vero sententia communis et verior, ait S. Alph. de Lig. n. 933. Ratio, ut ibi prosequitur, quia status conjugalis sicut cohonestat copulam, ita etiam hujusmodi tactus et aspectus; alias enim, cum sit tanta inter conjuges societas, et ipsi multoties non possint coire, jugibus periculis essent expositi, si tales actus essent eis graviter illiciti. Sicut autem delectatio quæsita in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus. Et hoc etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam, quæ supervenisset, ut dicunt Sanchez, Croix... quia, cum copula sit licita inter conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti. Secus vero dicendum, si conjux esset ligatus voto castitatis, quia tale votum excludit omnem voluptatem venereamvoluntarie captam. »

nisi sint valde infames.

Hanc tamen solutionem non extendit S. Præsul ad actus quosdam valde infames, qui ex natura sua ordinantur ad copulam sodomiticam seu contra naturam, etsi fierent sine periculo pollutionis.

An peccant mortaliter conjuges, si, incœpta copula, cohibeant seminationem?

Quantum peccatum sit cohibere seminationem in copula.

R. Ordinarie peccant mortaliter; quia ordinarie adest periculum pollutionis in alterutro, aut utroque. Si autem periculum hoc prudenter judicetur abesse, ut si conjuges experti sint oppositum, et ex mutuo consensu fiat, juxta S. Alph. de Lig. n. 918 non est mortale, sed reputatur instar tactus verendorum, qui inter conjuges non habet per se mortalem culpam.

Mortalis vero culpa est, si vir seminationem cohibeat, postquam seminavit uxor: idemque tenendum in praxi, censet S. Alph. si, viro seminante, uxor cohibeat seminationem, aut cohibere tentet, v. g. animum idcirco ad alia divertendo.

Secundum eumdem, n. 919. contra Dianam et alios, communius tradunt auctores, casu quo vir post seminanem se retrahat ante seminationem mulieris, hanc posse statim se tactibus excitare ut seminet; quia hoc pertinet ad complendum actum conjugalem, qui consistit in seminatione utriusque conjugis; tum quia secundum aliquos seminatio mulieris necessaria est ad generationem,

secundum alios saltem valde utilis. Omnes autem concedunt, uxores quæ frigidioris sunt naturæ, posse tactibus se excitare ante copulam, ut seminent in congressu maritali statim habendo.

An est peccatum mortale tactus libidinosus, quem conjux habet cum seipso ?

Tactus proprii corporis quantum sit peccatum in conjugatis,

R. Si fiat cum periculo pollutionis, semper est mortale. Si absit periculum pollutionis, distinguendum est. Vel fit, comparte absente, et tunc ex communi sententia, inquit Billuart, est etiam mortale ; quia actus ille tunc ex natura sua non ordinatur ad copulam, sed ad pollutionem.

Vel fit comparte præsente, et tunc potest esse sine omni culpa, si ordinetur ad copulam. Si vero absit intentio copulæ, dicunt aliqui simpliciter tactum esse mortalem. Sed Billuart distinguit, dicens non esse mortalem, si conjux saltem habeat animum copulandi casu quo excitetur ; mortalem vero, si nullo modo habeat animum copulandi, licet excitetur : quia tunc tactus ille potius ordinatur ad pollutionem, quam ad actum conjugalem.

An et quomodo peccet conjux in absentia compartis delectando de copula habita vel habenda, vide in Tractatu de peccatis, et S. Alph. de Lig. n. 937.

Observandum denique, quod non deceat hæc lubrica in concionibus, aut alibi publice proponere, descendendo ad particulares casus. Licet tamen et convenit aliquando generaliter et sine explicatione dicere, etiam publice, quod conjugati possint in usu matrimonii peccare, et quidem mortaliter ; quod S. Franciscus Salesius declarat hac similitudine, quod possit quis in propria domo ex proprio vino se inebriare.

De bono Sacr. n.° 50. Indissolubilitas

N.° 50. *De bono Sacramenti seu matrimonii indissolubilitate.*

Quare bonum Sacramenti dicatur indissolubilitas.

Prænotandum. Matrimonii indissolubilitas, ut dictum fuit N. 40. vocatur bonum Sacramenti, quatenus illa strictior est propter rationem Sacramenti quæ matrimonio inest, et qua unionem Christi cum Ecclesia significat.

Porro duplici ratione significat hanc unionem, ut observat Innocent. III in cap. *Debitum*, de Bigamis, nimirum : per ipsum consensum et conjunctionem animorum, significat unionem spiritualem Christi cum fidelibus per charitatem ; per conjunctionem vero carnalem, qua duo sunt in carne una, significat unionem corporalem Christi cum Ecclesia per incarnationem. Cumque hæc unio omnino indissolubilis sit et perpetua, dum prior in unoquoque fideli quamdiu vivit dissolvi potest per peccatum ; hinc quoque, accedit strictior indissolubilitas matrimonio consummato.

Aliunde vero matrimonio fidelium, in quo gratia confertur ad perficiendam naturalem animorum conjunctionem, unio spiritualis Christi cum Ecclesia per charitatem perfectius significatur, quam matrimonio infidelium, quod nudam rationem signi sacri habet.

Unde omnimoda et absoluta indissolubilitas convenit matrimonio rato et consummato ; dum illud quod vel ratum non est, vel ratum tantum et non consummatum, in aliquo casu, non tamen pro libitu contrahentium, potest dissolvi, prout numeris sequentibus expenditur.

Reservatis illis exceptionibus, hic generatim matrimonii indissolubilitatem tuemur.

Proba vinculum matrimonii ex primæva institutione esse indissolubile.

R. Probatur 1°. ex Gen. cap. 2. ubi Adam expergefactus a sopore, in quo Deus extractam e latere ipsius costam ædificaverat in mulierem, exclamat, ℣. 23 : *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea... quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una :* seu, ut observat S. Joan. Chrysost. hom. 63. in Matth. juxta vim verbi hebraici et græci : *Agglutinabitur uxori suæ ;* quo vocabulo apte exprimitur unio indissolubilis : quæ enim glutino adhærent invicem, ea frangeres potius quam dissolveres ; et quæ una sunt caro, potius occideres, quam separares. Vinculum matrimonii ex primæva institutione indissolubile esse, probatur 1° ex verbis Adami,

Probatur 2° et confirmatur primum argumentum, ex verbis Christi, apud S. Matth. cap. 19. ubi a Judæis interrogatus, an liceat dimittere uxorem quacumque 2° Christi Domini,

ex causa, sic respondit v. 4 : *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et fœminam fecit eos? et dixit : Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Cum deinde Judæi objecissent : *Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere?* Salvator ait : *Quoniam Moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras : ab initio autem non fuit sic.* Hic clare docet Christus, *ab initio*, adeoque secundum primævam et divinam institutionem, conjuges ita constringi connubiali vinculo, ut nulla humana voluntas aut potestas illud valeat dissolvere : *Quod Deus conjunxit, homo non separet ;* licentiam vero dandi libellum repudii postea concessam fuisse per modum derogationis ; ergo.

3° Conc. Tridentini.

Probatur 3° seu confirmatur ulterius primum argumentum, auctoritate Concilii Tridentini, quod, Sess. 24. doctrinam catholicam de Sacramento Matrimonii exponens, sic incipit : *Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis,* etc. Si Adam ex instinctu Spiritus sancti hic pronuntiavit matrimonii nexum esse perpetuum et indissolubilem, sequitur proin talem fuisse ex primæva matrimonii institutione : quod erat probandum.

Proba vinculum matrimonii sub lege evangelica esse indissolubile?

Indissolubile esse sub lege evangelica probatur : 1° ex Scriptura S.

R. Probatur 1° ex Scriptura sacra, ubi fortiter inculcatur matrimonii indissolubilitas, apud tres Evangelistas et S. Paulum :

1° Apud S. Matth. cap. 19. ubi verbis supra citatis, Salvator, sublata facultate dandi libellum repudii, matrimonium ad primævam indissolubilitatem revocavit, et nulla humana voluntate aut potestate solvi posse statuit, dicens : *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et consequenter hic ℣. 9. et apud eumdem Evangelistam cap. 5. ℣. 32. generaliter pronuntiat, quod ille qui dimissam a viro mulierem ducit, mœchatur, seu adulterat : hoc autem non esset, nisi, dimissa etiam uxore, maneret vinculum matrimonii.

2. Apud S. Marcum cap. 10. ℣. 11. similiter refertur Dominus dixisse : *Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam ; et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, mœchatur.*

3. Apud S. Lucam cap. 16. ℣. 18. idem sic legitur : *Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, mœchatur, et qui dimissam ducit, mœchatur.*

In utroque textu Christus generaliter loquitur : *Quicumque, omnis*, nullam causam excipiens. Unde S. Augustinus, lib. 1. de adulter. conjugiis cap. 19 : *Qui ergo sumus nos*, inquit, *ut dicamus, est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens, et est qui hoc faciens non mœchatur? cum Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit.*

4. Nec minus clare legem indissolubilitatis proponit S. Paulus, 1. Cor. cap. 7. ℣. 10 : *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere : quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Dein ℣. 39 : *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est : cui vult nubat : tantum in Domino.* Similiter in Epist. ad Rom. cap. 7. ℣. 2 : *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi... Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro : si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri.* Clare hic docet Apostolus vinculum matrimonii firmum manere, quacumque de causa conjuges separentur, sola vero morte dissolvi.

Probatur 2. ex traditione. Adeo constanter et unanimiter Patres, tam Ecclesiæ græcæ quam latinæ, matrimonium indissolubile esse docent, ut vel ipsi adversarii fateantur, omnes indissolubilitatem matrimonii Christiani veluti regulam servandam prædicare et de una exceptione litem moveant, num scilicet, secundum Patrum doctrinam, propter adulterium sic solvi possit matrimonium, ut liceat parti innocenti vel utrique ad alias transire nuptias : de quo N° sequenti agitur. 2° ex traditione.

Patribus consonant Concilia Eliberitanum et Arelatense sæculo IV. et Milevitanum II. sæculo V. ita statuens : *Placuit, ut, secundum evangelicam et apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito*

alteri conjungantur : sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Ita postea plura alia, et signanter œcumenica Florentinum et Tridentinum.

Quo jure indissolubile est vinculum matrimonii ?

Indissolubile est jure divino,

R. 1. Vinculum matrimonii indissolubile est jure divino positivo, ut patet ex iis quæ supra allegavimus de indissolubilitate secundum primævam matrimonii institutionem et secundum legem Christi. Id certum est quoad matrimonium consummatum ; et probabilius videtur etiam quoad matrimonium fidelium ratum tantum, contra Medinam aliosque qui censent, matrimonium ratum tantum esse sola lege ecclesiastica indissolubile.

R. 2. An matrimonium, saltem consummatum, jure naturæ sit indissolubile non ita constat.

et juxta multos jure naturæ,

Multi ita esse affirmant, non quidem de jure naturæ primario, quod intrinsece et essentialiter mala prohibet, sed de jure naturæ secundario, quod ea proscribit quæ minus naturæ sunt consentanea, sic tamen ut vere obliget, et nullus sua privata auctoritate possit dispensare. Hanc sententiam sequenti ratiocinatione tuetur Tournely, de Matrimon. qu. 5. art. 2. « Firmitatem hanc et insolubilitatem postulat natura et finis contractus conjugalis. Natura quidem : matrimonium enim est animorum corporumque conjunctio ad individuam vitæ societatem : at perit illa societas individua, si natura sua et libero conjugum consensu dirimi potest ; frigescit non minus ac pene extinguitur amor, seu animorum conjunctio, cum uni liberum est ab altero discedere : e contra necessitas unionis perpetuæ arctius animos devincit et ligat. Finis vero matrimonii duplex est potissimum, nempe generatio prolis et liberalis ejusdem educatio : at uterque postulat firmum ac perpetuum conjugum nexum. Quomodo enim certus erit prolis pater, si mulier sæpius ad libitum repudiata pluribus conjungatur ? Quis prolem nutriet et educabit ? Quis porro futurus esset discordiarum ac dissensionum finis, non tantum in familiis, sed in republica universa, si, disrupto conjugii fœdere, et mulier sine viro et proles sine certo patre ac debita educatione destituta relinqueretur ? Quibus certe gravissimis incommodis occurrit sapientissimus Architectus, ipsa naturæ

lege ita firmans ac stringens conjugii nexum, ut nulla privata possit auctoritate disrumpi. »

Alii vero non pauciores, etsi admittant rationem multum suadere, matrimonium privata auctoritate nunquam dissolvendum esse, ob rationes a Tournely allegatas, aliasque, quas pulchre evolvit De Bonald, in opere *Du divorce au dix-neuvième siècle ;* negant tamen, id esse de jure naturæ stricte obligante. Ratio, quia laudatis argumentis non videtur demonstrari, matrimonium in omni casu esse indissolubile; signanter non demonstrari, aiunt, in iis casibus, ubi licita est perpetua conjugum separatio, maxime ex causa adulterii, prorsus illicitum et invalidum esse matrimonium cum alia persona, spectato solo jure naturæ. Hanc sententiam tuentur Bellarminus, lib. 1 de Matrim. Roskovany in erudito opere de indissolubilitate matrimonii, aliique. aliis contradicentibus.

Quas obligationes imponit conjugibus bonum Sacramenti ?

R. 1. Obligationem sollicite servandi animorum concordiam et christianam charitatem ; 2. Obligationem cavendi quidquid discordiis, ac ipsi præsertim separationi viam sternere potest. Obligationes conjugum.

Peccant autem conjuges contra bonum Sacramenti per ea omnia quæ individuam vitæ societatem perturbant, ut sunt rixæ, dissidia, murmurationes, etc.

N°. 51. *An matrimonium quoad vinculum dissolvi possit propter adulterium ; aut propter hæresim, molestam cohabitationem, vel longam absentiam.*

Prænotandum. Specialis difficultas circa dissolutionem matrimonii propter adulterium, nata est ex obscuris textibus S. Matthæi, cap. 5. ℣. 32 : *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, et qui dimissam duxerit, adulterat ;* et cap. 19. ℣. 9 : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur ; et qui dimissam duxerit, mœchatur.* Horum verborum obscuritatem agnoscit S. Augustinus, lib. de fide et operibus, cap. 19 : *In ipsis di-* Cur

vinis Scripturis ita obscurum est, utrum et iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur si alteram duxerit, ut quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur. Quod autem in Scriptura est obscurum, accedente traditionis lumine et Ecclesiæ catholicæ auctoritate, fit clarum et luculentum. Multos tamen hic habet Ecclesiæ doctrina adversarios, nimirum :

et quinam contradicant doctrinæ Ecclesiæ.

1. Græcos, qui jam diu in ea versantur sententia et praxi, ut dissolvant vinculum conjugale propter adulterium. Quandonam vero hæc eorum praxis initium sumpserit non liquet : verosimilius est, eos in hac re morem gessisse civilibus Imperatorum legibus.

2. Inter recentiores novatores Lutherus, non tantum ob adulterium, sed etiam ob hæresim, furtum aliudve peccatum, ob molestam cohabitationem, longam absentiam, aliasque causas divortium permittit. Calvinus vero ob unam causam adulterii docet matrimonium posse dissolvi.

3. Inter catholicos Erasmus propendet in eamdem sententiam; unde quatuor ejus propositiones de hac re censoria nota confixit sacra Facultas Parisiensis anno 1526. Eidem errori favebant Cajetanus et Catharinus, similiter scribentes ante Concilium Tridentinum. Post vero Concilium Trid. sæculo XVII. Launoius non erubuit, contra sententiam hujus Concilii, docere, in opere *de regia in matrimonium potestate*, juxta Scripturam Sacram et antiquam traditionem, matrimonium dissolvi posse ob adulterium; adeoque id sola lege ecclesiastica esse prohibitum, et canonem Concilii Tridentini esse mere disciplinarem. « Launoii doctrina vix non oblivione deleta, ait Liebermann, hac nostra ætate et jam vertente priore sæculo, non paucos defensores nacta est, non in Gallia tantum, ubi sacra omnia conculcabantur, sed etiam in Germania, ubi innovandi libido multos levioris ingenii viros arripuit. »

Hinc factum, ut in novo Codice civili, qui anno 1803 in Gallia, cui Belgium tunc suberat, publicatus fuit, divortium civile permissum fuerit in determinatis casibus, cum facultate novum civile matrimonium incundi. Lex ista, anno 1816 in Gallia abrogata, in Belgio nostro adhuc viget. His præmissis,

Proba matrimonii vinculum non posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis.

Matrimonium solvi non posse propter adulterium, prob : 1° ex Script. S.

Prob. 1. ex Scriptura sacra. In locis præced. numero citatis ex Evangeliis S. Marci et S. Lucæ, tum ex Epistolis S. Pauli ad Romanos et 1ª ad Corinth. universaliter et sine exceptione docetur matrimonium indissolubile esse, illum vero adulterare, qui sive dimissam a viro uxorem ducit, sive, propria uxore dimissa, aliam ducit.

Quoad locum S. Matthæi qui opponitur : « Ad summum, ut ait Carrière, dici potest textum S. Matthæi esse obscurum et ambiguum : jam vero hoc posito, debet explicari per textus aliorum Evangelistarum et S. Pauli, qui sunt omnino clari. Isti nullam restrictionem apponunt; eam tamen omittere non debuissent, alioquin lectores in errorem inducerent, præsertim cum ii qui eorum opera legebant, sæpe S. Matthæum non legerent qui hebraice, et præsertim pro Judæis scripserat. »

2° ex traditione.

Prob. 2. ex traditione. Sancti Patres, etsi quidam obscure locuti fuerint aut hæsitasse videantur, communissime tamen, sive Græci sive Latini clare docent, vel generaliter nunquam licere, dimissa uxore, aliam ducere, vel specialiter etiam non licere in casu adulterii. Plurimorum textus producit et expendit Tournely.

Inter Latinos præ cæteris clare et aperte dicit S. Hieronymus in cap. 19. Matthæi, agens de marito, qui adulteram repudiaret : *Sic priorem dimittere tenetur uxorem, ut secundam, prima vivente, non habeat.* Et S. Augustinus lib. 1. de adulter. conjug. : *Si par est forma in utroque* (uxore et marito), *uterque mœchatur, si se alteri junxerit, etiam cum se a fornicante disjunxerit.*

Inter Græcos vero omnium antiquissimus Hermas, Apostolorum discipulus, libro 2° *Pastoris*, mandato quarto, sic Dominum interrogat circa uxorem adulteram : *Quid ergo, si permanserit in vitio suo mulier ? Et dixit* (Dominus) : *Dimittat illam vir, et vir per se maneat. Quod si dimiserit mulierem suam et aliam duxerit, et ipse mœchatur.*

Clemens Alexandr. lib. 2. Stromat. commemorata lege Evangelii non dimittendi uxorem nisi propter fornicationem, addit : *Adulterium autem existimat, conjungi matrimonio, vivo altero ex separatis.*

S. Joannes Chrys. homil. 17 in Matth. ad ista verba : *Qui dimiserit uxorem, facit eam mœchari,* expresse ait : *Expulsa quoque, uxor esse ejus qui eam expulit, perseverat.*

His accedunt antiquissima quædam Concilia, ut Illiberitanum anni 313, quod Can. 9. statuit : *Fidelis fœmina quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit, prohibeatur ne ducat ; si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit, de sæculo exierit.*

Merito igitur definivit Conc. Trid. Sess. 24. can. 7 : *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi ; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere ; mœcharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, et eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit ; anathema sit.*

3° a ratione.

Probatur 3. a ratione, nimirum ex absurdis sequelis sententiæ adversæ, quas ex Bellarmino sic exponit Liebermann : « Si post divortium in causa fornicationis liceret parti innocenti aliud matrimonium inire, vel illud liceret etiam nocenti, vel non liceret. Si non liceret, quæro inprimis, quare ? Nam si solutum est vinculum prioris matrimonii, ita ut pars innocens possit ad alias nuptias transire neque nocenti aliquid obest, quod novum matrimonium impediat. Si id nocenti liceret, ergo adulter commodum ex peccato suo reportaret ; et sæpe etiam viri dedita opera adulterium committerent, ut possent ab uxore liberari, et aliam ducere. Adde quod et uxor, quæ alterius amore teneretur, viam sibi ad exoptatas nuptias per adulterium parare posset. » Turpes has sequelas experientia demonstratas vide apud De Bonald, *Du divorce* chap. 11. et Perrone n. 133. in nota.

Objectiones solvuntur.

Obj. 1. In textu S. Matth. cap. 19. ℣. 9 : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur ;* Dominus non obscure loquitur, sed clare innuit, excipiendo scilicet : *nisi ob fornicationem,* quod ille qui dimiserit uxorem suam ob fornicationem, et aliam duxerit, non mœchatur : ergo propter fornicationem solvitur prius matrimonium.

R. Neg. antecedens, clare scilicet illud innuere Salvatorem, sed ex verbis ejus id perverse deducunt adversarii. Imo ipsi sententiam Domini immutant : post recitata enim verba hæc sequuntur : *Et qui dimissam duxerit mœchatur ;* quibus illi de suo addunt : *Nisi dimissa fuerit ob fornicationem ;* hoc autem Scriptura sacra neque hic neque ullibi habet. Sed e contra, hic et ubicumque de re agit, universaliter pronuntiat : Omnem qui dimissam duxerit, mœchari; ex quo sequitur, etiam dimissam quacumque ex causa manere uxorem dimittentis; alioquin alter eam ducens non esset mœchus seu adulter.

Exceptio autem illa *nisi ob fornicationem*, quæ in primo tantum membro sententiæ Domini reperitur, ad illud membrum restringenda est.

Porro illud diversimode explicant interpretes catholici, ac cum cæteris Scripturæ S. locis, et cum eo ipso qui sequitur, conciliant.

Alii phrasim ellipticam esse volunt, et ita supplent : *Quicumque dimiserit uxorem suam*, quod non licet *nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur.*

Alii sic interpretantur : Et ille qui dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur, seu *facit eam mœchari*, ut conceptis verbis habetur, Matth. cap. 5. ℣. 32; et ille qui aliam duxerit, dimissa scilicet quavis de causa uxore, mœchatur; ut et ille mœchatur, qui dimissam duxerit.

Alii cum S. Augustino sic exponunt : Quicumque dimiserit uxorem non fornicariam et aliam duxerit, mœchatur ; nihil hic innuens de eo qui dimissa fornicaria, aliam duceret, ne veritatem plenius exponendo nimium offenderet animos Pharisæorum, quos hic alloquebatur Dominus. Quod vero eos celabat, hoc discipulis, qui cum *in domo* essent, ut refert S. Marcus, circa idem interrogaverunt eum, aperuit, clare et universaliter absque ulla exceptione pronuntians, Marci cap. 10. ℣. 11 : *Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam.*

Inst. 1. Pharisæi Christum interrogant de dimissione quoad vinculum : ergo Christus Pharisæis respondens, de eadem locutus est dimissione, alioquin quæstioni sibi propositæ non satisfecisset.

R. Pharisæorum interrogatio duo complectebatur : 1. An quacumque ex causa liceret uxorem dimittere? 2. An, ea dimissa, liceret aliam ducere ? Ad utrumque autem respondet Christus : ad primum nempe, non licere ob quamcumque causam, sed tantum ob gravissimam, qualis est fornicatio ; ad secundum vero dicit, non licere aliud inire conjugium , dimissa uxore, revocans quamcumque facultatem ea de re Judæis factam.

Inst. 2. Exceptio illa non potest respicere solam dimissionem a thoro; quia præter adulterium sunt plures justæ causæ repellendi conjugem a thoro; ergo non recte assignaret Christus adulterium, tamquam unicam illius dimissionis causam.

R. Neg. conseq. Ratio est 1° Quod adulterium sit causa propria separationis in conjugio , ita ut separatio ob adulterium fiat proprie jure matrimoniali ; dum reliquæ causæ sunt generales, a quavis societate Christianum excludentes.

2° Quia adulterium est sola dimissionis ex se perpetuæ causa, cum conjux adulterans etiam post emendationem non debeat retineri, aut in gratiam recipi, saltem ex justitia; dum aliæ causæ tantum cohabitationem suspendunt, donec pars nocens resipuerit.

Notandum denique, non deesse recentiores doctores, qui velint, Salvatorem apud S. Matth. hoc loco non proposuisse suam de indissolubilitate matrimonii legem, sed tantum exposuisse legem Mosaïcam de qua interrogatus fuerat a Pharisæis. Cum enim Moyses permisisset uxorem dimittere *propter fœditatem* , hoc alii intelligebant de solo adulterio , alii ad multas alias causas etiam futilissimas extendebant. Inde illa petitio ℣. 3 : *Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa ?* Cui respondet Salvator : non licere nisi ob fornicationem. Postea vero discipulis solis in domo congregatis suam de omnimoda indissolubilitate doctrinam patefecit.

Huic tamen interpretationi plura obesse videntur, quæ indicat Liebermann; ut v. g. quod Dominus legem suam legi Mosaïcæ opponere videatur, hac consueta loquendi formula : *Dico autem vobis* ; item quod non constet in lege Mosaïca adulterium fuisse unicam divortii causam ; quod Judæis , quibus pluralitas uxorum lege vetita non

erat, convenire non potuerit, quod ille qui, dimissa uxore, *aliam duxerit*, mœchetur etc. Interim non videtur ista interpretatio omni probabilitate destituta.

Obj. 2: longum catalogum auctorum, sive Latinorum, sive præsertim Græcorum, quem texit Launoius, qui plus minusve expresse docuerunt, Matrimonium adulterii causa dissolvi posse.

R. cum Carrière : « Nostri non est propositi hunc tædiosum, ut vocat Tournely, catalogum percurrere, et singula testimonia discutere, de quibus videri possunt Tournely, Collet, Drouin etc. Quædam indicare principia satis erit : 1° Quidam textus fuerunt a Launoio adulterati; 2° quorumdam suspecta est integritas seu authenticitas; 3° multi sancti Patres intelligi possunt et debent de dissolutione quoad thorum, nec proinde nobis adversantur; 4° quidam loquuntur de licentia secundi matrimonii, non ex Evangelio, sed ex lege civili; 5° quidam varias agnoverunt causas deserendi priorem conjugem et ad novas nuptias convolandi, sed illæ causæ, in eorum mente, erant impedimenta dirimentia quæ matrimonium præcesserant; 6° quidam supponunt, aut saltem supponere dici possunt, mortem prioris conjugis; 7° tandem si qui supersint, qui nullo ex indicatis principiis explicari possint, nihil exinde concludi potest, nisi quod quæstio foret eorum tempore adhuc obscura et nondum plane eliquata : nihil autem inde contra nos, ut patet ex dictis in probatione. »

An est de fide catholica, quod non possit dissolvi matrimonium fidelium propter adulterium ?

R. Videtur cum plerisque negandum ; quia constat consulto abstinuisse Conc. Trid. ab hac doctrina ita definienda, ne Græcos contrarium sentientes anathemate referiret. Cum tamen Concilium declaret, Ecclesiam ita docere *juxta evangelicam et apostolicam doctrinam*, et hanc doctrinam communiat anathemate prolato in eos, qui dicerent Ecclesiam in hoc puncto errare, saltem theologice certum est, hanc Ecclesiæ doctrinam veram esse, et revelatam : contrarium vero temerarium et hæresi proximum.

Non est tamen stricte de fide catholica.

Errat profecto Launoius dicens, citatum canonem Concilii Tridentini non dogmaticum sed mere disciplinarem esse : quod enim docet Ecclesia *juxta Evangelicam et*

Apostolicam doctrinam, procul dubio dogma est, a quo discedere non licet.

An de fide catholica est, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi non posse matrimonium ?

Sed de fide est non posse dissolvi propter hæresim etc.

R. Affirmative; cum totidem terminis id definiat Conc. Trid., eos qui contrarium dixerint, anathemate feriendo, can. 5. sess. 24. Diu ante hoc Concilium Innoc. III. cap. *Quanto*, de divortiis, sic edixit: *Si alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero, possit ad secundas nuptias convolare.*

Probatur autem hoc dogma omnibus argumentis, quibus supra universaliter demonstrata est indissolubilitas matrimonii christiani consummati, quin ulla exceptio admitti possit nequidem pro casu adulterii, pro quo major stare videretur dubitandi ratio.

N°. 52. *De dissolutione matrimonii rati non consummati per professionem religiosam.*

Ut supra N.50 notatum fuit, omnimoda indissolubilitas, nullam admittens exceptionem, convenit tantum matrimonio fidelium rato et consummato; pro illo vero, quod ratum tantum et non consummatum est, tum pro eo quod in infidelitate contractum fuit, aliquæ exceptiones agnoscuntur. Hoc et sequenti numero agemus de dissolutione matrimonii rati non consummati; dein de dissolutione matrimonii in infidelitate contracti etiamque consummati.

Proba matrimonium ratum, sed non consummatum, dirimi per professionem solemnem conjugis in religione approbata ?

Matrimonium ratum tantum solvitur per professionem religiosam,

R. Probatur ex Conc. Trid. quod Sess. 24. can. 6. idipsum definit: *Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.* Adeoque de fide est.

Idem antea definiverant summi Pontifices Innocentius III. cap. *Ex parte tua*, de conversione conjugatorum, lib. 3. Decret. tit. 32. et Alexander III. cap. *Ex publica*, et cap. *Virum*, eodem titulo. Constatque ex his decretis, sæculo XII editis, tunc jam antiquam fuisse in Ecclesia

hanc praxim, Sanctorumque exemplis confirmatam. Unde applicari hic debent duo S. Augustini axiomata : *Quæ sunt contra fidem vel bonam vitam, Ecclesia nec facit, nec approbat, nec tacet.* Ep. 55. ad Januar. cap. 19. *Quod universa per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est.*

Rationem vero congruentiæ hujus dissolutionis allegat S. Thom. quæst. 61. art. 2. in corp. quod professio solemnis sit quædam mors spiritualis seu civilis, ideoque dissolvat matrimonium ratum non consummatum; quia ante carnalem copulam est tantum vinculum spirituale inter conjuges : sicut mors corporalis solvit matrimonium etiam consummatum, per quod inter conjuges est etiam vinculum carnale.

si sit religio approbata.

Notandum, per professionem solemnem hic stricte intelligi professionem quæ fit in aliqua ex religionibus approbatis, in quibus nimirum emissa castitatis, paupertatis et obedientiæ vota solemnium vim et naturam obtinent.

secus non.

Agnoscunt omnes, et pluries declaratum est in jure canonico, cap. *Meminimus*, etc. non dirimi matrimonium per professionem votorum simplicium. Nec dissolvitur per susceptionem ordinis sacri; nec etiam per simplicem ingressum religionis, vel novitiatum; sed per ipsam solemnem professionem.

Unde conjux manens in sæculo debet exspectare eventum, et compartem suscipere tenetur, si non professa religionem deserat. Si autem solemniter profiteatur, tunc pars in sæculo remanens valide et licite potest inire aliud matrimonium.

Quo jure disputatur.

Quo jure matrimonium ratum non consummatum dissolvitur per solemnem professionem?

R. Non convenit inter auctores : tres præcipue sunt diversæ sententiæ.

1°. Secundum aliquos dissolvitur jure naturali; quam sententiam probabilem habet Sanchez, putatque ei favere S. Thomam, cit. loc. ad 2. dicentem, Matrimonio inesse hanc conditionem : *Si interea alter conjugum ad frugem melioris vitæ non convolet.*

2°. Secundum alios solvitur jure divino. Dicunt nimirum, legi indissolubilitatis appositam fuisse a Christo exceptionem in gratiam professionis religiosæ.

3°. Secundum alios denique solvitur jure ecclesiastico: Ecclesiæ enim, aiunt, concessit Dominus potestatem solvendi matrimonium ratum non consummatum; hac autem potestate utitur in casu professionis religiosæ; non secus ac dum auctoritate S. Pontificis dissolvit.

Quamdiu post contractum matrimonium conjuges de ingredienda religione deliberare possunt?

Conceditur bimestre ad deliberandum.

R. In jure canonico conceditur bimestre, cap. *Ex publico* de convers. conjugatorum; ita ut intra illud tempus non teneantur reddere debitum, nisi semel libere consummassent matrimonium; utque una pars, invita etiam altera, religionem ingredi possit.

Post bimestre illicite profiteretur conjux altero invito,

Billuart cum aliis merito advertit, quod, elapso bimestri, conjux non possit amplius licite ingredi religionem, invita comparte, quia, elapso bimestri, tenetur reddere debitum alteri petenti, etsi antea non fuerit consummatum. Unde non potest, illæso jure compartis, ingredi religionem, utpote quæ est incompossibilis cum usu matrimonii.

sed valide.

Videtur tamen dicendum, quod valide profiteretur, et per professionem dissolveretur Matrimonium; quia jura, et signanter Tridentinum, absolute statuunt, per professionem solemnem dissolvi Matrimonium ratum et non consummatum, quale est in casu.

An uxor vi oppressa a marito intra bimestre potest adhuc ingredi religionem?

Probabilius licite et valide profitetur uxor vi oppressa,

R. cum Sanchez, Billuart etc. contra Pontium aliosque probabilius affirmative; quia per violentiam sibi illatam non debet privari jure suo. Addunt Sanchez et Collet, idem dicendum esse, si maritus copulam extorserit per metum gravem cadentem in constantem personam.

sed non solvitur matrimonium.

Matrimonium vero in casu non solveretur per professionem religiosam, cum vere consummatum sit: unde maritus non posset transire ad alias nuptias, nisi mortua uxore professa.

Per accidens etiam posset uxor ab ingressu religionis impediri, puta si secuta sit proles, quæ sine matris auxilio educari non posset.

Nota, juxta communiorem sententiam matrimonium non censeri consummatum per antenuptialem copulam fornicariam.

N°. 53. *De dissolutione matrimonii rati non consummati per dispensationem summi Pontificis.*

An matrimonium ratum non consummatum potest dissolvi per dispensationem summi Pontificis?

R. Videtur omnino affirmandum.

Potestatem solvendi matrimonium ratum tantum Pontifici alii denegant,

Multi quidem theologi, præsertim ex antiquioribus, et cum ipsis Sylvius, Pontius, Tournely, Drouin, Collet etc. negant; tum ob generalem Christi sententiam, Matth. cap. 19. ℣. 6 : *Quod Deus conjunxit, homo non separet ;* tum ex eo quod antiquiores Pontifices illa potestate non leguntur usi fuisse; imo addunt, quosdam Pontifices, nimirum Nicolaum I. Alexandrum III. Innocentium III. et Adrianum VI. existimasse, se hac potestate non pollere.

alii verius attribuunt,

Affirmativam autem sententiam propugnant haud minoris auctoritatis theologi : Sanchez, Suarez, Bellarminus, Salmanticenses, Kugler, aliique passim, tum Benedictus XIV. cum canonistis pene omnibus.

Hæc sententia præcipue fundatur in constanti praxi Romanorum Pontificum per quatuor saltem posteriora sæcula a Martino V. anno 1431 ad Pium IX feliciter regnantem. Hinc jam sæculo elapso Benedictus XIV Quæstion. Canon. 479. non dubitat dicere : « Nullam de potestate Summi Pontificis moveri amplius posse quæstionem, in eo quod attinet ad dispensandum super matrimonio rato et non consummato, cum hodie opinio affirmativa sit communis inter theologos et canonistas, et in praxi recepta, uti notorium est. »

Elenchum quemdam hujusmodi dispensationum usque ad hodiernam diem exhibet Perrone, de Matrim. christiano Tom. 3.

Confirmatur hæc sententia ex generali potestate ligandi et solvendi Petro ejusque successoribus a Domino tradita : cum neque ex Scriptura neque ex traditione ostendi possit, excipi vinculum matrimonii rati tantum, uti excipitur vinculum matrimonii rati et consummati; atque aliunde hæc potestas solvendi matrimonium ratum tantum vergat in utilitatem fidelium atque Ecclesiæ.

Quoad argumenta quæ opponuntur, optime vide-

tur illa solvere Perrone in cit. opere, ubi inter alia observat, nequaquam constare, Summos Pontifices, ante Martinum V. hac potestate usos non fuisse; contrarium posse conjici ex eo, quod jam tunc communis sententia Canonistarum hanc potestatem Pontificibus adscriberet, ut testatur S. Antoninus.

Esto tamen nulla antiquiora dispensationis exempla proferantur, nihil inde merito concluditur contra potestatem pontificiam; quemadmodum nihil jure infertur contra dissolutionem matrimonii per professionem solemnem, ex eo quod nulla certa hujus dissolutionis exempla, sæculo XII antiquiora, proferantur.

nequaquam vero Episcopis.

Hæc porro potestas, quam certo Pontificibus competere putamus, prorsus Episcopis deneganda est, cum neque consuetudine illam habeant, neque concessione Pontificis, qui e contra eam sibi uni reservat.

N.° 54. De matrimonii ante Baptismum contracti dissolutione, signanter in casu Apostoli.

Prænotandum, quod matrimonia infidelium, seu non baptizatorum, valida quidem sunt, si sine impedimento juris naturæ fuerint contracta, omnesque effectus naturalis contractus matrimonialis producunt; sed rationem Sacramenti non habent; unde simpliciter *legitima*, non *rata* dicuntur, et minus firma sunt quam matrimonia baptizatorum.

Quis dicitur casus Apostoli?

Casus Apostoli,

R. Est casus dissolutionis matrimonii, ex privilegio in favorem fidei a Christo Domino concesso, et per Apostolum 1. ad Corinth. cap. 7. promulgato; ex quo nomen suum accepit. Consistit vero in eo, quod matrimonium infidelium, seu non baptizatorum, licet consummatum, dissolvi possit in casu quo una pars convertitur ad fidem ac baptizatur, et altera pars non baptizata vel non vult cohabitare cum parte fideli, vel non vult cohabitare pacifice; id est, non nisi cum blasphemia divini nominis seu contumelia Creatoris, aut partem conversam ad peccatum mortale attrahendo. Sic verba Apostoli explicat Innocentius III. cap. *Quanto*, de

divortiis lib. 4. Decret. tit. 19. et S. Thom. quæst. 59. art. 5. Censetur autem contumelia Creatoris, si infidelis blasphemet Christum aut religionem christianam, vel coram conjuge talia infidelitatis opera exerceat, quæ teneram ejus fidem labefactare possint.

Proba in hoc casu vere dissolvi posse matrimonium, non tantum quoad thorum sed quoad vinculum?

in quo dissolvi posse matrimoniū licet consummatum,

R. Præmittimus textum Apostoli, 1 Corinth. cap. 7. ℣. 10 et seq. : *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.* ℣. 11. *Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* ℣. 12. *Nam cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* ℣. 13. *Si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum...* ℣. 15. *Quod si infidelis discedit, discedat : non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi : in pace autem vocavit nos Deus.*

Prob. 1° ex textu Apostoli,

Hoc ultimo versiculo Apostolum permittere discessionem fidelis, seu separationem quoad vinculum,

Probatur 1° ex contextu : Apostolus enim distinctionem enuntiat inter casum, quo separantur quacumque de causa conjuges fideles, et casum quo conjux ad fidem conversus relinquitur ab infideli. In primo casu jubet uxorem separatam *manere innuptam.* ℣. 11 ; in secundo vero casu permittit, ut *discedat* simpliciter sine restrictione, adeoque quin debeat manere innupta, alias non esset differentia a primo casu.

Confirmatur hæc interpretatio ex sequentibus : *non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi* : servitus enim illa esse non potest nisi vinculum conjugale, quo teneretur infideli, pacifice cohabitare nolenti, obstricta manere altera pars : ergo jam vinculum illud solubile est.

2° ex sensu Patrum,

Prob. 2°. ex communi interpretatione et doctrina Patrum et Doctorum. Ita intellexerunt et docuerunt S. Ambrosius, et clarius ejus coætaneus Ambrosiaster de hoc casu scribens : *Non est peccatum ei qui dimittitur propter Deum, si alii se junxerit.* Ita quoque S. Joan. Chrysost. Theophylactus, Æcumenius. Eamdem doctri-

nam constanter tradiderunt Canonistæ et Theologi scholastici sine contradictione usque ad medium fere sæculi superioris, quo scriptores nonnulli Galli et Germani, favente secta Janseniana, contrarium sentire cœperunt.

3° ex decretis Pontificum.

Prob. 3. Romanorum Pontificum decretis et constanti praxi Ecclesiæ : Conf. cap. *Quanto* et cap. *Gaudemus* de divortiis. Plures casus a Romanis Pontificibus excussos et resolutos vide apud Benedictum XIV. de Syn. lib. 6. et lib. 13. et in decretis S. Congreg. Concilii.

Quandonam in casu dissolvitur vinculum matrimonii ?

Solvitur quando pars fidelis novas nuptias contrahit.

R. Dicendum videtur solvi, quando pars fidelis aliud matrimonium contrahit. Ita colligitur ex cap. *Gaudemus*, et sæpe ita declarasse S. Congreg. Concilii, refert Benedictus XIV de Syn. lib. 6. cap. 4. Unde fit, ut tunc tantum, et non ante, infidelis quoque valide possit contrahere novas nuptias.

Dici non potest quod solvatur per Baptismum : *cum*, ut ait Innoc. III. cap. *Gaudemus*, de divortiis, *per Sacramentum Baptismatis non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.*

Nec dici potest cum quibusdam quod solvatur, eo ipso quod infidelis non vult pacifice cohabitare ; cum tunc privilegium potius videretur concessum in favorem infidelis, quam in favorem fidelis.

An conjux ad fidem conversus valide ad alias nuptias transiret, etiamsi infidelis velit pacifice cohabitare ?

R. Dissentiunt theologi, ex eo præsertim, quod verba Apostoli, ℣. 12. de hoc casu dicentis : *Non dimittat illam,* alii habeant ut præceptum, alii vero ut consilium tantum.

Saltem ut fidelis licite contrahat debet nolle cohabitare infidelis

Interim Benedictus XIV. de Syn. lib. 13. cap. 21. n. 1. dicit, S. Congreg. Conc. declarasse anno 1603. conversum conjugem in casu non posse inire novas nuptias.

interpellatus.

Sequitur, conjugem fidelem non posse transire ad alias nuptias, priusquam infidelis interpellatus renuat pacifice cohabitare, ut præscribit S. Pontifex Gregorius XIII. in litteris datis ad Indiarum Episcopos etc. quas refert Pontius lib. 7. cap. 48. n. 23 : idem docet Benedictus XIV. lib. 6. de Syn. cap. 4. n. 3. Istius interpellationis formulam refert Clericatus, de Matrim.decis. 11.

Quod si conjux infidelis legitime interpellari nequeat, v. g. quia abiit in regiones longinquas, tunc pars ad

fidem conversa, potest aliud inire matrimonium, sed probabilius non nisi obtenta prius dispensatione pontificia. «Nec Sedes apostolica difficilem se præbet, ait Bened. XIV. loco cit., ad eam petentibus dispensationem, quam urgens causa suadeat, concedendam.» Imo Gregorius XIII in memoratis litteris facultatem dispensandi communicat Ordinariis, parochis, missionariis S. J. in Angola, Æthiopia, Brasilia et Indicis regionibus degentibus.

Porro licet dispensatione aut declaratione Ecclesiæ opus non sit, quando conjux infidelis renuit pacifice cohabitare, attamen plerumque non expedit, ut parochus privata auctoritate partem conversam ad aliud matrimonium admittat, sed ad Ordinarium recurrat.

Fidelis non potest alteri dare libellum repudii.

Notandum denique, quod si forte conversus ad fidem sit Judæus, non possit, more Judæorum, ad uxorem infidelem mittere libellum repudii, cum licentia dandi libellum repudii sit a Christo Domino revocata: unde detestabilem illum abusum proscripsit Benedictus XIV. Constitutione *Apostolici ministerii*, de die 16 Septembris 1747.

Quid facto opus si infidelis conversus, in infidelitate plures duxerit uxores adhuc superstites?

Quid de eo qui plures habebat uxores,

R. Quandoquidem sola prima sit legitima conjux, atque adeo cæteræ jus non habeant ut conversus cum ipsis permaneat, interpellanda est prima, et si ipsa velit converti aut pacifice cohabitare, ad alias nuptias transiri non potest. Si vero neutrum præstare velit, tunc conversus cum alia quam prætulerit, legitime contrahere potest. Cæterum consulatur Benedictus XIV de Synodo lib. 13. cap. 21. ubi varii hac de re casus discutiuntur.

An similiter dissolvi potest matrimonium hæreticorum, quando alteruter conjux fidem catholicam amplectitur?

de hæretico converso,

R. Negative; si nimirum sint baptizati: quia casum illum non comprehendit Apostolus, et matrimonium eorum est ratum, adeoque semel consummatum, nulla potest ratione dissolvi.

Quid si fidelis cum infideli contraxerit cum dispensatione in impedimento disparitatis cultus?

aut fideli qui contraxit cum infideli.

R. Non potest dissolvi, licet deinceps infidelis nolit pacifice cohabitare: tum quia matrimonium illud ex

parte fidelis est magis firmum ; tum quia contrahendo cum infideli potuit illa mala prævidere , adeoque sibi debet imputare.

An matrimonium inter infideles contractum et consummatum potest dissolvi post alterutrius conversionem per professionem religiosam , aut per dispensationem pontificiam ?

An dissolvi possit matrimonium in infidelitate contractum, per professionem solemnem,

R. ad 1. Tournely, Collet aliique censent per professionem solemnem solvi ; quia per ipsam solvitur matrimonium ratum non consummatum , quod magis firmum est, inquiunt , quam matrimonium infidelium licet consummatum ; atqui quod solvit magis firmum debet etiam solvere minus firmum.

Alii vero negant : tum quia de hac dissolutione non constat ex traditione, nec constat vinculum matrimonii simpliciter rati Christianorum esse firmius vinculo matrimonii consummati infidelium ; tum quia in positivis non licet argumentari a pari, aut a fortiori.

aut dispensationem Pontificis.

R. ad 2. Sanchez, Navarrus, aliique affirmant S. Pontificem tale matrimonium posse dissolvere , propter eamdem rationem supra allegatam ; multi autem negant , tum illi qui matrimonia simpliciter rata a Pontifice solvi posse inficiantur; tum alii qui, ut supra, paritatem inficiantur. Benedictus XIV. de Syn. lib. 6. cap. 4. n. 5. narrat quæstionem S. Congregationi propositam, sed non decisam fuisse.

Si uterque ad fidem conversus fuerit et post conversionem matrimonio usi fuerint , videtur certum , jam nullo modo dissolvi posse , quia tunc factum est ratum ac consummatum. Conf. S. Alph. de Lig. n. 956.

N°. 55. *De dissolutione matrimonii per libellum repudii.*

Origo libelli repudii :

Tempore antediluviano, et Patriarcharum ætate, nullum noscitur divortium locum habuisse. Credibile est, Judæos pravum hunc morem repudiandi uxores in Ægypto didicisse; dein lege Mosaïca intra certos limites fuisse permissum, Deuteron. cap. 24. ℣. 1. et seq. ubi sic legitur : *Si acceperit homo uxorem , et habuerit eam , et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam*

fœditatem ; scribet libellum repudii , et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit , et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit : non poterit prior maritus recipere eam in uxorem : quia polluta est, et abominabilis facta est coram Domino.

Circa hanc legem notanda. 1. Solis viris permissum erat repudiare uxores, non vero uxoribus repudiare viros : sequitur ex ipsis verbis legis, quam constanter sic intellexere Judæi. Nec licebat viro , qui falso accusasset uxorem, quod non invenisset eam virginem, nec illi, qui ante matrimonium illam cognovisset, ut habetur Deuteron. cap. 22. ℣. 19 et 29.

2. Non qualibet de causa licebat repudiare uxorem , sed tantum *propter aliquam fœditatem.* Hoc tamen non eodem modo doctores Judæi intelligebant, ut supra vidimus. Quidam hoc nomine solam impudicitiam intelligebant, signanter adulterium; alii omnem fœditatem , non solum moralem, sed etiam physicam.

3. Vir dimittens uxorem ei tradere debebat libellum repudii scriptum, ad cujus valorem plura requirebantur: decem circumstantias enumerant Rabbini, quæ eo tendebant, ut usus illius facultatis redderetur difficilior.

Jam vero quæritur, et disputatur inter auctores :

An apud Judæos per libellum repudii fuerit matrimonium dissolutum quoad vinculum; sic ut in conscientia potuerit uxor repudiata alteri marito nubere ?

An per illud dissolveretur matrimonium, disputatur.

R. Estius, Sylvius, Berti , Drouin aliique negant, et dicunt repudium , ob duritiam cordis Judæorum, fuisse tantum impune permissum , seu toleratum , ad vitanda majora mala, puta uxoricidia. Ita interpretantur verba Christi, Matth. cap. 19 : *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras.* In hac sententia uxor dimissa non poterat in conscientia valide alteri nubere ; atque ideo , aiunt, dicitur in cit. textu Deuteronomii illa , quæ alteri nupsit , *polluta et abominabilis coram Domino.* Maritus tamen valide aliam ducere poterat, cum tunc esset licitum plures simul habere uxores.

E contra Bellarminus , Sanchez , Wiggers , Tournely etc. sustinent , per libellum repudii matrimonium vere

solutum fuisse, Deo sic derogante generali legi indissolubilitatis, propter duritiam cordis Judæorum.

Probant suam sententiam : 1° ex eo quod in textu citato Dominus dicat repudium a Moyse permissum : quod autem permissum est, non simpliciter toleratum, sed vere licitum est. Permiserat vero Moyses sic dimittere uxorem, ut huic liberum esset alteri nubere : *cum egressa alterum maritum duxerit :* quod supponit divortium quoad vinculum.

Prob. 2. ex terminis legis : 1° Qui ducit repudiatam, vocatur ejus maritus; in contraria autem sententia dici debuisset scortator, seu adulter ; 2° poterat secundus maritus eam repudiare tradendo libellum repudii : hoc autem soli vero marito competebat ; 3° prior maritus eam sic repudiatam recipere prohibebatur : quod supponit jam non fuisse maritum ; 4° Lev. cap. 21. ℣. 14. erat specialiter prohibitum sacerdoti ducere repudiatam, viduam, aut meretricem; ergo alii poterant ducere repudiatas, non secus ac viduas et meretrices.

Prob. 3. ab inconvenienti contrariæ sententiæ : in hac enim sententia lex tolerasset adulteria publica, cum permitteret repudiatæ publice nubere alteri; quod credibile non est, siquidem vel ipsam adulterii suspicionem aquis zelotypiæ subjiceret. Aliunde difficile in hac sententia explicatur, quomodo prior maritus a secundo repudiatam recipere prohiberetur, cum sæpe ad id compellere posset charitas, ne infausta uxor, facti forsan pœnitens, in perpetua peccandi occasione relinqueretur.

Confirmatur denique ex interpretatione doctorum Judæorum, qui disceptabant quidem circa causas divortii, non tamen videntur unquam dubitasse de solutione vinculi matrimonialis per libellum repudii legitime traditum.

Quoad textum oppositum, quo dimissa quæ alteri nupsit dicitur *polluta et abominabilis coram Domino :* quidam hoc intelligunt de pollutione seu immunditia legali illius fœminæ respectu primi mariti. A Lapide vero observat in Hebræo legi : *Quia abominatio hoc est coram Domino :* unde non mulier dicitur abominabilis, sed reditus ejus ad pristinum maritum; quia iste sic vi-

deretur alteri uxorem suam ad tempus commodasse, quod redoleret turpissimam speciem adulterii, seu lenocinii.

Notandum, non constare apud auctores, an hæc permissio divortii per libellum repudii ad alias gentes fuerit extensa. Certum vero est, apud plerasque in usu fuisse, ut apud Medos, Persas et Philisthæos, ut constat ex cap. 1 libri Esther, et Judicum cap. 15. Apud Romanos testatur Tertullianus, Apolog. cap. 6, per sexcentos annos nullum exstitisse soluti matrimonii ac repudiatæ uxoris exemplum. Sed eo corruptionis postea devenerunt, ut levissimis causis conjugia solverent, suis repudiatis uxoribus. Repudium fiebat coram magistratu sub hac formula : *Res tuas curato ; res tuas tibi habeto.*

In usu erat etiam apud gentes.

An facultas solvendi matrimonium per libellum repudii adhuc subsistit apud Judæos et infideles ?

R. Negative, quia Dominus hanc facultatem universaliter revocavit, Matth. cap. 19. Hinc Innocentius III. in cap. *Gaudemus*, de divortiis decernit : *Qui secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium Veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam, ea vivente, potest aliam, etiam ad Christi fidem conversus, habere ;* nisi, ut vidimus, repudiata prius interpellata, renuat ad maritum redire et pacifice cohabitare.

Nunc illa facultas cessavit etiam pro Judæis.

Hinc S. Augustinus, libro de fide et operib. cap. 1. loquens de iis, qui ante Baptismum, repudiatis uxoribus, alias duxerant, dicit : *Quia hæc non conjugia, sed adulteria esse, Dominus Christus sine ulla dubitatione testatur.*

N.° 56. *De divortio seu separatione conjugum quoad thorum et habitationem.*

S. Thom. Supplem. quæst. 62.

Quamvis juxta dicta N. 42. conjuges obligentur ad simul cohabitandum, et debitum conjugale reddendum quando legitime petitur, plures tamen dantur causæ, ob quas licite ab invicem separantur, vel quoad habitationem, vel quoad thorum seu redditionem debiti, vel quoad utrumque simul. Separatio illa, quæ fit manente

vinculo, vocatur etiam *divortium*; eo quod conjúges ab invicem divertant.

Divortium quid

A theologis definiri solet : Separatio conjugum quoad thorum, vel habitationem, vel utrumque simul, manente vinculo matrimoniali.

Dividitur in divortium *quoad thorum tantum*, divortium *quoad cohabitationem tantum*, et divortium *quoad thorum et cohabitationem simul*. Hoc ultimum communius per divortium intelligitur apud theologos. Est autem vel *perpetuum*, vel *ad tempus*.

Ad vitandam confusionem probe notandum, quod eodem nomine divortii sæpe vocetur repudium seu dissolutio quoad vinculum.

cur a novatoribus impugnatum.

Cum Novatores, ut supra vidimus, sustinerent divortium quoad vinculum in quibusdam circumstantiis, et signanter in casu adulterii, secundum evangelicam doctrinam fieri posse; simul erroris arguebant Ecclesiæ catholicæ antiquam praxim et doctrinam, circa separationem quoad thorum et habitationem tantum faciendam. Hinc Conc. Trid. Sess. 24. can. 8. definit : *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Hæc doctrina latius probatur, ubi infra de variis divortii causis agitur.

Generatim quoque notandum, quod circa divortium conjuges æquali jure gaudeant, quia in iis quæ ad fidelitatem conjugalem pertinent, pares sunt, ut patet ex 1. Cor. cap. 7.

Quænam sunt causæ, ob quas divortium fieri potest?

Divortii causæ variæ :

R. Sunt multæ, quæ ad tria capita reduci possunt, scilicet : 1° adulterium ; 2° grave periculum spirituale vel corporale ; 3° mutuum consensum conjugum. De hisce agemus tribus distinctis quæstionibus : quibus subjiciemus alias quasdam huc spectantes, ut de modo quo ad divortium procedendum est, de divortio et separatione conjugum juxta legem civilem, etc.

Quæstio 1ª. *Proba adulterium conjugis esse alteri justam causam divortium faciendi.*

1ª Causa; adulterium.

R. Prob. 1. ex verbis Christi, Matth. cap. 19. ℣. 9 : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem*

etc. : quibus evidenter constat ob adulterium dimitti posse. Jam vero probavimus, id non posse intelligi de separatione quoad vinculum ; restat ergo, ut de separatione quoad thorum et habitationem intelligatur.

Prob. 2. ex constanti Ecclesiæ praxi et doctrina, ut patet ex can. *Præcepit* 19. c. 32. qu. 5, aliisque præsertim tit. de divortiis lib. 4 Decret. relatis.

Confirmatur jure naturali : hoc enim dictat, fidem illi servandam non esse, qui fidem fregerit, neque conjugem censeri se obligasse ad illi cohabitandum qui tantam injuriam sibi intulerit, et matrimonii sanctitatem tam fœde violaverit.

Communius quoque docent theologi, contra paucos, sodomiam et bestialitatem, similem præbere rationem divortii, ac adulterium, cum sic etiam turpius abalienetur corpus conjugi acquisitum. Simplex autem mollities non est ratio sufficiens ad faciendum divortium.

Ut divortium ob adulterium institui possit, sufficit, quod semel fuerit admissum, ut advertit S. Thom. quæst. 62. art. 1. ad 3. Requiritur autem, ut de eo moraliter certo constet : non sufficiunt amplexus, oscula, tactus : sufficit vero, quod simul inventi fuerint in eodem lecto ; conf. S. Alph. de Lig. n. 961.

Requiritur etiam, ut crimen sit formale, utque compars non amiserit jus illud vindicandi : hinc quidam excipiuntur casus, in quibus propter adulterium non licet recedere a conjuge.

Quandonam ob adulterium non licet divortium facere?

R. S. Thomas, supplem. qu. 62. art. 1. enumerat septem casus : exceptis quibusdam casibus ;

1°. Si uxor fraudulenter fuerit cognita ab alio sub mariti specie ; vel contra vir putans accedere ad suam, accesserit ad aliam, sicut contigit Jacob respectu Liæ.

2°. Si uxor fuerit vi oppressa. Si ex gravi metu consenserit uxor, culpa non vacat ; stricto jure itaque maritus inire posset divortium : sed tunc sæpius suadenda esset condonatio, ne afflictæ afflictio addatur.

3°. Quando uxor, probabiliter credens virum mortuum, alteri nupsit ; vel e contra.

4°. Si, ut dicit S. Thomas, matrimonio in infidelitate utriusque contracto, vir dederit uxori libellum repudii

et uxor alteri nupserit : tunc enim, si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere.

Ratio omnium est, quod in his casibus non habeatur culpa formalis, adeoque infligi non possit pœna, præsertim adeo gravis, ac est privatio cohabitationis et debiti conjugalis. In ultimo casu præterea fuit vir causa adulterii uxoris : atqui excipitur

5.° Si vir fuerit uxori causa adulterii, aut uxor viro, inducendo, suadendo, consentiendo. Ratio quia qui causa est injuriæ sibi illatæ, amittit jus illam puniendi, cum sibi eam imputare debeat.

Non tamen sufficit quod fuerit causa remota, v. g. uxorem male tractando, expellendo etc.

6.° Quando compars etiam adulterata est, quia paria crimina compensatione mutua delentur, ut habetur cap. *Tua fraternitas*, de adulteriis lib. 5. Decret. tit. 16. Quod extendunt passim auctores ad casus, ubi unus semel, alter pluries, aut unus publice, alter occulte peccavit. Idem videtur dicendum, si unus sodomiam, alter adulterium patravit.

Si unus fuit emendatus et alter in adulterio perseverat, Pontius cum aliis dicit, divortium fieri non posse, quia emendatio unius injuriam alteri factam non extinguit. Sanchez vero cum aliis dicit, quod emendatus possit discedere, si alter post correptionem non resipiscat : quia emendatus per correptionem implicite obtulit reconciliationem, quam alter tenebatur acceptare; jam vero post reconciliationem, si unus denuo peccet, alter potest recedere. In praxi attendendum est ad circumstantias facti particulares.

7.° Quando pars læsa injuriam condonavit, sicque facta est reconciliatio : injuria enim condonata non potest amplius puniri.

Condonatio autem fieri potest vel *expresse*, ut si pars innocens verbis aut litteris injuriam remittat; vel *tacitè*, veluti si pars innocens post notum adulterium debitum petat aut libere reddat, aliave præstet, ex quibus colligi potest, quod injuriam condonet. Si tamen conjux innocens per hæc vere animum non habeat remittendi, in conscientia semper recedere potest, quamvis in foro exteriori divortium ei negetur : ita S. Alph. de Lig. ex

Sanchez et aliis. Si post reconciliationem pars innocens etiam adulteretur, certum est, quod hæc stricto jure possit dimitti, cum injuria non compensetur per priorem alterius condonatam. Æquum tamen est, quia ante pepercit alteri, ut ei nunc quoque resipiscenti parcatur.

An una pars aliquando est obligata ad alteram delinquentem dimittendum per divortium?

An et quando conjux teneatur adulterantem dimittere.

R. 1. Per se, et ratione solius adulterii, non datur obligatio; quia dimissio adulterantis est quidem a Domino permissa, non vero præcepta. Ita D. Thomas, Supplem. quæst 62. art. 2. post S. Augustinum citatum in can. *Idololat.* 27. qu. 1. Ratio, quia divortium introductum est in favorem innocentis, unde non potest in ejus pœnam verti.

R. 2. Per accidens potest vir teneri ad dimittendam uxorem adulteram, ratione correptionis fraternæ, aut vitandi scandali, alteriusve gravis mali.

Unde uxorem dimittere tenetur, si per dimissionem, et non aliter, videatur emendanda; item si eam retinendo censeretur peccatis ipsius consentire, legitimæ proli aut propriæ famæ grave nocumentum inferret. His quidem casibus conveniunt verba Prov. cap. 18. ℣. 22 : *Qui autem tenet adulteram, stultus est et impius.*

Notandum tamen, quod etiam in his casibus non teneretur ad dimittendam uxorem, si id fieri non posset sine magno detrimento proprio, aut prolium, familiæ, etc.; quia charitas non obligat ad vitandum scandalum aliorum, aut ad correptionem fraternam, cum tanto incommodo; puta si ex dimissione incideret vir in paupertatem, aut subiret periculum propriæ incontinentiæ, etc.

Mulier raro tenetur propter adulterium viri se ab eo separare, aut debitum negare; quia vix inde potest timeri scandalum, et rara est mariti adulteri ex secessione uxoris emendatio; potius namque metuendum est, ne deterior fiat; sæpe etiam non posset uxor secedere sine magno suo incommodo.

E contra charitas sæpe suadet, ut pars innocens, quæ posset et vellet divortium instituere propter compartis

adulterium, ab eo abstineat, et injuriam condonet : ut si pars adultera sit pœnitens, vel speretur ad pœnitentiam adducenda, dum ex dimissione in desperationem, aut meretricium lapsura esset, etc.

Pastores et confessarii debent ordinarie dissuadere divortium, propter mala et incommoda maxima, quæ secum trahere solent; ac serio conjugum reconciliationi allaborare tenentur.

Quæstio 2ª. *Quo jure fieri potest divortium, si ex cohabitatione immineat conjugi grave malum corporale aut spirituale ?*

2° Divortii causa, periculum gravis mali,

R. Jure naturali, et jure ecclesiastico : naturaliter enim jus invigilandi propriæ saluti, sive corporali, sive spirituali, prævalet juri compartis ad cohabitationem ; nec censentur conjuges voluisse se obligare ad cohabitandum cum gravi detrimento corporis aut animæ, ex parte alterius imminenti. Inde jus canonicum varias hujusmodi causas divortium ineundi agnoscit cap. *Ex transmissa* et *Litteras*, lib. 2. Decret. tit. 13. etc.

ob compartis sævitiam,

1ª Causa est sævitia compartis : v. g. percussiones frequentes, graves et atroces, aut abortum causantes, mortis attentatio prudenter timenda. Adde etiam verbera immoderata, continua jurgia, convicia, odium implacabile etc. Attendi tamen debent particulares circumstantiæ et qualitates personarum : v.g. si fœmina quæ vexatur, sit nobilis, pudica, morigera, minores molestiæ respectu talis censeri debent nomine sævitiæ.

Nota vero, quod ira seu rixa transiens, percussio etiam gravis, sed ex insolita perturbatione procedens, non est sufficiens divortii causa.

hæresim,

2ª Causa est hæresis, seu apostasia matrimonio superveniens. « Potest autem conjux ab hæretico recedere, ait S. Alph. de Lig. n. 974. etsi hæresis sit occulta ; imo tenetur, si sit in periculo perversionis. » Hic applicatur illud Apostoli ad Tit. cap. 3. ℣. 10 : *Hæreticum hominem post unam et secundam correptionem devita.* Observat porro S. Thom. quæst. 62. art. 1. ad 3. quod propter unum actum hæresis divortium fieri non possit, sed tantum propter consuetudinem vel habitum.

Nota, quod si catholicus scienter contraxerit matrimonium cum parte hæretica, non possit ex eo capite

se ab ea separare ; quia renuntiavit juri divortii. Excipe tamen, nisi pars hæretica conversionem suam promisisset, nec staret promissis ; aut parti catholicæ immineret periculum amittendæ fidei ex cohabitatione cum hæretica.

sollicitationem ad peccandum,

3ª Causa est, si compars frequenter sollicitet ad peccata gravia, ut furta, pollutiones, etc. ; imo aliquando teneretur conjux discedere, si periculum labendi sit grave : pro quo adducitur illud Matth. cap. 18. ℣. 8 : *Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, et projice abs te.*

morbum.

4ª Causa est, si ex cohabitatione, aut carnali copula v.g. cum conjuge infecto morbo contagioso, judicio medicorum immineat grave periculum morbi, aut mortis : tunc enim compars seu a thoro, seu a cohabitatione, vel ab utroque licite se separat, prout casus postulat.

5ª Causa esse potest gravissimum detrimentum in bonis temporalibus subeundum, v. g. ob prodigalitatem viri ; si alia via hoc malum averti non possit.

Quæstio 3ª. *Ob quam causam conjuges possunt mutuo consensu se separare a thoro et habitatione ?*

3º Divortium ex mutuo consensu.

R. Possunt se separare mutuo consensu ad vitam sanctiorem amplectendam. Probatur ex verbis Christi, Matth. cap. 19. ℣. 29 : *Omnis qui reliquerit.... uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.* Non solet tamen talis separatio quoad habitationem permitti, nisi vel ambo religiosam vitam amplectantur, vel vir sacros ordines suscipiat, et uxor in religione profiteatur, aut si vetula sit et non suspecta de incontinentia, in mundo manens votum castitatis emittat ; de quo vide tit. 32. de conversione conjugatorum lib. 3. Decret.

Quæstio 4ª. *Qua auctoritate fieri potest divortium ?*

Qua auctoritate separàri possint.

R. 1. Separatio quoad solum thorum potest fieri ex mutuo consensu, sine interventione auctoritatis publicæ ; præcipue si fiat ad tempus tantum, ut liberius vacent orationi, secundum id quod habetur 1. Cor. cap. 7. ℣. 5.

2. Separatio quoad solum thorum, potest etiam fieri auctoritate privata, ob adulterium compartis, si de eo

certo constet. Ratio est, quod pars adultera amisit jus ad debitum, et separatio thori non est actio publica, quæ indigeat publica auctoritate.

Idem dicendum, quando conjux non tenetur ad reddendum debitum propter periculum contagionis.

3. Divortium quoad habitationem propter adulterium compartis, juxta S. Thomam, fieri non potest nisi judicio Ecclesiæ; quia hæc separatio conjugum est actio publica, pertinens ad externam gubernationem; unde non potest fieri privata auctoritate sine perturbatione et scandalo.

Multi tamen censent, ut ait Billuart, quod maritus, certus de adulterio suæ conjugis, possit sine strepitu et occulte eam deserere, prætextu peregrinationis, mercaturæ etc. Durum enim esset cogere virum, ut publicet conjugis crimen in judicio, cum suo perpetuo dedecore.

4. Ex aliis causis v. g. ob sævitiam, aut hæresim, divortium quoad thorum et habitationem, fieri non potest nisi auctoritate judicis ecclesiastici; nisi sit periculum in mora et per modum fugæ, vel, ut addit S. Alph. de Lig. n. 971 : « Si non possit litigare, aut judicem adire, vel facile sævitiam probare. »

Quæstio 5ª. *An tenetur conjux innocens recipere adulterum emendatum, aut dimissum ex alia causa, ea cessante?*

De reconciliatione conjugũ.

R. 1. Si divortium factum sit propter adulterium, respondet S. Alph. de Lig. n. 965 : « Affirmant Conc. et Busemb... ad hoc teneri ex charitate, si alias ille sit in periculo relabendi. Sed ego minime auderem innocentem ad hoc obstringere sub culpa, cum ex una parte Christus Dominus eum perpetuo liberaverit ab obligatione cohabitandi cum adultero, et ex alia non videtur charitas ad tantum onus obligare, ut conjux recipiat alterum, qui fregit sibi fidem. Unde merito dicunt Salmanticenses, tantum ex honestate et decentia debere innocentem sibi reconciliare emendatum, si commode potest. »

Unde in jure etiam statuitur, cap. *Constitutus* de convers. conjugat. quod post divortium ob adulterium factum per judicem ecclesiasticum, possit innocens, invita comparte, suscipere ordines sacros, aut ingredi religionem.

Pars nocens e contra id non potest sine alterius consensu, quia ab ea semper revocari potest. Excipe nisi innocens jam vitæ statum irrevocabilem assumpserit; aut si post alterius emendationem obstinate negaret reconciliationem : tunc enim censetur velle perpetuo separari, et conjugem ab onere cohabitationis liberare.

2. Si compars dimissa fuerit judicio Ecclesiæ propter hæresim, etiam non tenetur innocens emendatum recipere ; ut patet ex cap. *De illa*, tit. de divortiis : secus vero si sine judicio Ecclesiæ fuerit dimissa.

3. Si divortium factum sit ex alia causa, illa cessante, tenetur conjux conjugem recipere.

Quæstio 6ª. *An uxor in mutatione domicilii debet sequi maritum ?*

Mulier regulariter sequi debet virum.

R. Regulariter affirmative ; quia vir caput est fœminæ et totius familiæ.

Excipiuntur casus quidam. 1° Si maritus intendat continue vagari, nisi hanc vivendi rationem mariti uxor ante matrimonium cognoverit : tunc enim in illam censetur consensisse ; alias sic perpetuo vagari est mulieri nimis grave et parum decens.

2°. Si ex itinere immineret mulieri periculum gravis peccati, mortis etc.

3°. Si maritus sine necessitate vellet migrare in regionem admodum remotam. Probabilius tamen tenetur sequi virum condemnatum ad exilium.

4°. Si inter illos aliter conventum sit. In hoc tamen casu, si gravis necessitas v. g. insalubre cœlum maritum ad alium locum avocaret, teneretur per se uxor sequi.

Circa absentiam conjugum notandum, quod vir, etiam invita muliere, abesse potest ad breve tempus, non mulier sine consensu viri. Ex gravi causa etiam ad longum tempus abesse potest vir ; v. g. si officium, commercium, sanitas id requirat ; tunc vero si, expensis statui proportionatis sine gravi incommodo, uxorem secum ducere posset, et illa requireret, teneretur ei obtemperare.

Quæstio. 7ª. *Quasnam causas divortii admittit hodie jus civile?*

Causæ divortii civilis.

Prænotandum, in Codice civili duplex genus divortii agnosci : unum quo matrimonium civile solutum cen-

setur, ita ut conjugibus liberum fiat ad alias nuptias transire, et proprie *divortium* dicitur; aliud quo, firmo manente civili matrimonio, conjuges separantur quoad cohabitationem, et simul quoad bona temporalia : dicitur *separatio corporis et bonorum*. Vide Cod. art. 227. 306 et 311.

Quoad primum genus, seu divortium legale, illud obtineri potest ex mutuo consensu conjugum, ut patet ex art. 233 sub certis tamen conditionibus et cautionibus a lege præscriptis. Præterea obtineri potest ab uno contra alterum ex determinatis causis, quæ sunt eædem juxta art. 306. ob quas conceditur separatio corporis et bonorum.

Notandum porro, quod illud civile divortium dissolutionem vinculi matrimonialis nequaquam operatur, sed tantum solutionem matrimonii civilis.

Regulariter hoc genus divortii fidelibus interdicendum est, ubi eorum matrimonium in conscientia est validum, sed utile potest esse remedium, ubi matrimonium in conscientia et coram Deo est invalidum.

Quoad separationem corporis et bonorum, hæc ex mutuo consensu obtineri non potest, sed tantum ex causis a jure determinatis. Jam ad quæstionem propositam.

R. Causæ determinatæ a jure sunt : 1° Adulterium uxoris respectu mariti; adulterium mariti respectu uxoris, tantum in casu quo ille concubinam tenuerit in domo conjugali. Art. 229 et 230.

2. Excessus, sævitiæ, injuriæ graves unius respectu alterius. Art. 231.

3. Condemnatio conjugis alterutrius ad pœnam infamantem. Art. 232.

Alias causas separationis legalis et juridicæ conjugum non admittit jus civile. Ita prodigalitas potest esse causa partialis interdictionis, quæ describitur art. 513. Codicis, non autem divortii aut separationis.

N° 57. *De unitate Matrimonii et Polygamia.*

Unitas matrimonii.

Unitas matrimonii, seu *monogamia*, in eo consistit, quod vir unam habeat uxorem, et uxor unum virum; sintque ita duo tantum in carne una.

Monogamiæ opponitur *Polygamia*, sic dicta a πολύς multus, et γάμος nuptiæ, quasi *pluralitas nuptiarum*.

Polygamia autem distingui solet triplex : prima, quæ *successiva* dicitur, qua vir, seu mulier, successive plures habet uxores, vel maritos : huic opponitur *simultanea*, quæ duas reliquas species complectitur. Polygamia triplex :

Secunda species igitur, quæ etiam *polyandria* vocatur, a πολύς et ἀνήρ vir, illa est, qua mulier simul habet plures viros.

Tertia est, qua vir simul habet plures uxores : hæc ordinarie nomine Polygamiæ intelligitur, et dicitur etiam *pluralitas uxorum*. De singulis hic inquiritur, an licitæ sint.

I. *An licita est sub nova lege polygamia successiva?*

R. Affirmative, contra Montanistas et Novatianos, qui secundas nuptias ut illicitas damnabant. successiva est licita ;

Clare probatur ex 1. Cor. cap. 7. ℣. 39 : *Mulier.... si dormierit vir ejus, liberata est : cui vult nubat, etc.*

Probatur etiam ex doctrina et praxi constanti ac perpetua Ecclesiæ, quæ semper viduos ac viduas ad secundas, tertias, aut ulteriores nuptias admisit. Hinc Eugenius III. in decreto ad Armenos in Conc. Florent. : *Declaramus*, inquit, *non solum secundas nuptias, sed etiam tertias et quartas atque ulteriores, si aliquod canonicum impedimentum non obstat, licite contrahi posse.*

Confirmatur ratione : per mortem enim unius conjugis dissolvitur vinculum conjugale : adeoque nihil obest, quominus pars superstes novas nuptias ineat, neque ex lege naturali, neque ex lege divina, aut ecclesiastica.

Nec officit quod aliqui Patres vehementius contra secundas, et præsertim ulteriores nuptias invehantur : plerique enim eas non damnant ut illicitas, sed ut minus perfectas. Ita S. Ambrosius : *Non prohibemus secundas nuptias*, inquit, *sed non probamus sæpe repetitas : non enim expedit quidquid licet.* Ita Synod. Laodicæna can. 1. agnoscit secundas nuptias ut legitimas, et simul indicit pœnam Canonicam eas contrahentibus; propterea quod viderentur aliquem continentiæ defectum præ se ferre.

In aliquibus tamen locis, et præsertim in oriente, ali-

quando prohibitæ fuisse videntur, maxime vero tertiæ aut quartæ nuptiæ; de quo vide Collet n. 212. et Theol. Wirceb. n. 361. et seq. Verum nunquam talis prohibitio generalis in Ecclesia viguit.

Observandum, quod secundæ sive ulteriores nuptiæ inter fideles, æque ac primæ, sunt Sacramenta; nec obstat, ut antea vidimus, quod secundæ nuptiæ mulieris non possint benedici, cum benedictio illa certe non sit de essentia Sacramenti.

II. *An unquam licita fuit polygamia secundi generis, seu polyandria?*

polyandria est jure naturæ prohibita;

R. Negative; quia repugnat primario matrimonii fini, seu procreationi et debitæ educationi prolis. Mulieres enim, quæ pluribus viris commiscentur, sicut meretrices, ut plurimum sunt infœcundæ. Si autem proles nascatur, incertum est cujus sit viri; incertum habet patrem, adeoque statum et cognationem : unde natum est fieri, ut debita ejus educatio negligatur. Deinde virorum pluralitas destrueret pacificam cohabitationem, cum unus vellet alteri prædominari : nec ordo familiæ patitur plura capita in uno corpore.

Hinc est, quod, stante primo matrimonio mulieris, nuptiæ cum secundo viro semper habitæ fuerint illicitæ, et invalidæ, etiam apud infideles et barbaros.

III. *An et quo jure illicita est polygamia tertii generis, seu pluralitas uxorum?*

pluralitas uxorum primitus fuit prohibita jure divino,

R. 1. Jure positivo divino fuit prohibita in primæva Matrimonii institutione.

Hoc inprimis concluditur ex ipso facto creationis unius viri et mulieris : si enim voluisset Deus, ut vir unus pluribus uxoribus jungeretur, *cum unum hominem fecit, multas fecisset mulieres*, ut observat S. Joan. Chrys. hom. 62. alias 63. in Matth. n. 1.

Hanc autem legem unitatis matrimonii clare innuit Adam, ubi a Deo inspiratus ait : *Homo.... adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una :* nam, ut observat Innocentius III. cap. *Gaudemus*, de divortiis : *Non dixit, tres vel plures, sed duo; nec dixit : Adhærebit uxoribus, sed uxori.*

Imo ipse Christus Dominus, ex citatis verbis concludens : *Itaque jam non sunt duo, sed una caro*, aperte

legem unitatis matrimonii docet, ut observat Conc. Trid. Sess. 24; adeoque istis verbis contentam ostendit.

in quo postea dispensatum est.

R. 2. In hac lege postmodum a Deo dispensatum fuisse constat 1° exemplis Abrahami, Jacobi, Davidis, aliorum pietate insignium virorum, qui certe plures uxores non assumpsissent, nisi id licitum esse credidissent.

2. Constat ex lege Mosaïca, ubi frequenter licita supponitur pluralitas uxorum; imo implicite saltem approbatur, ut Deut. cap. 24. ℣. 15. ubi Deus per Moysen præscribit, quomodo vir habens duas uxores et ex utraque filium, substantiam inter eos dividere debeat.

3° Constat ex communi sententia tum Patrum, tum Doctorum Judæorum.

Nec obstat, quod aliquando secunda uxor in Scriptura vocetur concubina, ut v. g. Agar : nam eadem Gen. cap. 16. ℣. 3. dicitur etiam uxor. Secundariæ autem uxores plerumque dicebantur concubinæ, quia admittebantur tantum ad concubitum, non vero ad communitatem bonorum, nec earum filii ad hæreditatem patris.

Quandonam vero præfata dispensatio data fuerit, ignoratur. Communiter creditur datam non fuisse ante diluvium; quia solus Lamech, homicida, id attentasse legitur, qui propterea tamquam adulter habetur a S. Hieronymo; et a Nicolao I. can. *An non*, causa 24. qu. 3.

Plures existimant, paulo post diluvium fuisse concessam, quando ob paucitatem hominum multiplicandus erat populus fidelis, neque ita longæva erat vita hominum, ut ante. Unde loquitur Sara de hac re, tamquam nota et usitata, Gen. cap. 16. ℣. 2. Nam, licet quidam putent, singulos indiguisse speciali revelatione, qua ipsis innotesceret licitum esse plures sibi copulare uxores, probabilius tamen videtur, cæteros satis intellexisse ab unius patriarchæ sanctitate insignis exemplo, cui id revelatum fuerit, idem sibi licitum esse.

Interim quidam cum Estio fundamentum divinæ hujus concessionis desumunt ex Gen. cap. 21. ℣. 12. ubi Dominus dicit Abrahæ : *Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus.* Porro, Sara suadente, duxit Abraham ancillam ejus Agar.

Inter theologos etiam non convenit, an hæc dispensatio generalis fuerit pro omnibus gentibus. Aliqui cum

Estio, Sanchez, Drouin etc. putant solis Hebræis concessam fuisse, quia pro ipsis solis militabat ratio allegata de necessitate multiplicandi populum Dei. Communius vero cum Bellarmino, Sylvio, Billuart, etc. dicunt hanc facultatem ad gentiles fuisse extensam, ne occasionem scandali accepissent a Judæis. Dum enim videbant viros sanctitate præcellentes pluribus uxoribus jungi, merito existimare poterant, idem sibi licere. Hinc Esther conjugio copulata est Assuero, regi gentili, habenti aliam uxorem.

Sed dispensatio a Christo revocata.

R. 3. Sub nova lege polygamia est prohibita jure divino, dispensatione, de qua supra, a Christo Domino revocata, Matth. cap. 19. et primæva institutione redintegrata.

Idem adhuc clarius constat ex verbis Domini, Luc. cap. 16. ℣. 18 : *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur :* ergo a fortiori, qui priore retenta, alteram ducit, mœchatur. Nam, ut ratiocinatur Bellarminus, ideo mœchatur qui alteram ducit, quia prior revera non desinit esse uxor ; atqui quando non est dimissa, a fortiori remanet uxor, et matrimonium cum secunda est merum adulterium.

Tandem evidens fit ex perpetua Traditione et praxi Ecclesiæ. Adeo quidem constans et unanimis est Patrum ac Conciliorum doctrina, ut nullum ex adverso produci possit testimonium ; adeo universalis Christianorum communis consensio et jurisprudentia in hac re, ut nulla gens christiana, nequidem ex hæreticis aut schismaticis, polygamiam non reprobaverit : si vero aliquando principes quidam, priore uxore vivente, alteram ducere tentaverint, nemo nescit quanta vi semper reclamaverint Summi Pontifices.

Solus Lutherus, etsi parum, ut solet, sibi constans, non solum scriptis et verbis hanc doctrinam impugnavit ; sed insuper, adstipulantibus Bucero et Melanchtone, inaudito facinore, permisit sequaci suo Philippo, Hassiæ Landgravio, ut, vivente adhuc uxore, alteram duceret, et duas simul haberet.

Contra illos Conc. Trid. Sess. 24. can. 2. decrevit : *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum ; anathema sit.*

Ergo, quoad Christianos de fide est, lege divina pluralitatem uxorum esse prohibitam.

Quoad infideles vero eam nunc quoque prohibitam esse, colligitur ex constante Ecclesiæ praxi, quæ infideles ad Baptismum non admittit, nisi eam unicam retinere velint uxorem, quam primam duxerant, reliquis dimissis : Christus enim, cui data est omnis potestas in cœlo et in terra, omne conjugium ad primævam institutionem reduxit.

R. 4. An jure naturæ sit prohibita pluralitas uxorum, non ita constat, et diversimode loquuntur auctores. An jure naturæ sit prohibita disputatur.

Communiter admittunt, non esse contra primarium matrimonii finem, seu prolis generationem, et educationem, nec contra præcepta primaria, quibus prohibita intelliguntur, quæ semper et ubique intrinsece mala sunt, nullamque dispensationem admittunt. Ab alia parte satis etiam constat, esse generaliter naturæ matrimonii minus consentaneam, quia nata est impedire secundarium matrimonii finem, seu pacificam cohabitationem.

Hinc S. Thomas qu. 65. art. 1. in corp. dicit. : *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit matrimonii primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, et educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem, etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur ; cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, et etiam quia communicatio plurium in eodem officio causat litem... Tertium autem finem totaliter tollit, eo quod sicut Christus est unus, ita et Ecclesia una.* Infert S. Doctor, pluralitatem uxorum esse contra jus naturæ secundarium, in quo solus Deus dispensare possit. Ipsi consentiunt communiter theologi, quin tamen plerique definiant, an secundum matrimonium, solo spectato jure naturæ, non tantum illicitum esset, sed etiam invalidum.

Non desunt porro graves theologi, qui ex enumeratis incommodis, haud inferri posse putent, pluralitatem uxorum esse jure naturæ vere et universaliter prohibitam. « Multum sæpe difficilius est, ait Liebermann, pacem domesticam servare cum una uxore rixosa, morosa, aut

libidinosa, quam cum duabus bene morigeratis. Deinde an non bona liberorum educatio etiam impeditur per polygamiam successivam ? Et si ex utroque conjugio liberi nascuntur, quanta, quæso, discordiarum seges, non inter liberos tantum, sed et eorum ex matre familias ! Ergo non illico legi naturæ repugnat, quod bono familiarum aut societatis non satis consulit. Alio modo differt malum a bono, alio minus perfectum a perfecto. Quod proprie malum est, a culpa eximi nulla ratione potest : at prudens legislator sæpe quæ minus perfecta sunt, si non approbat, permittit tamen ; et ne graviora exinde incommoda nascantur, cautus providet, donec, mutato populi statu ac conditione, meliora et perfectiora possint in priorum locum substitui. » In hac sententia facilius explicatur, quomodo polygamia olim licita esse potuerit ; in altera sententia explicari nequit, nisi cum S. Thoma admittendo dispensari a Deo posse in præceptis secundariis legis naturæ.

N°. 58. *De impedimentis matrimonii in genere.*

S. Thom. supplem. qu. 50.

Quid hic vocatur impedimentum matrimonii ?

Impedimenta matrimonii

R. Id quod matrimonium contrahendum reddit invalidum, vel illicitum.

Observa, quod impedimenta, de quibus hic agitur, directe ac primario impediant ipsum contractum naturalem matrimonii : indirecte tantum afficiunt Sacramentum, quatenus contractus est de substantia Sacramenti, adeo ut, illo deficiente, Sacramentum subsistere nequeat, nec licite suscipi possit, nisi licitus sit contractus.

Sequitur, quod impedimenta juris naturalis etiam impediant matrimonia infidelium, quæ non habent rationem Sacramenti, sed contractus tantum.

Quomodo dividuntur impedimenta matrimonii ?

varie dividuntur.

R. Dividuntur 1° in impedimenta dirimentia seu irritantia, et impedientia seu prohibentia tantum : hæc divisio liquet ex definitione : de prioribus agetur N. 61. et seq., de posterioribus N. 66. et seq.

2. In impedimenta juris naturæ, et impedimenta juris positivi. Quæ autem dirimant seu impediant jure naturæ; quæ jure positivo, dicetur infra per singula.

3. In absoluta et respectiva. Absolutum dicitur, quo quis impeditur contrahere matrimonium cum quacumque persona : qualia sunt votum, ordo sacer, ligamen etc.; respectivum dicitur, quod matrimonium impedit cum certa quapiam persona, non cum omni : talia sunt cognatio, crimen, raptus etc.

4. In perpetua et temporalia. Perpetua dicuntur quæ de se semper manent, etsi quædam tolli possint dispensatione aut voluntaria mutatione : talia sunt votum, cognatio, cultus disparitas etc. Temporalia dicuntur, quæ de se cum tempore cessant absque dispensatione : qualia sunt tempus clausum, et impubertas.

5. In publica et occulta.

6. In ea quæ matrimonium præcedunt, et ea quæ matrimonio jam contracto superveniunt.

N.° 59. *De potestate Ecclesiæ constituendi impedimenta dirimentia matrimonii.*

Prænotandum circa potestatem constituendi impedimenta matrimonii, præsertim dirimentia, plures viguisse et adhuc vigere perniciosos errores, quos hic breviter recensemus.

Errores varii circa potestatem Ecclesiæ.

Lutherus in lib. de Captiv. Babyl. et alibi docuit, matrimonium non esse Sacramentum, sed contractum mere civilem et politicum; causasque matrimoniales, utpote mere civiles et politicas, ad judices sæculares pertinere. Hinc facultatem statuendi impedimenta dirimentia prorsus ecclesiasticæ potestati denegavit, ipsi tribuens tantum, ut possit promulgare ea quæ ipse Deus in Scriptura sacra, et præsertim Levit. cap. 18 constituit; insuper prætendit, in his dispensari non posse. Istos errores condemnavit Conc. Trid. Sess. 24 can. 1, 3 et 4.

Post Lutherum, sæculo XVII. Marc. Ant. de Dominis, famosus apostata, Spalatensis olim Archiepiscopus, et Launoius, doctor Parisiensis, potestati Ecclesiæ circa matrimonium infesti fuerunt. Posterior, a Spalatensis

sententia vix discedens, in opere *de Regia in Matrimonium potestate* docet :

1° Sacramentum a contractu matrimoniali esse prorsus distinctum. 2° Ecclesiam posse propria auctoritate quædam statuere circa Sacramentum ; non vero circa contractum , nisi ex principum expresso vel tacito consensu. 3° Contractum esse mere civilem , civilis potestatis dispositionibus subjectum : irrito vero contractu , non subsistere Sacramentum , defectu materiæ. Launoii systema vix editum optime refutarunt duo doctores Parisienses , Lhuillier et Gerbais , illudque damnavit Sedes Apostolica , 10 Sept. 1688.

Circa medium sæculi XVIII. doctrinam Launoii fere demortuam suscitarunt quidam jurisperiti , eamque amplexa est turba doctorum schismaticorum in Gallia , et Josephismi, ut aiunt, fautores in Germania, provinciisque Imperatori subjectis; eamdem adoptaverat Synodus Pistoriensis , anno 1786 sub Scipione Ricci celebrata , et a Pio VI per bullam *Auctorem fidei* , anno 1794 damnata. Eisdem principiis innixus Imperator Josephus II jam anno 1783 edictum dederat, quo omnes causas matrimoniales judicibus civilibus reservavit , et quædam etiam impedimenta ab Ecclesia statuta abrogavit.

Falsæ huic doctrinæ et impiæ legislationi fortiter restiterunt Episcopi et clerus Belgii, aliarumque provinciarum , et signanter Archiepiscopus Mechliniensis, Cardinalis Joan. Henr. de Franckenberg. In Gallia vero ex præfatis doctrinis prodiit matrimonialis legislatio anni 1792, quæ matrimonium unice ut civilem actum spectat, nihil attendens ad Ecclesiæ canones seu decreta. His præmissis,

Proba Ecclesiam habere potestatem statuendi impedimenta , quæ matrimonii contractum vere dirimant quoad vinculum.

Potestas Ecclesiæ constituendi impedimenta prob.

R. Prænotandum, quod ipse Christus Dominus , *cui data est omnis potestas in cœlo et in terra,* supremam suam potestatem in matrimonium exercuit, dum, Matth. cap. 19. sublata polygamiæ et libelli repudii licentia , illud ad primævam institutionem revocavit, ejusque unitatem et perpetuitatem stabilivit , adeoque ligaminis impedi-

mentum redintegravit. Insuper, pro fidelibus gratiam annexuit et Sacramentum esse voluit.

Postea S. Paulus exceptionem a generali lege indissolubilitatis declaravit pro casu matrimonii in infidelitate contracti, dum unus infidelis non vult pacifice cohabitare cum altero ad fidem converso.

Cum vero Christus Dominus noluerit exercere directe aliquam potestatem in res mere temporales, nec talem potestatem delegaverit Apostolis, concluditur, ipsum habuisse contractum matrimonialem veluti rem sacram et spiritualem. Talem revera esse insuper constat ex dictis N. 23. Hinc potestas Ecclesiæ statuendi impedimenta matrimonium dirimentia

Probatur 1° ex ratione theologica, fundata in Scriptura sacra. Constat enim tum ex rei natura, tum ex agendi ratione Salvatoris et Apostoli, tum ex ratione Sacramenti, quæ contractui matrimoniali inest, hunc inter res sacras et spirituales annumerandum esse. Atqui Christus Dominus Ecclesiæ suæ tribuit in res sacras omnem potestatem, quæ necessaria aut opportuna esset ad bonum Ecclesiæ regimen, et ad salutem et sanctitatem fidelium promovendum, prout suadent illa verba Salvatoris : *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo : et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo*, Matth. cap. 18. ℣. 18. Talis porro est absque dubio potestas tum judicandi quænam causæ ex jure naturali aut divino matrimonium dirimant ; tum alia statuendi impedimenta matrimonium dirimentia : cum ab una parte ipsa ratio contractus habeat, ut a legitima potestate irritari possit, ab alia vero, bonum commune Ecclesiæ et salus fidelium postulet, ut quibusdam de causis matrimonium irritetur, v. g. causa criminis, aut ordinis sacri, voti solemnis etc. Hoc sane non illi negabunt, qui talem potestatem principibus ideo tribuunt, quod illam bono societatis civilis necessariam putent. Ergo. 1° ex Script. S.

Probatur 2° ex traditione et praxi Ecclesiæ. Antiquissimis enim documentis constat, Ecclesiam ab initio amplissimam potestatem in matrimonia fidelium exercuisse : tum statuendo, *ut sponsi et sponsæ de sententia Episcopi conjugium faciant, quo nuptiæ sint secundum Domi-* 2° ex traditione,

num, et non secundum cupiditatem, prout loquitur S. Ignatius Martyr in Epist. ad Polycarpum cap. 5; tum ritus etiam determinando in earum celebratione adhibendos, ut preces, benedictiones, annuli traditionem etc.; item locum designando, ubi jungerentur, in Ecclesia scilicet inter missarum solemnia, ut constat ex Tertulliano, lib. 2. ad uxor. cap. 8; tum varias itidem prohibitiones edendo, v. g. circa nuptias ministrorum Ecclesiæ, aut fidelium cum infidelibus, de quibus modo Apostolus : *Nolite jugum ducere cum infidelibus;* tum insuper impedimenta quædam dirimentia sanciendo.

Quod jam primis sæculis quædam impedimenta dirimentia statuerat, clare testatur S. Basilius, Epist. 160. ad Diodorum n. 2. ubi defendit nullum esse matrimonium, quod aliquis iniret cum fœmina cujus sororem carnaliter cognovisset, ob impedimentum scilicet affinitatis in primo gradu lineæ transversæ; idque ex Patrum traditione inprimis probat : *Primum,* inquit, *quod in ejusmodi rebus maximum est, morem nostrum objicere possumus, ut vim legis habentem, eo quod nobis a viris sanctis traditæ sint regulæ.* Ita ipse loquitur sæculo IV. Revera hoc impedimentum jam statutum legitur in Conc. Neocæsariensi anni 314.

Eadem ætate Concil. Illiberit. can. 66. statuit : *Si quis privignam suam duxerit uxorem, eo quod sit incestus, placuit nec in fine dandam esse communionem.*

« Similiter S. Gregorius Magnus, sexto sæculo, de variis loquitur impedimentis, maxime de quibusdam consanguinitatis atque affinitatis gradibus, ab Ecclesia constitutis, etiam repugnantibus aliquando principum edictis. Suam quoque hac in materia auctoritatem exercuit idem Pontifex, dum ecclesiasticam legem quoad graduum extensionem, in gratiam neocatholicorum in Anglia relaxavit. »

« Sæculo quoque septimo, in Synodo Quinisexta, vulgo Trullana, anno 692. celebrata, varia matrimonii impedimenta statuta aut confirmata fuerunt, quæ etiamnum apud Græcos obtinent, licet tot jam sæculis hi ab Ecclesia Romana recesserint. » Ita Moser, de impedim. Matrimonii, cap. 21.

Plura documenta vide apud Perrone de Matrimonio christiano T. 2. cap. 1. art. 2. et cap. 2. art. 2. aliosque fusiores theologos.

Probatur 3. Argumento præscriptionis. Etenim quo tempore Lutherus contra Ecclesiam rebellare cœpit, hæc pacifice, nemine reclamante, utebatur ab immemoriali tempore potestate statuendi impedimenta matrimonii, et causæ matrimoniales undique ad eam deferebantur, non ab indoctis tantum et infimæ plebis hominibus, sed a doctis etiam, ab ipsis quoque regibus et imperatoribus. Nullum vero tempus assignari potest, quo Ecclesia illam potestatem sibi arrogasset : ergo dicendum, quod ab initio illam habuerit, atque ab ipso Christo acceperit. 3° argumento præscriptionis,

Prob. 4. ex Conc. Trid. signanter ex can. 4. Sess. 24. ubi doctrinam Ecclesiæ sic definit : *Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse ; anathema sit.* 4° ex Concilio Trident.

Ex hoc canone patet, esse de fide, dictam potestatem Ecclesiæ vere competere.

Obj. 1. cum Luthero ejusque asseclis : Deus, Levit. cap. 18. determinavit, inter quas personas matrimonium contrahi possit vel non possit, atque ita numerum impedimentorum constituit, qui proinde ab Ecclesia neque augeri, neque minui potest. Objectiones refelluntur.

R. Neg. consequentiam. Impedimenta a veteri lege statuta sunt pro Judæis, non pro Christianis, nisi eadem sub nova lege sancita fuerint.

Lege veteri abrogata, potuit Ecclesia, potestate quam a Christo Domino accepit, ut probavimus, eadem statuere, nova addere, in his et illis dispensare etc. Unde merito Conc. Trid. can. 3 : *Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, et dirimere contractum ; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant ; anathema sit.*

Obj. 2. Matrimonium est contractus civilis ; atqui Ecclesia in contractus civiles nullum jus habet ; ergo non potest statuere impedimenta matrimonii dirimentia.

R. Disting. maj. Matrimonium est contractus secundario et accidentaliter civilis, sed primario et essentialiter

contractus naturalis et religiosus, conc.; est contractus mere civilis, nego. Conf. dicta N. 23.

Obj. 3. Ecclesia non potest mutare materiam Sacramenti ab ipso Christo determinatam; atqui id faceret, si contractui matrimoniali novum impedimentum dirimens opponeret.

R. 1. Illa difficultas ad minus æqualiter impetit potestatem principum, adeoque inepte proponitur ab iis qui principibus deferunt potestatem, quam Ecclesiæ abjudicant.

R. 2. Neg. min. Materia enim Sacramenti est contractus validus; illudque verum manet post legem Ecclesiæ irritantem, ut antea : Ecclesia impedit tantum, ne contractus sit validus, ac proinde ne materia existat; eodem fere modo ac ille qui ex aqua facit cerevisiam, non mutat materiam Baptismi, sed facit ut aqua non amplius sit aqua, seu materia apta.

Nota. Ex canone Conc. Trid. 4. Sess. 24. supra intulimus, esse de fide, Ecclesiæ competere potestatem constituendi impedimenta matrimonium dirimentia. Interim cum multi ex iis, qui cum Launoio hanc potestatem Ecclesiæ proprio jure competere negant, catholici videri velint, varia excogitarunt effugia, quibus vim canonum Concilii Tridentini elidere nituntur. Sic dixerunt : 1° Canones illos non esse dogmaticos, sed mere disciplinares, adeoque fidem non attingere; aut 2° nomine Ecclesiæ posse intelligi cætum fidelium, seu principes Christianos, qui sunt de Ecclesia, et insignis illius pars; vel 3° certo canones posse intelligi de potestate, quam Ecclesia a principibus mutuata sit, et exerceat expresso vel tacito eorum consensu. Sequentibus quæstionibus has difficultates solvimus.

Proba canones Conc. Trid. qui Ecclesiæ adscribunt potestatem condendi impedimenta dirimentia, esse dogmaticos.

Canones Tridentini sunt dogmatici, non mere disciplinares,

R. Canones illi vere sunt dogmatici, seu dogma fidei stabiliunt, si in iis statuatur, non tantum quid agendum sed quid credendum ac docendum sit; atqui ita esse

Probatur 1° ex obvio sensu illorum canonum, qui anathema pronuntiant, non in contrahentes injussu Ecclesiæ, sed contra negantes Ecclesiæ potestatem impedimen-

ta condendi, aut aientes, illam in condendis impedimentis errasse.

Probatur 2° ex scopo Concilii in statuendis illis canonibus, quem ipsi Patres ibidem esse declarant, exterminare *schismaticorum hæreses et errores.*

Prob. 3° ex rationibus, quibus mox demonstrabimus, hic agi de potestate originaria Ecclesiæ ab ipso Christo ei tradita : potestas autem a Christo Ecclesiæ tradita fidei est objectum, adeoque canon illam definiens dogmaticus est.

Proba nomine Ecclesiæ hic intelligi non posse cœtum fidelium, aut principes qui sunt in Ecclesia, sed ordinem hierarchicum, seu prælatos Ecclesiæ.

R. Prob. 1° ex eo quod hic agatur de potestate et doctrina Ecclesiæ, ut ex dictis patet. Porro licet aliquando Ecclesia dicatur totus cœtus fidelium, vel aliqua pars illius, ubi tamen agitur de potestate et doctrina Ecclesiæ, semper intelligendum est de iis qui, juxta Christi institutionem, docendi et regendi potestatem in Ecclesia exercent, id est, de prælatis Ecclesiæ.

et nomine Ecclesiæ designant prælatos Ecclesiæ non principes sæculares,

Prob. 2° ex eo, quod can. 9. Concilium vocat *ecclesiasticam*, legem illam, qua inductum est impedimentum Ordinis : atqui ecclesiasticæ non dicuntur leges principum sæcularium, sed principum spiritualium seu ecclesiasticorum.

Prob. 3° ex eo quod can. 7. anathema pronuntiat contra illum, *qui dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet*, etc. Etenim Ecclesiam docentem certo non constituunt principes sæculares, sed prælati Ecclesiæ : ergo et in cæteris canonibus, dum loquitur de potestate et doctrina Ecclesiæ, prælati Ecclesiæ, non principes sæculares, intelligendi sunt.

Proba præfatos Tridentinos canones, non de adventitia ex tacito vel expresso Principum consensu, sed de originaria ac propria Ecclesiæ potestate loqui.

R. Probatur cum illustri jurium ecclesiasticorum in Belgio propugnatore, Cardin. de Franckenberg Archiepiscopo Mechlin. in suo *Judicio doctrinali super doctrina professorum Seminarii Generalis, Lovan. die* 26 *Jul.* 1789.

agunt-que de potestate Ecclesiæ propria, non de adventitia.

1° Ex eo quod unanimi consensu theologi hos canones ita intellexerint ante Launoium, atque deinceps omnes cordati catholici.

2° Si Ecclesia revera fuisset illam potestatem mutuata a principibus hujus sæculi, eam sibi competere judicio dogmatico definire non potuisset; cum similis concessio sit factum mere humanum, non aliquid divinitus revelatum. Imo contingere posset, ut dogmatica illa definitio foret falsa, v. g. sub infidelium dominatione, aut si principes concessam potestatem revocarent.

3° Potestas illa competit Ecclesiæ, quia contractus matrimonialis ex se spiritualis est, ac insuper a Christo elevatus ad dignitatem Sacramenti : unde ab ipso Christo Domino, ut supra vidimus, et postea per Apostolum Paulum, multa circa ipsum statuta ac definita fuerunt. Potestatem autem in res spirituales Ecclesia non habet a principibus temporalibus, sed a Christo Domino.

4° Ex praxi Ecclesiæ, quæ semper hanc potestatem exercuit ut sibi propriam, imo quandoque invitis principibus : ut dum a principibus statuta impedimenta abolevit, aut dum votis principum postulantium in Conc. Trid. ut irritum declararetur matrimonium filiorum familias sine consensu parentum initum, cedere noluit. Unde et ipsi principes catholici semper ad Ecclesiam recurrerunt ad obtinendas dispensationes in impedimentis canonicis. Præterea nullo documento probari potest, principes hujusmodi potestatem unquam Ecclesiæ concessisse.

5° Probatur ex eo quod potestas illa Ecclesiæ omnino necessaria sit, ut dignæ susceptioni Sacramenti Matrimonii prospicere valeat.

6° Denique hanc potestatem originarie Ecclesiæ competere, probatur ex Bulla *Auctorem fidei*, anno 1794 edita a S. Pontifice Pio VI. et ab universa Ecclesia acceptata, in qua contraria sententia uti hæretica damnatur §. 59 : *Doctrina Synodi asserens* « ad supremam civilem potestatem dumtaxat originarie spectare, contractui matrimonii apponere impedimenta ejus generis, quæ ipsum nullum reddunt dicunturque dirimentia. » — *Quod jus originarium præterea dicitur cum jure dispensandi essentialiter connexum ; — subjungens* : « Supposito assensu vel conniventia principum, potuisse Ecclesiam juste constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum matrimonii : » — *Quasi Ecclesia non semper*

potuerit, ac possit in Christianorum matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quæ matrimonium non solum impediant, sed et nullum reddant quoad vinculum, quibus Christiani obstricti teneantur, etiam in terris infidelium; in iisdemque dispensare. — Canonum 3^i. 4^i. 9^i. 12^i. *Sess.* 24. *Concilii Tridentini eversiva, hæretica* declaratur. Unde concludendum, de fide esse, Ecclesiam jure proprio impedimenta dirimentia statuere, seu prædictam potestatem ei originarie competere.

Quibusnam in Ecclesia competit jus statuendi impedimenta dirimentia?

Quinam in Ecclesia possint impedimenta condere.

R. 1° Certum est, hanc potestatem inesse Concilio generali, quod Ecclesiam repræsentat, et summo Pontifici, in quo residet plenitudo auctoritatis Ecclesiasticæ, vi cujus potest leges condere et decreta quæ pertinent ad omnes Ecclesias.

2° Certum adhuc videtur, potuisse olim Concilia particularia constituere impedimenta dirimentia pro aliqua provincia. Revera pleraque ex iis quæ viguerunt in primis sæculis, originem ducunt a Conciliis provincialibus.

Communissime autem tradunt theologi, hodie ad solum Concilium generale, vel ad Summum Pontificem pertinere, impedimenta dirimentia statuere. Cum enim Episcopi et Concilia particularia subjiciantur auctoritati S. Pontificis, eorum jurisdictio, consentientibus omnibus catholicis, ait Benedictus XIV. de Synodo lib. 7. cap. 8. n. 7. ejusdem Summi Pontificis auctoritate et imperio limitari, atque ex legitima causa omnino auferri potest. Porro facta fuit hæc limitatio seu reservatio, nempe ex consuetudine, quam testantur fere omnes auctores.

Cæterum necesse non est, ut semper expressa lege statuatur impedimentum : sufficere potest consuetudo. Id constat 1° ex decisione Alexandri III. cap. *Super eo*, de cognatione spirituali ; 2° ex eo quod reipsa quædam impedimenta induxerit consuetudo, uti agnoscunt plerique canonistæ, et expresse de impedimento disparitatis cultus asserit Benedictus XIV. Constit. *Singulari* §. 10. Bullar. tom. VII. edit. Mechlin.; 3° ex ratione quia cum jura generatim tribuant consuetudini vim in-

ducendi leges, nulla est ratio sufficiens excipiendi impedimenta matrimonii.

An infideles, aut hæretici ligantur impedimentis canonicis?

Impedimentis ab Ecclesia sola constitutis non ligantur infideles;

R. 1. Infideles certo non ligantur, saltem directe, impedimentis sola auctoritate Ecclesiæ constitutis : Ecclesia enim auctoritatem non habet in eos, qui non fuerunt baptizati, secundum hæc verba Apostoli, 1 Cor. cap. 5. ℣. 12: *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Subjiciuntur autem impedimentis, tum juris naturalis, tum juris divini positivi.

Indirecte etiam attingi possunt impedimento ecclesiastico, v. g. si conjungi velint cum fidelibus, qui subjiciuntur impedimentis Ecclesiæ.

ligantur vero hæritici.

R. 2. Quoad hæreticos, certum est eos non eximi ab auctoritate Ecclesiæ, adeoque hujus impedimentis ligari posse; sed quæstio est de voluntate Ecclesiæ, an nempe eos ligare velit.

Quamvis non pauci, præsertim inter Germanos, ut Layman, Schmalzgrueber etc. id negent, quoad hæreticos qui degunt in societate ab Ecclesia prorsus separata, videtur omnino dicendum, eos impedimentis Ecclesiæ subjici.

Probatur præsertim ex praxi et sensu Ecclesiæ Romanæ, « qui nobis innotescit, ait Carrière Comp. n. 139. sive ex indulto, quo a Summis Pontificibus conceditur Episcopis facultas *dispensandi in contractis matrimoniis cum hæreticis conversis, etiam in secundo simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum*, unde deducitur, hæreticos indigere dispensatione; sive ex auctoritate Benedicti XIV, qui illud declarat aut supponit, tum in Constitutione *Ad tuas manus*, directa ad Episcopos Poloniæ, die 7 Augusti 1748; tum in declaratione, data anno 1741, circa matrimonia Hollandiæ; tum demum in epistola ad Card. Eboracensem, die 9 Febr. 1749. in qua pro casu quodam peculiari ita diserte pronuntiat. »

Ita Carrière, qui tamen contrarium dicendum putat, si ageretur de impedimentis, nonnisi post peractam separationem hæreticorum statutis.

Quæ de impedimento clandestinitatis specialiter notanda sunt, dicentur suo loco.

Quænam intelliguntur per causas matrimoniales, quæ, juxta Conc. Trid. Sess. 24. de Matrim. can. 12. spectant ad judices ecclesiasticos?

Quæ sint causæ matrimoniales spectantes ad judices ecclesiasticos.

R. Verbis Benedicti XIV. de Syn. diœc. lib. 9. cap. 9. n. 5 et seq. « Tria sunt causarum matrimonialium genera : 1. Aliquæ versantur circa initi conjugalis fœderis firmitatem ; et hæ, nullo catholicorum contradicente, in solo Ecclesiæ foro sunt pertractandæ...

2. Aliæ sunt causæ excitatæ aut super validitate sponsalium, aut super jure instituendi divortium, quoad thorum et cohabitationem; et istæ pariter, ob illum respectum, quem habent ad Matrimonii Sacramentum, ad solum judicem ecclesiasticum deferuntur : quod deducitur ex Cap. 10. *Ex litteris*, de sponsalibus, et ex cap. *Porro*, de divortiis. Sponsalia quippe prævia sunt ad matrimonium celebrandum obligatio, et per divortium jura relaxantur utrique conjugum ex matrimonio quæsita.

3. Aliæ demum sunt causæ, quæ connexionem quidem habent cum matrimonio, sed res mere politicas et temporales directe atque immediate respiciunt; uti sunt lites, quæ frequenter moventur, super dote, donatione propter nuptias, hæreditaria successione, alimentis, et similibus : et istas ad judices sæculares pertinere, ex communi doctorum sensu, recte docent Bellarminus et Tannerus. »

Probantur pertinere ad judices ecclesiasticos

Causas matrimoniales primi et secundi generis, seu ipsum vinculum conjugale et Sacramentum spectantes, ad judices ecclesiasticos pertinere, patet ex ipsa natura Matrimonii, sive quatenus Sacramentum est, sive quatenus contractus est religiosus, divinæ institutionis et a legibus divinis pendens : Ecclesiæ enim inprimis est judicare de rebus Sacramentalibus, aliisque conscientiam et mores directe concernentibus.

« Idipsum evincitur, ait Perrone n. 256. ex agendi ratione Christi, Apostoli Pauli et perpetua Ecclesiæ praxi : Christus enim causam de repudio ac de divortio judicavit, Matth. cap. 5. et 19. nec eam ad magistratum politicum remisit, prout fecit cum ageretur de hæreditate, Luc. cap. 12. ℣. 14. Sic etiam Apostolus, 1. ad Cor. cap. 7. causam judicavit de conjugio inter fidelem et infidelem. De praxi autem Ecclesiæ

tot sunt documenta, quot Romanorum Pontificum decreta, et canonum sanctiones, quæ quovis sæculo editæ sunt, ad conjugia spectantes. »

Hinc vel ipsi Anglicani et plerique Protestantes Germani, causas hujusmodi ad Ecclesiæ forum pertinere, nobiscum sentiunt. Ita de istis causis loquens in opere suo de *Jure eccles. protest.* tom. 1. lib. 2. § 24. dicit Boehmer : « Protestantes sequuntur jus pontificium; quamvis enim negent Matrimonium esse Sacramentum, existimarunt tamen majores nostri, matrimoniales causas ad casus conscientiæ esse referendas, quorum cum non habeatur ratio in foro sæculari, merito easdem judicio ecclesiastico esse delegandas. »

privative. Imo ex adductis rationibus liquet, *omnes* hujusmodi causas spectare privative ad *solos* ecclesiasticos judices, nequaquam ad judices civiles. Atque hoc sensu accipiendum esse canonem 12^m^ Concilii Tridentini, luculenter docet et demonstrat Pius VI in epistola, quam sub forma Brevis dedit ad Episcopum Motulensem 16. Sept. 1788, quamque edidit integram cl. Moser in suo tractatu de impedimentis Matrimonii. Inter alia hæc habet Pontifex : *Si hæ causæ non alia ratione pertinent ad unum Ecclesiæ judicium, nisi quia contractus matrimonialis est vere et proprie unum ex septem Legis evangelicæ Sacramentis, sicut hæc ratio Sacramenti communis est omnibus causis matrimonialibus, ita omnes hæ causæ spectare unice debent ad judices ecclesiasticos, cum eadem sit ratio in omnibus.*

Idem constat ex constanti Ecclesiæ praxi, quæ semper hujusmodi causas sibi vindicavit; et ex eo quod non simplices fideles modo, sed etiam principes, causas concernentes valorem matrimonii similesque ad Ecclesiæ tribunal semper detulerunt.

Hinc patet, quantum ab Ecclesiæ doctrina et a veritate aliena sit sententia Launoii, cæterorumque Regalistarum, qui causas matrimoniales vel omnes, vel illas saltem *quæ sunt meri facti*, ut aiunt, judicibus laicis subjiciunt; et quam merito S. Pontifex Pius IX nuper damnaverit hanc propositionem professoris Taurinensis Nuytz : *Causæ matrimoniales atque sponsalium ex natura sua ad forum civile pertinent.*

N°. 60. An principi sæculari competat potestas statuendi impedimenta matrimonium dirimentia.

Ex dictis Numero præc. patet, satis constare, et inter catholicos convenire de potestate Ecclesiæ in matrimonia fidelium; minus vero inter illos convenit quoad potestatem principum sæcularium in matrimonia seu fidelium seu infidelium, et signanter quoad potestatem condendi impedimenta matrimonium dirimentia.

Variæ doctorum sententiæ.

Quoad matrimonia fidelium non pauci doctores etiam ex præstantioribus, ut Petrus Soto, Thomas Sanchez, et præsertim plerique ex Gallia et Germania, inter quos Drouin, Tournely, Collet, Gerbais, Pachman etc., Ecclesiæ agnoscentes potestatem condendi impedimenta, eamdem tamen pari ratione Principibus sæcularibus competere contendunt, jure proprio et suæ auctoritati innato, ut loquuntur. Quidam vero ex ipsis putant, Principes ea potestate uti non posse, nisi concurrat auctoritas Ecclesiæ, ne conflictus oriatur inter utramque potestatem civilem et Ecclesiasticam. Plures autem doctores catholici, sive veteres sive recentiores, Principibus denegant omnem hujusmodi potestatem circa matrimonia fidelium.

Quoad matrimonia infidelium, communissima fuit superioribus sæculis inter theologos sententia Principibus adscribens potestatem condendi impedimenta matrimonium dirimentia quoad vinculum et in conscientia. Unde sæculo elapso facultas theologica Lovaniensis in *Judicio doctrinali* anni 1759. circa potestatem principum sæcularium in matrimonium, affirmat : « Extra dubium esse positum penes sæculares principes esse potestatem irritantia impedimenta statuendi respectu matrimoniorum non baptizatorum sibi subditorum. »

Quantum vero absit, ut istud extra dubium positum sit, constabit ex statim dicendis.

Quid certo statuere possunt principes sæculares circa matrimonia subditorum sive fidelium sive infidelium?

Certo valent principum

R. 1°. Cum effectus matrimonii qui *civiles* vocantur, principum sæcularium auctoritati subjiciantur, de his

cipes civiles formas præscribere,

procul dubio statuere possunt, quidquid ad pacem familiarum ipsumque bonum commune reipublicæ procurandum, necessarium est. Ita conditiones præscribere possunt sine quibus matrimonia, etiam Christianorum, in foro civili ut legitima non habeantur, neque effectus civiles consequantur. Olim in Belgio nullæ ejusmodi conditiones præscriptæ erant, sed eo ipso quo matrimonia legitime coram Ecclesia contracta erant, in foro etiam civili omnes effectus obtinebant. Hodiedum vero ad hoc plura a conjugibus præstanda sunt, quæ recensentur in Codice Civili art. 63 ad 76. item art. 144. ad 179. Ibidem quoque art. 203-228 recensentur effectus quos lex agnoscit, et qui ex cæremonia civili coram magistratu a conjugibus peracta provenire censentur. Art. autem 1387 ad 1581 agitur de conventionibus quas conjuges ante matrimonium per actum notarialem stipulari possunt circa bona sua temporalia, et de horum in defectu specialis stipulationis regimine.

2°. Videtur dicendum, quod, bono communi sic exigente, principes cogere possint cives qui matrimonium inire volunt, ut civilis legis præscriptiones adimpleant, quo matrimonia eorum in foro civili legitima censeantur, et civiles effectus matrimonii sortiantur; pœnis etiam plectendo, v. g. civili officio privando illos, qui, neglectis istis præscriptionibus, matrimonialiter cohabitant.

3°. « Principes christiani, ait Moser cap. 25, tamquam Ecclesiæ pii filii, ejusdemque strenui defensores ac vindices, circa Christianorum matrimonia, sicuti circa res sacras cæteras, ea quoque decernere valent, quæ conducere nata sunt ad Ecclesiæ hac in re leges manutenendas, earumque violatores pœnis etiam temporalibus coercendos... Observandum tamen, hanc Principum protectionem Ecclesiæ beneplacito omnino subjacere, eique in omnibus conformem esse oportere... ita ut similis defensio nunquam nec ullo modo, ultra Ecclesiæ, quæ defenditur, voluntatem, extendi possit. »

fideles præscriptas illas formas adimplere

An conjuges possunt ac tenentur ad implere formas seu solemnitates a lege civili apud nos pro matrimoniis præscriptas?

R. ad 1. Affirmative; possunt eas adimplere quia sunt

actus profani qui nihil mali in se continent, et id unice efficiunt ut conjuges apud civilem potestatem ut matrimonio juncti agnoscantur, et eorum matrimonia civiles effectus consequantur. re possunt,

Hinc ad Episcopum Lucionensem, nomine Pii VI respondit Card. de Zelada : *Nihil impedimento esse, quominus fideles, ut civilibus effectibus potiantur, præscriptam a nationali conventu declarationem faciant, illud semper præ oculis habentes, nullum ab illis tunc contrahi matrimonium, sed actum mere civilem exerceri.* Collect. Brevium Pii VI. tom. 1. p. 300.

Monitum autem quod adjicit Cardinalis Zelada jam dederat Benedictus XIV. in litteris ad Missionarios Hollandiæ datis 17 Sept. 1746. his verbis : *Sciant catholici vestræ curæ concrediti, cum civili magistratui matrimonii celebrandi causa se sistunt, actum se mere civilem exercere, quo suum erga leges et instituta principum obsequium ostendunt; cæterum tunc quidem nullum a se contrahi matrimonium.* Vide de Syn. diœc. lib. 6. cap. 7. n. 5. Hodiedum vero specialis obligatio incumbit pastoribus, fideles suæ curæ commissos plenius ea de re instruendi, cum non desint adversarii veritatis, qui etiam scriptis publicis asserere non vereantur, matrimonium coram magistratu contrahi, et contractum coram parocho pro mera cæremonia habendum esse.

R. ad 2. Per se tenentur in conscientia præscriptas civiles formas adimplere, quatenus justis principum sæcularium legibus obedire debent, et bonum proprium, prolium, familiæ et ipsius societatis exigit, ut matrimonia effectus civiles obtineant, et lites ac damna evitentur, quæ alioquin nata sunt sequi. ac per se tenentur.

Additur *per se*, quia per accidens licet civiles formas omittere; si nempe necessitas cogat matrimonium inire, et formæ istæ adimpleri non possint.

In Belgio leges civiles prohibent sub gravi pœna, ne sacerdos matrimonium benedicat priusquam civiles formæ adimpletæ sint, sed simul supponunt casus accidere posse, in quibus id liceat, qui tamen necdum determinati sunt. (Constitutionis belgicæ art. 16.).

An Principes possunt propria auctoritate inducere impedimenta quæ dirimant seu irritent matrimonia fidelium? Principes impedimenta di-

rimentia condere certe non valent quoad matrimonia fidelium.

R. Nequaquam id possunt; sed hæc potestas uni Ecclesiæ est propria.

Prob. 1° ex doctrina Ecclesiæ, quæ luculenter patet ex decretis Conciliorum, et ex declarationibus summorum Pontificum ac Sacrarum Congregationum.

Prob. 1. ex doctrina Ecclesiæ;

I Ex decretis Conciliorum : licet enim Concilia explicite non definiant, jus statuendi impedimenta dirimentia non competere Principibus, ex iis tamen quæ docent, merito infertur. Ita Conc. Lugdunense II. et postea Florentinum statuunt, post mortem conjugis secundas et tertias nuptias valide contrahi posse, *si aliquod impedimentum canonicum non obsistat :* ergo ad illas invalidandas non sufficit impedimentum civile.

Clarius id insinuat Conc. Trid. Sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. ubi declarat, matrimonia clandestina vera esse matrimonia, *quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit :* ergo vera et valida essent matrimonia, si sola civilis potestas ea irrita declararet.

Præterea eadem Sess. can. 12 anathemate damnat eos, qui dixerint, *causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos.* Probavimus autem, præcedenti Numero hoc intelligendum esse de potestate exclusiva Ecclesiæ præcipue circa causas concernentes nexum matrimonialem. Ergo de his causis sola Ecclesia potest judicare; ac consequenter sola potest impedimenta dirimentia decernere. Si enim Principes etiam possent hæc statuere, non posset eis denegari potestas in casibus particularibus judicandi, an impedimentum hujusmodi subsit.

II. Ex declarationibus Summorum Pontificum :

Urbanus VIII circa matrimonium fratris Ludovici XIII, Regis Galliæ, sine hujus consensu initum, declaravit : *Non esse in sua potestate, ut Matrimonium juxta regulas et præscripta Concilii Tridentini contractum, irritum faceret; Galliæ leges nulla vi pollere in Sacramentum, quod a Christo institutore et Ecclesiæ canonibus unice pendet. Qualescumque essent civiles harum legum effectus, persistere, immotumque esse matrimonii vinculum.*

Benedictus XIV. in litteris 9 Febr. 1749 ad Cardinalem Eboracensem declarat, quod impedimentum a principe laico statutum in matrimoniis vim habere non debeat, sed inquirendum sit : *num jure canonico tale*

impedimentum decretum fuerit, aut communi Ecclesiæ catholicæ consuetudine stabilitum. Bullar edit. Mechl. tom. 3. pag. 18.

Pius VI. in Brevi Apost. ad Episcopum Motulensem dato die 16. Sept. 1788. de matrimonio loquens dicit : *Ad solam Ecclesiam... jus omne ac potestas pertinet suam assignandi formam huic contractui, ad sublimiorem Sacramenti dignitatem evecto, ac proinde de matrimoniorum validitate aut invaliditate judicium ferre.*

Pius VII. in Instructione, nuntio Apostolico in Polonia data anno 1808. inter alia dicit : *Matrimonium, cui nullum canonicum impedimentum obstat, verum et ratum proindeque indissolubile esse, quodcumque impedimentum ei potestas civilis, absque jure atque sine consensu et approbatione Ecclesiæ catholicæ ejusque capitis Pontificis Romani, opponat.* Exstat hæc Instructio in opere cui titulus : *Monumenta catholica pro independentia potestatis ecclesiasticæ*, auctore Roskovany.

Omissis aliis, denique Pius IX. in epistola data ad regem Sardiniæ 19 Sept. 1852. sic loquitur : *Non datur igitur aliud conciliationis medium, nisi ut Cæsar servet quæ sunt Cæsaris, et Ecclesiæ relinquat, quæ ad eam pertinent. Potestas civilis statuat tantum de effectibus civilibus, qui ex matrimonio proveniunt; sed relinquat Ecclesiæ illius valorem inter Christianos ordinare.*

III. His Romanorum Pontificum instructionibus et decretis conformes prodierunt plures Sacrarum Congregationum decisiones.

Ita in Rituali Bellicensi legitur responsio Sacræ Pœnitentiariæ data Episcopo Vivariensi 1 Junii 1824 : *Sacra Pœnitentiaria, perpensis expositis, Venerabili in Christo Patri, Episcopo Vivariensi, respondet, primum matrimonium a Petro... contractum in forma Ecclesiæ consueta, absque impedimento canonico, sed tantum cum impedimento civili, validum esse*, etc.

Hinc adeo clara et constans est sententia Sanctæ Sedis in hac quæstione, ut nullus qui Sedi Petri in doctrina fidei et morum cordatam adhæsionem voverit, aliter sentire possit. Ideo, retractata contraria sententia, cui prius adhæserat, hanc quoque in posterioribus editionibus Institutionum theologicarum adoptavit Ill. D. Bouvier,

quem in Compendio de Matrimonio, edito anno 1857, imitatus est erud. D. Carrière.

Productis documentis unum antiquissimum addimus ex tertii sæculi initio, quod nuper prodiit, et legitur in Opere inscripto *Philosophoumena* seu *contra hæreses*, quod nonnulli Origeni, alii S. Hippolyto, primo Episcopo Portuensi, alii aliis attribuunt, sed manifeste est elucubratio alicujus invidi æmulatoris S^ti^ Callixti Romani Pontificis. Auctor ille, quiscumque sit, S. Callixto vitio vertit, quod permitteret honestis fœminis, non servatis legum præscriptionibus, aliquem in maritum sibi adsciscere, quem elegissent, sive servum, sive liberum, seu talis conditionis, cui illæsa propria dignitate, non possent legaliter nubere. Inde enim manifestum fit, hunc Pontificem persuasum habuisse, legum civilium præscriptiones matrimonia Christianorum infirmare non posse.

2° auctoritate S. Thomæ et S. Bonavent.

Prob. 2° auctoritate S. Thomæ : agens enim de impedimento cognationis legalis, supplem. qu. 57. art. 2. postquam advertit S. Doctor, illud a lege civili prius introductum, ab Ecclesia deinde approbatum fuisse, addit : *Et inde est, quod legalis cognatio matrimonium impediat.* Et infra ad 4. subjungit : *Dicendum, quod prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum Matrimonii, nisi interveniret Ecclesiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicit.*

Hoc ipsum docet S. Bonaventura in 4. dist. 42. ubi de eodem impedimento loquens, ait : *Ecclesia tale impedimentum sua constitutione et approbatione fecit esse validum, alioquin non posset impedire.*

Huic doctrinæ, ut ait clariss. Moser, subsequentium sæculorum theologi calculum passim adjecerunt, etiam in Galliis, quamdiu saltem liberum ibidem fuit scriptoribus, ea quæ hac in re sentiebant, publice declarare.

3° rationibus theologicis.

Prob. 3° rationibus theologicis, 1° quidem directe ex natura matrimonii, quatenus est Sacramentum novæ legis. Christus ipsum contractum naturalem ad Sacramenti dignitatem elevavit, ita quidem ut contractus et Sacramentum uno eodemque actu conficiantur, neque ab invicem realiter distinguantur. Conf. N. 26. Atqui Sacramenta, uti res sacræ reliquæ, unice subjiciuntur

potestati Ecclesiæ, non vero Principum; qui proinde nihil circa eorum materiam, aut formam, aut conditiones ad valorem requisitas, præscribere possunt.

Confirmatur ex eo, quod matrimonium, etiamsi tantum spectetur ut contractus naturalis, inter res sacras annumerandum est, ut dictum fuit N. 23. et probatur in sequenti quæstione.

2°. Indirecte ex dogmate, præcedenti numero stabilito, de potestate Ecclesiæ statuendi impedimenta contractum matrimonii dirimentia : implicat enim, quod matrimonium sub eodem respectu subjiciatur duabus potestatibus, quæ ambæ sint supremæ et independentes. Si enim supremæ sint et independentes, intra limites dominii sui una non debet obsequi alteri in iis quæ hæc sola statuerit, sed tantum in iis quæ hæc statuit in proprio suo dominio. Unde Ecclesia posset et deberet validum in conscientia pronuntiare matrimonium cum impedimento civili, ab ipsa non admisso, contractum, quod tamen propter hoc impedimentum supponeretur in conscientia invalidum. Quanta confusio, et conscientiarum perturbatio !

Ex dictis sequitur, omnia impedimenta a sola potestate civili constituta, unice respicere effectus civiles, neque mens legislatoris christiani esse potest, ut ipsum vinculum matrimoniale respiciant, in quod ipse nihil valet.

Hinc cum in Gallia decretum fuisset, invalida fore matrimonia filiorum-familias sine consensu parentum contracta, et clerus Gallicanus conscientiarum turbationes inde orituras objecisset, facile annuit rex Ludovicus XIII, ut invaliditas quoad solos effectus civiles intelligeretur.

Ita etiam hodiedum, non modo certum est, impedimenta civilia non irritare vinculum matrimonii, sed valde probabile est, hanc nunquam fuisse mentem legislatoris. Qua de re sic loquitur erud. D. Carrière in Compendio, edito anno 1857, n. 505 : « Recentioribus temporibus videntur non pauci jurisperiti magis accedere ad eorum sententiam, qui propugnant, non fuisse in mente legislatoris statuere impedimenta vere in foro conscientiæ dirimentia. Isti non propugnant quidem, impedimenta civilia respicere tantum effectus civiles,

sed asserunt, non respicere nisi forum externum, seu non dirimere nisi vinculum legale et civile matrimonii. Illud autem deducunt præsertim ex discussionibus habitis, sive cum de morte civili, sive cum de divortio, sive cum de matrimonio generatim ageretur. Vix ullus fuit ex consiliariis et oratoribus, qui non fuerit professus, legem spectare tantum ad contractum civilem, non curare de contractu naturali et religioso, abstrahere ab omni idea religiosa et obligatione conscientiæ. Hæc omnia passim occurrunt percurrenti has discussiones. »

Idem de lege civili in Statibus Fœderatis Americæ Septentrionalis declarat Ill. Kenrick, de Matrim. cap. 7. n. 82. dicens : « Quas autem a lege civili declarari contigerit nuptias irritas, de effectibus civilibus intelligere oportet ; nam legum latoribus in animo non est, de rebus spiritualibus, vel quæ ad animarum regimen pertinent, aliquid decernere ; cum ex Constitutione totius Reipublicæ *Status* et *Ecclesiæ* discrimen omnino servandum sit, nec quidquam valeat potestas civilis in rebus ecclesiasticis. »

An principes sæculares statuere possunt impedimenta dirimentia pro matrimoniis subditorum infidelium ?

An valeant quoad matrimonia infidelium, incertum est :

R. Affirmant plures theologi, ut modo vidimus, dicuntque, ista matrimonia, cum non sint Sacramenta, esse contractus mere civiles et profanos, adeoque, sicut aliis contractibus, ita et his certas formas et solemnitates a principibus sæcularibus præscribi posse, sine quibus sint irrita et invalida etiam in conscientia.

negantis sententiæ argumenta.

Verumtamen probabilior nobis cum P. Perrone aliisque videtur contraria sententia, denegans principibus omnem potestatem constituendi impedimenta dirimentia quoad vinculum naturale et essentiale matrimonii.

1° ex natura contractus matrimonialis ;

Probatur hæc sententia 1° ex natura contractus matrimonialis, qui essentialiter non est contractus civilis et mere profanus, ut falso supponunt adversarii ; sed essentialiter, et secundum primarios effectus atque obligationes consideratus, dicendus est contractus naturalis, et si placet domesticus, maxime vero moralis ac religiosus ; quoad secundarios vero ac mutabiles effectus atque obligationes tantum, potest esse contractus civilis. Id liquet si consideretur seu in sua origine, seu secundum

naturam vinculi quod inducit, seu secundum finem ipsius proprium.

1° Si consideretur in sua origine, palam fit, esse origine priorem omni societate et omni potestate civili. A Deo institutus est in ipsa creatione hominis, explicite additis legibus unitatis ac indissolubilitatis, adeoque jure naturæ et jure positivo divino ordinatus antequam existeret societas civilis seu politica. Eatenus contractus sacer est, seu religiosus et divinus; domesticus etiam dici potest, quatenus fundamentum seu principium est societatis domesticæ, quæ ipsa præsupponitur societati politicæ: hæc enim ex constitutis modo familiis tandem coalescit.

Fuit itaque antequam erat civilis potestas, est etiamnum, ubi nulla potestas civilis; ergo ubi hæc est, non debet ab illa essentialiter dependere; sed tantum quoad secundarios, separabiles ac mutabiles, civiles nimirum effectus.

2° Si consideretur natura vinculi quod inducit, idem merito concluditur. Vinculum enim istud, individuum illud consortium viri cum muliere perpetuo fœdere sibi juncta, tale est, ut inde pendeat moralitas totius vitæ quam deinceps agere intendunt, firmitas jurium et obligationum inde consequentium, et honestas coram Deo et conscientia actuum huc pertinentium; adeoque ea ratione est matrimonialis contractus eminenter moralis et religiosus, ad moralem et religiosam spectans auctoritatem, non ad auctoritatem mere civilem.

3° Si denique spectetur finis matrimonii proximus, quatenus institutum est in officium naturæ, ad perpetuam generis humani propagationem per legitimam procreationem filiorum ad imaginem Dei creandorum et supernæ beatitudini destinandorum, atque ad eorumdem rectam in cultu divino educationem; res hæc tantæ excellentiæ est, ut limites civilis potestatis prorsus excedat, et regi postulet auctoritate sublimiori et altioris ordinis, religiosa nimirum ac divina.

Adde, ab initio matrimonium a Deo institutum fuisse ut sacrum signum unionis Christi cum Ecclesia, atque eatenus etiam latiori sensu sacramentum semper fuisse, antequam a Christo efficaciam operandi gratiam in nova

lege accepit. Ergo eatenus quoque rebus sacris accensendum est, adeoque a potestate religiosa, non a potestate civili dependet.

2° ex natura potestatis civilis.

Probatur 2° ex natura et fine potestatis civilis. Hæc enim instituta est ad rectam gubernationem reipublicæ in ordine ad felicem ejus statum externum et temporalem procurandum. Porro hic finis non exigit, ut possint imperantes matrimonia subditorum dissolvere quoad vinculum, aut illegitimam coram Deo et in conscientia reddere cohabitationem quorumdam; sed sufficit ut possint eos privare statu et juribus ac effectibus civilibus, atque etiam pœnis animadvertere in delinquentes.

3° ab inconvenienti contrariæ sententiæ.

Probatur 3° ab inconvenienti alterius sententiæ. Si enim haberent principes illam potestatem in matrimonia infidelium, cum ex supra demonstratis constet, eos ista potestate carere quoad matrimonia fidelium, dicendum foret, principum sæcularium potestatem a Christo Domino restrictam fuisse, et partem aliquam potestatis, ex rei natura ipsis competentis, sublatam, et Ecclesiæ traditam. Hoc autem odiosum est, nec sine demonstrativis argumentis admittendum; sed potius dicendum, Religionem Christianam reliquisse integram atque intactam principum auctoritatem, etiam in matrimonia, quæ nunquam se extendit ad vinculum naturale, sed tantum ad nexum et effectus civiles.

Objectiones.

Obj. 1. Auctoritas theologorum, quorum maxima pars agnoscit hanc potestatem Principum in matrimonia infidelium.

R. 1. Multi ex illis theologis eamdem potestatem adscribunt principibus in matrimonia fidelium, in quo certe errant : non mirum itaque si iidem cum aliis multis erraverint in definiendo potestatem principum in matrimonia infidelium.

R. 2. Theologi plerique nitebantur falso principio, nimirum quod matrimonium esset essentialiter contractus civilis, dum essentialiter est tantum contractus naturalis et religiosus.

R. 3. Nunquam defuerunt præstantissimi theologi, qui præfatam potestatem principum denegarent : inter quos Isaac Habert, Barruel in opere *Les vrais principes sur le mariage*, Muzzarelli, aliique citati apud Carrière n. 549

et seq. atque recentius clar. Martin in opere : *De matrimonio ac potestate ipsum dirimendi*, exim. D. Heuser, *De potestate statuendi impedimenta dirimentia*, P. Perrone in opere *De matrimonio Christiano* etc. Multi alii, inter quos eminet Moser, licet ex professo non agant de matrimoniis infidelium, talibus argumentis impugnant potestatem principum in matrimonia fidelium, quibus simul eripiant ipsis potestatem in matrimonia infidelium. Hanc quoque fuisse sententiam S. Thomæ deducunt ex locis supra citatis; licet contrariæ sententiæ patroni illum pro se allegare soleant.

Obj. 2. Principes hac potestate semper, consentientibus omnibus orbis terrarum nationibus, libere usi sunt : atqui ille consensus est veluti resonantia vocis ipsius naturæ in omnibus terræ finibus. Ita Gerbais.

R. 1.° Neg. maj. Gratis enim asseritur, sed nulla ratione probatur, ait D. Heuser, 1° semper et apud omnes populos impedimenta *juris positivi* extitisse; 2° illa impedimenta a civili potestate ortum duxisse, non a potestate religiosa, seu a principibus quatenus civili, non quatenus religiosa auctoritate pollebant inter gentiles; 3° impedimenta illa civilis potestatis attigisse in eorum mente vinculum naturale, non solos civiles effectus.

R. 2° Neg. min. Potuerunt enim principes sæculares, præsertim gentiles, communi errore potestatis suæ limites excedere, sicut in aliis pluribus, ut dum superstitiosas actiones seu ritus populis præscripserunt.

Obj. 3. Auctoritas et praxis Sanctæ Sedis, quæ declaravit, ait D. Perocheau in Theol. ad usum Mission. Sutchuensis, invalida esse matrimonia quæ legibus patriæ irritantibus adversantur, nisi per consuetudinem abrogatæ fuerint illæ leges.

R. cum clar. Martin, nullam hujusmodi declarationem cuiquam innotuisse. Addit P. Perrone, quod talis declaratio, si exstaret, non potuisset latere Muzzarellium sacræ Pœnitentiariæ theologum, qui contrariam sententiam tuetur. « Ego ipse, pergit, doctissimum S. R. E. Cardinalem, qui non ita pridem assessoris munere summa cum laude functus erat S. Inquisitionis supremæ congregationis, hac de re interrogavi, mihique respondit, nullum editum fuisse decretum hujusmodi. Quod si aliqua reso-

lutio peculiaris data est pro speciali aliquo casu, nihil officit, tum quia hactenus data opera hoc super argumento discussio facta non fuerat, et in rebus dubiis consueverunt Romanæ congregationes communiori sententiæ, prout hactenus ista fuit, ob rationum momenta quæ paulo ante recensuimus, adhærere, quin intenderint quidpiam rei veritati detrahere, prout identidem in aliis adhuc implexis quæstionibus sese gesserunt. » Suppositiæ illi declarationi opponimus certum Innocentii III. decretum, cap. *Gaudemus* de divort. ubi valida declarantur matrimonia ante baptismum contracta in secundo gradu consanguinitatis, quin exceptio ponatur pro casu quo lex civilis illa prohibeat.

N.° 61. *De impedimentis impedientibus in generali.*

S. Thom. supplem. quæst. 50. art. 1.

Quæ impedimenta dicuntur tantum impedientia, seu prohibentia?

Impedimentum impediens quid;

R. Ea quæ reddunt matrimonium contrahendum illicitum, sed non invalidum, juxta hunc versum :

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quot sunt impedimenta impedientia?

quot et quæ sint.

R. Sunt hodiedum quatuor hoc versiculo expressa :

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum.

Antiquitus, ultra hæc quatuor, erant alia octo, scilicet impedimentum catechismi, quod oriebatur ex instructione baptizandi, vel ex professione fidei ejus nomine facta, v. g. ubi supplentur solemnitates omissæ, et inducebat quamdam imperfectam cognationem spiritualem; tum septem erant crimina, propter quæ reus a matrimonio contrahendo interdicebatur. Illa, pro aliquali juris veteris notitia, his quatuor versibus comprehensa subjungimus :

Incestus, raptus sponsatæ, mors muliebris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

Notandum, quod status peccati mortalis, ignorantia rudimentorum fidei etc. licet impediant, ne matrimonium

licite contrahatur, inter impedimenta matrimonii non sunt numeranda; tum quia hæc sunt impedimenta communia aliis Sacramentis; tum quia hic agitur de impedimentis matrimonii, non adeo ut est Sacramentum, quam prout est contractus.

N.° 62. *De Ecclesiæ vetito.*

Quid est Ecclesiæ vetitum?

Ecclesiæ vetitum quid :

R. Est prohibitio ineundi matrimonium a superiore ecclesiastico ob justam causam facta.

Si vox illa sumeretur omnino generaliter, comprehenderet omnia impedimenta. Sed hic minus generaliter accipitur pro illis quæ mere prohibent, et quidem jure ecclesiastico tantum, nec specialiter inter impedimenta recensentur; sicut specialiter recensetur tempus clausum, quo alioquin, etiam mere ob Ecclesiæ prohibitionem, nuptiarum vetatur solemnitas.

Porro vetitum Ecclesiæ duplex esse potest : *generale* nimirum, quod toti communitati præscriptum est ob generale motivum; vel *particulare*, quo alicui ob particulare motivum matrimonium prohibetur.

Sic generaliter vetat Ecclesia : 1° ne matrimonium ineatur sine præviis proclamationibus; 2° ne catholici contrahant cum hæreticis; 3° ne matrimonium ineatur ab excommunicato, aut cum excommunicato, saltem vitando, etc. -

causæ communiores

Causæ speciales alicui in particulari prohibendi matrimonium plures esse possunt; communiores vero sunt : 1° Necessitas vitandi scandalum, aut rixas et discordias præveniendi; 2° suspicio alicujus impedimenti, de quo inquirendum sit; 3° tertiæ personæ contra matrimonium intercessio, seu oppositio.

Talis prohibitio de se obligat sub gravi, quando prohibitio fit, ut solet, ex gravi motivo sive justitiæ, sive honestatis etc. ideoque illam transgredientes peccarent graviter, etiamsi crederent, rationem, ob quam facta est, non subsistere; possent quoque a judice ecclesiastico graviter puniri. Imo juxta cap. 2. tit. 16. libri 4. Decret. potest judex conjuges ad separationem adigere etiam per censuras, si eos jungi vetuerit ob impedimenti dirimentis

suspicionem, donec scilicet legitime de valore eorum matrimonii cognoverit.

Notandum, quod ob similes particulares causas matrimonium prohiberi possit, non tantum a S. Pontifice et Episcopo, sed etiam a parocho; quia ipsi committitur cura ut matrimonium debito modo ineatur, ac proinde illi deesse non debet auctoritas ad hoc necessaria.

Observandum vero id, quod statuit Conc. Prov. Mechl. III. tit. 10. cap. 4 : *Impedimento aliquo denuntiato, vel matrimonio desponsorum oppositione aliqua facta, non prius ad ulteriores proclamationes aut matrimonii solemnizationem Parochus procedat, quam re ad Ordinarium, vel vicarium ejus, aut officialem delata, ab eodem intellexerit, quid facere debeat.*

vetandi matrimonium.

Casu igitur, quo tertia persona matrimonio sese opponit, v.g. filia prætendit, sponsum per promissionem aut aliter sibi obligatum esse; parochus examinare debet, an fidem mereatur, et verum dicat; tumque sponsum adhortari, ut ei satisfaciat. Hoc facto, aut si filia ex alia causa desistat, ad ulteriores proclamationes et ad matrimonium procedi potest. Secus vero casus Ordinario seu Officiali exponendus est, ejusque decisioni standum.

An parochus, qui solus novit impedimentum, alia quam confessionis via, nec potest illud probare, tenetur matrimonio obsistere ?

An teneatur matrimonio obsistere parochus qui solus novit impedimentum.

R. 1. Si impedimentum sit partibus notum, videtur affirmandum. Negant equidem nonnulli theologi, quia Sacramenta non sunt deneganda peccatori occulto publice petenti. Plures vero affirmant, quorum sententiam Bened. XIV. de Syn. lib. 6. cap. 7. n. 7. vocat tutiorem et communiorem. Ratio, quia sacerdos hic non est tantum minister Sacramenti, aut benedictionis, sed etiam testis et judex contractus, et ut talis auctoritatem et obligationem habet examinandi an contractus legitime fiat. Unde quamvis parochus non possit denegare assistentiam, præcise quia cognoscit sponsos esse in statu peccati, si peccatum sit occultum, aliud tamen dicendum, quando adest aliquod impedimentum canonicum.

Præterea per parochi resistentiam saltem differetur peccatum; imo sæpe impedietur, vel quia partes desistent, vel quia Episcopus, ex parochi testimonio, aut matrimo-

nium prohibebit, aut dispensationem concedet, si locus sit. Ita Carrière, Comp. n. 287.

2.° Si impedimentum sit partibus ignotum, generatim eadem solutio tenenda. Attamen si in particulari et extraordinario casu, parochus certo sciret nullum bonum effectum ex revelatione sperandum, sed e contra maxima mala, infamiam partium, publicum concubinatum in matrimonio civili et innumera peccata formalia inde merito timenda, videtur aliquando posse dissimulare silentio, quod inutiliter et adeo damnose revelaret. Non tamen facile judicandum, quod revelatio impedimenti et oppositio parochi nullum bonum consequeretur effectum : e contra enim præsumendum, quod revelatio sive nunc, sive postea utilis erit.

N°. 363. *De tempore feriato.*

Quid hic intelligitur per tempus feriatum ?

R. Per tempus *feriatum*, seu *clausum*, intelliguntur duo anni tempora, quibus Ecclesia solemnes nuptias celebrare prohibet, nempe Adventus et Quadragesimæ. Tempus feriatum quid

Ista prohibitio ab antiquo viguit in Ecclesia, a Concilio vero Tridentino renovata fuit, Sess. 24. cap. 10. de ref. matr. his verbis : *Antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari, Sancta Synodus præcipit.*

Utrumque tempus dein sic determinat : *Ab Adventu Domini nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, et a feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive.* Ubi vox *inclusive* non tantum refertur ad Octavam Paschatis, sed etiam ad diem Epiphaniæ, ut notant Sanchez et Pauwels, et observat praxis. Initium vero sumendum est a media nocte Dominicæ primæ Adventus et feriæ quartæ Cinerum, quia dies naturalis inchoatur a media nocte : ita Bonacina aliique, partim contra Sanchez, qui censet Dominicam primam Adventùs incipere a primis vesperis.

Ratio cur Ecclesia illis temporibus solemnitates nuptiarum prohibeat, est, quod tunc fideles orationi et pœnitentiæ intentos esse velit : *Ipsa autem nuptiarum novitas*, ait S. Thomas in 4. Dist. 32. qu. unica, *ad voluptatum curam animos occupat, illosque vana lætitia dissolvit.*

An ipse contractus tempore clauso est prohibitus?

Eo tempore jure communi prohibentur solemnitates,

R. Jure communi prohibentur tantum solemnitates matrimonii, non ipse contractus, ut patet ex citatis verbis Concilii Trid.; tum ex Rituali Romano dicente : *Meminisse debent parochi, solemnitates nuptiarum tempore clauso prohibitas esse, quales sunt : nuptias benedicere, sponsam traducere, nuptialia celebrare convivia; matrimonium autem omni tempore contrahi potest.* Confirmatur ex decisione Sacræ Congregationis, quam allegat Benedictus XIV. Instit. 80. n° 20.

jure particulari, ipse contractus matrimonialis,

Attamen in multis diœcesibus, ex peculiaribus statutis vel consuetudine, etiam ipse contractus censetur interdictus. Id observat praxis omnium diœcesium Belgii, et clare supponit Synodus Provinc. Mechl. I. anni 1570. tit. 3. de spons. et matrim. cap. 7; Synodus Prov. Mechl. II. anni 1574. tit. de sponsalibus, et Synodus Prov. Mechl. III. anni 1607. tit. 10. cap. 8.

Rationem dat Zypæus, *Jus Pontific. novum*, lib. 4. tit. de Matrim. contra interdict. Ecclesiæ n. 4. quod in his partibus semper benedicantur nuptiæ eodem tempore quo contrahuntur; unde cum benedictio nuptiarum inhibeatur, etiam matrimonium reputatum fuit prohibitum.

Idem habet usus generalis in Gallia, ut testatur Carrière n. 921. item in pluribus diœcesibus Germaniæ et Bavariæ, teste Schmalzgrueber n. 34. Eumdem usum viguisse in sua diœcesi Bononiensi, refert Benedictus XIV. Instit. 80. n. 15. qui ibidem n. 14. hac consuetudine locali matrimonium illicitum fieri, tradit.

Imo cum hæc prohibitio sit de re gravi, sub gravi obligat. Minime tamen culpandus foret parochus, qui in extrema necessitate, ubi legitimanda esset proles, nec tempus pateretur petere dispensationem, matrimonio assisteret.

nisi ab Episcopo dispensetur.

In locali hujusmodi usu, inhibente contractum matrimonialem tempore clauso, certe dispensare possunt Episcopi, ut loco cit. docet Benedictus XIV. Obtenta autem dispensatione, solemnitates tamen omittendæ sunt, et diligenter observandum id, quod præscribit Conc. Prov. Mechl. III. tit. 10. cap. 8 : *Si quando ex legitima causa aliqui ad matrimonium tunc contrahendum per Ordinarium admittantur, abstinendum tamen erit a solemnitatibus nuptialium conviviorum, choreis, sponsarum pu-*

blicis traductionibus, et similibus, quæ temporis sanctitati repugnant; a quibus similiter abstinendum erit, etsi matrimonium antea contractum fuerit, sub pœna arbitraria.

Inter solemnitates tunc prohibitas Giribaldi, quem citat Benedictus XIV. ubi supra n. 16. etiam recenset: Benedictionem solemnem, quæ scilicet solemniter intra Missæ Sacrificium in Ecclesia celebratur.

Cum licentia tamen assistendi matrimonio apud nos concessa censetur licentia impertiendi consuetam benedictionem, qualis in Pastorali extra Missam præscribitur.

Nota, quod tempore clauso nequaquam prohibeantur sponsalia, nec proclamationes bannorum, quæ non sunt solemnitates matrimonii, sed præambula: hinc promiscue fieri solent circa finem Adventus et Quadragesimæ.

Neque etiam prohibetur matrimonii consummatio. Conf. S. Alph. de Lig. n. 984. et Bened. XIV. loc. cit. n. 18.

N°. 64. *De sponsalibus, ut impedimento Matrimonii.*

Quomodo sponsalia sunt impedimentum impediens matrimonium?

R. In quantum sponsalia contracta cum una persona obstant, ne matrimonium licitè contrahatur cum quacumque alia persona, priori rationabiliter invita. Sponsalia cum una impediunt matrimonium cum alia;

Impedimentum istud est juris naturæ, cum jus naturæ prohibeat, ne corpus uni promissum sine hujus consensu tradatur alteri. Cum vero agatur de re gravi, grave peccatum injustitiæ committit, qui, stantibus sponsalibus cum una, cum altera persona matrimonium contrahit. Hoc tamen validum est, quia res uni promissa, illicite quidem, sed valide tradi potest alteri. Excipiendi sunt consanguinei personæ desponsatæ in primo gradu, cum quibus matrimonium esset nullum, ob publicam honestatem, de qua N. 80.

Notandum, quod sicut sponsalia, ita quoque simplices promissiones, juramenta et quæcumque aliæ obligationes, quibus aliquis alteri ad matrimonium ineundum obstringitur, matrimonium cum tertio impediunt, seu illicitum reddunt. item simplex promissio.

N°. 65. *De impedimento voti impediente tantum.*

Qualia vota sunt impedimenta impedientia matrimonii?

Quatuor vota impediunt matrimonium.

R. Hæc quatuor : votum simplex castitatis, votum ingrediendi religionem, votum suscipiendi ordines sacros, et votum non nubendi, seu cœlibatus.

Ratio est, quod votum non nubendi directe violatur per contractum matrimonialem, adeoque hunc directe excludit; reliquorum vero adimpletio stare non potest cum matrimonii consummatione, adeoque ista excludunt matrimonium contrahendum saltem modo ordinario. Unde qui sic contraheret, peccaret graviter, siquidem hujusmodi vota obligant sub gravi. Sed quæritur :

An habens votum simplex castitatis, ingrediendi religionem, vel suscipiendi ordines sacros licite contraheret matrimonium cum intentione ante consummationem ingrediendi religionem et sic servandi votum?

nec communiter liceret contrahere cum intentione ingrediendi religionem.

R. Communiter illicite sic contraheret; tum propter periculum mutandi animum et agendi contra votum, quod, spectata communi fragilitate, regulariter timendum est; tum propter injuriam quæ comparti inferretur, si ipsa inscia et sine gravi causa fieret, cum merito se graviter tunc deceptam reputaret, nec voluisset contrahere, si intentionem alterius cognovisset.

Si autem in particulari casu nec periculum violationis voti subesse videatur, nec injuria alteri inferri censeatur, quia v.g. fit ex gravi causa, uti legitimandæ prolis, et præsertim cum alterius consensu, tunc sic licite posset contrahi.

An habens votum simplex castitatis non posset contrahere matrimonium sub conditione in pactum deducta servandi castitatem?

Prorsus illicitum pactum servandi castitatem.

R. Negative : tum quia incertum est an talis conditio non reddat matrimonium invalidum, juxta dicta N. 57; tum quia res est plena periculis transgrediendi votum, causandi rixas et discordias, ut latius explicat Collet tom. 1. de dispens. lib. 2. cap. 1.

Qui ita contraxissent, deberent ad evitanda inde nata pericula, vel, petita prius voti relaxatione, consensum absolute renovare, vel ab invicem discedere; nisi forte

possent convenienter et sine periculo cohabitare ut frater et soror.

Ad quid teneatur ille qui matrimonium contraxit cum voto simplice castitatis, vide N. 46. Ad quid teneatur qui contraxit cum voto castitatis,

Probabilius autem videtur dicendum cum Suarez, contra Sylvium aliosque, quod non teneatur quis, ut votum castitatis plene possit servare, ante consummatum matrimonium religionem ingredi; quia istud medium est nimis arduum et extraordinarium, ad quod vovens non censetur se obligasse. Dein facile obstare potest defectus vocationis.

Ad quid tenetur, qui matrimonium contraxit cum voto ingrediendi religionem?

aut cum voto ingrediendi religionem,

R. Cum maneat ille voto ligatus, tenetur sub gravi religionem ingredi, quamdiu licet. Si hoc videatur nimis arduum, petenda est dispensatio. Quamdiu illam non obtinuit primo bimestri, nec petere nec reddere potest debitum, quia sic redderet voti impletionem impossibilem, nec aliunde primo bimestri tenetur reddere. Semel autem consummato matrimonio, reddere tenetur, et potest petere, quia voti adimpletio nunc facta est impossibilis, nec censetur fecisse votum castitatis, propter quod a petendo prohiberetur.

Si, elapso bimestri, matrimonium nondum fuerit consummatum, adhuc tenetur religionem ingredi de consensu compartis; hac autem invita, probabilius non amplius potest, cum jam teneatur ad reddendum debitum.

Ad quid tenetur, qui matrimonium contraxit cum voto suscipiendi sacros ordines?

aut cum voto suscipiendi ordines sacros,

R. Tenetur ordines suscipere, si possit, ut si uxor velit religionem ingredi; quod si recuset, potest jam uti matrimonio petendo et reddendo debitum, quia supponitur non habere votum castitatis.

Ad quid tenetur, qui matrimonium contraxit cum voto non nubendi?

aut cum voto non nubendi.

R. Cum votum illud factum sit impossibile hic et nunc, eatenus ad nihil tenetur, potestque libere uti matrimonio, nisi vovendo cœlibatum intendisset simul votum castitatis emittere. Juxta Suarez autem non censetur votum castitatis emisisse, nisi expresse et formaliter hoc intenderit, etsi ex affectu castitatis voverit, quia sicut finis aut

motivum legis non cadit sub lege, ita finis aut motivum voventis non cadit sub voto.

Notandum vero quod, dissoluto matrimonio, vota præfata totaliter reviviscant ; unde vovens teneretur ea deinceps observare, nec posset ad secundas nuptias transire : nisi obtinuisset plenam dispensationem aut commutationem voti.

N°. 66. *De impedimentis dirimentibus in generali, et an prohibeant specialiter peccata luxuriæ.*

S. Thom. Supplem. quæst. 50. art. 1.

Quid est impedimentum dirimens matrimonium?

R. Est illud quod matrimonum contrahendum reddit invalidum.

Impedimenta dirimentia

Dicitur *contrahendum*, quia non eo sensu vocatur impedimentum dirimens, quasi dirimeret matrimonium jam valide contractum, sed quia irritat matrimonium cum eo contrahendum, seu potius attentandum.

Quot et quæ sunt impedimenta dirimentia?

R. Communiter numerantur quindecim, quibus plures addunt defectum ætatis, ab aliis sub impotentia comprehensum ; sicque habentur sexdecim, his notissimis versibus expressa :

sexdecim

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas ;
Amens, affinis, si clandestinus, et impos ;
Si mulier sit rapta loco nec reddita tuto,
Impubes ni forte potentia suppleat annos :
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Ex his aliqua semper viguerunt, utpote quæ sunt juris naturæ ; alia successive introducta fuerunt, et jam diu obtinent in Ecclesia ; duo, raptus nempe et clandestinitas, jure novo statuta fuerunt per Concilium Trid. Sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1 et 6.

De singulis impedimentis in particulari agemus sequentibus numeris, non tamen eo ordine quo referuntur in memoratis versiculis, sed ita ut illa sibi subsequantur, quæ propter similem causam matrimonium irritant. Hinc primo dicemus de quatuor quæ irritant ob defectum

consensus, seu quoddam animi vinculum, et sunt: error, conditio, amentia, vis; dein de tribus, quæ dirimunt propter vinculum corporis, quæ sunt: ligamen, impotentia et ætas impubes; tertio de duobus dirimentibus propter vinculum religionis, seu de voto et ordine; postea de dirimentibus propter propinquitatem, quæque sunt: cognatio, affinitas, honestas. Sequuntur quatuor reliqua, quæ causas habent speciales, scilicet: crimen, raptus, clandestinitas et cultus disparitas.

Hoc ordine continentur sequentibus qualibuscumque versiculis:

Haud valide sociare valent connubia tales:
Errans, clam servus, demens, metuensque; ligatus,
Impos et impubes; monachus sive Ordine sanctus;
Cognatusque, affinis, honestus; crimine sordens,
Raptave, clam nubens, aut dispar relligione.

Quosnam obligant impedimenta dirimentia?

quosnam obligent.

R. 1. Impedimenta juris naturalis aut divini obligant omnes homines, etiam infideles: talia sunt error, consanguinitas saltem in primo gradu lineæ rectæ, ligamen, amentia, impotentia.

2. Impedimenta, quæ sunt juris ecclesiastici tantum, obligant omnes et solos baptizatos, etiam hæreticos, juxta dicta N. 59.

An eximat ignorantia aut necessitas.

Obligant vero, non solum eos qui eorum conscii sunt, sed etiam ignorantes etsi invincibiliter: licet enim ignorantia invincibilis excuset a peccato, non tollit tamen rationem irritandi, seu incommoda ob quæ impedimentum fuit statutum.

Neque cessant ob particularem aliquam necessitatem, ut si matrimonium sit necessarium ad evitandam gravem infamiam, vel ad prolem legitimandam. Necessitas enim non potest reddere habiles, quos lex inhabiles declarat ex motivis boni publici, ast vero ratio esse potest concedendi dispensationem.

Attamen censent theologi, per modum epikeiæ aliqua impedimenta dirimentia ad casus quosdam necessitatis non esse extendenda, quia præsumitur Ecclesia tales casus voluisse exceptos. Ita videbimus, impedimentum clandestinitatis, quatenus requirit præsentiam parochi, non obligare in locis ubi recursus ad parochum factus est

impossibilis. Ita quoque censent nonnulli, impedimentum disparitatis cultus non extendendum ad virum v.g. christianum, qui tempestate in insulam remotissimam conjiceretur, ubi nullæ essent fœminæ christianæ; quia, aiunt, non censetur Ecclesia voluisse talem obligare ad perpetuam continentiam.

An peccet ex gravis mali metu contrahens cum impedimento dirimente, vide N. 69. ubi de impedimento vis.

Proba Ecclesiam sapienter decrevisse quædam impedimenta matrimonium dirimentia.

Cur ab Ecclesia quædam constituta sint.

R. Cum clar. Scavini de matrim. disp. 3. cap. 2. qu. 4: « Sapienti sane et paterna erga filios suos sollicitudine mota fuit, dum hæc impedimenta statuit. Ut quid enim hæc constituta habemus? Ut inter pares indivisibilis illa societas ineatur, en impedimentum *conditionis;* ne lædatur illa reverentia, quam sibi mutuo debent propinqui, en *cognatio*, *honestas*, *affinitas;* ad plurima delicta præcavenda, *criminis;* ad matrimonii libertatem curandam, *raptus;* ad legitimitatem tuendam, *clandestinitatis;* ad ejus sanctitatem fovendam *disparitatis cultus* impedimentum habemus: ut tandem amicos nobis extraneos faciamus, eosque multiplicemus, varii adnotantur in prohibitione gradus. »

« Profecto si modum conjugiis imponendum esse vel ipsi protestantes ultro fassi sunt, nullus sanæ mentis id uni Ecclesiæ denegabit, quæ sola proprio et originario jure ea constituendi auctoritate pollet; aut quia privatus unus ideo in sua voluntate ac libidine coarctatur, hanc, in publicum bonum constitutam a matre Ecclesia, disciplinam despicere ullo modo audebit? »

Accedit, quod ob graves causas benigna Mater dispensationem concedere non renuit; imo in dissitis regionibus amplam dispensandi facultatem Episcopis concedere solet.

Hinc patet, quam injuste hæretici et impii disciplinam Ecclesiæ circa impedimenta matrimonii insectentur; et quam merito Concilium Tridentinum eos, qui dixerint *Ecclesiam in iis constituendis errasse*, anathemate percusserit.

An matrimonium foret validum, si quis erronee putans adesse impedimentum dirimens, equidem contraheret?

R. Duplex est sententia : prima negat, et præcipua ratio est, quod voluntas non potest serio et efficaciter ferri in illud, quod impossibile judicat intellectus : unde putant, esse nullum tale matrimonium ob defectum consensus : ita Pontius, Collet, etc.

Erronee putans subesse impedimentum probabilius valide contrahit, modo intendat consentire.

Secunda sententia, quæ videtur probabilior, affirmat cum Sanchez lib. 2. disp. 33. n. 2. Supponitur autem, quod contrahens intendat serio consensum emittere, quantum in se est, ut supponendum est, dum desiderat valide contrahere, etsi putet consensum suum, ob impedimentum, non esse operaturum validum contractum.

Ratio, quia tunc personæ sunt revera habiles ad contrahendum, ut supponitur, atque etiam adest sufficiens consensus. Nec enim obest ratio supra allegata : nam homo ille non judicat impossibile præbere consensum de se sufficientem ad valorem : hoc possibile judicat, et vult. Quid igitur judicat impossibile ? Nimirum, quod consensus ille hic et nunc operetur validum contractum; non propter aliquem defectum ex parte consensus, sed propter causam extrinsecam intervenientem, quod est putativum impedimentum.

Propter eamdem rationem videtur dicendum, quod possit haberi verus et de se sufficiens consensus, etiam in casu ubi impedimentum subsistit et noscitur; ita ut tunc non propter defectum consensus, sed tantum propter impedimentum, sit contractus invalidus.

Attamen frequentius forte contingit, ut ille qui ita mala fide contrahit, sciens aut putans subesse impedimentum irritans, non intendat vere matrimonialem præbere consensum, sed potius decipere compartem et in concubinatu vivere.

An licet contrahere matrimonium cum dubio an subsit aliquod impedimentum dirimens ?

R. 1° Si dubium sit leve, seu infundatum, licet contrahere, spreto seu deposito dubio post congruam inquisitionem.

Licet contrahere cum dubio levi, non cum dubio fundato de impedimento

2° Si dubium sit prudens, seu fundatum et probabile, probabilius non licet, sive sit dubium juris vel facti. Cum enim sub gravi prohibitum sit matrimonium contrahere cum impedimento dirimente, debent contrahentes prudenter posse judicare nullum impedimentum valori

matrimonii obstare. Atqui id prudenter judicare non possunt, si detur ratio prudenter et fundate dubitandi, adeoque probabiliter judicandi subesse impedimentum.

Insuper cum tali dubio contrahens exponit Sacramentum periculo nullitatis, et probabilem infert injuriam comparti, si illa ignoret contrahi cum tali dubio. Præterea ipse subit periculum continuæ anxietatis propter dubium de valore matrimonii perseverans, et periculo se exponit fornicationum, tum scandalorum et damnorum inferendorum, si postea forte de nullitate matrimonii constet.

Igitur si tale detur dubium, abstinendum est a matrimonio, aut petenda dispensatio, si impedimentum sit dispensabile.

Equidem multi censent, quod si dubium non sit facti, sed juris, de subsistentia alicujus impedimenti mere ecclesiastici, an nimirum Ecclesia matrimonium impedire voluerit in tali casu, vel an impedimentum ad illum casum se extendat, tunc Ecclesia, ut loquitur S. Alph. de Lig. n. 901. ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum matrimonii approbare, et omne removere impedimentum; idque pluribus decisionibus Rotæ Romanæ, et declarationibus Urbani VIII. probari, ait.

Alii vero, ut Carrière n. 626. putant, non satis constare de hac mente Ecclesiæ. Unde videtur etiam in illo casu petenda dispensatio super impedimento dubio.

Attamen aliquando ratione urgentis necessitatis et ex gravi causa, v. g. in periculo mortis ad legitimandam prolem, aut dum sine infamia nuptiis supersederi non potest, liceret contrahere matrimonium cum dubio impedimento, et se exponere periculo nulliter conficiendi contractum et Sacramentum.

Dictum est supra, *si dubium sit prudens,* seu fundatum et probabile: unde non sufficit quævis conjectura, aut fama, aut testimonium personæ parum fide dignæ, ad hoc ut quis teneatur a matrimonio abstinere. Ita, quamvis ob negligentiam ordinariam ministrorum protestantium circa Baptismi administrationem, aliqualis habeatur incertitudo, ob quam hæretici conversi solent sub conditione rebaptizari, non tamen hæc sufficit ad prudens

et probabile dubium de subsistentia impedimenti disparitatis cultus, ut propterea teneretur pars catholica, etiam obtenta licentia ineundi matrimonium mixtum, ab eo abstinere.

Ita nec quodvis testimonium sufficit ad prudenter dubitandum, an intersit impedimentum affinitatis, aut consanguinitatis etc. : prudentia enim dictat, sæpe nullam adhibendam esse fidem hujusmodi assertionibus.

Si autem agatur de impedimento ligaminis, prudens reputatur dubium, quamdiu non habetur certitudo de morte conjugis. Conf. N. 70.

An fornicatio aliaque peccata luxuriæ inter personas inter quas est impedimentum dirimens, habent specialem malitiam in confessione exprimendam ?

Quænam impedimenta specialem malitiam addant peccatis luxuriæ ;

R. Cum Sanchez lib. 7. disp. 5. n. 7. sub hac distinctione. Quando impedimentum statutum est ex speciali virtutis motivo, ratione cujus inter illas personas dedecet copula carnalis ; tunc per prohibitionem matrimonii censetur etiam specialiter prohibita fornicatio, cæterique luxuriæ actus, qui adeoque inde contrahunt specialem malitiam, in confessione exprimendam. Si vero impedimentum solummodo statutum sit ex alio motivo v. g. in alicujus criminis pœnam, aut ad aliquod malum præcavendum etc. tunc per prohibitionem matrimonii non prohibetur specialiter fornicatio, quæ adeoque tunc inde non habet specialem malitiam.

Inde inferri possunt sequentia :

1°. Fornicatio aliaque peccata luxuriæ inter personas, inter quas existit impedimentum consanguinitatis, aut affinitatis, habent specialem malitiam incestus.

2°. Commissa inter personas, inter quas datur impedimentum cognationis legalis, habent specialem malitiam reductivam ad incestum.

3°. Commissa inter personas, inter quas est impedimentum cognationis spiritualis, contrahunt inde malitiam cujusdam incestus spiritualis, seu, ut alii loquuntur post S. Thomam, sacrilegii ad modum incestus.

4°. Inter personas, inter quas est impedimentum publicæ honestatis, induunt etiam quamdam malitiam incestus.

5°. Ratione impedimenti disparitatis cultus, juxta Sanchez aliosque, habent ista peccata specialem malitiam contra religionem; quia Ecclesia matrimonium inter fidelem et infidelem irritat, ne hoc cedat in dedecus religionis, eadem vero ratio, aiunt, reperitur in fornicatione inter tales commissa. Idem credo, addit Sanchez, de copula fidelis cum hæretica.

Alii tamen contrarium sentiunt pro utroque casu. Quidquid sit, non raro aderit specialis malitia, tum ex periculo perversionis partis fidelis, tum ex periculo educationis prolis in hæresi aut infidelitate.

6°. Ratione voti, vel ordinis sacri, peccata luxuriæ induunt specialem malitiam sacrilegii. Idem dic de impedimento voti simplicis castitatis impediente tantum.

7°. Ratione ligaminis, peccata luxuriæ contrahunt malitiam adulterii.

8°. Ratione impotentiæ, accedit fornicationis attentationi malitia contra naturam.

Notandum vero, quod non duplex est distincta malitia, ex eo quod est peccatum ab una parte contra naturam, aut contra fidem matrimonii, aut votum etc. et ab alia parte contra legem prohibentem matrimonium et simul omne carnale commercium; quia utrobique est idem prohibitionis motivum.

Ex principio supra posito sequitur jam e contra :

1° Nullam esse specialem malitiam in peccatis luxuriæ inter personas, inter quas existit impedimentum criminis : Ecclesia enim hoc impedimentum solummodo statuit in pœnam delicti, utque auferatur occasio adulteriis et homicidiis committendis; quæ motiva non militant contra peccata luxuriæ.

2° Neque esse specialem malitiam in peccatis commissis inter raptorem et mulierem raptam, si hæc libere consentiat in luxuriam : quia impedimentum inter raptorem et raptam institutum est ad vindicandam plenam libertatem pro statu matrimonii perpetuo requisitam; quæ ratio non attingit fornicationes in casu.

An specialis illa malitia adhuc reperitur in fornicatione, aliisque luxuriæ peccatis, inter personas quibuscum ad contrahendum matrimonium legitime et complete est dispensatum ?

R. sub distinctione. 1.° Si impedimenta sunt talia, ut actus luxuriosos specialiter prohibeant immediate ex se, et non tantum consequenter ad prohibitionem matrimonii, tunc etiam post obtentam et completam dispensationem, imo ipso stante matrimonio, actus luxuriosi extramatrimoniales retinent specialem malitiam. Hujusmodi sunt impedimenta voti castitatis et ordinis sacri. Unde dispensatio in iis obtenta, in ordine ad matrimonium contrahendum et maritalem copulam exercendam, non est extendenda ad copulam fornicariam, quæ specialiter prohibita manet, ratione ipsius voti et sanctitatis Ordinis. an etiam post obtentam dispensationem.

2° Si impedimenta sunt talia, ut actus luxuriosos specialiter quidem prohibeant, sed tantum consequenter ad prohibitionem matrimonii, tunc quidam adhuc tenent, apud Sanchez lib. 7. disp. 67. n. 9. specialem malitiam in ipsis perseverare post obtentam dispensationem. Ratio, quod Ecclesia dispensando quidem intendat tollere prohibitionem suam quoad copulam maritalem, sed non quoad copulam fornicariam aliosque luxuriæ actus, quos omnino detestatur.

Communius vero et probabilius, cum Sanchez, Lugo, Bonacina, etc. docent, in casu post dispensationem completam cessare specialem prohibitionem fornicationis, siquidem, ut supponitur, hæc pendet a prohibitione matrimonii: proinde hac sublata, desinit copula fornicaria habere specialem, præter communem luxuriæ malitiam.

Hoc obtinet in impedimentis consanguinitatis et affinitatis, cognationis spiritualis et legalis, tum publicæ honestatis. Adeoque, juxta hanc sententiam, post dispensationem, fornicatio inter cognatos aut affines, non habet malitiam incestus, sed simplicis fornicationis.

Confirmatur ex eo, quod, si generali lege permitteretur matrimonium inter cognatos v. g. quarti gradus, fornicatio inter illos non haberet specialem malitiam incestus; sicut non reputatur incestuosa fornicatio inter eos, qui quinto gradu distant, postquam Ecclesia sustulit prohibitionem matrimonii inter illos: atqui idem operatur dispensatio in casu particulari, quod legis abrogatio in communi.

N°. 67. *De impedimentis erroris et conditionis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 51. et 52.

Error hic generatim dicitur judicium intellectus, quo quis putat, personam quacum matrimonium contrahit, disparem seu aliam esse quam revera est.

Quid

Porro quadruplex error hic potest distingui, ratione objecti circa quod erratur.

et quotuplex error.

Primus est error personæ seu *circa personam*, quando quis intendit contrahere cum una et actu contrahit cum alia; v. g. intendit contrahere cum Anna, et contrahit cum Catharina. Hic dicitur error *substantialis*, quia personæ contrahentium sunt substantiale objectum contractus matrimonialis.

Si error non est circa ipsam personam, sed tantum circa accidens vocatur *accidentalis*: hic autem varius esse potest. Unde secundus error est *circa fortunam* personæ; ut si sponsus putet sponsam esse divitem, et ipsa est pauper.

Tertius error est *circa qualitatem* personæ; quando v. g. sponsa æstimatur pacifica, et est rixosa.

Quartus est error *circa conditionem servilem* personæ, quando v. g. sponsa putatur libera, et est serva, seu mancipium.

An error circa personam dirimit matrimonium?

Error circa personam dirimit,

R. Affirmative, juxta omnes. Ratio est, quod mutuus consensus ad valorem matrimonii requisitus debeat ferri in personas contrahentes; consensus autem errantis in casu non fertur in personam quacum contrahitur, sed in aliam quæ abest, et non consentit.

jure naturæ;

Dirimit autem jure naturæ, quia mutuus consensus in determinatas personas jure naturæ necessarius est ad contractum matrimonii.

Perinde est sitne error circa personam antecedens, seu dans causam contractui, sive concomitans tantum, seu talis ut, cognito errore, adhuc fuisset initum matrimonium. Perinde etiam est, sive error sit invincibilis, aut vincibilis, etiam crassus et affectatus; sive procedat ab ipso contrahente, sive ab alio qui eum decepit: quia equidem deest semper actualis consensus in personam præsentem.

Si autem error fuerit culpabilis, tenebitur resarcire damna, si quæ alteri parti, bona fide contrahenti, ex nullitate contractus obvenerint.

Ex dictis conclude, conjugium Liæ cum Jacob, etsi hic maritali affectu illam cognoverit, validum non fuisse, nisi ex consensu qui postmodum accessit, ut loquitur S. Thomas.

Hinc etiam infer, magnum esse discrimen inter hunc contractum matrimonii et alios contractus, in quibus persona contrahens non est objectum contractus; adeoque error circa personam per se non irritat contractum.

Similiter magnum discrimen est inter hoc Sacramentum Matrimonii et reliqua, in quibus error circa personam non impedit valorem, quia baptizans v. g. intendit baptizare absolute personam præsentem, quæcumque illa sit.

An error circa fortunam, aut qualitatem personæ, dirimit matrimonium?

non error circa accidens,

R. Per se non dirimit; quia cum hoc errore circa accidentalia consistit consensus in ipsam personam quacum contrahitur, et hic sufficit ad valorem matrimonii.

Confirmatur ex eo, quod sic communiter apprehendunt homines, et ita judicant tribunalia; porro contrahentes regulariter intendunt contrahere secundum communem hanc apprehensionem.

Nisi vero ita esset, frequentissimæ essent causæ nullitatis, et nulla securitas in matrimoniis. Quis adhuc nuptias inire vellet, aut qui parentes filias nuptui traderent, si sub eo prætextu possent dimitti?

Valet autem in casu matrimonium, etsi contrahens fuisset per dolum vel fraudem deceptus, cum fraus illa non inducat errorem circa substantiam. Neque contractum faceret rescindibilem, quia matrimonium ex natura sua est indissolubile; sed injuria alio modo, quantum fieri posset, reparanda foret.

Neque obstat, quod sponsus, si sponsam pauperem, rixosam, aut aliter defectuosam scivisset, matrimonium non contraxisset; quia non debet respici quid fecisset, sed quid fecerit; supponitur autem, quod in personam absolute consenserit.

Dictum est *per se*, quia per accidens error circa fortunam vel qualitatem potest matrimonium dirimere.

In quibus casibus error circa accidens personæ dirimit matrimonium?

R. Assignari solent tres casus, nempe :

nisi contrahens ab eo suspendat consensum,

1° Quando contrahens cum tali errore, consensum suum actualiter aut virtualiter, licet forte interne tantum, suspendit a fortuna vel qualitate illa : tunc enim consensus est conditionatus, et juxta dicta N. 35. matrimonium sub conditione initum, est invalidum, conditione non subsistente.

2° Quando error redundat in substantiam, seu afficit personam ipsam, sub illa qualitate apprehensam.

3° Quando est error circa conditionem servilem.

Quandonam error circa accidens censetur redundare in substantiam seu personam?

aut error redundet in substantiam,

R. Valde laborant auctores in determinanda generali regula ad hoc discernendum. Multi, inter quos Carrière n. 635 et Comp. 143., hæc duo simul requirunt : 1° ut illa sit qualitas individua, qua persona distinguatur a qualibet alia; et 2° ut persona non cognoscatur nisi sub ea qualitate, aut saltem hæc sit præcipua notitia.

Quando hæc duo adsunt, merito sane dicitur error redundare in substantiam ; sed, juxta alios, hæc regula non omnes casus complectitur.

S. Alph. de Lig. n. 1015 et 1016 hanc duplicem tradit regulam : « 1° Quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, puta si quis crederet contrahere cum primogenita regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate erratur in persona, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi....

« 2° Si consensus fertur directe et principaliter in qualitatem, et minus principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secus si consensus principaliter fertur in personam et secundario in qualitatem : v. g. si quis dixerit : *Volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat matrimonium. Secus si dixerit : *Volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam* : tunc enim error redundat in substantiam, quia directe

et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona. »

Itaque S. Alph. de Lig. neque qualitatem omnino singularem requirit, neque ut persona sit unice aut principaliter nota sub hac qualitate.

Sed videtur tunc supponi, quod contrahens, saltem interne et implicite, ab hac conditione suspenderit suum consensum, adeoque videtur posse referri ad casum consensus conditionati, de quo supra.

In praxi igitur multum attendendum est ad circumstantias, animum et dispositiones contrahentium.

Quandonam error circa conditionem dirimit matrimonium? aut sit circa conditionem servilem;

R. Quando persona libera contrahit matrimonium cum persona servituti stricte dictæ subjecta, putans eam esse liberam.

Dicitur 1° *persona libera* : si enim et ipsa serva foret, valeret matrimonium.

Dicitur 2° : *cum persona servituti stricte dictæ subjecta*, seu vere mancipio domini sui, qui plenam habeat facultatem illud aliis vendendi, locandi etc. ut rem suam.

Perinde vero est sive mas sit liber et fœmina serva, seu vicissim.

Dicitur 3° : *putans eam esse liberam ;* quia conditio servilis tantum dirimit matrimonium, quando pars libera servitutem alterius ignorat : hinc valet matrimonium, si persona libera sit servitutis alterius conscia.

Collige per *impedimentum conditionis*, quod secundo loco recenseri solet, intelligendum esse impedimentum erroris personæ liberæ circa conditionem servilem alterius.

Quo jure impedimentum conditionis dirimit matrimonium?

R. Hoc impedimentum dirimit matrimonium ex positiva ordinatione Ecclesiæ, ut patet ex cap. *Ad nostram*, de conjug. servorum lib. 4. Decret. tit. 9. et ex can. *Si quis ingenuus*, causa 29. qu. 2. hoc ultimo casu dirimit solo jure Ecclesiastico.

Non est de jure naturæ, ut pauci existimant; quia hic error est per se tantum circa accidens personæ, et quia servitus non obstat fini essentiali matrimonii, etsi individuæ societati et cohabitationi viri et mulieris multis modis noceat.

Cum servitus sit per totam Europam extincta, non oportet hic plura inquirere.

N°. 68. *De impedimento amentiæ.*

S. Thom. Supplem. quæst. 58. art. 3.

Quid est impedimentum amentiæ?

Dirimit matrimonium amentia

R. Est impedimentum dirimens matrimonium, ob defectum sufficientis usus rationis in alterutro contrahentium.

plena

Unde talis intelligitur amentia, quæ non relinquit sufficientem usum rationis ad intelligendam substantiam contractus matrimonialis. Comprehenduntur autem furiosi, stulti, imbecilles plenæ deliberationis et electionis incapaces. Non autem illi, quorum amentia non est absoluta, sed licet mente debiles, sat rationis habent ad peccandum mortaliter.

jure naturæ,

Patet, hoc impedimentum esse juris naturæ : vide cap. *Dilectus*, lib. IV. Decret. tit. 1.

Perinde est sive amentia sit perpetua, sive temporanea, dummodo contrahatur tempore amentiæ.

Quid si amens contrahat in lucido intervallo?

nisi contrahatur in lucido intervallo.

R. Tunc matrimonium erit validum : passim vero erit illicitum, ut docet S. Thomas loco cit. ; tum ob funestos recurrentis amentiæ effectus, tum ob defectum debitæ prolium educationis, quæ ab hujusmodi conjuge sperari non potest.

Ob justam tamen causam quandoque tale matrimonium licitum esse potest, v. g. ad legitimandam prolem, ad sanctificandam unionem civiliter existentem, ad reparandum honorem puellæ. Facilius interim permitti poterit, si vir amens lucida intervalla habeat, quam si mulier talis sit : ex hujus enim redeunte amentia majora mala proli sive conceptæ sive natæ obvenire possunt. Si ambo ita amentes essent, vix unquam matrimonium posset esse licitum.

Si justa quædam causa taliter amentem ad matrimonium admittendi subesse videatur, parochus nihil agat, inconsulto Episcopo, cujus est dispicere, utrum illa causa prævaleat incommodis ex tali matrimonio sequi natis.

Quid de semi-

Licet illi qui valde debilis ingenii sunt, matrimonium per se valide et licite contrahere possint, sæpe tamen

ab eo avertendi sunt, ob discordias, rei familiaris neglectum, pauperiem et alia mala, quibus exponuntur, et præcipue quia prolis rite educandæ incapaces sunt. amente,

Hac occasione inquirere solent auctores de surdis mutis, an ipsi matrimonium inire possint. aut surdo et muto.

De quo interrogatus Innocentius III. cap. *Cum apud sedem*, de Spons. et matrim. sic respondit : *Videtur quod si talis* (surdus et mutus) *velit contrahere, sibi non possit vel debeat denegari, cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.* Nulla igitur potest esse difficultas, quoad validitatem contractus matrimonialis, si modo constet, eos intelligere substantiam illius, quales hodie multi sunt, in institutionibus surdo-mutorum educati ; de cæteris vero non raro dubitandi locus datur, et generatim ipsis matrimonium dissuadendum est, quia minus idonei sunt ad prolem debite educandam.

N°. 69. *De impedimento vis seu metus.*

Nota. *Vis* et *metus* hic indistincte adhibentur, utpote correlata : vis enim consideratur in inferente metum, metus vero in patiente vim, et dicitur mentis trepidatio instantis mali vel periculi causa.

Quid est impedimentum vis ?

R. Impedimentum dirimens matrimonium contractum ex metu gravi, injuste incusso ad extorquendum consensum matrimonialem. Impedimentum vis

Statuitur hoc impedimentum variis Juris canonici locis, signanter cap. *Significavit*, de eo qui duxit etc. tum cap. *Veniens ad Apost. sed.* cap. *Cum locum* et cap. *Consultationi*, de sponsalib. et matrim.

Ex data definitione, et ex citatis capitulis colligitur, ad inducendum hoc impedimentum requiri tres conditiones : 1° ut metus sit gravis ; 2° ut sit injuste incussus ; 3° ut sit incussus in ordine ad extorquendum consensum matrimonialem.

De illis agetur in tribus sequentibus quæstionibus ; in quarta dicemus, quo jure hoc impedimentum dirimat matrimonium.

Quæstio prima. *Quid requiritur, ut metus censeatur gravis in ordine ad inducendum impedimentum ?*

oritur ex metu gravi,

R. Ut metus censeatur gravis, debet esse talis, ut cadat in constantem virum, seu talis, quo persona, cæteroquin constans, moveretur ad matrimonium contrahendum.

Hinc oportet 1° ut malum quod timetur, sit notabile, et grave in se, aut saltem respective ad personam cui intentatur. Ita in se grave malum reputantur : mors, gravis læsio, carcer diuturnus, exilium, stuprum, amissio status vel magnæ partis bonorum, notabilis infamia etc. Relative gravis reputari poterit, respectu personæ valde honestæ, alicujus culpæ seu defectus revelatio, quod leve malum censeretur respectu alterius minus honestæ.

Requiritur 2° ut malum illud verisimiliter et propinque immineat : pericula enim remota, aut quæ non judicantur verisimiliter eventura, ex se non habent, quo graviter perturbent et mentis libertatem impediant.

Merito jura requirunt metum gravem, quia metus levis non impedit notabiliter libertatem, et alioquin innumera sequerentur incommoda, cum metus levis facile interveniat. Imo licet in aliquo casu malum leve imminens animum tam graviter perturbaret ac si esset notabile, equidem non induceret impedimentum; cum enim vis illata tunc gravis non sit, perturbatio animi censetur voluntaria ipsique timenti imputanda, et *vani timoris justa excusatio non est*, ut habet Regula Juris.

Attamen si metus ille, licet levis ex objecto, ita alicujus perturbaret animum, ut tolleret rationis deliberationem, matrimonium esset nullum, non propter metum, sed ob defectum deliberationis.

Ad dijudicandum metum gravem a levi, attendi debet personarum qualitas, ætas, sexus : sufficit enim, uti dictum fuit, ut malum quod imminet, sit grave relative ad hanc personam. Unde illud quoque, quod dici solet, *metus gravis cadens in constantem virum*, intelligi debet respective, seu habito respectu ad personas ejusdem qualitatis, sexus etc. quæ reputantur constantes. Idem igitur metus potest esse gravis cadens in puellam constantem, qui levis est respectu viri constantis; similiter idem metus potest esse gravis respectu viri parvi ingenii, qui talis non sit respectu alterius.

In dubio autem, an metus gravis sit vel levis, in foro externo judicari solet pro valore matrimonii, quia causa matrimonii est favorabilis.

Metus reverentialis non censetur gravis, nisi accedant graves minæ, verbera, aut preces seu injunctiones instantissimæ, vultu austero factæ, etc. quia tunc dura et gravis potest reputari vexatio.

Quæstio secunda. *Quandonam metus censetur injuste incussus?*

R. Quando vel ipsa metus incussio de se injusta est, vel injusta est ex modo seu ratione incutiendi. injuste incusso

Primum habet locum, si quis puellæ mortem minetur, nisi ipsi nubat; istæ namque minæ de se injustæ sunt, cum sint de pœna indebita.

Secundum obtinet, si privatus quis comminetur carcerem adolescenti, nisi ducat filiam quam vi oppressit; quia licet illa pœna violentæ oppressioni debeatur, comminans tamen privata auctoritate eam injuste inferret. Sed posset juste comminari, se eum judici denuntiaturum, nisi puellam ducat, aut convenienter dotet.

Injustus quoque esset metus, si judex comminatione carceris v. g. absolute cogeret juvenem, ad ducendam puellam, quam seduxit, si ille posset et vellet eam convenienter dotare, quia jura tantum exigunt, ut vel ducat vel dotet.

Jura requirunt, ut metus sit injuste incussus; quia si justus fuerit, nulla fit injuria metum patienti; et quamvis hic et nunc sit minor libertas, hoc sibi imputare debet, ponendo causam, ex qua postea ad contrahendum matrimonium juste compellitur. Ita validum est matrimonium, ad quod metu excommunicationis quis compellitur, cum ea quacum habebat sponsalia.

Hinc quoque intelligitur, non posse irritare metum provenientem ex causa naturali, cum tunc certe nulla fiat contrahenti injuria, ad quam jura maxime hic attendunt. Unde valet matrimonium, si quis concubinam ducat ob imminentem mortem, ob periculum inferni, infamiæ, etc.

Notandum, esse indifferens, an malum quod timetur sit inferendum immediate isti personæ, quacum quis vult contrahere, an vero parentibus ejus, fratribus, sororibus

aut filiis, aliisve, ut addit Sanchez, consanguineis et amicis ipsi intime conjunctis, quorumque malum, non secus quam proprium, timet : tunc enim malum parentibus intentatum in ipsum redundat.

Similiter indifferens est, sive metus alicui personæ incutiatur ab illa, quæ cum ipsa matrimonium vult contrahere, sive a tertia. Hinc si pater puellæ quemdam juvenem injusto metu compellat ad matrimonium cum sua filia, matrimonium erit nullum, licet filia coactionis sit ignara; quia eadem isti juveni fit injuria ejusque libertas æque læditur, ac si metus a filia esset incussus.

Quæstio tertia. *Quandonam metus censetur incussus ad extorquendum consensum matrimonialem ?*

ad extorquendum consensum matrimonialem.

R. Quando eo fine incutitur, ut inducatur persona ad consentiendum in matrimonium.

Hanc conditionem passim requirunt auctores, contra paucos, licet in jure expressa non reperiatur.

Ratio hujus requisiti est, quod metus, ut matrimonium dirimat, se habere debeat per modum causæ injustæ extorsionis consensus; cum ideo hoc impedimentum obtineat, ut malevolis eripiatur facultas sibi per vim conjugem copulandi. Quando autem ex alio fine incutitur, licet ipse metus sit in se injustus, non habetur proprie injusta extorsio consensus, cum metus tunc per accidens se habeat ad illum consensum.

Hinc si puella incidens in manus latronis, matrimonium offerat juveni adventanti, si eam liberet, matrimonium erit validum.

Attamen, juxta Carrière, Compend. n. 144. sufficit, quod metus *æquivalenter* in ordine ad matrimonium censeatur incussus; « quia, ait, licet metum inferens non expresse intendat matrimonium, si tamen a metu non desistat, nisi quia ei proponitur matrimonium cum ipsa vel etiam cum altera persona ineundum, quia nempe tale matrimonium est ipsi quoquo modo utile, dicendum videtur adesse impedimentum : tum quia non desistens a malo inferendo nisi propter matrimonium censetur dicere : *Aut matrimonium ini, aut tale malum experieris ;* tum quia tale matrimonium esset vere fructus injustitiæ, sicque applicatur motivum legis impedimentum statuentis. »

Hinc dicendum esset matrimonium nullum in casu supra posito, si puella ex metu ipsi latroni offerret matrimonium cum ipso aut ejus filio, si velit a malo inferendo desistere; et hoc videtur probabilius. Alii tamen in eo casu matrimonium valere putant.

Quæstio est etiam: An metus juste quidem incussus, sed injuste relatus ad finem extorquendi consensum matrimonialem, sufficiat ad hunc irritandum? Casus dubii.

Casus est, si ancilla juveni homicidæ comminetur eum denuntiare judici, promittat vero desistere, si ille velit ipsam ducere. Item si judex juste damnato comminetur executionem, sed promittat libertatem, si velit ducere talem puellam.

Alii in his casibus matrimonium nullum censent, eo quod mina exequendi illam denuntiationem, vel sententiam, eo ipso fiat injusta, quod illa abutatur quis ad indebitum consensum matrimonialem extorquendum.

Alii vero matrimonium valere putant, quia nulla alteri fit injuria, sed e contra præstatur beneficium, et matrimonium se habet tamquam pretium illius: nec obest quod judex in casu injuriam irroget legi, cum reo equidem favorem præbeat. Conf. S. Alph. de Lig. n. 1051. et Carrière n. 770 et 771. Prælect. maj. de matrimonio.

Communiter etiam dicunt, valere matrimonium, si medicus nollet curare ægrotum, nisi ille contrahat cum sua filia. Excipe tamen, si medicus teneretur ex justitia curare illum infirmum, aut etiamsi ex charitate tantum, v. g. quia nullus alius adesset in casu urgente; vel si medicus fingeret morbum lethalem, cum talis revera non esset: in his enim casibus metus esset injustus; nequaquam vero, si curatio nulla ratione sit debita, et matrimonium tantum proponatur tamquam pretium curationis.

Circa hoc impedimentum vis ulterius notanda sunt sequentia:

1° Subsisteret impedimentum, si pater v. g. metu gravi et injusto cogeret juvenem ad matrimonium cum una ex filiabus suis, dando electionem: ita Sanchez, Daelman, etc. Ratio, quia equidem ille injuste cogitur ad contrahendum matrimonium, et licet aliqua detur Varia notanda.

electio quoad personam, hæc tamen valde restringitur : unde motiva legis irritantis obtinent.

2° Si ille cui metus gravis infertur ad injuste extorquendum consensum, consentiat equidem non ex metu sed omnino voluntarie, v. g. quia matrimonium hoc ipsum exoptabat, erit validum : quia jam non ex metu consentit, sed spontanee.

3° Matrimonium ex metu initum nequit ullo modo per juramentum firmari. Non quidem validum effici potest, cum per juramentum non tollatur impedimentum, neque hac ratione eludi possit lex irritans : et ita declaratur in Jure cap. *Significavit* 2. de eo qui duxit. Sed nec exurgit obligatio matrimonium ratum habendi : non ex justitia, cum juramentum jus nullum conferat ei qui per metum extorsit ; non ex virtute religionis, quia ex communi theologorum doctrina, quando contractus irritatur ex motivo boni publici, juramentum huic adjectum nullam vim habet. Ita Carrière in Compendio n. 145.

4° Notandum, parochi esse, ut ait Steyaert, satagere ut omnis metus injustus, sive gravis sive levis, absit matrimonium contracturis, tum ob infaustos exitus, tum ne postea disputatio accedat, levisne an gravis ille metus fuerit.

Præscribunt Synodus I. Provinc. Mechlin. *de sponsalibus* cap. 2. et Pastorale, ut parochus matrimonium celebraturus interroget sponsos, utrum veniant libera voluntate et a nullo coacti ; notant vero Steyaert et Braunman, sæpe non sufficere illam interrogationem, quæ fit immediate ante matrimonium, eo quod tunc præ confusionis timore non audeant veritatem fateri ; prævie ergo, saltem quando suspicio aliqua metus adest, circa hoc interrogandi sunt, puta dum utraque pars seorsum examinatur de scitu necessariis etc.

5° Notandum etiam, quod Conc. Trid. Sess. 24. cap. 9. de Reform. Matrim. ipso facto excommunicet magistratus ac dominos temporales, *qui quovis modo directe vel indirecte subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant.*

Rarius vero jam, post introducta ab eodem Concilio impedimenta raptus et clandestinitatis, contingit, ut metu gravi coactus quis matrimonium ineat.

QUÆSTIO QUARTA. *Quo jure vis dirimit matrimonium ?*

R. 1. Certum est, quod dirimit jure ecclesiastico. Constat ex variis capitulis in initio hujus numeri citatis, quæ tamen non tam introducunt impedimentum, quam potius jam existens supponunt. Dirimit jure ecclesiastico,

R. 2. Certum quoque est, quod si vis tollat deliberationem et essentialem actus moralis libertatem, dirimit matrimonium jure naturæ, propter defectum consensus, qui tunc non habetur. an jure naturæ disputatur.

Si vero non tollat penitus libertatem, sed minuat tantum, ita ut sufficiens maneat deliberatio, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, duplex datur sententia.

Prima, pro qua citant S. Thom. Suppl. qu. 47. art. 5. quamque tuentur Estius, Pontius, Scotistæ communiter, et cui favet S. Alph. de Lig. n. 1054. dicit, jure naturæ irritare.

Hujus sententiæ præcipua argumenta sunt : 1° Quod matrimonium sit vinculum amoris perpetuum, ideoque requirat consensum maxime liberum et spontaneum ; durum enim nimis esset, ex consensu tanta injuria extorto, ad perpetuum amoris vinculum adstringi.

2° Quia, ut ait S. Thom. loco cit. metus ille repugnat matrimonii perpetuitati : nam jus naturale dictat injuriam illatam esse reparandam, ideoque omnes alii contractus ex tali metu initi sunt rescindibiles ; itaque cum contractus matrimonialis semel valide initus rescindi nequeat, dici debet jure naturæ ab initio esse nullum.

3° « Ratio tertia, inquit S. Alph. de Lig. loco cit. quia si tale matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum, ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod sæpe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret; quæ non sunt naturali rationi consona. »

Secunda vero sententia negat, quam tenent Sanchez, Salmanticenses, Sylvius, Wiggers, Steyaert, Billuart et communiter Thomistæ.

Ratio est, quod illud quod fit ex metu, sit simpliciter voluntarium et liberum, adeoque præstetur consensus de se sufficiens ad valorem omnium aliorum contractuum, ut communius tenent doctores : ergo talis

consensus de se etiam sufficit ad valorem matrimonii, nisi probetur contrarium.

Contrarium vero non probant argumenta allata : talia enim sunt quæ nimis probant; ergo nihil probant. Ita primum tendit ad probandum, irritum esse matrimonium contractum ex metu justo, aut a causa naturali exorto, siquidem metus justus, aut ex causa naturali ortus, sæpe non minus obest et libertati et amori conjugali, quam metus injustus.

Ex secundo vero et tertio argumento sequeretur, similiter irritum esse matrimonium ex gravi dolo aut fraude initum, in quo sæpe non minus irreparabilis committitur injuria, et eadem sequi solent mala. Sive v. g. puella nobilis, dives etc. ex fraude et dolo nebulonis cum eo contrahat, sive ex metu, damnum idem est, et identidem irreparabile.

Itaque observandum, in utroque casu contractum cum omnibus sequelis suis procedere ex libera contrahentis voluntate : supponitur enim semper adesse libertatem sufficientem ad plenam deliberationem. Approbat autem jus naturæ id quod ex libera voluntate procedit, quin ullo modo approbet injustitiam quæ voluntatem contrahentis vexat; sed illam e contra reparandam jubet, quantum reparabilis est.

Ad auctoritatem S. Thomæ quæ opponitur, dicit Sylvius, eum supponere irritationem per Ecclesiam factam, et ea posita, probare convenienter illam esse factam : id enim clare evincunt ejus argumenta; non, quod metus jure naturæ matrimonium irritet.

An peccat qui metu gravi coactus, sciens se valide contrahere non posse, profert verba consensus?

An contrahens ex metu peccet.

R. Non convenit inter theologos.

Alii dicunt, illum peccare mortaliter, sive vere sive ficte consentiat. Ratio, quia in utroque casu habetur simulatio Sacramenti, quod sciens invalide ministrat et suscipit : atqui damnata est hæc propositio : *Urgens metus gravis est justa causa Sacramentorum administrationem simulandi.* Conf. N. 43. de Sacr. in gen.

Hæc ratio maxime valet, quando circumstantiæ non tantum contractum sed Sacramentum perfici insinuant, ut si contrahatur in ecclesia coram parocho benedicente :

in sententia enim quod benedictio sacerdotis sit forma Sacramenti, hæc certe profanatur ; in altera probabiliori sententia saltem adhibentur in vanum cæremoniæ inprimis venerabiles : quod videtur esse gravis deordinatio. Conf. Collet cap. 8. n. 129. et seq., et Carrière n.622.

Alii verò dicunt, illum peccare quidem si ficte consentiat, ratione mendacii quod admittit, sed venialiter tantum, quia alteri non facit injuriam ; nullatenus autem peccare si vere consentiat. Ratio, quia verba quæ profert, in casu non sunt Sacramentalia, seu materia aut forma Sacramenti, neque ex se neque ex mente contrahentis.

Non ex se, quia non efficiunt contractum validum, et solum contractum validum Christus elevavit ad dignitatem Sacramenti. Hic quidem notanda magna differentia inter matrimonium, quod habet rationem contractus et Sacramenti, ac reliqua Sacramenta, quæ habent solam rationem Sacramenti : hæc enim habent materias et formas a Christo ad hoc determinatas ; matrimonii autem materia et forma sunt illa sola quæcumque efficiunt contractum validum, qualiacumque illa sint, sive verba, sive nutus, sive scriptura, sive per ipsos contrahentes, sive per interpretes aut procuratores proferantur.

Neque Sacramentalia sunt ex intentione contrahentis, qui non intendit perficere Sacramentum, sed inire contractum, quem scit esse nullum, adeoque non Sacramentalem, seu non habentem materiam aut formam aptam Sacramento. Licet enim ratio Sacramenti et ratio contractus multo probabilius sint inseparabiles in matrimonio Christiano, ex voluntate Domini, secundum dicta N°. 51 ; sunt tamen ex natura rei vere distinctæ, et potest sic in casu unum sine alio intendi.

In eo autem quod cæremoniæ Ecclesiæ valde venerabiles sine fructu seu sine objecto adhibentur, cum tamen probabilius non constituant Sacramenti formam, videtur per se esse tantum levis deordinatio, quam ipsa urgens necessitas abstergit.

Hæc sententia, quam tenent Sanchez lib. 4. disp. 16. Pontius, Sylvius, Lugo, Kugler, etc. communior videtur et valde probabilis.

Nota, quod sic contrahens ex metu, sciensque matrimonium esse invalidum, ex nullius mali periculo

posset consentire in copulam carnalem, quia esset fornicatio. Si autem, mutato animo, jam non mere coacte sed sponte consentiat in copulam carnalem, affectu conjugali et minime fornicario, eo ipso suppletur defectus consensus et firmatur matrimonium, modo celebratum fuerit in forma Tridentini, ubi lex Tridentina obtinet, et impedimentum metus non fuerit publice notum. Conf. N. 94, ubi de convalidatione matrimonii.

Quid si aliquis, alio insuper impedimento v. g. affinitatis ligatus, ex gravi metu injuste coactus consentiat in matrimonium?

Quid si aliud adsit impedimentum.

R. Qui tenent, illum semper peccare graviter qui ex gravi metu consentit in matrimonium inde invalidum, a fortiori idem dicunt pro casu.

Qui vero sustinent, illum qui ex gravi metu consentit, non peccare, communiter idem sustinent pro casu ubi aliud accedit impedimentum juris ecclesiastici. Ratio, quia leges Ecclesiæ prohibentes non obligant cum tali periculo; adeoque lex impedimenti etiam in casu non obligat quatenus est prohibens, etsi obliget quatenus est irritans. Excipe nisi metus incussus sit in odium religionis vel Ecclesiæ; quo casu mortem potius subire debet quam contrahere.

Si autem esset impedimentum juris naturæ irritans et prohibens matrimonium v. g. inter patrem et filiam, graviter peccaret qui licet ex metu et invalide, serio consentiret, quia daret consensum in rem graviter illicitam. Si ficte tantum consentiret, esset mendacium ratione sui, ut videtur, veniale tantum, sed ratione scandali plerumque mortale. Conf. Sanchez lib. 7. disp. 5.

N°. 70 *De impedimento ligaminis.*

Quid est impedimentum ligaminis?

R. Est impedimentum, quo conjugatus inhabilis est ad novum matrimonium ineundum, durante vinculo prioris.

Impedimentum ligaminis est juris divini.

Hoc impedimentum fundatur in matrimonii unitate, qua pluralitatem tam uxorum quam virorum excludit. Unde, sicut ipsa illa unitas, impedimentum est juris divini; naturalis quidem respectu mulieris, quæ simul

plures vetatur habere viros, et saltem positivi quoad virum, qui simul plures nequit habere uxores. Conf. N. 57.

Cum autem vinculum matrimonii rati et consummati non solvatur nisi morte conjugis, quæritur :

Quomodo constare debet de morte compartis, ut conjux aliud matrimonium contrahere possit ?

R. Ita ut omne prudens dubium de illius vita excludatur.

Ad secundas nuptias ineundum requiritur certitudo moralis de morte prioris conjugis,

Ratio est, quod alias Sacramentum periculo nullitatis, et contrahentes periculo adulterii exponerentur. Unde cap. *Dominus* de secundis nuptiis, dicitur : *Nullus ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.* Et cap. *In præsentia,* de spons. et matrim. decernitur, quod non possunt mulieres ad alias nuptias convolare seu admitti, etiam post diutinam virorum absentiam, *donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Eodem modo loquitur Synodus Mechlin. anni 1609. tit. 9. cap. 10. statuens, ut *ad secundas nuptias convolare desiderans, matrimonio non jungatur, nisi habita prius legitima certitudine de morte prioris conjugis.*

Itaque non sufficit verosimilitudo vel probabilitas de morte conjugis, multo minus dubium negativum vel ignorantia, orta ex eo quod post discessum nullum nuntium miserit; sed requiritur certitudo moralis proprie dicta.

Hic nota, extraneos et ignotos ad matrimonium admitti non posse absque legitimo testimonio libertatis, etiamsi asserant se liberos esse : sola enim eorum assertio sufficientem certitudinem dare non potest.

Quale testimonium sufficere censetur ad dandam certitudinem moralem de morte conjugis ?

ex testimonio legitimo.

R. 1. Sufficit testimonium pastoris parochiæ, aut rectoris hospitalis, in quo conjux obiit. Si mors in aliena diœcesi contigit, ordinarie exigendum est, ut testimonium parochi recognoscatur ab Ordinario loci illius; imo si testimonium sit ex loco valde dissito, etiam approbetur ab Episcopo loci in quo novæ nuptiæ celebrandæ sunt, ut sic fraudibus certius obvietur.

2. Ubi haberi non potest testimonium auctoritatis ecclesiasticæ, peti potest testimonium auctoritatis civi-

lis, aut militaris. Quod si debitis conditionibus vestitum sit, sufficere potest.

5. Testimonium unius viri privati, licet fide digni, ordinarie non sufficit, nisi testetur de visu et sit omni exceptione major, aut tales accedant circumstantiæ, quæ prudentem dubitationem excludant.

Rumor seu fama publica per se non sufficit, uti nec præsumptio ex diuturna conjugis absentia, aut ex eo quod fuit in prælio, nec postea comparuit etc, nisi præterea sufficientia indicia mortis accedant.

Cæterum in extraordinariis hujusmodi circumstantiis, ubi deest testimonium authenticum de morte conjugis, parochus non procedat ad nuptias novas celebrandas, inconsulto Episcopo, qui, discussis argumentis, pleniori judicio rem tanti momenti expendere, atque etiam a conjuge et testibus exigere poterit juramentum suppletivum, quo asserant se nec scire nec credere, quod compars adhuc vivat. Conf. Engel in tit. 4. lib. 4. Decret.

Quid, si conjux, post contractum secundum matrimonium, deprehendat priorem conjugem adhuc vivere?

Quid, si priorconjux dein compareat.

R. 1. Debet se separare a secundo conjuge, licet cum eo proles genuerit, et ex separatione gravia mala sint timenda; quia secundum conjugium fuit certe nullum.

2. Debet redire ad priorem conjugem, nisi detur justa divortii causa.

Interim si utraque, vel alterutra pars in bona fide fuerit, proles ex secundo matrimonio nata reputabitur legitima; ita cap. *Ex tenore* lib. 4. Decret. tit. 17.

An in dubio de morte prioris conjugis liceat reddere vel petere debitum, collige ex dictis N. 47.

N°. 71. De impedimento impotentiæ.

Quid est impotentia?

Impotentia

R. Est incapacitas perficiendi copulam carnalem perfectam, cum seminatione in vase debito, seu copulam de se aptam generationi.

varie dividitur.

Dividitur in impotentiam *naturalem* et *accidentalem*, in *perpetuam* et *temporalem*, in *absolutam* et *respectivam*, in *antecedentem* et *consequentem*.

Impotentia *naturalis* est, quæ provenit ex causa natu-

rali et intrinseca, ut v. g. ex naturali frigiditate, vel etiam quandoque ex nimio calore, ex membri privatione, arctitudine vasis muliebris, etc. E contra *accidentalis* dicitur, quæ oritur ab extrinseco, puta ex maleficio : sed non facile credendum, impotentiam oriri ex maleficio, cum raro contingat in hac re verum reperiri maleficium.

Perpetua est, quæ vel nullo modo tolli potest, vel non nisi cum vitæ periculo, aut per miraculum, aut per media illicita. E contra *temporalis* dicitur, quæ vel sponte cessabit, vel per media naturalia et ordinaria tolli potest. Inter media naturalia et ordinaria comprehenduntur preces Ecclesiæ et exorcismi ; quia effectus exorcismorum, licet supernaturalis, censetur tamen ordinarius, non stricte miraculosus.

Absoluta dicitur, quæ est respectu omnium, quali laborant spadones utroque carentes testiculo, absolute frigidi etc. *Respectiva* vero, quæ est respectu aliquarum personarum tantum; ut si mulier sit nimis arcta respectu unius viri, non respectu alterius.

Tandem impotentia dicitur *antecedens*, quæ præcedit contractum matrimonialem ; *consequens* autem, quæ contracto matrimonio supervenit.

Quænam impotentia dirimit matrimonium, et quo jure ?

R. ad 1. Matrimonium dirimit impotentia simul *antecedens* et *perpetua* : et si quidem sit *absoluta*, dirimit matrimonium cum quacumque persona ; si vero sit *respectiva* tantum, dirimit matrimonium cum illis dumtaxat personis, respectu quarum est impotentia. Antecedens et perpetua dirimit,

Ratio est, quod talis impotentia impediat, ne inter virum et mulierem fiat traditio mutua potestatis in corpora in ordine ad copulam carnalem, et ista traditio sit de essentia contractus matrimonialis : qui enim sic laborat impotentia perpetua, potestatem istam tradere non potest, cum aptitudinem ad copulam non habeat, nec unquam habiturus sit. Conf. dicta N. 23.

Dicitur *antecedens*, quia impotentia subsequens reperit matrimonium jam valide contractum, neque illud dissolvere potest.

Dicitur *perpetua*, quia impotentia temporalis non impedit de se, ne fiat traditio potestatis pro tempore quo cessabit : unde valide contrahit moribundus licet actu im-

potens ex morbo. Ex positiva tamen Ecclesiæ lege irritat impotentia impuberum licet temporalis tantum; de quo vide Numerum sequentem.

Si sublata fuit impotentia perpetua per miraculum, aut per medium illicitum, manet matrimonium nullum, nisi novum consensum dent conjuges.

jure naturali et ecclesiastico.

R. ad 2. Impotentia antecedens perpetua inprimis dirimit matrimonium jure naturali, ut patet ex ratione statim allegata. Dirimit etiam jure ecclesiastico, ut constat ex variis canonibus, Causa 33. quæst. 1. et ex pluribus capitulis libri 4. Decretalium, tit. 15. de frigidis et maleficiatis.

Nota, confundendam non esse impotentiam prædictam ad copulam, cum impotentia generandi, qua laborant steriles et plerique senes: unde hi valide contrahunt, modo copulam perficere valeant cum seminatione intra vas; verum enim semen emittunt, etsi non fœcundum, secus ac eunuchi, qui semen non habent.

Quid fieri debet, si, contracto matrimonio, detegatur inter conjuges certo subsistere impotentiam antecedentem et perpetuam?

Quid si impotentia sit certa;

R. Cum in tali casu matrimonium sit certo nullum, conjuges putativi statim se quoad thorum separare debent. Simul tamen habitare ut frater et soror poterunt, si id cupiant, nec adsit scandali aut incontinentiæ periculum, de quo prudentis confessarii est judicare. Si autem separari cupiant aut debeant, recurrendum est ad judicem ecclesiasticum, qui causa cognita, separationem pronuntiare poterit, et parti potenti permittere ut ad alias nuptias transeat. Perinde est, sive quis conscius suæ impotentiæ aut ignarus contraxerit. Qui autem, cognita impotentia, contrahit, graviter peccat, ob gravem injuriam, quam infert tum Sacramento, tum comparti. Cæterum, inquit S. Alph. de Lig. n. 1002. præcisis circumstantiis et experientiis, quique præsumitur habilis, etiamsi castissime vixerit.

quid si dubia.

Quid fieri debet, si dubium exurgat, an subsistat inter conjuges impotentia perpetua?

R. Durante tali dubio, standum est pro valore matrimonii, et juxta dicta N. 47. conceditur conjugibus triennium ad experiendum, cap. *Laudabilem* lib. 4. Decret. tit. 10. Tempore illius triennii possunt copulam attentare,

etiam cum periculo pollutionis, quæ utique præter intentionem sequitur, et ad quam se habent permissive.

Interim conjugibus suadendum, ut adhibeant remedia opportuna ad curandam impotentiam, v. g. medicinas corroborantes viri impotentis debilitatem, linimenta aliaque media quibus medici et chirurgi fœminæ arctitudinem medentur, orationes quoque ad Deum, etc.

Si copulæ perficiendæ sola obstet virginitas, *tunc*, ait S.Th. qu. 58. art. 1. ad 5. *medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi. Nec esset hoc contra naturam, quia non fieret ad delectationem, sed ad medicamentum.* An vero ad hoc tolerandum obligetur mulier, non convenit inter auctores. Certo non teneretur si fieri non posset sine gravi periculo.

Citato capitulo *Laudabilem* statuitur, ut si, elapso triennio, impotentia perseveret, censeatur perpetua, et judex possit, servatis de jure servandis, declarare matrimonium nullum, ac parti potenti permittere, ut ad alias nuptias transeat. Id vero permitti non potest post primam sententiam dissolutionis, juxta Constit. Benedicti XIV. quæ incipit *Dei miseratione*. Unde si in prima instantia ab Episcopo pronuntiata fuit nullitas matrimonii, nec partes inde appellent, appellare debet defensor matrimonii.

Aliquando jam contingit, quod, dum ab una parte probatur, matrimonium non fuisse consummatum, ab alia parte vero non omnino liquet, quod impotentia vere sit perpetua et nullo remedio curari possit, aut dubitatur an impotentia fuerit antecedens; concedatur a Sede Apostolica dispensatio in matrimonio rato tantum. Sic præcaventur difficultates et scandala, quæ nata erant suboriri, quando, dissoluto matrimonio propter impotentiam, conjux qui reputabatur impotens, habilis reperiebatur, postquam forte alter novum matrimonium inierat. Tunc enim prius matrimonium instaurari debebat, nisi vere subsisteret impotentia saltem relativa.

N°. 72. De impedimento ætatis.

Quid intelligitur per impedimentum ætatis?

R. Intelligitur inhabilitas ad contrahendum matrimo- Impu-

bertas dirimit. nium ante adeptam ætatem pubertatis, nisi forte malitia suppleat ætatem.

Ætas pubertatis habetur in masculis, completo anno decimo quarto, et in femellis, completo anno duodecimo ; prout statuitur cap. *Ex literis* lib. 4. Decret. tit. 2.

Ex variis capitulis ejusdem tituli patet, sufficere ad impedimentum, quod alterutra pars ad annos pubertatis non pervenerit.

Statutum fuit hoc impedimentum, quia ante illam ætatem ratio plerumque minus bene valet discernere naturam contractus matrimonialis, neque præcipuus illius finis, seu generatio prolis, attingi potest.

nisi malitia suppleat ætatem : Dicitur *nisi malitia suppleat ætatem*, tunc enim valet matrimonium, contractum ante annos pubertatis, juxta cap. 6 et 9 ejusdem tituli 2.

Quandonam dicitur malitia supplere ætatem?

R. Quando ante pubertatis annos adest sufficiens rationis discretio ad intelligendam substantiam contractus matrimonialis, et simul potentia ad copulam consummandam.

Itaque ad valorem matrimonii sufficit vel ætas pubertatis, vel anticipata pubertas, una cum sufficiente rationis discretione. Unde si quis post adeptam sufficientem ætatem nondum esset habilis ad actum conjugalem, valeret utique ejus matrimonium, modo discretio rationis non defuerit, nec impotentia sit perpetua.

Quo jure impedimentum ætatis dirimit matrimonium?

quojure. R. Si impubes nondum pervenerit ad discretionem rationis sufficientem, dirimit jure naturæ ; quia deest consensus in substantiam contractus. Si sufficiente discretione polleat, sed careat potentia ad copulam, dirimit jure canonico : non autem jure naturæ, quia impotentia supponitur esse temporalis, non perpetua.

Notavimus modo N. 3. quod matrimonium ab impubere cum sufficiente discretione attentatum, sed invalide ex solo defectu potentiæ ad copulam, habeat vim Sponsalium, jure sic disponente cap. unico, de Despons. impuberum in 6°.

Notandum insuper quod, licet statim post adeptam pubertatem matrimonium valide contrahi possit, ordinarie tamen maturior ætas sit exspectanda, ut sponsi

rem gravissimam maturiori judicio peragant, et obligationibus conjugalibus adimplendis sint aptiores.

N°. 73. *De impedimento voti dirimente.*

S. Thom. supplem. quæst. 53.

Quale votum dirimit matrimonium contrahendum?

R. De jure communi votum solemne emissum in religione per Sedem Apostolicam approbata. Patet ex verbis Bonifacii VIII. cap. unico de voto et voti redemptione in 6° : *Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam aut tacitam, factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.* Conf. Conc. Trid. Sess. 24. can. 9. ubi anathema pronuntiat contra eos qui dixerint : *Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante voto.* Votum solemne dirimit matrimonium,

Dictum est *de jure communi*, quia ex speciali Pontificis statuto potest fieri, ut votum simplex dirimat matrimonium. Ita ex Constit. Gregorii XIII quæ incipit *Ascendente Domino*, de 25 Maii 1584. votum simplex castitatis, a scholasticis Societatis Jesu post biennium novitiatus emissum, dirimit matrimonium, quamdiu non sunt legitime dimissi.

Quo jure matrimonium dirimitur per votum solemne?

R. Non convenit inter theologos.

Multi dicunt, votum solemne ex natura sua habere quod matrimonium dirimat, adeoque jure divino, seu jure naturali, ut quidam loquuntur. Ratio est, quod in voto solemni fit vera traditio et acceptatio corporis ad castitatem; quod vero uni traditum est, valide tradi non potest alteri. Præterea per votum solemne fit consecratio corporis Deo; quod vero sic consecratum est, dum integrum est, profanum fieri nequit. Hæc sententia est S. Thomæ 2. 2. qu. 88. art. 11. et supplem. qu. 53. art. 2. quem communiter sequuntur Thomistæ; S. Alph. de Lig. n. 1025. illam probabiliorem dicit. juxta aliquos jure naturali,

Alii vero haud pauciores cum Scoto dicunt, dirimere

juxta pluresjure ecclesiastico tantum; solo jure ecclesiastico. Hujus sententiæ, quæ inter recentiores multo videtur communior, rationes sunt :

1° Quod *voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*, ut declarat Bonifacius VIII. cap. supra citato, et Gregorius XIII in Constit. *Ascendente Domino*. Itaque si votum tantum dirimat matrimonium, quatenus est solemne, et quod sit solemne, habeat tantum ex constitutione Ecclesiæ, sequitur, quod solum ex constitutione Ecclesiæ, adeoque jure ecclesiastico, matrimonium dirimat.

2° Quod multi Pontifices in hoc impedimento dispensarunt. Varia exempla allegat Fagnanus in lib. 3. Decretal. de statu monachorum cap. 6. et plura deinceps occurrunt, maxime post perturbationem Gallicam, quando non paucæ hujusmodi dispensationes a Pio VII. concessæ fuerunt Regularibus, qui e monasteriis suis ejecti, et mundi illecebris seducti, civile matrimonium attentaverant. Cum autem Pontifices in impedimentis juris naturalis aut divini non dispensent, si ipsi æstimassent, impedimentum voti esse juris naturalis seu divini, dispensationem non concessissent; neque dici tamen potest, omnes illos Pontifices in his errasse : ergo.

Ad adversariorum fundamentum præcipuum, quod in voto solemni habeatur traditio corporis ad castitatem servandam, ac solemnis consecratio seu benedictio, respondet Moser, de Imped. matrim. cap. 5 : « Neutrum vim habere videtur ex natura sua ad matrimonium dirimendum. Non traditio; nam in ordinibus non approbatis a S. Sede, voventes æque tradunt se Deo in servum perpetuum, etiam ad castitatem servandam, atque illa traditio æque a superiore Dei nomine acceptatur, quam in religione approbata. Sic v. g. scholares Societatis Jesu per vota simplicia efficiebantur veri religiosi et castitatem vovebant, quod votum a superiore nomine Dei acceptabatur; tamen matrimonium non dirimebat, antequam Gregorius XIII. vim illam votis eorum tribuit...

Neque consecrationis, seu benedictionis solemnitas vim illam ex natura sua votis conferre potest; nam hæc multis in locis sæpe major est pro votis simplicibus, quam pro solemnibus. »

Observant alii, quod licet donatio quædam corporis

fiat per votum, hæc tamen non inducit per se inhabilitatem ad matrimonium; quia non potest hæc donatio conferre Deo dominium proprie dictum in corpus, cum ipse sit supremus omnium Dominus, neque inducere potest obligationem justitiæ proprie dictæ, sed religionis tantum.

Aliunde utraque obligatio et matrimonii et voti potest aliquando simul consistere, ut patet in iis qui, inito et consummato matrimonio, religionem profitentur : hi manent matrimonii vinculo juncti, et voto obligati : ergo duæ illæ obligationes non sunt essentialiter incompatibiles. Conf. Wiggers de voto dubio 16.

Quandonam cœpit in Ecclesia impedimentum voti solemnis?

R. Prorsus incertum est. Constat jam viguisse sæculo XII. ut patet ex Conc. Later. I et II : plures tamen illud multo antiquius esse, aut etiam primis Ecclesiæ sæculis obtinuisse, contendunt. Vide Carrière n. 653. cujus incerta origo.

Nota, juxta Clementinam unicam de Consang. et affinitate, excommunicationem incurrere ipso facto, tum qui, voto solemni emisso, matrimonium attentant, tum qui cum moniali contrahunt.

An summus Pontifex in impedimento voti solemnis dispensare potest?

Prænotandum, quod duplici sensu hæc dispensatio intelligi possit : 1° ita scilicet, ut dispensatus desinat esse religiosus; 2° ita ut manens religiosus possit inire matrimonium. Hinc In hoc impedimento dispensat Pontifex.

R. 1. In primo sensu dispensare posse, negant multi ex iis qui tenent, votum solemne dirimere matrimonium jure naturæ.

Sed omnino affirmandum est, quandoquidem multoties dispensasse Pontifices constat; et ita tenent omnes qui dicunt, votum dirimere jure ecclesiastico tantum, et etiam multi alii, inter quos S. Alph. de Lig. n. 1026.

R. 2. In secundo sensu dispensare posse, plures negant; atque eo sensu multi interpretantur decisionem Innocentii III. cap. *Cum ad monasterium*, de statu monachorum, ubi dicit : *Abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

Attamen dispensationem etiam eo modo concedi posse, propugnat Suarez; v. g. ut contrahatur matrimonium ad legitimandam prolem antea natam, quin consummetur postea. Censet autem Carrière, taliter dispensatum verum religiosum dici non posse, nisi mutaretur prius disciplina Ecclesiæ circa professionem religiosam.

N°. 74. De impedimento Ordinis.

S. Thom. Supplem. quæst. 53.

Quid est impedimentum Ordinis ?

Ordo sacer

R. Est inhabilitas ad matrimonium contrahendum, orta ex susceptione Ordinis sacri.

Quo jure hoc impedimentum dirimit matrimonium ?

dirimit jure ecclesiastico,

R. Jure mere ecclesiastico. Non ita tamen liquet, an directe proveniat ex lege Ecclesiæ irritante tale matrimonium ; an vero directe proveniat ex voto, quod in sacra ordinatione censetur emitti ; an, ut alii volunt, simul oriatur ex voto et ex lege Ecclesiæ directe irritante.

Nota, ex iis qui hoc impedimentum ex voto sacræ ordinationi annexo oriri putant, nonnullos sentire, illud juris divini esse ; plures tamen, etiamsi impedimentum ex voto solemni in Religione approbata emisso juris divini esse teneant, impedimentum Ordinis juris mere ecclesiastici esse, uti reliqui omnes, admittunt. Conf. Carrière n. 788. 790 et seq.

Quandonam Ordo sacer cœpit esse impedimentum dirimens ?

a quo tempore incertum est,

R. Incertum est. Constat jam sæculo XII. viguisse, ex Conciliis Lateranensi I anni 1123. et Lateranensi II anni 1139 ; deinceps vero confirmatum fuisse per Eugenium III in Concilio Remensi, ac novissime per Conc. Trid. Sess. 24. can. 9. Multi autem putant, multo antiquius esse, et primis sæculis invaluisse.

semper fuit saltem impediens matrimonium.

Constat interim, a primordiis Ecclesiæ vetitum fuisse, tam in Oriente quam in Occidente, post susceptos ordines sacros inire matrimonium, adeoque semper fuisse impedimentum saltem prohibens, sed non ita liquet, quod fuerit dirimens.

In Ecclesia latina semper quoque servatum fuit, ut qui matrimonio juncti ad Ordines sacros promovebantur, ab uxoribus deinceps separarentur.

Ab hac disciplina defecerunt Orientales, et in Concilio Quinisexto seu Trullano anno 692. sanxerunt consuetudinem, ut sacerdotes et diaconi, nequaquam vero Episcopi, retinerent uxores antea ductas : quam consuetudinem in ipsis toleravit, nunquam tamen expresse probavit Ecclesia latina.

Quoad Italo-Græcos Benedictus XIV. Constit. *Etsi Pastoralis* irritum declaravit matrimonium, quod post sacram ordinationem contraheret subdiaconus, diaconus, vel presbyter.

Utrum vero apud cæteros orientales Græcos irritum quoque sit matrimonium post sacri ordinis susceptionem contractum, decreto aliquo Apostolico hactenus definitum non est, ut observat Benedictus XIV in Constit. sua de 19 Junii 1750. quæ incipit *Anno vertente*. Addit tamen ibidem Pontifex, tribunalia Urbis opinioni eorum adhærere, qui matrimonia hæc nulla existimant. Conf. Moser cap. 5.

Qui cum impedimento Ordinis matrimonium contrahere attentat, ipso facto excommunicationem incurrit, juxta Clement. unic. de Consang. et affinit. Idem pro Italo-Græcis statuit Benedict. XIV.

N°. 75. *De cognatione carnali seu consanguinitate.*

Nota. Impedimentum, quod per vocem *cognatio* in memoratis versiculis exprimitur, triplex est, scilicet : cognatio *naturalis*, seu *carnalis*, quæ ex carnali generatione oritur, et vocatur *consanguinitas ;* cognatio *spiritualis*, quæ inducitur per Baptismum aut Confirmationem, et cognatio *legalis*, quæ per adoptionem contrahitur. Triplex cognatio.

Hoc et sequenti numero de prima specie cognationis tantum agitur.

Quid est cognatio carnalis, seu consanguinitas ?

R. Est vinculum seu conjunctio sanguinis inter personas, quæ ab eodem propinquo stipite descendunt, Cognatio carnalis

ut fratres et sorores, vel quarum una descendit ab alia, ut pater et filius vel filia.

Dicitur *ab eodem propinquo stipite ;* stipes quippe vocatur illa persona, a qua consanguinei communem trahunt originem, veluti rami a trunco ; unde etiam *truncus* et *radix* dicitur. Ita respectu fratrum et sororum stipes est communis pater, seu mater, vel uterque.

Additur *propinquo*, quia remote omnes homines ab uno descendunt, nec tamen inde dicuntur consanguinei.

Cum fundamentum hujus cognationis sit carnalis generatio, patet eam contrahi etiam cum illegitimis et spuriis.

Quomodo distingui et mensurari solet consanguinitas ?

distinguitur per lineas

R. Distinguitur per lineas, et linea mensuratur per gradus.

Linea est series personarum consanguinearum, et dividitur in lineam rectam, et collateralem, seu transversam.

rectam

Linea *recta* est series consanguineorum, quorum alter ab altero descendit : ita filius, pater, avus etc. sunt consanguinei in linea recta.

et collateralem,

Linea *collateralis* seu *transversa* est series consanguineorum, qui ab eodem stipite communi descendunt, nullus tamen ab alio : sic frater et soror, patruus et neptis sunt consanguinei in linea collaterali.

Linea collateralis est duplex : *æqualis* scilicet, quando consanguinei æqualiter distant a stipite communi, ut duo fratres, duo consobrini, etc. ; vel *inæqualis*, dum a stipite communi distant inæqualiter, ut patruus et neptis : hæc etiam vocatur *mixta*.

et mensuratur per gradus.

Mensura distantiæ consanguineorum ab invicem et a communi stipite, est *gradus* : minima distantia, quæ est patris ad filium, constituit unum gradum, et qui se ita proxime contingunt dicuntur esse in primo gradu consanguinei.

Regula illam computandi in foro ecclesiastico,

Quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt in foro ecclesiastico ?

R. Juxta has tres regulas :

Prima : *In linea recta duæ personæ tot gradibus distant, quot intercedunt generationes ;* seu, ut alii id exprimunt : *tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempta una.* Sic pater

et filius se contingunt in primo gradu ; avus et nepos in secundo.

Secunda regula : *In linea collaterali duæ personæ æqualiter distantes a communi stipite, tot gradibus distant inter se, quot una distat a communi stipite.* Ita frater et soror sunt consanguinei in primo gradu, duo consobrini in secundo lineæ collateralis æqualis.

Tertia regula : *In linea collaterali duæ personæ inæqualiter distantes a communi stipite, tot gradibus inter se distant, quot persona remotior distat a communi stipite.* Ita duobus gradibus distant avunculus et neptis, seu sunt consanguinei in secundo gradu lineæ collateralis, licet avunculus uno tantum gradu distet a communi stipite, equidem neptis duobus gradibus distat ab eodem.

Attamen solet distantia utriusque a stipite exprimi, idque exigit stylus curiæ Romanæ pro petenda dispensatione ; et ita in allegato exemplo avunculus et neptis sunt consanguinei in primo et secundo gradu mixtim, seu gradu inæquali primo cum secundo.

Quomodo gradus consanguinitatis computantur in foro civili ?

in foro civili.

R. In modo computandi gradus in linea recta jus canonicum et civile conveniunt. Quoad lineam vero collateralem differunt : scilicet, juxta jus Romanum, quocum jus nostrum modernum convenit, in linea collaterali gradus utriusque partis simul computantur, seu duæ personæ tot gradibus inter se distare dicuntur, quot sunt generationes ab utraque parte simul. Ita frater et soror sunt consanguinei in secundo gradu ; avunculus et neptis in tertio.

Ratio hujus disparitatis in modo computandi desumitur ex diverso fine, quem sibi præfigit jus utrumque. Illam sic explicat Alexander II. epist. 38. apud Gratian. causa 35. qu. 5. can. 2 : *In legibus ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hæreditas vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aperte monstretur, usque ad quotam generationem a consanguineorum sit nuptiis abstinendum.... Hac igitur de causa, quia hæreditates nequeunt deferri, nisi de una ad alteram*

personam, idcirco curavit sæcularis imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideo sacri canones duas in uno gradu constituere personas.

Differentia hæc clare patebit ex inspectione arboris consanguinitatis in primo schemate hic juncto, ubi numeri Romani gradus canonicos, arabici gradus civiles designant.

Ex eodem schemate liquet significatio quorumdam vocabulorum, quibus diversi consanguinei indicari solent. Sic in linea recta inter ascendentes pater patris tui seu matris vocatur *avus*, pater avi *proavus*, pater proavi *abavus* : suntque respective consanguinei tui in secundo, tertio, quarto gradu. In eadem linea inter descendentes filius filii vocatur *nepos*, nepotis filius *pronepos*, filius pronepotis *abnepos*.

In linea collaterali frater patris tui vocatur *patruus*, soror patris *amita;* frater matris est *avunculus*, soror matris est *matertera*. Filii patrui tui *patrueles*, amitæ *amitini*, avunculi seu materteræ *consobrini* dicuntur : vulgo autem hi omnes dicuntur *cognati germani*.

Modus detegendi consanguinitatem

Nota. Ad detegendum, an duo inter se consanguinei sint, supra nomen utriusque scribantur nomina patris et matris, avorum et aviarum, proavorum et proaviarum, abavorum et abaviarum. Si eadem persona in utroque schemate occurrat, ipsa est stipes communis.

multiplicem.

Si plures hujusmodi stipites communes reperiantur, tot sunt diversæ cognationes : quæ in petitione dispensationis omnes sunt exprimendæ. Observa tamen, quod pater et mater communes unum faciant stipitem.

Aliunde etiam potest duplex cognatio provenire, quod nempe quis, tam per matrem quam per patrem, aut per avum simul et aviam, aut generatim per duplicem progenitorum seriem, descendat ab eodem stipite ac alter : v. g. si pater et mater sponsæ sint cognati germani, descendentes ab eodem stipite a quo descendit sponsus in tertio gradu, erit sponsa bis ejus cognata in tertio gradu æquali. Imo sic pluries possunt esse cognati.

Pone duas personas, Bernardum A. et Martham B : Bernardus, tam per patrem quam per matrem, descendit a communibus stipitibus, Antonio A. et Philippo B;

et Martha ab uno descendit per patrem, ab altero per matrem, ut sequitur :

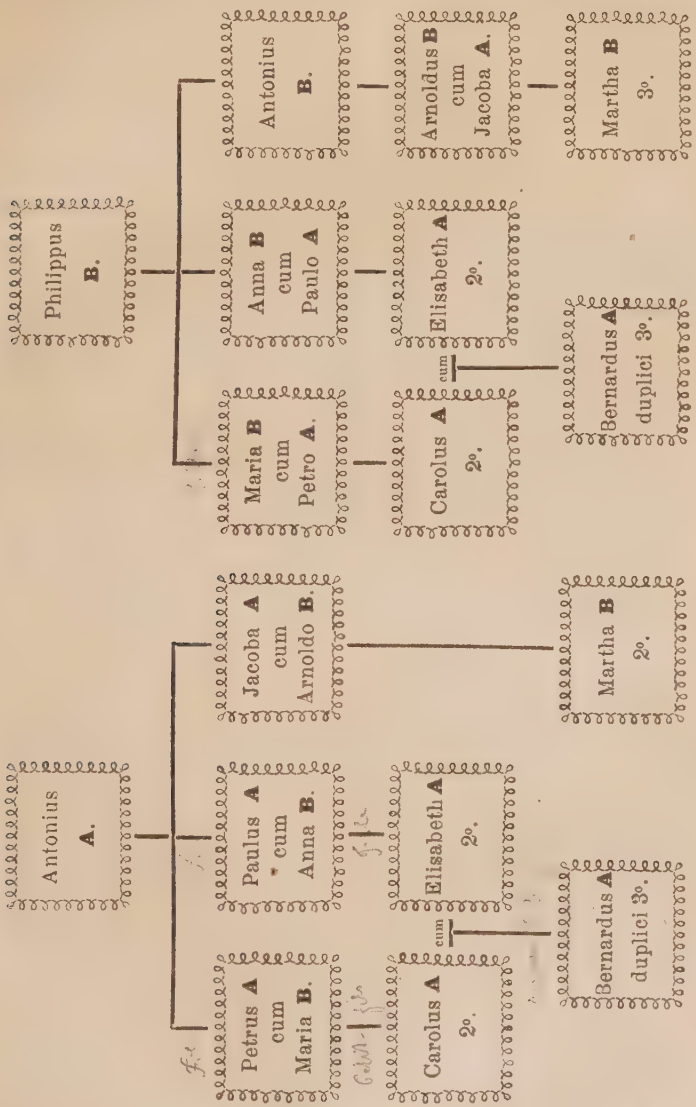

In hoc casu Bernardus est consanguineus Marthæ in duplici tertio ex parte sui patris Caroli, et in duplici tertio

ex parte suæ matris Elisabeth, cum tertio ex parte patris, et secundo ex parte matris Marthæ ; seu consanguinei sunt in duplici tertio æquali, et in duplici inæquali tertio cum secundo.

N°. 76. *In quibus gradibus et quo jure consanguinitas dirimat matrimonium.*

S. Thom. Supplem. quæst. 54.

Rationes irritandi matrimonia inter consanguineos

Prænotandum. Theologi communiter ex S. Thoma 2. 2. qu. 154. art. 9. in corp. assignant tres rationes, ob quas non decet matrimonium contrahi inter consanguineos. Prima est, quod homo honorificentiam debeat parentibus, et consanguineis, in commixtione vero carnali consistat turpitudo honorificentiæ contraria ; unde de ea homines verecundantur.

Secunda ratio est, quod personæ consanguineæ simul conversari soleant, et ideo a matrimonio arcendæ sint, ne nimia opportunitas detur libidini.

Tertia ratio est, quod per nuptias inter propinquos impediretur multiplicatio amicorum ; dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur sibi quadam speciali amicitia consanguinei uxoris, ac si essent consanguinei sui.

In quibus gradibus, et quo jure dirimit matrimonium consanguinitas lineæ rectæ ?

In linea recta irrita sunt in omni gradu jure ecclesiastico,

R. 1. Jure ecclesiastico dirimit matrimonium probabilius in omni gradu lineæ rectæ. Patet ex responso Nicolai I. ad consultation. Bulgarorum cap. 39. ubi sic legitur : *Inter eas personas quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem et filium, vel avum et neptem, inter matrem et filium, vel aviam et nepotem, et sic usque ad infinitum.* Restrictio autem impedimenti consanguinitatis ad quartum gradum, facta in Conc. Lat. IV. intelligenda videtur de sola consanguinitate lineæ collateralis, cum pro illa sola militent rationes ob quas facta est restrictio. Convenit hic cum jure canonico jus Romanum lib. 1. Instit. tit. 10. de nuptiis, et modernus codex civilis art. 161. quoad matrimonium civile.

ad quem

2. Certum est, jure naturæ graviter illicitum esse

matrimonium inter consanguineos lineæ rectæ præsertim proximiores, ut inter patrem et filiam vel neptem, inter matrem et filium vel nepotem. gradum jure naturæ, dubium est.

5. Non ita certum est, an, et ad quem gradum, matrimonium inter consanguineos lineæ rectæ sit irritum jure naturæ.

Prima sententia negat in ullo gradu irritum esse matrimonium jure naturæ; quia talis conjunctio non repugnat fini primario matrimonii; imo gravem indecentiam, quæ illud generaliter reddit illicitum, aliqua forte necessitate abstergi posse, censet. Pro hac sententia citatur Thomasius; eamque non omnino rejiciunt Caramuel et Pontius lib. 7. cap. 31. n. 6; sed parum videtur probabilis.

Secunda sententia propugnat, matrimonium irritum esse jure naturæ in omni gradu lineæ rectæ in infinitum, quia reverentiæ parentibus et majoribus debitæ graviter repugnat æqualitas conjugalis, et carnalis copulæ turpitudo. Alii tamen restringunt ad vigesimum, alii ad decimum, aut septimum, aut secundum gradum, fere pro libitu.

Tertia sententia, quæ communior videtur, tantum in primo gradu lineæ rectæ matrimonium jure naturæ irritum esse pronuntiat.

In quibus gradibus, et quo jure dirimit matrimonium consanguinitas in linea collaterali?

In linea collaterali irrita sunt usque ad quartum gradum jure ecclesiastico.

R. 1. Certum est, jure ecclesiastico matrimonium fidelium hodie dirimi usque ad quartum gradum inclusive, et non ultra. Ita enim statuit Innocentius III. in Conc. Later. IV. his verbis: *Prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.* Ita refertur lib. IV. Decret. tit. 14. cap. 8. Hoc porro ex dictis numero præcedenti ita intelligendum est, ut si una persona quartum gradum excedat, licet altera quarto tantum aut proximiori gradu distet a stipite, matrimonium sit validum; atque ita decidit Gregorius IX cap. 9. *Vir qui*, citato titulo.

Impedimentum vero usque ad quartum gradum inclusive etiam locum habet respectu eorum qui in communi stipite conveniunt solum ratione unius personæ, v.g. qui ex eodem patre, non ex eadem matre geniti sunt, et vocantur fratres consanguinei; vel qui ex eadem matre

non ex eodem patre nati sunt, et vocantur fratres uterini.

Eadem quoque ratio servatur, quoad hoc impedimentum et modum supputandi gradus, respectu spuriorum et illegitimorum, ac pro legitimis.

Nota quod ante præfatum Concilium Lateranense non eadem fuit Ecclesiæ disciplina. Ex S. Aug. de civ. Dei lib. 15. liquet, matrimonium nulla lege fuisse prohibitum, nisi in primo gradu, seu inter fratres et sorores, usque ad finem sæculi IV. Tunc a Theodosio matrimonia inter patrueles et consobrinos, seu in secundo gradu interdicta fuerunt, quam legem adoptavit Ecclesia, et semper servavit, etiam postquam lex civilis abrogata fuit. Ante finem vero sæculi VI. jam vigebat lex in Ecclesia irritans matrimonia inter consanguineos usque ad septimum gradum, ut patet ex Epist. S. Gregorii Magni ad S. Augustinum, Anglorum Apostolum; atque hæc lex communiter observata fuit usque ad Conc. Later. IV anni 1215. quo prohibitio ad quartum gradum fuit restricta.

An in ullo gradu jure naturæ, dubium est.

R. 2. An jure naturæ irritum sit matrimonium in primo gradu lineæ collateralis, seu inter fratrem et sororem, non convenit inter doctores. Alii, ut Sylvius, Sanchez etc., affirmant; quia carnalis commixtio inter fratrem et sororem, non secus ac inter patrem et filiam, multum repugnat pudori et honorificentiæ invicem debitæ.

Alii vero multi censent, inde confici, quod, seclusa necessitate, qualis erat inter filios et filias Adæ, matrimonium inter fratrem et sororem illicite contrahatur, non tamen quod irritum sit. Atque huic sententiæ aperte favere videtur S. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 9. ad 3. ubi, postquam docuisset, matrimonium in primo gradu lineæ rectæ jure naturæ esse nullum, subjungit: *Aliæ vero personæ, quæ non conjunguntur secundum seipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam; sed variatur circa hoc decentia vel indecentia, secundum consuetudinem et legem humanam vel divinam.... et ideo, sicut S. Augustinus dicit lib. 15. de civit. Dei cap. 16: Commixtio sororum et fratrum, quanto fuit antiquior, compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior, religione prohibente.* Conf. quoque Supplem. qu. 54. art. 3.

Ultra primum gradum jure naturæ irritum non esse

matrimonium in linea collaterali, fere omnes conveniunt. Unde etiam in istis gradibus summi Pontifices dispensare solent; quod nunquam in primo gradu fuit factum.

Ex dictis collige :

Conclusiones.

1°. Si duo in fideles consanguinei in secundo vel ulteriori gradu lineæ collateralis contraxerint, matrimonium eorum est validum, adeoque ad fidem conversi separari non debent; atque ita statuitur cap. *Gaudemus* de divortiis.

2°. Si frater et soror contraxissent in infidelitate, matrimonium esset dubium, et post conversionem judicium Sedis Apostolicæ esset expectandum : interim vero separandi essent ob periculum incestus.

3°. Idem videtur dicendum, si avus duxisset neptem suam seu consanguineam in secundo gradu lineæ rectæ.

Si autem quis eo usque naturæ jura violasset, ut propriam filiam sibi copulasset, matrimonium certe nullum habendum esset.

Notandum, quod Christiani qui scienter cum impedimento consanguinitatis attentant matrimonium, incurrunt ipso facto excommunicationem, vi Clementinæ unic. de Consang. et affinitate.

N°. 77. *De impedimento cognationis spiritualis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 56.

Quid est cognatio spiritualis?

Cognatio spiritualis

R. Est propinquitas personarum proveniens ex Baptismo vel Confirmatione.

Inter quas personas contrahitur impedimentum cognationis spiritualis?

inter quas personas dirimat matrimonium,

R. Conc. Trid. Sess. 24. cap. 2. de Ref. matrim. impedimentum hoc, quod antea ad plures extendebatur, ita restrinxit, ut jam solum baptizans et susceptores ab una parte, singuli contrahant impedimentum cum prole baptizata ejusque parentibus, id est patre et matre, sive legitimis sive illegitimis, ab altera parte.

Eodem plane modo ex Confirmatione oritur impedimentum inter confirmantem atque tenentem ab una parte, et confirmatum ejusque parentes ab altera parte.

Notandum igitur, quod patrini non contrahunt impe-

dimentum inter se, nec cum baptizante : unde patrinus et matrina possent inter se matrimonium inire. Nihil quoque impedit, quominus duo conjuges eamdem prolem suscipiant : conf. Const. Pii V. *Cum illius vicem.* Baptizatus ejusque parentes, licet contrahant impedimentum cum baptizante et cum patrinis, non tamen cum eorum conjuge aut filiis.

Ut vero impedimentum cognationis spiritualis contrahatur, requiritur : 1° ut Sacramentum Baptismi seu Confirmationis valide suscipiatur ; et 2° ut susceptores illud contrahant, requiritur, ut susceptio valide sit facta.

Ubi igitur dubium est Sacramentum, dubium quoque est impedimentum. Id frequentius occurrit in casibus, in quibus Baptismus, in necessitate ab obstetrice collatus, postea sub conditione in ecclesia iteratur.

Unde in Registro Baptismali tunc annotari debet, Baptismum sub conditione collatum fuisse : casu enim occurrente, facilius conceditur dispensatio, si quis v. g. patrinus fuerit in tali Baptismo, propter dubiam tantum cognationem, quam inde contraxit.

Quænam ad valorem susceptionis requirantur, traditur N. 41. de Baptismo.

Quo jure cognatio spiritualis dirimit matrimonium ?

solo jure ecclesiastico,

R. Jure mere ecclesiastico : Ecclesia scilicet ad normam cognationis naturalis impedimentum hoc constituit, eo quod Baptismus sit quædam generatio spiritualis, et Confirmatio hujus generationis perfectio. Unde baptizans et susceptores sunt quasi patres spirituales baptizati, et compatres parentum ejus : et inde cognatio eorum cum baptizato aut confirmato dicitur etiam *paternitas* et *filiatio*, cognatio cum parentibus, *compaternitas*.

An oritur hoc impedimentum ex Baptismo privato ?

an contrahatur ex baptismo privato.

R. Certe oritur inter baptizantem et baptizatum ejusque patrem ac matrem. Incertum vero est, an similiter patrinus, si adhibeatur, impedimentum contrahat.

Affirmant Sylvius et Suarez cum multis ; sed S. Alph. de Lig. lib. 6. n. 149. sententiam negantem, quam Sanchez, Soto, aliique propugnant, communiorem dicit et probabiliorem : dubium igitur esset impedimentum.

An impedimentum cognationis spiritualis contrahit patrinus confirmationis, si ipse confirmatus non sit?

R. Affirmant quidem Sylvius, Daelman aliique; sed multi alii cum Suarez et Sanchez negant, quia non confirmatus in Jure Can. et in rubrica Pontificalis Romani a munere patrini Confirmationis arcetur; atque ita pronuntiasse S. Congregationem Concilii 13 Junii 1654, referunt Pignatelli et Giraldi, cujus hæc sunt verba : « Censuit, non confirmatum, si susceperit aliquem in Sacramento Confirmationis, non contrahere cognationem spiritualem.»

Ex N. 41. de Baptismo hic quoque notandum :

Notanda.

1° Quod in baptismo ad summum unus et una tamquam patrini adhiberi possint, in Confirmatione unus vel una tantum : ita enim statuit Conc. Trid. Sess. 24. cap. 2. de reform.

2° Quod, si plures adhibeantur, omnes equidem verosimilius contrahant impedimentum.

3° In susceptione per procuratorem, non hunc, sed principalem contrahere cognationem. Ita etiam declaravit S. Congregatio Concilii apud Zamboni, verbo *Matrimonium*, §. 10. n. 1. et 5.

4° Non contrahere illum, qui solum adhibetur in suppletione cæremoniarum : ita quoque S. Congregatio loco cit. n. 2. et 10.

5° Dubium esse, an contrahatur cognatio a suscipiente si tantum assistat, et baptizandum aut confirmandum physice non tangat.

Nota insuper quod, cum non baptizatus sit incapax cognationis spiritualis, qui baptizat aut levat prolem mulieris infidelis, contrahat quidem cognationem spiritualem cum prole, non vero cum ejus matre. Unde nec postea, si ipsa baptizetur, prohiberetur cum ea matrimonium inire. Conf. Sanchez lib. 7. disp. 60.

An ille, qui propriæ uxoris prolem baptizat, aut suscipit, perdat jus petendi debitum, vide resolutum N. 46.

N°. 78. *De impedimento cognationis legalis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 57.

Quid est cognatio legalis?

Cognatio legalis

R. Est propinquitas personarum proveniens ex adoptione.

oritur ex adoptione,

Adoptio est personæ extraneæ in filium vel nepotem, filiam vel neptem, legitima assumptio.

Porro juxta jus Romanum duplex erat adoptio, *perfecta* et *imperfecta*.

Perfecta, quæ etiam *adrogatio* dicitur, illa est, qua adoptatus transit in potestatem et familiam adoptantis, et perinde ac filius legitimus et naturalis fit hæres illius necessarius, tam ex testamento, quam ab intestato.

Imperfecta est, qua adoptatus non transit in potestatem ac familiam adoptantis, nec fit hæres illius necessarius, sed tantum acquirit jus ad succedendum ei ab intestato.

Prior fieri debebat auctoritate principis, et utriusque, tam adoptantis quam adoptati, consensu; posterior fieri poterat auctoritate magistratus.

Juxta jus civile modernum hic vigens una tantum est species adoptionis, quæ imperfectæ adoptioni Romanorum similior est, quam perfectæ. Nam adoptatus non transit in potestatem adoptantis, sed manet in sua familia naturali : Cod. civ. art. 348. Fit etiam adoptio auctoritate magistratus civilis, juxta formas præscriptas, Cod. civ. art. 353. et seq. Aliunde vero videtur adoptatus fieri hæres adoptantis, non tantum ab intestato, sed etiam necessarius ex testamento : Cod. civ. art. 350 et 913.

Quo jure cognatio legalis dirimit matrimonium ?

jure ecclesiastico,

R. Jure ecclesiastico tantum : ut enim advertit Benedictus XIV. de Syn. lib. 9. cap. 10. n. 5. « cognationem legalem, et quæ ex ea ad nuptias profluunt obstacula, eo prorsus modo, quo a jure civili statuta fuerant, universum recepit approbavitque Nicolaus I in respons. ad consulta Bulgarorum cap. 2. cujus responsionis fragmenta referuntur in Can. *Ita diligere*, causa 30. qu. 3. et in Cap. *Unico* de cognatione legali. » *Inde est*, ut docet S. Thomas qu. 57. art. 2. *quod legalis cognatio matrimonium impediat.* Nam, ut dicit ibid. ad 4 : *Prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi interveniret Ecclesiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicit.*

Cum vero Ecclesia hic adoptaverit dispositiones juris civilis, observat citatus Pontifex, ubi supra : « Si quæ-

stio incidat, sive in tribunali ecclesiastico, sive etiam in Synodo, an in hoc vel illo casu adsit impedimentum cognationis legalis, necessario recurrendum erit ad leges civiles, atque ad earumdem normam controversia decidenda. »

Ex qua adoptione provenit impedimentum dirimens matrimonium?

certe ex perfecta,

R. 1. Certum est apud omnes, quod proveniat ex adoptione perfecta Romanorum; sed hæc, ut dictum fuit, non amplius obtinet apud nos.

dubitatur an ex imperfecta,

2. Incertum est, an etiam ex imperfecta Romanorum adoptione proveniat, ut videri potest apud Benedictum XIV. loco cit. Inter recentiores tamen communiorem videri sententiam affirmantem, dicit Giraldi.

aut ex moderna :

3. Ex moderna adoptione, facta juxta præscripta Codicis nostri civilis, oriri impedimentum cognationis legalis, sentiunt Baston, Bouvier, Gousset, Carrière n. 704. qui pro eo adfert responsionem Sacræ Pœnitentiariæ, datam 17 Maii 1826.

Pro hac sententia dici potest, Ecclesiam, dum adoptionem ut causam impedimenti admisit, agnovisse omnem illam, quæ veram adoptionis rationem atque naturam servaret et civile impedimentum induceret, quæcumque essent diversæ illius formæ aut conditiones in diversis locis et temporibus requisitæ. Ex omnibus auctoribus enim constare, ait Carrière, illud impedimentum viguisse, etiam in locis, ubi jus Romanum nullam vim habebat.

Quamvis autem incertum sit, an impedimentum induceret adoptio imperfecta Romanorum, et huic valde similis sit adoptio moderna, non tamen sequitur eamdem esse pro utraque rationem dubitandi.

Dubium enim de priori in eo fundatum erat, quod incertum esset, an lex civilis induceret impedimenta ex imperfecta adoptione, ubi e contra certum est, quod Codex civilis modernus impedimenta civilia ex adoptione statuat.

Inter quas personas cognatio legalis inducit impedimentum dirimens matrimonium?

inter quas personas.

R. Distinguenda est cum S. Thoma triplex legalis cognatio : *Prima*, quæ est in linea recta, dirimit matri-

monium inter adoptantem et adoptatum, et juxta Cod. civ. modernum art. 348. adoptati descendentes; quod plerique juri antiquo etiam conforme putant : conf. Soglia tom. 2. §. 182.

Secunda est in linea collaterali, et dirimit matrimonium inter adoptatum et adoptantis prolem naturalem legitimo thoro natam. Addit Codex modernus : inter liberos adoptivos ejusdem.

Tertia, quæ potius est affinitas quam cognatio, dirimit matrimonium inter adoptantem et uxorem adoptati, et vice versa inter adoptatum et uxorem adoptantis.

Circa primam et tertiam cognationem notandum est, illam perseverare et matrimonium impedire, etiamsi cesset adoptio, v. g. per mortem adoptati; et juxta probabilem sententiam Baston et aliorum, præcedenti quæstione propositam, vigent etiam nunc ista impedimenta.

Specialis autem difficultas est circa cognationem et impedimentum secundæ speciei. Juxta jus antiquum obtinebat tantum illud impedimentum quamdiu uterque, adoptatus v. g. et filia adoptantis, manebant sub potestate patris adoptantis, sed cessante adoptione, aut alterutro emancipato, cessabat, et validum inter illos poterat iniri matrimonium. Jam vero juxta jus modernum Cod. civ. art. 346. adoptari non potest nisi majorennis, et adoptatus non constituitur sub potestate adoptantis, adeoque non videtur posse contrahi hoc impedimentum. Aliunde vero Codex noster hoc impedimentum statuit pro matrimonio civili, nec restrictionem juris romani admittit. Inde quæstio exurgit, an Ecclesia agnoscat pro matrimonio christiano illam dispositionem juris moderni, et signanter quoad impedimentum quod induxit inter liberos adoptivos ejusdem; an vero standum sit juri antiquo. Casu occurrente, consulenda esset Sancta Sedes.

Vix tamen potest hæc difficultas occurrere, quia raro admodum nunc contingit legitima adoptio, moribus nostris parum consentanea; et plerumque non adoptantur nisi filii illegitimi, ut dicit Carrière ex Delvincourt, adeoque præfata impedimenta habentes ex cognatione carnali. Conditiones, quæ requiruntur sive ex parte adoptantis, sive ex parte adoptati, ut fieri possit adoptio, recenset Cod. civ. art. 343. ad 346.

N°. 79. *De impedimento affinitatis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 55.

Quid est affinitas?

R. Est propinquitas, quam una persona contrahit cum consanguineis alterius, ex copula carnali cum illa; adeoque vir fit affinis consanguineis mulieris, et mulier consanguineis viri. Affinitas

Fundamentum igitur et origo affinitatis est copula carnalis, sive matrimonialis sive extramatrimonialis, ut patet ex lib. 4. Decret. tit. 13. cap. 7 et 8. Cum enim per copulam carnalem vir et mulier fiant una caro, propinqui unius secundum carnem, fiunt propinqui alterius. oritur ex copula carnali

Ut vero copula carnalis affinitatem inducat, debet esse consummata in vase debito, per emissionem seminis virilis intra illud; seu quod idem est, debet de se esse apta generationi. Ita post S. Thomam art. 4. ad 2. auctores communiter. Non tamen videtur requiri seminatio fœminæ, cum probabilius non sit necessaria generationi: contrarium vero probabile habet S. Alph. de Lig.. n. 1075. consummata.

Hinc non exurgit affinitas ex copula sodomitica, neque ex illa quæ habita fuit citra seminationem viri, aut cum effusione totius seminis extra vas; neque ex copula spadonis utroque testiculo carentis, cum talis non habeat semen virile.

Contra oritur affinitas ex copula inter senes et steriles habita: quia illa de se generationi apta est, et ex ea vir et mulier fiunt una caro. Sufficit etiam copula consummata cum muliere invita, ebria, insana etc. Nihil quoque refert, copula occulta sit an non; et quotiescumque constat de copula, præsumitur in foro externo consummata.

Nota, quod hoc impedimentum non cesset morte alterutrius conjugum vel fornicantium; sed sit perpetuum, uti decernitur causa 35. qu. 10. can. 1.

Quomodo dignoscitur, an duæ personæ sint affines?

R. Ex eo quod una copulam carnalem habuit cum persona consanguinea alterius. Regulæ discernendi affinitatem,

Hinc 1° Inter duas personas, quarum neutra copulam carnalem exercuit, non potest esse affinitas.

2°. Existit tantum inter illam unam personam quæ copulam habuit, et alterius consanguineos, non vero inter consanguineos unius et consanguineos alterius. Hinc axioma : *Affinitas non parit affinitatem*, et ita traditur cap. *Quod super his* lib. 4. Decret. tit. 14. Adeoque duo fratres possunt inire matrimonium cum duabus sororibus, pater et filius cum matre et filia, vitricus cum vidua privigni etc.

Personæ quoque carnaliter copulatæ non sunt affines inter se, sed potius affinitatis principium, seu stipes.

Quomodo dignoscitur in quo gradu aut linea una persona sit affinis alteri ?

et gradum. R. Facile dignoscitur per hanc regulam : Quoto gradu et in qua linea, aliqua persona est consanguinea alteri, eodem gradu et eadem linea est affinis illi quacum illa altera copulam habuit.

Sic avus Joannis, qui Joanni est consanguineus in secundo gradu lineæ rectæ, itidem in secundo gradu lineæ rectæ est affinis Catharinæ a Joanne carnaliter cognitæ. Frater Joannis, qui Joanni est consanguineus in primo gradu lineæ collateralis, est affinis Catharinæ etiam in primo gradu lineæ collateralis; et ita de cæteris.

Non abs re erit, si hic quorumdam vocabulorum significationem tradamus ex lib. 1. Instit. tit. 10. de Nuptiis.

Affinium denominationes. Itaque aliquis vocatur Privignus (*stiefzoon, beaufils*), vel Privigna (*stiefdochter, belle-fille*), respectu Vitrici (*stiefvader, beau-père* ou *mari du second lit*), vel Novercæ (*stiefmoeder, belle-mère* ou *femme du second lit.*)

Vocatur quis Socer (*schoonvader, beau-père*), vel Socrus (*schoonmoeder, belle-mère*), respectu sui Generi (*schoonzoon, gendre*), seu mariti filiæ suæ, item respectu suæ Nurus (*schoondochter, bru*), seu uxoris filii sui.

Frater viri vel uxoris alicujus, respectu hujus dicitur Levir (*zwager, beaufrère*), soror autem viri vel uxoris alicujus, respectu ejusdem dicitur Glos (*zwagerin, belle-sœur*) : fratris mei uxor mihi Fratria est, sororis meæ vir Sororius.

Affinitas ex copula matrimoniali dirimit ad quar- *Ad quem gradum affinitas dirimit matrimonium ?*

R. Distinguendum est : 1° Affinitas orta ex copula matrimoniali, seu habita inter conjuges, dirimit matrimonium usque ad quartum gradum affinitatis inclu-

sive, tam in linea collaterali, quam in linea recta. Constat ex cap. *Non debet* lib. 4. Decret. tit. 14. tum gradum;

Ante Conc. Later. IV. anni 1215. ex quo desumptum est præfatum capitulum, impedimentum affinitatis extendebatur usque ad septimum gradum inclusive; uti patet ex can. *Nullum*, et can. *Æqualiter* causa 35. qu. 3.

2° Affinitas ex copula fornicaria tantum dirimit usque ad secundum gradum inclusive. ex fornicaria ad secundum.

Ita jure novo Conc. Trid. Sess. 24. cap. 4. de Ref. matr. statutum est; antea vero dirimebat in iisdem gradibus ac affinitas orta ex copula matrimoniali.

Sub affinitate contracta ex fornicatione, Tridentinum. comprehendit etiam illam, quæ oritur ex alia specie luxuriæ involvente fornicationem; puta ex stupro, adulterio, incestu, etc. Ita Sanchez et Doctores passim.

Insuper notandum, quod Conc. Trid. ita restrinxit hoc impedimentum ex copula fornicaria, ut ultra secundum gradum non tantum non dirimat, sed nequidem impediat matrimonium; uti declaravit S. Pius V. in Constit. *Ad Romanum*. Ita porro hoc intellige, quod licitum et validum sit matrimonium etiam in secundo cum tertio mixto. Unde illicite quidem et invalide contraheret fornicarius cum mulieris a se carnaliter cognitæ consobrina, valide autem et licite cum hujus filia.

Ad quem gradum parit affinitatem copula inter illos habita, quorum matrimonium est invalidum? Quid si matrimonium sit invalidum.

R. 1. Si matrimonium sit invalidum ex defectu consensus alterutrius, ~~certum videtur~~, affinitatem non extendi ultra secundum gradum.

2. Si matrimonium, ex alia causa invalidum, fuit mala fide contractum, aut consummatum, saltem ab una parte, idem ~~est dicendum, ex communi Doctorum sententia~~.

3. Si vero bona fide fuit matrimonium ab utraque parte contractum et consummatum, non ita convenit inter auctores.

Alii dicunt impedimentum publicæ honestatis tunc quidem extendi ad quartum gradum; affinitatis autem ad secundum tantum, quia illa copula, licet animo conjugali habita, equidem in substantia fuit fornicaria.

Alii dicunt, etiam impedimentum affinitatis extendi usque ad quartum gradum, quia ex neutrius parte ha-

bitum fuit commercium illicitum, seu fornicatio formalis.

Huic sententiæ favet declaratio S. Congregationis Concilii 5 Dec. 1667. relata apud Zamboni, et citata a Benedicto XIV. Quæst. can. 291. Cum vir quidam, postquam matrimonium ejus declaratum fuisset irritum propter impedimentum consanguinitatis, vellet ducere consanguineam uxoris suæ in tertio gradu, S. Congregatio respondit : *Non posse contrahere, obstante illi tum impedimento publicæ honestatis, cum affinitatis.*

In praxi itaque etiam in tertio et quarto gradu esset petenda dispensatio ab utroque impedimento : utrumque autem satis exponitur declarando matrimonium putativum fuisse consummatum. Conf. Carrière n. 837.

Nota, quod quis duplicem affinitatem habere possit cum eadem persona, ut si fornicatus fuit cum ejusdem sorore et consobrina : utraque esset exprimenda in petenda dispensatione, uti videbimus suo loco.

Similiter si v. g. uxor habeat multiplicem cognationem cum sua consanguinea, vir multiplicem affinitatem cum eadem contrahere videtur.

Quo jure affinitas dirimit matrimonium?

Quo jure dirimat.

R. 1°. Certum est affinitatem dirimere matrimonium jure ecclesiastico, ut patet ex canonibus supra allegatis.

R. 2°. Quod jus naturale attinet, existit dubium circa affinitatem primi gradus lineæ rectæ ex copula matrimoniali, ut inter socrum et generum, vitricum et privignam. Aliqui enim putant hoc impedimentum esse juris naturæ, ideo quod illi ad invicem sunt ad instar prolium et parentum, ex quo oritur quoddam debitum reverentiæ et honorificentiæ, cui contraria est turpitudinis revelatio; ut in simili dictum est de consanguinitate primi gradus lineæ rectæ.

Alii tamen communius et probabilius tenent, nequidem in primo gradu lineæ rectæ affinitatem jure naturæ irritare matrimonium. Conf. Sanchez lib. 7. disp. 66. Reverentia enim affinibus primi gradus lineæ rectæ debita, multo minor est ea, quæ debetur parentibus naturalibus, adeoque nil probat propter illam reverentiam irritum esse matrimonium, sed tantum passim esse illicitum, et merito ab Ecclesia irritari. Pro hac sententia al-

legari solent tria Concilia Provincialia sexti sæculi : Agathense can. 61. Epaonense can. 30. et Aurelianense III. can. 10. ubi jubetur hujusmodi conjugia in infidelitate contracta non dissolvi; ergo censentur jure naturæ valida.

Nec obstat, quod dicit Apostolus 1. ad Cor. cap. 5. ℣. 1 : *Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes ; ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Videtur enim loqui de viro , qui patris viventis uxorem habebat , ut colligitur ex 2. ad Cor. cap. 7. ℣. 12. ubi Apostolus sic habet : *Scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est :* vivebat ergo adhuc pater, qui supponitur injuriam passus. Neque alias dici potuisset talem rem non audiri inter gentes, siquidem mos erat apud Persas, ut filius, mortuo patre, duceret novercam , etsi pleræque gentes talia matrimonia detestarentur ut illicita.

Interim in primo gradu lineæ rectæ ex copula matrimoniali Ecclesia nullibi legitur dispensasse; et testatur Benedictus XIV de Syn. lib. 9. cap. 13. n. 4. Pontifices, licet sæpius rogatos, a dispensando semper abstinuisse. nota

Quoad reliquos casus affinitatis, vix aliqua esse potest controversia. Licet enim quidam auctores , ex illis qui sustinent affinitatem ex copula conjugali irritare matrimonium in linea recta, illud extendant in infinitum , communius tamen restringunt ad primum gradum. Communius quoque nec in primo gradu impedimentum juris naturæ agnoscunt, si affinitas oriatur ex copula fornicaria : tum quia ex illa non solet nasci tanta reverentia inter affines; tum quia noscitur in eo casu sæpe Sacram Sedem dispensasse.

Quoad affinitatem in linea collaterali, sive ex copula conjugali, sive ex fornicaria, certum est, illam in nullo gradu dirimere matrimonium jure naturæ. Unde et tempore legis naturæ Jacob duxit duas sorores, Liam et Rachelem; et sub lege veteri Deuter. cap. 25. statuitur, ut frater uxorem fratris sui sine liberis defuncti accipiat; et sub lege nova frequenter in hac affinitate dispensatur.

Nec obstat, quod Marci cap. 6. ℣. 18. Joannes Baptista dicat Herodi : *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Etenim S. Hieronymus in cap. 14. Matthæi, et Josephus lib. 14. Antiquit. cap. 9. dicunt, quod Hero-

dias esset uxor Philippi, fratris adhuc viventis, adeoque mirum non est, quod Herodi eam habere non liceret. Quod si supponatur cum S. Chrysostomo, homilia 49. in Matth., Philippum fratrem Herodis fuisse mortuum; tunc dicitur, quod equidem Herodes illam ducere non potuerit, quia, tamquam proselytus erat subjectus legi veteri, juxta quam tunc tantum poterat quis accipere uxorem fratris sui defuncti, quando hic sine liberis defunctus erat. Jam vero Philippus habuerat liberos ex Herodia, saltem infamem illam saltatricem, quæ caput S. Joannis Baptistæ petiit et obtinuit, ut liquet ex Marci cap. 6. ℣. 22.

Hinc patet, quam immerito Henricus VIII. Angliæ rex, Catharinam Arragoniam, Arthuri fratris sui viduam, quam ex dispensatione Julii II duxerat, repudiaverit, ut duceret Annam de Bolen, sub prætextu quod Pontifex cum ipso dispensare non potuerit in primo gradu affinitatis collateralis. Verum nequidem existebat affinitas, sed tantum publica honestas; constat enim matrimonium Arthuri non fuisse consummatum. Hæc tamen est origo schismatis Anglicani.

Cum affinitas dirimat matrimonium jure ecclesiastico tantum, etiam probabilius in primo gradu lineæ rectæ, sequitur, copulam carnalem inter infideles non irritare matrimonium ab uno cum alterius consanguineis in infidelitate contractum. Sed quæstio est

An copula carnalis inter infideles habita, inducit impedimentum post Baptismum, et irritat matrimonium tunc contrahendum?

An habita inter infideles,

R. 1. Si agatur de copula matrimoniali, satis certa et communis est sententia affirmans. Ita Sanchez, Schmalzgrueber, etc. Ratio est, quod tale commercium, non secus ac consanguinitas, inducit naturalem propinquitatem et vinculum perpetuum; quod cum naturale sit et perpetuum, subsistit etiam inter infideles et perseverat post Baptismum; adeoque tunc effectum impediendi et irritandi matrimonium producit. Confirmatur ex cap. fin. de Divortiis lib. 4. Decret. tit. 19. ubi Innocentius III. declarat, conversos ad fidem non posse ducere viduas fratrum suorum.

2. Si agatur de copula extramatrimoniali, non ita

convenit inter auctores. Sanchez cum aliis negat ex illa oriri affinitatem inter infideles, adeoque impedimentum post Baptismum ; quia copula fornicaria non tam parit vinculum amicitiæ cum mutuis consanguineis, quam potius aversionem.

Carrière vero n. 848. cum Schmalzgrueber, Kugler, etc. sententiam affirmativam probabiliorem habet. Ratio est, quod subsistat in eo casu præcipuum affinitatis fundamentum, quod nempe ii qui carnale commercium habent, fiant una caro.

aut inter fidelem et infidelem.

In casu autem commercii illiciti inter fidelem et infidelem, fidelis quidem contrahit affinitatem et impedimentum cum consanguineis infidelis, si sint fideles statim, si sint infideles quando baptizantur : ita ipse Sanchez, fundans se in consuetudine Ecclesiæ sic legem affinitatis interpretante. Infidelis autem, juxta Sanchez, neque impedimentum neque affinitatem contrahit cum consanguineis fidelis, quia tempore quo erat contrahenda, non subjacebat legibus Ecclesiæ; juxta Carrière vero, contrahit cum ipsis affinitatem, quæ post Baptisma dirimeret matrimonium.

De affinitate quæ matrimonio contracto supervenit, vide dicta N. 46.

Observandum pro impedimento affinitatis, non secus ac supra pro impedimentis consanguinitatis, voti et ordinis, quod vi Clementinæ unicæ de consang. et affin. scienter cum uno ex prædictis quatuor impedimentis contrahentes, ipso facto excommunicationem incurrant, sed quæ, ut observat Collet, non est reservata, quamdiu delinquens non est denuntiatus et publicatus, uti faciendum cit. cap. decernitur. Insuper statuit Conc. Trid. sess. 24. cap. 5 : *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, et spe dispensationis consequendæ careat.*

N° 80. *De impedimento publicæ honestatis.*

Publica honestas ex duplici causa oritur

Quid est impedimentum publicæ honestatis ?

R. Est impedimentum proveniens ex sponsalibus, vel matrimonio rato tantum, et dirimens matrimonium unius cum consanguineis alterius.

Est juris ecclesiastici tantum, et introductum fuit propter propinquitatem, quam quis per sponsalia aut matrimonium ratum contrahit cum compartis consanguineis, ratione cujus honestas publica exigit, ut cum eisdem matrimonium non contrahat.

cum alterius consanguineis.

Notandum 1° quod hoc impedimentum non contrahitur cum alterius affinibus, aut cognatis spiritualibus vel legalibus, sed tantum cum consanguineis seu cognatis carnalibus, sive legitimis sive illegitimis; nam eo attingi consanguineos etiam illegitimos, est certissimum, ait Sanchez.

et est perpetuum.

Notandum 2° quod semel contractum hoc impedimentum perpetuo manet, seu non cessat, cessante causa quæ illud produxit, solutis nempe sponsalibus, aut matrimonio. Ita, quoad sponsalia mutuo consensu soluta, de quibus majus erat dubium, post maturam deliberationem definivit S. Congreg. Concilii 6 Julii 1658. ejusque decisionem confirmavit Alexander VII. prout testatur Fagnanus in Comment. ad cap. *Ad audientiam*, de sponsalibus. Ratio est, quod propinquitas propter quam inductum est impedimentum, de se sit perpetua, nec cesset cum sponsalibus aut matrimonio, adeoque postulet impedimentum perpetuum.

Duplex hujus impedimenti fons est, ut ex dictis liquet, sponsalia nimirum, et matrimonium ratum. Cum autem oriri possit tam ex invalido quam ex valido matrimonio, tres distinctæ quæstiones exurgunt.

Habetur 1° ex sponsalibus validis et absolutis in primo gradu tantum.

Quæstio prima. *Ex quibus sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis, et ad quas personas se extendit?*

R. Oritur tantum ex sponsalibus proprie dictis, absolutis simul et validis; et sese non extendit ultra primum gradum.

Ante Concilium Trident. oriebatur etiam ex sponsalibus invalidis, ut constat ex cap. unico, de sponsalibus in 6° et sese extendebat usque ad quartum gradum. A Trident. autem ita restrictum fuit, Sess. 24. cap. 3. de Ref. matr.: *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant · quoniam in ulte-*

rioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.

Inde deducuntur sequentia :

1°. Cum sponsalia debeant esse proprie dicta, non exurgit hoc impedimentum, si quis promittat matrimonium mulieri non repromittenti, aut uni ex pluribus indeterminate, etiamsi illæ repromittant. Conclusiones.

2°. Cum sponsalia debeant esse *absoluta*, ut patet ex cit. cap. *Unico*, de sponsalibus in 6° ubi Bonifacius VIII. dicit impedimentum nasci *ex sponsalibus puris et certis* ; hinc sponsalia sub conditione suspensiva non inducunt hoc impedimentum, nisi dum, purificata conditione, transeunt in absoluta. Unde, si ante purificationem conditionis quis a sponsalibus resiliat, non contrahit impedimentum : similiter matrimonium, quod quis ante conditionis suspensivæ adimpletionem cum sorore mulieris sibi desponsatæ contraheret, esset validum.

Secus dicendum, si conditio apposita fuisset, non suspensiva, sed resolutoria. Conf. N. 6.

3°. Cum hoc impedimentum restrictum sit ad primum gradum, sequitur, sponsum illud contrahere tantum cum matre et filiabus sponsæ, quasi in linea recta ; et cum sororibus sponsæ, quasi in linea transversa : non autem cum avia, nepte, amita, etc. sponsæ. Eodem modo sponsa illud contrahit cum patre, filiis et fratribus sponsi ; non ultra.

4°. Tandem impedimentum hoc non oritur ex sponsalibus quacumque ratione invalidis, sive ob defectum consensus, sive ob quodcumque impedimentum irritans sponsalia. Nec requiritur, ut vult Sanchez, sponsalia exterius esse invalida ; sed sufficit eadem interne tantum et coram Deo esse invalida ; quia Tridentinum loco citato generaliter dicit : *Quacumque ratione valida non erunt.* Vide Collet in tract. de dispensationibus.

Ex sponsalibus clandestinis, utpote validis, oritur impedimentum. Ita sæpe declaravit S. Congregatio, ut videre est apud Benedictum XIV. instit. 46. n. 11.

Observavimus N. 22. quod pastor, et idem dic de confessario, desponsandum cum una, quæ habet sorores nubiles, merito interroget circa hoc impedimentum,

utrum nempe cum alia ex sororibus aliquando locutus non fuerit de matrimonio contrahendo, cum illa contrahere promiserit, etc.

Quæstio secunda. *Inter quas personas oritur impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio rato non consummato ?*

Habetur 2° ex matrimonio rato non consummato,

R. Uterque sic matrimonio junctorum contrahit hoc impedimentum dirimens cum consanguineis alterius usque ad quartum gradum. Ita enim declaravit anno 1568 Pius V. Constit. *Ad Romanum*, infra citanda.

S. Thomas, Supplem. quæst. 55. art. 4. ad 2. vinculum ex matrimonio rato non consummato exurgens, *affinitatem* vocat; ita etiam vocari solet a Dataria Romana; sed improprie, cum proprie dicta affinitas oriatur tantum ex copula carnali. Unde præstat, juxta communiorem usum, vocare publicam honestatem, licet vinculum ex matrimonio rato arctius sit, quam ex sponsalibus.

Quæstio tertia. *An et inter quos idem impedimentum habetur, si matrimonium ratum sit invalidum ?*

etiamsi matrimonium sit invalidum, et usque ad quartum gradum,

R. Affirmative, nisi matrimonium invalidum sit ex defectu consensus; et extenditur etiam usque ad quartum gradum inclusive.

Probari potest ex cap. unico, de sponsalibus in 6°. ubi sic loquitur Bonifacius VIII : *Ex sponsalibus puris et certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum et dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis.*

Quamvis enim expresse ibi agatur de sponsalibus, communiter tamen judicatum fuit, eadem, et a fortiori quidem, matrimonio rato applicanda esse. Ergo vi hujus capituli ex matrimonio, etiam invalido, modo invalidum non sit ob defectum consensus, oritur impedimentum.

Jam vero Concil. Trid. tollendo impedimentum, quod oriebatur ex sponsalibus invalidis, nullam fecit mentionem illius, quod oritur ex matrimonio invalido : ergo illud etiamnum perseverat, atque etiamnum dirimit

usque ad quartum gradum inclusive, non secus ac ante Concilium.

Utrumque manifeste sequitur ex declaratione Pii V. in Constit. *Ad Romanum*, anni 1568. ubi sic loquitur: *Motu proprio, auctoritate apostolica, tenore præsentium declaramus et definimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, et procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio, sic ut præfertur contracto* (verbis de præsenti conceptis). *Sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus et gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.* Jure veteri autem dirimebat usque ad quartum gradum, ergo etiamnum.

Confirmatur ex decisione S. Congreg. Conc. 3. Dec. 1667. relata apud Zamboni, verbo *Matrimonium*, § 14.

Dictum est, nisi matrimonium invalidum sit ex defectu consensus: hinc quæritur

Quandonam matrimonium censetur invalidum defectu consensus, ita ut non inducat hoc impedimentum?

nisi invalidum sit ex defectu consensus.

R. 1° Quando alteruter contrahentium consensum naturalem de se sufficientem non præstat, veluti si ficte consentiat, etsi fictio sit mere interna, aut cum errore substantiali circa personam, aut sit amens, infans, ebrius, etc.

2° Si quis ex metu gravi matrimonium irritante contrahat; licet enim cum tali metu adesse possit verus consensus, juris tamen præsumptione tunc deesse censetur.

3° Disputatur, si quis mala fide cum impedimento dirimente matrimonium attentet, sciens illud esse nullum. Quæstio pendet ab eo, an cum hac mala fide consistat verus consensus de se sufficiens, de quo vide supra N. 66.

Matrimonium ob clandestinitatem nullum, juxta Sanchez aliosque, non inducit impedimentum, quia deest consensus in forma ab Ecclesia requisita; sed contraria sententia verior est, et in praxi omnino tenenda, cum clandestine contrahens non minus in matrimonium consentire dicendus sit, quam ligatus v. g. voto solemni. Pro hac sententia profert S. Alph. de Lig. n. 1064 declarationem S. Congregationis Concilii. Hinc in praxi tenendum, impedimentum oriri ex matrimonio civiliter tan-

tum contracto sine animo coram Ecclesia contrahendi, quod tunc vere est matrimonium clandestinum.

An hoc impedimentum habetur respectu personæ quacum antea sponsalia valide sunt contracta?

Non obtinet respectu prioris sponsæ.

Casus est : Joannes contraxit sponsalia valida et absoluta cum Anna, postea attentat matrimonium, non tamen consummat, cum Catharina sorore Annæ; quæritur, an Joannes ex illo matrimonio invalido contrahat impedimentum cum Anna?

R. Cum Sanchez, Bosco, Collet, S. Alph. de Lig. loco cit. et communi sententia, negative.

Probatur ex cap. *unico* de sponsalibus in 6°. supra citato, ubi hæc exceptio clare ponitur. Quamvis autem ibi expresse agatur de impedimento ex sponsalibus, communis Doctorum interpretatio, ut jam animadvertimus, illud capitulum ad impedimentum ex matrimonio rato etiam invalido applicat et extendit.

Cæterum, ut observat Sanchez, licet Joannes, in casu, valide possit matrimonium cum Anna contrahere, hoc tamen non poterit cum ulla alia Catharinæ consanguinea intra quartum gradum; imo nec cum ipsa Anna, si sponsalia cum ea dissoluta fuerint ante attentationem matrimonii cum Catharina.

Nota. Sanchez disp. 65. n. 5. censet, matrimonium infidelium validum et non consummatum etiam parere naturale vinculum, inter unum et alterius consanguineos, quod post Baptisma produceret impedimentum publicæ honestatis cum eisdem. Negat vero idem dicendum esse de infidelium sponsalibus, aut matrimonio invalido ex quocumque defectu.

N°. 81. *De impedimento criminis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 60. art. 2.

Quid est impedimentum criminis?

Impedimentum criminis

R. Est impedimentum matrimonium dirimens, quod provenit ex adulterio, vel homicidio, vel utroque simul, junctis certis circumstantiis.

Igitur duo sunt crimina, adulterium et homicidium, ex quibus hoc impedimentum exurgere potest, et quidem triplici modo; scilicet :

1°. Ex solo adulterio, quando illi jungitur promissio matrimonii acceptata, vel matrimonii attentatio.

2°. Ex solo homicidio conjugis, causato ex machinatione alterius conjugis cum tertia persona.

3°. Ex adulterio, si subsequatur homicidium conjugis, procuratum ab alterutro adulterorum.

Singulos casus singillatim in sequentibus numeris expendemus.

Quo jure impedimentum criminis dirimit matrimonium ?

dirimit solo jure ecclesiastico,

R. Jure ecclesiastico, ut videre licet lib. 4. Decretal. tit. 7. item lib. 5. tit. 33. et in decreto Gratiani, causa 31. qu. 1. can. 5.

Provide hoc impedimentum ab Ecclesia statutum fuit, ne scelesti, spe transeundi ad alias nuptias, aut alterius conjugi nubendi, ansam sumant adulterandi vel conjugem occidendi ; partim etiam in pœnam istorum criminum.

Perinde est sive crimen a viro sive a muliere perpetretur, cum in citatis textibus uterque comprehendatur, et par sit ratio utriusque. Unde quod de viro dicetur in sequentibus, intelligi etiam debet de muliere, et vice versa.

Nota. Cum hoc impedimentum sit juris ecclesiastici tantum, patet illud non fuisse inter Davidem et Bethsabeam, licet ipse cum ea adulterium commiserit, ejusque virum Uriam curaverit interfici. Patet etiam nunc locum non habere inter infideles. Sed quæstio est :

An impedimentum contrahitur, dum crimen fuit commissum inter fidelem et infidelem ; item dum unum requisitum positum fuit quando ambo erant infideles, alterum vero post susceptum Baptisma ?

etiam commissum inter fidelem et infidelem

R. ad 1. Affirmative, quia fidelis potest hoc impedimento ligari, et reddi ad contrahendum inhabilis : una autem parte inhabili, nequit existere matrimonium. Ita colligitur ex cap. 1. de conversione infidelium, ubi Clemens III dicit, mulieres christianas non posse nubere viris Saracenis, qui ad istarum mulierum sollicitationem, earumdem viros occiderant, et postea ad fidem conversi fuerant. Excipiunt quidam casum, quo homicidium commissum fuit ex solius infidelis machinatione.

non vero si unum requisitū

R. ad 2. Per se videtur negandum cum Sanchez, eo quod neutrum requisitum seorsum ab Ecclesia hac pœna

ab utroque adhuc infideli sit patratum.

puniatur, sed tantum utrumque simul, seu ipsum complexum : adeoque saltem alterutra pars debet utrumque crimen commisisse post Baptismum, cum antea commissum, ab Ecclesia puniri non possit.

Hinc non videtur subsistere impedimentum si adulterium sit commissum ante Baptismum utriusque, et data sit promisso matrimonii, vel conjugicidium patratum, post Baptismum. Interim non expediret, ut parochus proprio judicio ad matrimonium similium procederet.

Dictum est *per se*, quia si promissio matrimonii, facta ante Baptismum, post illud ratificetur, vel ex circumstantiis significent sese in ista promissione perseverare, et dein adulterentur, impedimentum subsistit, quia sic æquivalenter promissio post Baptismum facta est.

N°. 82. Quando oriatur impedimentum ex adulterio sine homicidio.

Duo sunt casus in quibus ex adulterio sine homicidio impedimentum exurgit inter adulterantes :

Duplex casus.

Primus est, dum inter adulterum et adulteram, ante vel post adulterium, sed durante matrimonio, adeoque vivente alterutrius conjuge, promissio facta et acceptata est de contrahendo inter se matrimonio ; ut si herus cum ancilla adulteretur, et promittat eam ducere v. g. post mortem uxoris suæ ægrotantis.

Secundus casus est, dum adulter et adultera, sive ante sive post adulterium, vivente alterutrius conjuge, attentant inter se matrimonium. Hoc itaque impedimento ligatur qui, v. g. inito civili divortio, et relicta legitima uxore, quam in Domino duxerat, cum alia civile matrimonium init, eique maritaliter cohabitat.

Uterque casus habetur variis capitulis lib. 4. Decretal. tit. 7. qui est : *De eo qui duxit in matrimoninm quam polluit adulterio*, signanter cap. 4. et 8.

Quale in his casibus debet esse adulterium, ut impedimentum subsistat ?

R. Debet esse adulterium *verum*, *formale* et *perfectum*.

Requiritur adulterium verum,

1°. *Verum*, id est, non mere putativum, sed a parte rei vere subsistens : unde non inducitur impedimentum,

si matrimonium non vere subsistat ; sufficit autem matrimonium ratum, licet non consummatum.

2°. *Formale* ex parte utriusque , ita ut uterque sciverit alterutrum esse matrimonio junctum. Unde si conjugatus sub promissione matrimonii cognoscat puellam matrimonii istius ignaram , impedimentum inter ipsos non subsistit , quia non est adulterium formale ex parte puellæ. Ita colligitur ex cap. 1. et 7. citati tituli septimi. formale ,

Imo ex communi interpretatione doctorum contra paucos , requiritur, ut adulterium sit formaliter injuriosum ex parte utriusque erga eumdem conjugem : unde si uterque esset matrimonio junctus sed ambo ignorarent complicis matrimonium , dum committitur adulterium, non subsisteret impedimentum. Conf. Carrière n. 712.

3°. *Perfectum*, seu in sua specie consummatum , quia cum sit materia pœnalis , est strictæ interpretationis. perfectum,

Hinc dicit S. Alph. de Lig. n. 1036. cum communi , contra Reiffenstuel, Collet. etc. quod si vir non seminet in vase muliebri, non incurritur impedimentum.

Qualis debet esse promissio , in primo impedimenti casu requisita ?

R. 1.° Debet esse promissio externa unius *acceptata* ab altera parte ; alias enim non esset vera et perfecta promissio. Unde non exurgit impedimentum, si altera pars mere negative se teneat, ut dicit S. Alph. de Lig. n. 1037 ; a fortiori si rejiciat. Si taceat res dubia est : alii enim dicunt materiam esse favorabilem , adeoque silentium pro consensu habendum ; alii e contra dicunt rem odiosam potius esse , cum consentiens incurrat pœnam ecclesiasticam, adeoque silentium habendum esse pro dissensu. In foro conscientiæ attendendum esset ad circumstantias et internam hominis dispositionem atque intentionem. cum promissione acceptata ,

Probabilius autem et communius non requirunt , ut promissio sit mutua , sicut in sponsalibus : nulla enim fit mentio in jure de repromissione , sed tantum de fide data.

2°. Debet esse *seria*, non tantum externe sed etiam interne : unde promissio ficta probabilius non sufficit ; quia cum materia sit odiosa, stricta facienda est inter- seria ,

pretatio. Ita S. Alph. de Lig. n. 1039. contra Sanchez et alios, qui putant sufficere fictam promissionem, modo fictio exterius non appareat. Certe non sufficiunt verba quæ non promissionem, sed desiderium aut propositum tantum continent, ut hæc : Ducerem te si non essem junctus.

absoluta, 3°. Similiter, secundum S. Alph. de Lig. n. 1040 probabilius debet esse promissio *absoluta* ; iterum quia cum simus in odiosis, lex stricte interpretanda est. Unde non sufficit promissio conditionata, nisi forte, conditione purificata ante mortem conjugis, transeat in absolutam.

Conditio vero, *si conjux moriatur*, non eximit a pœna ; cum regulariter adsit aut subintelligatur in casu.

stante conjugio facta, 4°. Requiritur, ut tum promissio tum adulterium contingant, stante seu durante eodem conjugio, seu simul violent fidem eidem conjugi debitam ; perinde vero est sive promissio præcedat, sive subsequatur adulterium.

Unde sequitur 1° non oriri impedimentum, si promissio adulterio tantum accedat post mortem conjugis ; neque, si prius facta, fuerit ante adulterium retractata. Si autem retractata tantum fuerit post adulterium, remanet impedimentum, cum tunc jam ante retractationem fuerit contractum.

Sequitur 2° non oriri impedimentum, si promissio facta fuerit vivente primo conjuge, et adulterium, vivente secundo ; vel vice versa : ratio quia utraque injuria tunc non est illata eidem conjugi. Contrarium tamen sentire videtur Carrière in Compendio n. 183. citans Compans, pro casu quo præcessit adulterium.

Qualis requiritur matrimonii attentatio, ut in secundo casu oriatur impedimentum ?

aut cum attentatione matrimonii, R. Requiritur 1° ut adulteri vere et serio dent mutuo consensum conjugalem per verba de præsenti, sive publice, sive clandestine. Si quidem promissio matrimonii de futuro sufficit ad inducendum impedimentum, non mirum si consensus de præsenti idem operetur. Perinde vero est sive matrimonii attentatio præcedat, sive sequatur adulterium ; modo utrumque fiat, vivente eodem alterutrius legitimo conjuge.

utrimque formali- Requiritur 2° ut, quando matrimonium attentatur, sicuti dum adulterium patratur, uterque conscius sit

alterutrum esse matrimonio junctum. Unde si v. g. puella cum alterius marito adulteretur, et postea cum eodem contrahat, quia bona fide credit, ipsius uxorem modo defunctam esse, non habetur impedimentum. ter injuriosa conjugi.

N°. 83. *Quandonam oriatur impedimentum ex homicidio sine adulterio.*

Quænam requiruntur ut homicidium sine adulterio inducat impedimentum dirimens inter virum et mulierem?

R. Requiritur 1° ut mors conjugi alterutrius reipsa fuerit illata.

Requiritur 2° ut mors secuta sit ex machinatione utriusque; ita ut uterque in illam vere influxerit, vel per se vel per alium, physice aut moraliter, mandato, consilio, consensu, etc. Ita ex cap. *Laudabilem* lib. 3. Decretal. tit. 33. Requiritur mors ex machinatione utriusque,

3° Disputatur, an requiratur saltem in alterutro intentio contrahendi matrimonium cum complice.

Hinc sequitur:

1° Non esse impedimentum, si mors quidem attentata fuerit, v. g. per inflictionem vulneris lethalis, aut porrectionem veneni, sed reipsa secuta non fuerit.

2° Non esse impedimentum, si mors non sequatur ex machinatione, v. g. ex vulnere inflicto, sed ex imperitia medici, aut chirurgi, etc.

3° Non esse impedimentum si unus, absque alterius consensu, aut quavis cooperatione, conjugem occidat, etiamsi alter postea crimen ratificet: sola enim ratihabitio non est machinatio proprie dicta, nec influere potest in mortem.

An requiritur, ut machinantes mortem conjugis procurent ex intentione vel spe inter se ineundi matrimonium?

R. Negant Cajetanus, Sylvius, Pauwels aliique, eo quod nec cap. *Laudabilem*, nec alii textus juris illam intentionem requirant. et probabilius ex intentione matrimonii.

Sanchez vero, Bonacina, Neesen, Collet et alii communissime, ut dicit S. Alph. de Lig. n. 1033. affirmant; quia lex lata est, ne quis spe matrimonii propriam vel alienam compartem occidat; adeoque illam intentionem supponit, licet eam non exprimat.

Inter patronos hujus sententiæ aliqui requirunt, ut illa intentio habeatur ex parte utriusque machinantis; communius vero et probabilius cum Sanchez dicunt cæteri, sufficere ut adsit ex parte unius; addunt tamen non pauci, requiri ut hæc intentio alteri manifestetur.

De hac manifestatione ait S. Alph. de Lig. n. 1034 : « Mihi probabilius dicendum videtur : Si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera, familiaritates, epistolæ amatoriæ, et similia inter eos qui contrahere volunt, tunc incurritur impedimentum : secus si intentio remanserit omnino interna ; tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium præcesserit. »

Verum istam rationem non probant Reiffenstuel aliique multi, et ideo præfatam manifestationem non putant necessariam. In foro autem externo passim intentio contrahendi præsumitur, quando duo ex communi machinatione conjugem occidunt, et postea matrimonium inter se contrahere volunt. Conf. Sanchez disp. 78. n. 19.

N°. 84. Quandonam impedimentum oriatur ex adulterio et homicidio simul.

Quænam requiruntur, ut impedimentum criminis oriatur inter virum et mulierem ex adulterio et homicidio simul?

Requiritur adulterium

R. Requiritur 1° ut simul commiserint adulterium verum, formale et perfectum, prout supra N. 82 explicatum fuit; et quidem vivente eodem conjuge qui postea occisus fuit.

et homicidium,

Requiritur 2° ut mors conjugis ex unius aut alterius machinatione, seu facto, mandato, consilio, reipsa secuta fuerit.

et verosimiliter intentio contrahendi.

Verosimiliter requiritur 3° ut occidens intentionem habuerit ineundi matrimonium cum complice adulterii, ut de casu numeri præcedentis dictum fuit.

Non autem requiritur in hoc casu promissio matrimonii, nec machinatio utriusque.

De hoc impedimento vide cap. *Super hoc* et cap. *Significasti* citati tituli 7. lib. 4. Decretal.

Ex dictis sequitur : impedimentum non oriri, si puella adulterando ignoraverit virum esse matrimonio jun-

ctum; neque si vir, vivente prima conjuge adulteratus, secundam, quam, priore defuncta, duxit, occidat, ut cum adultera matrimonium ineat; neque probabilius si vir mortem uxori inferat ex ira, absque intentione incundi matrimonium cum muliere ista quacum antea adulterium commisit.

Cum adulterium committi debeat, vivente conjuge qui occiditur, debet necessario præire homicidio; fieri tamen potest, ut præcedat machinatio homicidii : ita si herus intendens contrahere cum ancilla, uxori suæ venenum propinet, et, ea adhuc vivente, adulteretur cum ancilla, contrahitur impedimentum cum illa, si uxor ex dato veneno moriatur.

Possunt plura simul adesse impedimenta ex crimine.

Nota, quod plura impedimenta hic simul consistere possint, quæ omnia forent exprimenda, ubi esset petenda dispensatio. Ita si duo conjugati, data sibi matrimonii fide, adulterentur, erit duplex adulterium, inducens duplex impedimentum : si insuper unus occidat conjugem, erit novum impedimentum; quod si ex utriusque machinatione hoc factum sit, adhuc aliud accedit impedimentum : unde omnes istæ circumstantiæ essent distincte exprimendæ.

Adverte etiam pro praxi, personas quasdam, circa impedimentum criminis speciatim interrogandas esse ; ut si herus cum famula, aut hera cum famulo, brevi post mortem conjugis, jungi cupiant. Prudenter nempe petendum est, qua de causa tam cito post mortem conjugis velint conjungi ; an sat mature et sat diu deliberaverint; an de eo jam cogitaverint aut locuti fuerint ante illius mortem; an fides data, familiaritas habita, etc. Sic aliquando etiam interrogandi sunt de machinatione in mortem conjugis. Ut facilius veritatem aperiant, simul damnabilis status in quo versarentur, si cum impedimento contraherent, ipsis manifestandus est, et spes insinuanda de dispensatione, facile et secrete, absque ullo famæ periculo, obtinenda.

Opportunam interrogandi occasionem quandoque præbent rumores de impedimento in parochia sparsi; tunc enim directe peti potest, an revera subsit, ut quidam suspicantur.

N°. 85. *De impedimento raptus.*

Quid est raptus, prout est impedimentum dirimens matrimonii, et quo jure fuit introductum ?

Raptus mulieris causa matrimonii

R. ad 1. Est violenta abductio aut detentio mulieris sub potestate alterius, causa matrimonium cum ea ineundi. Dicitur *abductio* vel *detentio* : communiter quidem dicunt auctores requiri abductionem de loco in locum, sed perinde videtur, sive mulier de loco in locum violente abducatur, sive in loco violente detineatur sub potestate viri, v. g. in aliena domo ad quam forte accessit. Conf. Billuart, de Temperantia diss. 6. et Carrière n. 906.

Additur *violenta*, nempe quæ fit per vim physicam, vel per vim moralem, puta per minas, metum gravem, etc. Oportet autem, ut violentia inferatur ipsi mulieri; unde vis illata parentibus aut tutoribus non sufficit. Neque exurgit impedimentum, si mulier blanditiis, importunis precibus, aut falsis promissionibus decepta, sponte sequatur.

Perinde est, sive raptor per se sive per alium violenter mulierem abducat, aut detineat; ita si famulus rapiat puellam domino suo ex hujus mandato, dominus contrahit impedimentum, non famulus.

Perinde quoque est, sive rapta sit virgo, vidua, corrupta, infamis, meretrix, etc.

Dubitatur autem, an subsistat impedimentum, si vir in mulierem jus habeat ex antecedentibus sponsalibus : alii affirmant cum Sanchez, quia injustitia infertur mulieri, dum sic ad matrimonium cogitur; alii negant, inter quos Kugler et Card. Soglia, citans S. Thomam, quia licet sponsus peccet, propter jus tamen quod habet in sponsam, excusatur a crimine raptus, nisi mulier justam haberet causam rescindendi sponsalia.

illud dirimit vi legis Tridentinæ ;

R. ad 2. Hoc impedimentum introductum, vel ut Tournelio videtur, renovatum est a Conc. Trid. Sess. 24. cap. 6. de Reform. matrim. his verbis : *Decernit S. Synodus, inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium : quod si rapta a raptore separata, et in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat.*

Hoc brevi isto versiculo exprimitur :

Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.

Ita vero statutum fuit, ut plenæ libertati matrimonii consulatur, et obvietur gravibus malis, quæ ex matrimoniis coactis nata sunt sequi.

Notandum tamen, hoc impedimentum non esse confundendum cum impedimento vis, si quidem inter raptam et raptorem subsistere matrimonium nequeat, etsi mulier sponte et libere consentiat, quamdiu ipsa non fuit constituta in loco tuto et libero.

An raptus viri sub hoc impedimento comprehenditur ?

probabilius non raptus viri,

R. Raptum viri comprehendi volunt Fagnanus, Collet, Steyaertii continuator, etc.

Probabilior autem et communior est sententia negativa ; quia Tridentinum personam raptam constanter vocat *mulierem*, *uxorem ;* et dicit eam debere *dotari* , quod viro non convenit. Jam vero lex ultra casus expressos, seu terminis legis comprehensos, extendi non debet, præsertim ad extraordinarios, qualis est raptus viri.

Neque in viris militat eadem ratio ac in fœminis, quarum, utpote infirmiorum, libertati consultum specialiter voluit Tridentinum.

An raptus mulieris, non matrimonii ineundi, sed explendæ libidinis causa patratus, est impedimentum matrimonii?

nec raptus mulieris ex sola causa libidinis.

R. Bonacina et Collet affirmant ; sed rectius negant Sanchez, Neesen, Billuart etc. eo quod ratio legis fuerit consulere libertati matrimonii , cui non repugnat raptus solius libidinis explendæ causa. Pro hac sententia Pyr. Corradus in Praxi disp. Ap. lib. 7. cap. 6. n. 48. aliique adferunt declarationem S. Congr. Conc. de anno 1586. Si tamen rapta causa libidinis, detineatur causa matrimonii, orietur impedimentum ; quia ista detentio violenta æquivalet abductioni.

An raptus seductionis etiam dirimit matrimonium ?

Raptus seductionis seu subornationis est, quando persona aliqua minorennis, blanditiis, lenociniis, aut quocumque alio motivo seducta, invitis illis a quibus pendet, volens sequitur.

R. Juxta plerosque hic raptus non inducit impedimentum ; quia Conc. Trid. per hoc impedimentum præcipue consulere voluit libertati matrimonii, et hæc non

læditur nisi violentia inferatur ipsi personæ raptæ, adeoque non per seductionem, etiam si seducta sit minorennis. Pyrrhus-Corradus vero, Collet, aliique contrarium tenent.

Pœnæ contra raptores.

Nota tandem, Concilium Trid., ut a crimine raptus efficacius deterreret, præter impedimentum de quo supra, graves pœnas contra raptores constituisse, his verbis : *Raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium et favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces : et si clerici fuerint, de proprio gradu decidant : teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

Excommunicatio illa est latæ sententiæ, sed non reservata.

Pœnæ præfatæ cadunt super omnes, sive viros, sive mulieres, ad raptum matrimonii causa patratum concurrentes. Raptus autem in ipsa abductione consummatur : unde pœnas incurrunt, licet rapta nondum sit ad locum destinatum perducta.

N°. 86. *De impedimento clandestinitatis : ubi et quosnam obliget.*

Cum circa impedimentum clandestinitatis multæ difficultates suscitatæ, multa dubia exorta fuerint, ut dilucide omnia proponi et solvi possint, sex distinctis numeris de eo agemus. Postquam nimirum hoc numero per varias quæstiones inquisiverimus, quale sit hoc impedimentum, ubi et quosnam obliget, in sequenti numero specialiter examinabimus an obliget etiam hæreticos ; postea dicemus de proprio parocho coram quo contrahendum est, dein numero subsequenti de habitatione parochiali, ratione cujus aliquis parochum proprium habere dicitur ; tum definiemus qualis esse debeat præsentia parochi et testium, ad valorem matrimonii requisita ; ac tandem determinabimus, quando valeant matrimonia clandestina.

Impedimentum clandestinitatis

Quæstio 1ª. *Quid est impedimentum clandestinitatis ?*

R. Est impedimentum irritans matrimonia clandestina, id est, sine præsentia parochi et duorum saltem testium contracta.

Notandum, quod matrimonium non semper eodem sensu *clandestinum* dictum fuerit. Secundum etymologiam enim est illud quod clanculo contrahitur, ita ut legitime probari nequaquam possit. Dicitur etiam aliquando illud clandestinum, cui deest una ex solemnitatibus ad publicitatem requisitis, quales sunt proclamationes antenuptiales, etc. Hic autem stricte sumitur pro illo solo, cui deest præsentia parochi et duorum saltem testium : unde clandestinum esset matrimonium, etiamsi post proclamationes et in facie totius populi, sed non coram parocho contraheretur.

Quæstio 2ª. *Quo jure matrimonia clandestina sunt irrita ?*

R. Solo jure ecclesiastico, introducto per Conc. Trid. Sess. 24. cap. 1. de Reform. matrim. ubi sic statuit : *Qui aliter, quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit ; et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit et annullat. Insuper parochum, vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, et testes qui sine parocho, vel sacerdote, hujusmodi contractui interfuerint, necnon ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit.... Ne vero hæc tam salubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit, ut, cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum diœcesum parochialibus ecclesiis, idque in primo anno quam sæpissime fiat, deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis, in eadem parochia factæ, numerandos.* introductum a Conc. Trid.

Certum est, clandestina matrimonia jure naturæ irrita non esse, cum ex natura contractus matrimonialis ad valorem ejus sufficiat consensus mutuus et liber : unde Conc. Trid. in initio citati capitis declarat : *Clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit ;* illudque negantes anathemate damnat.

Imo jure naturæ non sunt per se prohibita; sed semper fuerunt prohibita jure ecclesiastico : *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit*, dicit idem Concilium.

An vero unquam ante Trid. Ecclesia illa irritaverit, in ipso Concilio fuit disputatum, ut videre licet in historia Conc. Trid. conscripta a Pallavicino; immediate ante Concilium certe non habebantur ut irrita.

Ratio cur Ecclesia illa irritaverit, ab ipso Concilio declaratur, nimirum quod, cum prohibitiones Ecclesiæ, propter hominum inobedientiam, jam non prodessent, voluit lege irritante impedire gravia peccata, quæ ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent; *præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum, priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, et cum ea in perpetuo adulterio vivunt.*

Aliud motivum indicat Benedictus XIV. in Brevi *Paucis abhinc hebdomadis*, quod sæpe matrimonio conjuncti ad sacros ordines pergerent, cui malo mederi nequibant judices, ex defectu probationum.

obligat in parochiis ubi est publicatum,

Quæstio 3ª. *Ubinam et quos obligat lex irritans matrimonia clandestina?*

R. ad 1. Obligat in omnibus parochiis, in quibus publicata fuit tamquam lex Concilii Tridentini : non obligat in parochiis in quibus sic publicata non fuit.

Præsumitur autem publicata ubicumque usu recepta est; ita declaravit S. Congregatio Concilii 26. Sept. 1602 : *Publicationem præsumi, ubi id decretum fuerit aliquo tempore in parochia tamquam decretum Concilii observatum.* Idem Pius VI. Episcopo Lucionensi declarari jussit, 28. Maii 1793.

Dictum est, oportere ut tamquam lex Concilii Tridentini fuerit publicata aut aliquo tempore observata; quia si tantum proclamata aut observata fuit tamquam lex alterius auctoritatis, v. g. synodi diœcesanæ, aut provincialis, impedimentum non subsistit, ut patet ex iis quæ habet Benedictus XIV. de Syn. lib. 12. cap. 5. n. 7. et seq.

Quod requiratur promulgatio in singulis parochiis, patet ex verbis Concilii supra relatis, ita ut non sufficiat promulgatio facta in synodo provinciali aut diœcesana.

Confirmatur ex sententia S. Congregationis Concilii, apud Fagnanum et Card. De Petra.

Lex autem Tridentina promulgata et observata jam diu fuit in parochiis Italiæ, Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, Belgii et Hollandiæ, Hiberniæ nunc totius, etsi in aliquibus diœcesibus tantum ab anno 1828; item in variis partibus Germaniæ, signanter in Provinciis Rhenanis, in Bavaria, Austria, Bohemia, Hungaria, etc. Item in Polonia et in partibus catholicis Helvetiæ, atque in ea parte Hanoviæ quæ diœcesim Osnabruccensem efformat. Item in illis partibus Americæ, sive meridionalis sive septentrionalis, quæ olim ditioni Galliæ, Hispaniæ aut Lusitaniæ subjectæ fuerunt; uti in Republica Mexicana et Chiliensi, in Brasilia, in Luisiana etc. sed tantum in parochiis, non autem in missionibus : Conf. Ill. Kenrick Theol. mor. de matrim. n. 184.

E contra non fuit promulgata in Anglia, Scotia, Suecia, Norwegia, Dania, Russia, in multis partibus Germaniæ, signanter Pomerania, Saxonia etc. tum in plerisque statibus Americæ septentrionalis etc.

R. ad 2. Obligat 1° omnes parochianos locorum, in quibus lex Tridentina promulgata, usuque recepta est, eosque inhabiles reddit ad clandestine contrahendum, sive ibidem, sive in aliis locis, etiam ubi Tridentinum non est promulgatum, si in istis domicilium aut quasi-domicilium non acquisiverint; et eatenus lex est personalis, seu ut alii dicunt parochialis. parochianos illarum,

Obligat 2° omnes peregrinos in iisdem locis degentes; eatenus lex localis est, respiciens solemnitatem contractus. Regula autem juris est, quod contractus regantur legibus locorum in quibus ineuntur : *Locus regit actum*. et peregrinos ibi contrahentes.

Circa 1^m^ notandum, quod Sanchez, Pontius, aliique, quos citat Benedictus XIV. in epist. ad Episc. Goanum de 19. Martii 1758. olim senserunt, legem esse mere localem, adeoque ea neminem ligari, actu versantem in loco ubi Tridentinum decretum non fuit promulgatum, sive quis casu sive in fraudem legis in eo loco consistat. Contrariæ sententiæ reiiciuntur.

Verum in casu fraudis contraria sententia omnino est tenenda, quam in præfata epistola docet laudatus Pontifex, et confirmat Brevi Urbani VIII. ad Archiep. Coloniensem,

in quo hic Pontifex solemniter approbat sequentes responsiones S. Cong. Concilii, ad illius Archiepiscopi quæstiones : *Quæritur humiliter a Sacra Congregatione, an incolæ tam masculi quam fœminæ loci, in quo Concilium Tridentinum in puncto matrimonii est promulgatum et acceptatum, transeuntes per locum, in quo dictum Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, valide possint in isto loco matrimonium sine parocho et testibus contrahere.*

Secundo : Quid si eo prædicti incolæ, tam masculi quam fœminæ, solo animo sine parocho et testibus contrahendi, se transferant, habitationem non mutantes.

Tertio : Quid, si iidem incolæ, tam masculi quam fœminæ, eo transferant habitationem illo solo animo, ut absque parocho et testibus contrahant.

Hoc autem Congregatio dedit responsum, die 5. Sept. 1626 : *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum ad primum et secundum respondit, non esse legitimum matrimonium inter sic se transferentes et transeuntes cum fraude.*

Ad tertium respondit, nisi domicilium vere transferatur, matrimonium non esse validum. Vel, ut citatur in Brevi Urbani VIII. et apud Ben. XIV. Inst. 33. n. 9 : *Si domicilium vere transferatur, matrimonium esse validum.* Hoc decretum et Breve confirmatorium Urbani VIII, iterum Apostolicæ auctoritatis robore confirmavit Benedictus XIV in citata epistola.

Cum autem in præfato decreto supponatur fraus intercedere, quidam adhuc putant valere matrimonium, si quis, non intentione matrimonium contrahendi, sed alia de causa, v. g. negotiationis, in loco exempto consistat.

Sed videtur dicendum, etiam tunc matrimonium invalidum esse, quia equidem contrahit in fraudem saltem materialem proprii parochi, coram quo vi legis tenetur contrahere. Præterea si solus locus eum eximeret a lege, sicut eximit domicilium in loco, tunc etiamsi eo transiret sola intentione contrahendi matrimonium clandestine, dicendum foret, non fraudem sed locum ipsi patrocinari, adeoque etiam hanc intentionem non obstare valori, uti non obstat, quando quis domicilium ea intentione mutat : porro hoc consequens falsum est, ut vidimus, ergo et antecedens.

Circa 2^m contradicit Carrière, putans legem Trid. assimilandam non esse legi locali, sed obligare ad instar statuti personalis tantum; unde putat probabilius incolas Angliæ v. g. vel alterius loci ubi publicatum non est Tridentinum, transeuntes per Belgium, valide contrahere clandestine, quamdiu domicilium aut quasi-domicilium hic non acquisiverunt. Verumtamen, propter rationem supra adductam, contrarium dicendum videtur cum sententia communi, pro qua adfert Pignatelli decisionem S. Congreg. Concilii, de 4. Febr. 1580.

Quæstio 4^a. *Quinam ratione domicilii sunt exempti a lege Tridentini, ita ut valide contrahant clandestine?*

R. Illi qui domicilium suum habent in locis ubi lex non est promulgata, sive illi contrahant ibidem sive in aliis locis similiter exemptis a lege.

Eximi quis potest a lege ratione domicilii aut quasi-domicilii.

Item exempti sunt, qui quasi-domicilium in loco exempto acquisierunt et ibidem contrahunt, etsi domicilium retineant in loco ubi lex Trid. viget.

Exemptio illa obtinet, etiam si quis domicilium mutet sola intentione matrimonium contrahendi. Nec obstat quod fraus nemini debeat patrocinari, quia, ut reflectit Sylvius, fraus illis non patrocinatur, sed domicilium ratione cujus fiunt incolæ et parochiani loci, ubi lex Tridentini non obligat.

Constat ex supra memorata responsione S. Congreg. Concilii ad tertium quæsitum, quam responsionem Urbanus VIII. Brevi ad Archiep. Coloniens. et Bened. XIV. in Brevi ad Episcopum Goanum confirmaverunt. Quamvis autem in citata responsione agatur de eo qui domicilium transfert, idem cum Sylvio docet in memorata Epistola Benedictus XIV. de eo, qui quasi-domicilium acquisiverit.

Quid vero requiratur, ut quis in loco domicilium aut quasi-domicilium censeatur habere, exponitur N. 89.

Quæstio 5^a. *Quid si una pars ratione domicilii vel aliter est exempta a lege Tridentini, altera vero non?*

Sufficit ad valorem, quod una pars sit exempta.

R. Quando una pars Tridentini decreto eximitur, communicat suam exemptionem alteri, ita ut simul valide contrahant clandestine.

Ita docet Benedictus XIV. de Syn. lib. 6. cap. 6. n. 12. «Cum conjugum alter... exemptus sit a Tridentinæ Synodi lege, exemptio qua ipse fruitur, alteri parti communicata

remanet, propter individuitatem contractus, vi cujus exemptio quæ uni ex partibus competit, ad alteram, secundum etiam civiles leges, extenditur, eidemque communicatur. » Atque ita respondisse S. Congregationem, testatur Pignatelli tom. 5. consult. 79.

Hinc incola Mechliniensis valide contrahit clandestine in Anglia cum incola illius regionis, cum hic ratione domicilii sui ibi a lege Tridentini sit exemptus.

Eidem principio innixus Benedictus XIV. in declaratione super matrimoniis Hollandiæ mox afferenda, decernit, matrimonium sine parochi præsentia ibidem initum inter partem hæreticam illius regionis et partem catholicam, esse validum.

Eamdem Benedicti XIV. doctrinam citat et sequitur Clemens XIII. in litteris de 15. Maii 1767. ad Archiep. Mechlin. quas refert Moser, *de Impedimentis;* itemque Pius VII in Rescripto 27. Junii 1805. ad Imperatorem Napoleonem, relato apud Artaud in historia illius Pontificis.

Præterea cum pars exempta a lege communicet alteri suam exemptionem, et ex dictis N. præc. exemptus in uno loco valide contrahat clandestine in alio loco similiter exempto, sequitur, quod Hollanda hæretica valide contrahat in Anglia cum viro catholico lege Trid. obstricto, sine ullo domicilio vel quasi domicilio in Anglia acquisito: et ita ad postulatum Officialis Mechlin. respondit Congr. S. Officii 8. Febr. 1860.

N°. 87. *An hæretici degentes in locis, ubi publicata est lex Tridentina, ea obligentur.*

Circa hæreticos Hollandiæ variæ olim sententiæ et praxes;

Antequam solutio hujus quæstionis detur, varia magni momenti sunt prænotanda.

1°. Hæc quæstio inprimis acriter agitata fuit, respectu ad fœderatum Belgium, seu Hollandiam.

Historia hujus controversiæ usque ad Benedicti XIV. declarationem, in duas epochas partienda est.

Usque ad annum 1671, constans erat omnium ferme missionariorum sententia et praxis, nulla esse clandestina matrimonia seu hæreticorum, seu mixta in fœderato Belgio inita, paucis tantum contrarium sentientibus. Ratio, quia ab una parte constabat Trid. decre-

tum ibidem publicatum fuisse, saltem post invasionem hæreticorum, et probabilius etiam ante, ut videri potest apud Moser cap. 16. § 10; et ab alia parte S. Congr. Concilii 26 sept. 1602. declaravit: *Hæreticos, ubi decretum, cap. 1. Sess. 24. de reform. Matrim. est publicatum, teneri talem formam servare, et propterea ipsorum etiam matrimonia, absque forma Concilii, quamvis coram ministro hæretico vel magistratu loci contracta, nulla atque irrita esse.* Ita refertur apud Zamboni, v. *Matrimonium* §. 17. n. 2. Omnia responsa deinceps data similiter diserte nullitatem pronuntiant.

Postea vero invalescere cœpit contraria sententia et praxis, auctore præsertim Joanne Neercassel, Episcopo Castoriensi, et in fœderatis Belgii provinciis Vicario Apostolico. Hic anno 1671. rationes, cur matrimonia hæreticorum et mixta in dictis provinciis valida habebat, S. Officio exposuit. Cum vero ei responsum esset, non convenire, ut quæstio a S. Officio definiretur, sed ipse Vicarius Apostolicus statueret, quod animarum sibi creditarum saluti crederet maxime expedire; idem consuluit S. Pœnitentiariam, quæ respondit, se existimare, quod matrimonia illa in fœderato Belgio inita coram magistratu vel ministro Calvinista, deberent haberi valida.

Ex eo tempore nullum amplius videtur rescriptum alicujus Congregationis Romanæ emanatum fuisse, quo diserte asseratur nullitas dictorum matrimoniorum. Fertur tamen in quadam responsione 23. Aug. 1681. Sacram Congreg. Concilii mentem suam ita declarasse: *Quod si respondendum esset ad dubium, dicendum esset matrimonia non valere.*

Ita res dubia hæsit usque ad annum 1737. quo petiit Episcopus Yprensis, ut decisio generalis de valore aut nullitate dictorum matrimoniorum daretur.

Quid deinceps factum fuerit ad veritatem investigandam, narrat Benedictus XIV. de Syn. lib. 6. cap. 6. « Cumque, ait ibidem n. 5, sub Clemente XII. decessore nostro, materia minime proponi atque examinari potuisset, nosque interea temporis, nullis meritis nostris ad summum Pontificatum evecti essemus (1740), lectis per nos examinatisque omnibus quæ super hac

re in præcedenti Pontificatu collecta et conscripta fuerant, opportunum factu existimavimus, Congregationem Concilii coram nobis habere, ut Cardinalium ejusdem Congregationis sententias viva voce prolatas exciperemus, id quod die 13. Maii anni 1741 præstitum est.»

Declaratio Benedicti XIV:

Dein 4 Novembris ejusdem anni approbatum fuit ab eodem Pontifice decretum a S. Congregatione conditum, quo: *Primo... declaravit, statuitque, matrimonia in dictis Fœderatis Belgii Provinciis inter hæreticos usque modo contracta, quæque inposterum contrahentur, etiamsi forma a Tridentino præscripta non fuerit in iis celebrandis servata, dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum, pro validis habenda esse.*

ibi valere matrimonia hæreticorum,

et mixta sine forma Tridentini;

2°. *Quod spectat ad ea conjugia, quæ pariter in iisdem Fœderatis Belgii Provinciis, absque forma a Tridentino statuta, contrahuntur a catholicis cum hæreticis... Si forte aliquod hujus generis matrimonium, Tridentini forma non servata, ibidem contractum jam sit, aut inposterum (quod Deus avertat) contrahi contingat, declarat Sanctitas sua, matrimonium hujusmodi, alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum esse, et neutrum ex conjugibus, donec alter eorum supervixerit, ullatenus posse, sub obtentu dictæ formæ non servatæ, novum matrimonium inire...*

item inter legionares arcium finitimarum.

3°. *Ad hæc declarat Sanctitas sua, ut quidquid hactenus sancitum dictumque est de matrimoniis, sive ab hæreticis inter se, sive inter catholicos et hæreticos, initis in locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio subjectis, sancitum dictumque intelligatur etiam de similibus matrimoniis, extra fines dominii eorumdem Fœderatorum Ordinum contractis ab iis qui addicti sunt legionibus, seu militaribus copiis, quæ ab iisdem Fœderatis Ordinibus transmitti solent ad custodiendas muniendasque arces conterminas, vulgo dictas* di barriera *; ita quidem ut matrimonia ibi, præter Tridentini formam sive inter hæreticos utrimque, sive inter catholicos et hæreticos inita, valorem suum obtineant, dummodo uterque conjux ad easdem copias sive legiones pertineat; et hanc declarationem vult Sanctitas sua complecti etiam civitatem Mosæ-Trajectensis, a Republica Fœderatorum Ordinum, quamvis non jure dominii, sed tantum oppignorationis, ut aiunt, nomine possessam.*

4°. *Tandem circa conjugia, quæ contrahuntur, vel in regionibus Principum catholicorum, ab iis qui in Provinciis Fœderatis domicilium habent, vel in Fœderatis Provinciis, ab habentibus domicilium in regionibus catholicorum Principum, nihil Sanctitas sua de novo decernendum aut declarandum esse duxit, volens, ut de iis, juxta canonica juris communis principia, probatasque in similibus casibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ubi disputatio contingat, decidatur; et ita declaravit, statuitque, ac ab omnibus inposterum servari præcepit.*

Nihil definit quoad alios, aut contrahentes alibi.

Prænotandum 2°. Deinceps a variis Pontificibus declaratio Benedicti XIV extensa fuit ad alias regiones; aut similis declaratio data fuit pro validitate saltem in futurum matrimoniorum, tum inter duas partes hæreticas, tum inter partem hæreticam et catholicam, ibidem initorum. Harum concessionum legitur enumeratio in editione Buscoduc. Institutionum Juris Eccles. Card. Soglia, quam paucis mutatis tradimus, scilicet:

Hæc aut similis declaratio postea a Pontificibus fuit extensa ad alias regiones.

1°. Clemens XIII. die 29. Nov. 1764. concessionem extendit ad regionem Quebeciensem et Canadiensem; die 21. Febr. 1765. ad Wratislaviam; die 12. Sept. ejusdem anni ad Malabariam; die 17. Maii 1767. ad Bombaïcum.

2°. Clemens XIV. 5. Maii 1773. ad Culmiam.

3°. Pius VI. 2. Martii 1782. ad eam Poloniæ partem quæ Moscorum subest imperatori; 3 Martii 1785. ad mixta matrimonia quæ in Hibernia contrahuntur; 19 Junii 1793 ad ducatum Cliviensem.

4°. Pius VII. 23 Aprilis 1817. ad Silesiam.

5°. Leo XII. ad Status confœderatos Americæ Septentrionalis, et speciatim die 9 Sept. 1824 ad diœcesim Neo-Aurelianensem, quatenus opus esset, seu ad Superiorem et Inferiorem Luisianam ac Floridas, cæterasque partes olim Gallorum vel Hispanorum ditioni subjectas; 3 Martii 1825 ad Septentrionales Americæ insulas Angliæ, Bataviæ, Daniæque guberniis obnoxias. Item 20 Aprilis 1826 ad totam civitatem Mosæ-Trajectensem; 3. Sept. 1828 ad provincias Italo-Græcas, ad Albaniam, Bulgariam, et ad Bohemiam, dummodo non agatur de matrimonio inter duos catholicos.

6. Pius VIII. 25 Martii 1830 ad provinciam ecclesiasticam Rheni Superioris, et ad Westphaliam.

7° Gregorius XVI. 6. Sept. 1832 ad plures Americæ partes Angliæ subjectas ditioni, præcipueque ad novam Scotiam, quatenus opus esset, et ad excludendam omnem dubitationem, eadem ratione, qua pro diœcesi Quebeciensi et Canadiensi factum fuerat; 30 April. 1841. ad regnum Hungariæ et Magnum Transylvaniæ Ducatum. Denique 28. Feb. 1844 *ad cautelam* extensa fuit ad suburbium S^ti^ Petri prope Mosæ-Trajectum.

Eadem quæstio est de matrimoniis mixtis et hæreticorum an valeant :

Prænotandum 3°. Quandoquidem una pars a Tridentini decreto exempta, ut supra vidimus, communicat suam exemptionem alteri, adeoque si alicubi eximitur pars hæretica, valide contrahit clandestine etiam cum parte catholica, alias non exempta, sequitur, unam eamdemque esse quæstionem de matrimoniis mixtis et de matrimoniis hæreticorum inter se.

His prænotatis, quæritur :

An matrimonium hæreticorum, aut mixta, absque forma Tridentini inita, in regionibus ad quas applicata non fuit a Summis Pontificibus declaratio Benedicti XIV. aut similis decisio, valida sunt necne?

R. Tres præcipuæ desuper sunt sententiæ :

1ª sententia dicens ea esse ubique valida

Prima sententia. Quidam generaliter affirmant esse valida : sive quia hæc lex Tridentina a Protestantibus non fuit acceptata et in usum deducta, ut nonnulli aiunt; sive quia non potest dici publicata in eorum parochiis, licet ibidem apud catholicos publicata fuerit, cum ipsi stricte dici non possint de illa parochia catholica; sive tandem quia hanc fuisse intentionem Concilii Tridentini autumant, ex eo quod Concilium idcirco legem hanc in singulis parochiis voluerit publicari, ut ita valida essent hæreticorum matrimonia, inter quos prævidebat, legem publicandam non fore : ita enim testatur Card. Palavicinus in historia Conc. Trid.

rejicienda,

Hæc autem sententia communiter rejicitur, quia contraria est praxi et doctrinæ Ecclesiæ Romanæ, quæ frequenter nulla declaravit propter clandestinitatem, matrimonia hæreticorum, aut mixta, absque præsentia parochi inita, in variis locis ubi Concilium Trid. est publicatum. Ita Pius VIII. nulla declaravit matrimonia mixta clandestine inita in provincia Coloniensi, ante declarationem pro eorum valore in futurum, quam ipse edidit.

Ita quoque Gregorius XVI. in Congr. generali S. R. et Univ. Inquisitionis 16. Febr. 1832. *decrevit, constare de nullitate matrimoniorum mixtorum, in Belgio* (catholico scilicet) *non servata forma Concilii Tridentini celebratorum, de quibus in precibus.* Unde dici non potest Conc. Trid. generatim voluisse eximere a lege omnes hæreticos, sed tantum illos, respectu quorum lex non foret publicata.

Quoad defectum acceptationis ex parte hæreticorum, dicendum est, hanc acceptationem ex parte subditorum, præsertim rebellium, non requiri, ut lex obligandi vim habeat.

Quod autem dicitur, Protestantes non pertinere ad parochias catholicas, in quibus solis publicatum est decretum Tridentini, hoc saltem pro iis locis non valet, ubi Protestantes non habent distinctas parochias et proprios pastores : unde non universaliter probat, omnes ubique Protestantes ab hac lege exemptos esse. De locis ubi habent distinctas parochias, dicemus statim.

2a sententia dicens ea esse invalida inlocis ad quæ non est extensa declaratio.

Secunda sententia universaliter negat, valere præfata matrimonia in ullis locis, ubi publicatum est decretum Tridentinum, nisi ad illa loca a summis Pontificibus extensa fuerit declaratio Benedicti XIV. aut similis decisio hæreticos ibidem exemerit.

Contra hanc sententiam objicitur, quod declaratio Benedicti XIV. non est proprie exemptio seu derogatio a lege, sed, ut fert titulus, *declaratio* legis secundum mentem legislatoris, nec tantum respicit futurum, sed etiam præteritum tempus; adeoque supponit, ante declarationem, et independenter ab ea, ibidem matrimonia præfata fuisse valida, idque ex mente Patrum Tridentinorum, uti ipse Benedictus XIV. docet in Const. *Singulari nobis.*

3a sententia distinguit.

Tertia sententia distinguit : « 1° Vel agitur de regionibus, ubi tempore promulgationis Concilii, jam hæretici societatem quamdam efformabant cum suis parochiis distinctis; 2° vel de iis in quibus nunquam efformaverunt; 3° vel de iis in quibus non nisi postea. » Ita Carrière in Comp. n. 193. et in Maj. Opere n. 1216. In primo casu putat laudatus auctor, ibidem hæreticos exemptos esse ex mente Patrum Tridentinorum. Et hoc nobis videtur valde probabile, maxime si agatur de regione Principibus

Probabiliter valent ubi hæretici

ante promulgationem formabant societatem separatam,

acatholicis tempore promulgationis subdita. Hoc enim videtur sequi ex dictis de Declaratione Benedicti XIV. et confirmatur ex iis quæ scripsit Pius VII. ad Imperatorem Napoleonem, contendentem fratris sui Hieronymi matrimonium, Baltimoræ contractum cum acatholica, nullum fuisse propter clandestinitatem : « Etsi, ait, publicatio Concilii Tridentini ibi obtinuisset, facta non fuisset nisi in parochiis catholicis, siquidem agitur de regione originarie acatholica : adeoque non posset inde argui contra valorem matrimonii mixti, seu catholici cum acatholica, respectu cujus promulgatio non censetur facta. Principium hoc fuit statutum per decretum Decessoris nostri Benedicti XIV. quoad matrimonia mixta contracta in Hollandia et fœderato Belgio. Cumque decretum illud non condat jus novum, sed mera sit *Declaratio* prout inscribitur, id est explicatio veræ conditionis istorum matrimoniorum, sponte intelligitur, idem principium applicandum esse matrimoniis contractis inter catholicum et acatholicam in regione hæreticis subjecta, etiamsi decretum Tridentinum fuisset publicatum inter catholicos ibidem existentes. »

non vero, ubi nunquam,

In secundo casu, si nimirum in illis regionibus hæretici nunquam efformarunt religiosam societatem distinctam, cum propriis pastoribus et parochiis, satis inclinaremus pro invaliditate, inquit Carrière. Hoc videtur omnino tenendum, si enim lege Tridentina obligentur alicubi hæretici, quod supra probatum fuit, saltem in illis locis, pro quibus nulla exemptionis ratio specialis militat.

dubitatur si postea tantum.

In tertio casu, quando non nisi post promulgatum Tridentinum Protestantes alicubi distinctam societatem efformaverunt, major est difficultas. Carrière ita resolvit : « Cum jam ligati fuissent tempore promulgationis, videri posset æquum non esse, ut per suam rebellionem se subtrahere potuerint : ac proinde quoad illos, primis saltem temporibus, ea supponi potest esse Ecclesiæ intentio, ut eorum matrimonia sint invalida; quamdiu amissa non est omnino spes eos ad Ecclesiam reducendi, jam prodesse illis poterit legis illius obligatio, nec dici potest certo et unice noxia futura. Sed postea in decursu temporis, non auderemus illud affirmare, et eodem modo ratiocinaremur ac in prima hypothesi. Cæterum, cum

solutio quæstionis multum pendeat a circumstantiis particularibus, pluris interest eam expendere quoad varias regiones, quam modo generali. »

Apud eumdem auctorem n. 1228 et in Comp. n. 195 videri possunt rationes, ob quas specialiter in Gallia multi hodiedum matrimonia hæreticorum clandestina valida esse affirmant, negantibus aliis pluribus.

Nobis videtur in hoc tertio casu inclinandum pro invaliditate istorum matrimoniorum, saltem in regionibus ubi catholici dominantur, et signanter in nostro Belgio catholico, propter decretum Gregorii XVI. supra citatum, quo decernit constare de nullitate matrimoniorum mixtorum, quæ hic contrahuntur, non servata forma Concilii Tridentini. Imo Pius VIII. ut vidimus, nulla declaravit matrimonia mixta ante suum decretum anni 1830. clandestine contracta in Provincia Coloniensi, licet hæc esset Principibus acatholicis subjecta. Apud nos probabilius sunt invalida.

Propter probabilitatem tamen contrariæ sententiæ, non esset permittendum illi, qui sic contraxisset, ad alias nuptias transire, nisi prius matrimonium sententia summi Pontificis declaratum fuisset nullum.

Insuper notandum, quod contingere posset in regione aliqua, acatholica præsertim, ut decretum Concilii, ibidem olim publicatum, in desuetudinem abierit, de quo in Instructione S. Congr. Inquis. de 3. Martii 1823 ad Episcop. Quebeciensem dicitur : *Si publicata non est laudata lex, si publicata in desuetudinem abiit, matrimonia sine parocho et testibus valida sunt.*

N°. 88. *De parocho coram quo matrimonium est contrahendum.*

Cum lex Tridentina jubeat, ut matrimonium contrahatur *præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia,* de eo speciatim hic inquiritur, sequentibus quæstionibus.

Quæstio 1ª. *Quis intelligitur nomine Parochi, coram quo, juxta decretum Concilii Trid., matrimonium contrahi debet?*

R. Intelligitur ille, qui habet potestatem seu jurisdictionem ordinariam in contrahentes, eaque ratione vocatur eorum parochus *proprius* : qualis est Summus Ponti- Parochus dicitur, qui habet juris-

dictionem ordinariam

fex respectu omnium fidelium, Episcopus vel vicarius generalis, seu Ordinarius respectu diœcesanorum, pastor, respectu parochianorum; item deservitor parochiæ, qui v. g. pastoratu vacante, delegatur ad universalitatem causarum.

ratione domicilii,

Cum autem Episcopi et parochi ordinariam jurisdictionem in aliquem habeant ratione domicilii seu habitationis ejus intra limites diœcesis aut parochiæ, non ratione originis aut nativitatis, sequitur, proprium parochum in ordine ad matrimonium esse parochum et Episcopum domicilii, non vero Episcopum originis. Ita fert unanimis scriptorum sententia, et ita declarasse S. Congreg. Concilii anno 1702. refert Benedictus XIV. Instit. 33. n. 6.

in alterutrum.

Si contrahentes sint ex diversis parochiis, sufficit præsentia parochi proprii alterutrius, sive viri sive mulieris, aut delegati ab illo sacerdotis. Patet ex tenore decreti, et declaravit S. Congregatio anno 1573, ut refert Benedictus XIV. loco cit. n. 5.

Usus vero passim obtinet, ut matrimonium celebretur coram parocho sponsæ, quia decet, juxta S. Ambrosium, ut quæ nubit, *expetita magis videatur a viro, quam ipsa virum expetiisse.* In nostra diœcesi ita servari mandatur decreto Emin. Domini, publicato in Congregatione anni 1851.

Attamen si adsit justa ratio, parochus sponsæ facile consentire debet, ut alter assistat. Neuter porro licite assistit, nisi ex testimonio alterius constet, nihil obstare, quominus ad matrimonii celebrationem procedatur, ut statuit Conc. Provinc. Mechlin. anni 1570. tit. 3. cap. 3. Conf. N°. 22. de sponsalibus,

Valideassisteret excommunicatus,

Nota 1° validum esse matrimonium, etsi parochus assistens foret excommunicatus, suspensus, irregularis. Id apud omnes certum est, si non sit vitandus; et probabilius, contra paucos, sustinetur, etiamsi sit vitandus, modo non sit legitime depositus. Ratio est, quod excommunicatio ipsum non privat titulo et possessione suæ parochiæ; aliunde vero assistentia parochi non est actus jurisdictionis, assistit tantum ut testis qualificatus, adeoque non obest, quod talis jurisdictionis usum amiserit. Hæc sententia confirmata fuit decisione S. Congregationis, teste Fagnano.

Interdictus ab Episcopo etiam valide assisteret, quia equidem matrimonium coram proprio parocho contractum esset, adeoque in forma Tridentini. Secus esset si interdictus esset a Summo Pontifice cum decreto irritante. Ita docet Benedictus XIV. de Syn. lib.12.cap. 5. n. 5.

Illicite certe præfati assisterent matrimoniis, licite tamen et valide committere possent alium sacerdotem.

aut habens titulum coloratum.

Nota 2° quod validum etiam esset matrimonium contractum coram illo, qui non haberet nisi titulum parochi coloratum, sed cum communi errore populi; quia in hoc casu defectum supplet Ecclesia, ut in simili casu dictum est, de Pœnit. N. 71. Talis esse posset etiam intrusus, si intrusus sit a legitimo superiore; non vero alias intrusus, quia hic nequidem haberet titulum coloratum, adeoque invalide assisteret, nisi cum quibusdam dicatur sufficere solum errorem communem ad supplendum defectum. Conf. Sanchez lib. 5. disp. 22.

Quæstio 2ª. *An parochus assistens matrimonio debet esse sacerdos?*

Probabilius non debet esse sacerdos.

R. Controvertitur. Partem affirmativam tuentur Sylvius, Steyaert, Daelman etc. quia Tridentinum dicens: *Præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi vel Ordinarii licentia*, adhibendo particulam *alio*, videtur indicare sacerdotium etiam in parocho requiri, sicut in delegato. Præterea Concilium, in eodem capite, parochi benedictionem vocat *sacerdotalem*.

Plures vero theologi, notanter Sanchez, Pontius, Salmanticenses, Billuart etc. negant, eo quod particula *alio* non semper importet eamdem qualitatem, præcipue quando aliunde plures sunt conjecturæ pro opposito, quales hic sunt. Nam Tridentinum, cum quater mentionem parochi faciat, nullibi tamen qualitatem sacerdotii in illo exprimit, quod sane non omisisset, si illam ad valorem matrimonii requisivisset. Deinde decretum hoc est correctorium juris antiqui, adeoque verba sunt stricte interpretanda.

Nec refert, quod benedictionem conjugibus impertiendam vocat *sacerdotalem*, quia ibi agitur de benedictione quæ post contractum matrimonium datur, non de illa quæ in ipso contractu adhibenda est his verbis: *Ego vos conjungo* etc.

Pro hac sententia profertur declaratio S. Congregationis Concilii, quæ citatur apud Zamboni, verbo *Matrimonium*, §. 17. n. 15. his verbis : *Matrimonium contractum coram Parocho non sacerdote valere*, Abulen. 1. Dec. 1593. dub. 3. Fagnanus, in cap. *Quoniam*, de Constitut. testatur in stylo Curiæ Romanæ hanc sententiam pro certa teneri.

sed delegatus debet esse sacerdos.

Ex textu autem Tridentini patet, quod delegatus a parocho ad assistendum matrimonio debeat necessario esse sacerdos : secus foret irritum. Non vero requiritur, ut jurisdictione polleat; imo valeret matrimonium, etsi legitime delegatus esset excommunicatus, suspensus, aut irregularis.

Quæstio 3ª. *Quinam licentiam matrimonio assistendi alii sacerdoti dare possunt ?*

Delegare possunt qui veniunt nomine parochi ;

R. Omnes illi qui sub nomine parochi comprehenduntur. Episcopus id potest, etiam invito parocho, cum sit major in potestate : id tamen non expediret, nisi ex gravi causa. Parochus autem illicite quidem aliquem delegaret, invito Episcopo, sed valide tamen, quia habet hanc potestatem a Concilio Trid. quam ei auferre non potest Episcopus.

Delegati vero a proprio parocho, subdelegare alterum non possunt, nisi sint delegati ad universalitatem causarum, aut potestatem subdelegandi acceperint.

vicepastores hic non sunt universaliter delegati.

Notandum 1° quod in nostra diœcesi vicepastores, licet ab Episcopo jurisdictionem accipiant et universalem licentiam pro aliis Sacramentis administrandis in parochia, delegati tamen non sint ad matrimonialia. Aliter contingere in quibusdam diœcesibus Galliæ, testatur Carrière n. 1544.

A parochis autem licentia assistendi matrimoniis dari non solet nisi ad singulos actus. Si tamen parochus, in absentia sua v. g. ad longum tempus, vicario aut alii sacerdoti universam curam parochiæ committat, censetur comprehendi facultas assistendi matrimoniis ; tuncque subdelegare ille potest ad casus particulares.

Notandum 2° perinde esse sive licentia scripto, verbo, aut alio signo detur, modo data sit pro tempore quo matrimonium contrahitur. Non autem sufficit licentia præsumpta, aut ratihabitio post contractum matrimonium ; sed debet esse significata ex parte delegantis,

et acceptata a delegato antequam contrahatur, alias hic non ageret vi delegationis.

Notandum 3°. Quando licentia assistendi matrimonio fuit alteri data, parochus equidem in Registro parochiali describere debet actum, qui contineat conjugum et testium nomina, diem et locum contracti matrimonii, ut vult Tridentinum; simulque annotare debet, ut monent Rituale Romanum et Pastorale Mechliniense, matrimonium illud coram tali sacerdote, ex licentia a seipso facta, fuisse contractum.

Quæstio 4ª. *An parochus matrimonio sui parochiani valide assistit extra limites suæ parochiæ?*

Parochus valide assistit ubique.

R. Affirmative quia; Conc. Trid. non restrinxit facultatem illam ad ullum locum, sed simpliciter requisivit præsentiam parochi. Deinde assistere matrimonio non est actus jurisdictionis, sed, ut dicit Van Espen, est simpliciter actus pastoralis, quemadmodum administratio aliorum Sacramentorum. Unde parochus non tantum extra parochiam, sed etiam extra diœcesim, et ubique terrarum, invito etiam parocho loci, valide assistit matrimonio sui parochiani. Ita communiter doctores.

Pontius quidem acriter hanc sententiam impugnat, citatque pro se tres declarationes Cardinalium; at Fagnanus, in cap. *Quod nobis*, lib. 4 Decret. de clandestina desponsat. dicit, Summum Pontificem prædictam communem sententiam approbasse, et declarasse ita in futurum respondendum esse, nulla habita ratione alterius cujuscumque declarationis Cardinalium in oppositum.

Ob easdem rationes etiam dicendum est, quod sacerdos deputatus a parocho possit valide assistere matrimonio extra parochiam deputantis; pro eo etiam affertur declaratio Cardinalium. Conf. Fagnanus, loco cit. n. 34. et seq.

Idem Fagnanus ibid. n. 32. hæc habet : « An licentia contrahentibus nominatim designatis a Parocho concessa in scriptis, ut matrimonio inter se celebrando quemvis sacerdotem eorum arbitrio adhibere possint, censeatur sufficiens ad validitatem matrimonii, cui alius sacerdos vigore ejusdem licentiæ interfuit? Die 15 Junii 1586 S. Congregatio censuit sufficere. »

Ordo tamen postulat ut matrimonio sui parochiani parochus ejusve delegatus non assistat in aliena parochia sine licentia parochi loci illius.

Pœna in illum qui conjungit alterius parochianos.

Notandum id, quod statuit Conc. Trid. sess. 24. cap. 1 : *Si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis sive sæcularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponsos sine illorum parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit; ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.*

Si sponsus et sponsa ex diversa diœcesi fuerint, videtur quod ab hac censura absolvere possit, tam Episcopus unius quam alterius, quandoquidem de jure communi, tam coram parocho sponsi quam sponsæ, contrahi poterat. Putat vero Daelman, de Censur. observ. 5. illam reservari Ordinario parochi sponsæ, quia ex consuetudine coram parocho sponsæ contrahendum est.

N°. 89. *De habitatione parochiali.*

Quandoquidem aliquis ratione habitationis in aliquo loco subditus fieri, et proprium parochum ibi habere dicatur, ut in præcedenti numero animadvertimus, hic ulterius determinandum est, qualis habitatio ad hoc sufficiat, cum non omnis habitatio temporalis seu commoratio in loco sufficere videatur. Unde proponitur

Proprium parochum quis habet ratione domicilii

Quæstio 1ª. *Qualis habitatio in loco sufficit, ut aliquis ibi proprium parochum in ordine ad matrimonium habere dicatur?*

R. Requiritur et sufficit talis habitatio, qua ibidem domicilium aut quasi-domicilium acquisivisse censeatur.

Porro domicilium dicitur quis habere in loco, dum ibi habitat cum intentione perpetuo manendi. Unde duo requiruntur ad domicilium : actualis habitatio in loco, et animus ibi perpetuo manendi; dum autem ille animus adest, acquiritur domicilium a primo momento habitationis. Animum perpetuo manendi habere dicitur, qui habitat in loco absque animo ad pristinum domicilium redeundi, aut alio commigrandi, post

certum tempus, aut post negotia peracta, seu munus impletum etc.

aut quasi-domicilii:

Quid vero requiratur ad quasi-domicilium, seu domicilium temporale acquirendum in aliquo loco, non ita convenit inter auctores.

quid ad hoc requiratur

Quidquid interim sit de quasi-domicilio in ordine ad alias causas, ubi agitur de quasi-domicilio in ordine ad matrimonium legitime contrahendum, videtur dicendum, sufficere animum ibi manendi, non perpetuo, sed per notabile tempus, una cum habitatione jam continuata per integrum mensem. Ita ut post mensem habitationis aliquis valide contraheret coram parocho illius loci; et probabilius quidem, licet diutius postea non maneat.

Dicta colliguntur ex iis, quæ habet Benedictus XIV. in Brevi suo *Paucis abhinc*, ad Episc. Goanum, de 19 Martii 1758. ubi hæc scribit : *Necessarium fore censemus, nonnihil adjungere, ut in propatulo sit, quidnam requiratur ad quasi-domicilium adipiscendum. Verum hac in re non alio pacto responderi potest, nisi quod, antequam matrimonium contrahatur, spatio saltem unius mensis ille qui contrahit, habitaverit in loco, ubi matrimonium celebratur. Definitiones Congregationis Concilii hac de re observari poterunt apud Fagnanum, in Cap. Significat, de parochiis.* Dein ex Fagnano refert hanc decisionem S. Congregationis : *Vir et mulier Trajectenses, timentes impedimentum a parentibus, cum ad vicinam urbem Aquisgranam se contulissent, et ibi aliquamdiu morati matrimonium contraxissent, Sacra Congregatio, consulta super validitate, censuit exprimendum tempus quo contrahentes Aquisgranæ manserunt; quod si fuerit saltem unius mensis, dandam esse decisionem pro validitate; alias*, ut subdit Fagnanus, *de novo referendum in Congregatione.*

Postea subjungit Pontifex : *Dubitari autem posset, num ad quasi-domicilium acquirendum matrimonii causa, uti diximus, non solum requiratur præcedens habitatio, verum etiam subsequens ad aliquod temporis spatium. Verum cum observaverimus, subsequentem habitationem ab iis auctoribus qui hanc tractarunt materiam, tamquam magni momenti adminiculum reputari, ut novum domi-*

cilium quæsitum dicatur, nihil vero de illa præscriptum fuisse a Concilii Congregatione in adducta paulo ante definitione, penes Fagnanum, nolumus hac de re quidquam novi decernere. Cum itaque sacra Congregatio de hac conditione non duxerit inquirendum, sed validitatem pronuntiandam statuerit, modo de eo solo constaret, quod per integrum mensem habitaverint, probabilius censemus, non requiri ulteriorem habitationem, neque animum habitandi per majorem anni partem, ut multi exigunt.

Ab alia parte, quamvis multi doctores doceant, sufficere ad acquirendum quasi-domicilium, brevissimam habitationem cum animo habitandi per majorem anni partem, id non satis tutum videtur, quandoquidem Benedictus XIV. in cit. Brevi requirat habitationem integri mensis; unde dubium saltem esset matrimonium ante contractum.

Notandum etiam, quod auctores qui dicunt, non solum domicilium et quasi-domicilium, sed simplicem habitationem sufficere ad valide contrahendum coram parocho loci, talem plerumque intelligant habitationem, quam supra ex Benedicto XIV diximus sufficere ad quasi-domicilium acquirendum.

Quæstio 2ª. *Quid censendum de eo, qui e loco domicilii discedit, retento habitaculo, cum animo eo revertendi?*

Discedens animo revertendi domicilium conservat.

R. Ille ibidem retinet domicilium, etiamsi diu absit, imo etiamsi alibi aliud domicilium aut quasi-domicilium acquirat.

Potest enim aliquis duo habere domicilia, unum v. g. æstivum, alterum hibernum. Tunc autem solum duobus domiciliis instructus aliquis jure appellatur, ut dicit Benedictus XIV. Instit. 33. n. 6. cum in utroque æqualiter collocatus prudentum virorum judicio existimatur, seu uti definitur in jure Romano: *Si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minus apud alteros se locasse videatur:* quod equidem non mathematice, sed moraliter est expendendum.

Similiter *novum non est neque inusitatum*, ut dicit laudatus Pontifex in cit. Brevi ad Episc. Goanum, *quod quis domicilium habeat aliquo in loco, et quasi-domici-*

lium adipiscatur in alio. Ita ut tunc simul domicilium habeat et quasi-domicilium : ut si e loco domicilii profectus, cum intentione eo redeundi, maneat in alio loco tempore sufficienti ad acquirendum ibidem quasi-domicilium.

Hinc varii occurrere possunt casus, nimirum : 1° ut quis unum tantum habeat domicilium, aut non habeat nisi quasi-domicilium, et in his casibus proprius parochus est parochus loci illius.

2°. Vel habere potest duo aut plura domicilia, vel unum domicilium et alterum quasi-domicilium, et tunc proprius est parochus tam unius, quam alterius domicilii, aut quasi-domicilii.

3°. Vel tandem contingere potest, ut quis nullum domicilium aut quasi-domicilium habeat, et tunc vagus dicitur, eoque casu proprius parochus stricte nullus est; ejus vero loco is habetur in cujus parochia actu homo degit.

Qui non habet nisi unum domicilium, a prima die habitationis valide contrahit coram parocho loci. Similiter ille qui non habet alibi domicilium, a prima die qua versatur in parochia cum intentione quasi-domicilium acquirendi, ibidem valide contrahit coram parocho loci. Etsi enim requiratur habitatio unius mensis, ut quasi domicilium acquisitum dicatur, juxta supra notata ex Benedicto XIV. cum tamen iste supponatur alibi non habere domicilium, in parochia in qua nunc degit valide contrahet, sin minus ut parochianus et ratione domicilii, ast certe ut vagus actu carens domicilio, ut patebit ex dicendis infra.

Quæstio 3ª. *Ad quem parochum pertinet assistere matrimonio illius qui duo domicilia, aut domicilium et quasi-domicilium habet?*

Quid si quis duo habeat domicilia,

R. ad 1. Qui habet duo domicilia, juxta communem sententiam, valide matrimonium contrahere posset coram parocho alterutrius loci : uterque enim gaudet ordinaria jurisdictione in ipsum. Attamen conveniens est, ut contrahat coram parocho loci, in quo degit tempore celebrationis matrimonii. Ita Maschat, Instit. Canon. lib. 4. tit. 3. de cland. Despons. n. 19. et ex eo Giraldi part. 2. Sect. 115. n. 5.

aut do-

R. ad 2. Propter eamdem rationem, qui alicubi ha-

micilium cum quasi-domicilio.

bens domicilium alibi acquisivit quasi-domicilium, valide semper contraheret coram parocho domicilii; coram parocho vero quasi-domicilii saltem post mensem habitationis, quæ requiritur ut quasi-domicilium acquisitum dicatur. Unde Benedictus XIV. in Brevi sæpius memorato *Paucis abhinc* ad Episc. Goanum, ita loquitur : *Siquidem novum non est neque inusitatum, quod quis domicilium habeat in aliquo loco et quasi-domicilium adipiscatur in alio; in quo rerum statu si versetur, tunc eidem liberum erit matrimonium contrahere coram illo parocho, intra cujus paræciæ fines tunc inhabitat, cum matrimonio jungitur, juxta communem sententiam a nobis relatam sancitamque in superius memorata Institutione nostra, la* 33ª. *latinæ editionis.*

Ex dictis sequentia deducuntur :

Conclusiones: 1° de eo qui extra domicilium contrahit;

1°. « Si quis domicilium suum minime relinquens, ex civitate vel oppido in quo degit, in alium locum proficiscatur, ibique matrimonium ineat, quin antea domicilium sibi vel quasi-domicilium comparaverit, illud omnino irritum habetur, quia cum fraude in proprium parochum conjungitur. Scriptores unanimes in hac re consentiunt, quos Clericatus recenset. Idem statuit sacra Concilii Congregatio die 22 Februarii anno 1631 : *Sacra etc. censuit dandam esse declarationem in abstracto in forma sequenti : vir et mulier a loco suæ habitationis absque animo illam relinquendi discedentes, et ad locum alterius parochiæ solo animo illic matrimonium celebrandi, non autem domicilium contrahendi, se transferentes, ibi coram parocho illius loci matrimonium inter se contraxerunt. Supplicatur per sacram Congregationem declarari, an hujusmodi matrimonium sit nullum, vel validum. — Die* 22 *Februarii* 1631. *sacra etc. secundum ea quæ proponuntur, censuit esse nullum.* » Ita Bened. XIV. Instit. 33. n. 8.

2. de eo qui rusticatur.

2°. Si quis rus tendat, non animo ibi domicilium figendi, sed curandæ sanitatis, vel recreationis causa, vel pro rusticanis negotiis, valide contrahere non potest coram parocho illius loci. Id sæpius declaravit S. Congregatio, ut videri potest apud Bened. XIV. loco cit. n. 7. Aliud foret, si quis v. g. causa recuperandæ sanitatis ruri domicilium figat, aut idcirco notabili tempore ibi habitare intendat, et

jam habitaverit tempore sufficienti ad acquirendum quasi-domicilium.

3. de studiosis, famulis, etc.

5°. « Ex unanimi scriptorum sententia, ait Benedictus XIV. loc. cit. n. 11. Prætores, judices, medici, facultatis alicujus professores, discipuli, famulique, licet exteri, rite matrimonium contrahunt, si parochus adsit ejus loci ubi degunt; quippe si per aliquod temporis spatium in eo loco versentur, domicilium vel quasi-domicilium, quod satis est ad matrimonium perficiendum, sibi conciliant. » Et citat declarationem S. Congregationis, decernentem, validum esse matrimonium contractum coram parocho loci, ubi quis moratur tamquam prætor, judex, seu medicus temporalis. In Instit. 88. n. 10. etiam approbat sententiam Monacelli, aliorumque, qui matrimonium contractum a puella quæ existit in monasterio, ad crates monasterii, coram testibus et parocho Ecclesiæ parochialis, intra cujus limites situm est monasterium, validum reputant.

Quicumque enim sic commorantur in loco propter educationem, aut temporale officium, etsi animum habeant postea alio divertendi, vel ad parentum v. g. domicilium revertendi, saltem postquam per mensem integrum habitaverint, quasi-domicilium ibidem acquisierunt. Si perpetuo in eodem loco habitare intendant, verum domicilium habent.

Hinc conclude, studiosos in Universitatibus et collegiis, famulantes in alienis parochiis etc. plerumque ibi habere quasi-domicilium tantum, verum autem domicilium alibi; adeoque videtur dicendum, quod illi valide contraherent tam ibidem, quam in locis ubi paternum, maternum, seu fraternum etc. domicilium habent.

Attamen notandum id, quod statutum fuit ab eodem Benedicto XIV. pro civitate Bononiensi, ad normam statuti Cleri Romani ab Innocentio XI approbati, quoad matrimonia juvenum, qui in collegiis, aut puellarum, quæ in monasteriis seu conservatoriis degunt, famulantiumque apud dominos commorantium; nimirum, quod si in alia parochia ejusdem civitatis domicilium proprium, aut paternum, maternum seu fraternum habeant, necessario contrahant coram parocho hujus domicilii, non coram parocho quasi-domicilii; si vero in alio oppido situm

sit illud domicilium, tunc contrahant coram parocho quasi-domicilii, id est, loci in quo collegium seu monasterium situm est, aut ubi apud herum degunt. Ita liquet ex cit. Instit. 33. tum ex 88. ubi priorem exponit.

Non tamen explicat, an ita necessarium sit pro valore, an pro liceitate tantum. Carrière n. 1283 cum Alasia censet, ita necessarium esse tantum ad liceitatem, propter statutum episcopale, perinde autem esse ad valorem, sive coram parocho domicilii, sive coram parocho quasi-domicilii contrahatur, nisi forte alicubi, uti Romæ, vigeat speciale statutum Summi Pontificis, qui potest legi Tridentini in aliqua parte derogare.

4. de puellis in hospitiis.

4°. Matrimonia puellarum, quæ in hospitiis expositorum et orphanorum aluntur, contrahi debent, non coram rectore hospitii, sed coram parocho loci in quo hospitium situm est; hic enim earum proprius parochus est, et ita declaravit S. Congregatio, apud Bened. XIV. Inst. 33. n. 14.

5. de ægrotis in xenodochiis,

5°. « In xenodochiis, ait idem Pontifex, ibid. n. 13. aliquando matrimonia ineunda sunt ab iis qui in gravi periculo versantur, ut æternæ saluti prospiciant... At vero quisnam eligi debeat, quo præsente, matrimonia in xenodochiis peragantur, inter Capellanos et Parochos, in quorum ditione sita sunt xenodochia, magno studio contenditur. Itaque præcipimus, ut quoties hæc eveniant, statim nos de more certiores faciant, ut statuamus, qui matrimonio celebrando intersit, ac diligenter caveamus, ut necessarium hujus rei monumentum in actis descriptum conservetur. »

Cæterum attendendum ad consuetudines locorum, et ad speciales facultates ab Episcopis concessas rectoribus hujusmodi domorum.

6. de carcere inclusis,

6° Qui in perpetuum vel ad notabile tempus carcere inclusi sunt, ibi coram parocho ejusve delegato valide contrahere possunt, quia ibi domicilium aut quasi-domicilium habent. Secus dicendum est de illis, qui provisorie in custodia detinentur, donec eorum causa a judice definiatur : hi enim ibi domicilium aut quasi-domicilium habere dici nequeunt. Atque ita declaravit S. Congregatio, ut testatur Bened. XIV. cit. Instr. 33. n. 12.

7° Milites contrahere possunt valide coram parocho

loci, in quo, ratione stationis vel præsidii, domicilium aut quasi-domicilium acquisiverunt, et non coram capellano eorum, ut pluries declaravit S. Congregatio, teste Giraldi parte 2. sect. 115. n. 13. 7. de militibus,

Cæterum generatim hic observandum, quod in his omnibus ratio habenda est consuetudinis, quæ forte alicubi invaluit, sciente et approbante Episcopo, qui tunc censetur delegare sacerdotem ad assistendum matrimoniis suorum diœcesanorum. Id observat Benedictus XIV. quoad ea, quæ in diœcesi Bononiensi ante ipsum usu obtinebant. « Nos profecto in examen revocare nolumus, quæ jam diuturnitate temporis invaluerunt. Nam ut jam inita matrimonia rata firmaque sint, sufficit, si eadem minime ignoraverit, imo pertulerit, atque ideo permiserit is, qui eo tempore sapienter hanc ecclesiam administrabat, quemadmodum Tridentinum Concilium his verbis asseruit : *Qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, etc.* » In omnibus attendenda probata consuetudo.

Denique notandum, quod parochus alicujus domus quæ sita est in duabus parochiis, ille est, in cujus parochia est porta principalis, sive anterior facies domus ; quod si sint duæ portæ æque principales, erit ille qui est in possessione Sacramenta administrandi. Si inter utrumque parochum sit contestatio, petatur consensus parochi coram quo matrimonium non contrahitur, vel res ad Ordinarium deferatur.

Quæstio 4ª. *Coram quo parocho matrimonium contrahere debent vagi ?*

Ante responsionem nota : *Vagi* dicuntur qui nullibi domicilium aut quasi-domicilium habent, sed de loco in locum vagantur. Vagi contrahunt.

Vagus quoque censetur, qui corpore et animo reliquit proprium domicilium, et navigat vel iter facit quærens ubi se collocet. Item, juxta Sanchez, qui, sic relicto domicilio, iter facit ad locum in quo domicilium figere decrevit : prius enim domicilium amisit, alterum nondum acquisivit, quia non comparatur solo animo, sed animo et corpore simul.

Hinc bene notanda differentia peregrinum inter et vagum, quod *peregrinus* eo animo iter facit, ut postea

ad pristinum domicilium revertatur, quod proinde non amittit : vagus e contra domicilium reliquit animo illud nunquam repetendi. Vide Benedictum XIV. Instit. 33. n. 10. His præmissis,

coram parocho loci in quo actu degunt :

R. Vagi matrimonium contrahere debent coram parocho loci, in quo morantur, dum contrahunt, sicut ab illo alia Sacramenta suscipere debent.

Multi quidem non requirunt parochum loci in quo tunc morantur, pro valore matrimonii, sed validum putant contractum coram quovis alio parocho. Attamen priori sententiæ, utpote tutiori, in praxi adhærendum est.

Quæstio 5ª. *Quid, si contrahentium unus sit vagus, alter vero fixum domicilium habeat ?*

quid si unus sit vagus, alter non.

R. Pauci cum Van Espen et Braunman dicunt, matrimonium necessario contrahendum esse coram parocho habentis fixum domicilium, quia Tridentinum, requirens parochum proprium, observari debet quantum potest ; vagus autem proprie non habet parochum ; ergo coram alterius parocho contrahendum est.

Communis vero sententia, cui suffragatur Benedictus XIV. loco cit. fert, quemcumque parochum, aut certe illum, in cujus parochia vagus tum versatur, valide matrimonio assistere : cum enim vagus, ratione suæ conditionis, isto parocho tamquam proprio uti possit, hoc suum privilegium non amittit ex eo, quod alia pars proprium parochum habeat, sed hoc potius ipsi communicat propter individuitatem contractus, ut in simili dictum est N. 86.

Observanda circa vagos.

Nota. Parochus cui contingit vagum habere matrimonio jungendum, diligenter attendere debet ad sequens decretum Concilii Tridentini Sess. 24. de Ref. matrim. cap. 7 : *Multi sunt qui vagantur et incertas habent sedes, et ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant, magistratus etiam sæculares hortatur ut eos severe coerceant. Parochis autem præcipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.*

Cum agatur de re gravi, merito advertunt Sanchez, Pontius, Salmanticenses etc. graviter peccare parochum, qui ejusmodi vagorum matrimonio assisteret sine licentia Ordinarii, extra urgentem necessitatem. Imo duo Concilia Provincialia Mechliniensia anno 1570 et 1607. id interdixerunt sub pœna suspensionis, quam renovavit Emin. Præsul noster in Congreg. Decanorum anni 1851. tit. de matrim. n. 8.

Observa autem, hanc prohibitionem non concernere illos, qui, relicto proprio domicilio, alicubi ad tempus commorantur, dum novum adire queant, si hic aut in vicinia bene cogniti sint: tunc enim ratio prohibitionis non subsistit, nec proprie tales dicuntur vagari et incertas sedes habere; adeoque, præmissis, hic et in loco ultimi domicilii, consuetis proclamationibus, ad matrimonium admitti possunt.

N.° 90. Quales esse debeant testes matrimonii, et qualis eorum ac parochi præsentia requiratur.

Quales debent esse testes, præter parochum in matrimonio adhibendi?

R. Requiritur, et sufficit, ut sint apti ad testandum quod matrimonium coram ipsis contractum fuerit. Unde nil refert ad valorem matrimonii, sive testes sint consanguinei, affines, mulieres, pueri, modo sufficienti usu rationis sint præditi; imo sive infames, excommunicati, hæretici, infideles etc. Duo sufficiunt testes qualescumque, præter parochum;

Ratio est, quod Concilium Trid. speciales in hisce testibus qualitates non requirat, ob gravia incommoda quæ alias sequerentur. Cum enim in iis facile defectus inveniri possent, frequenter dubia et lites circa valorem matrimoniorum moveri potuissent. Ideo præter unum testem qualificatum, parochum scilicet, cui etiam mandavit matrimonium in libro describere, duos alios qualescumque sufficere voluit.

Qualis debet esse hæc præsentia parochi et testium?

R. Præsentia parochi et testium 1° debet esse, non tantum physica, sed etiam moralis, ita scilicet, ut sed requiritur

præsentia moralis, non tantum corpore adsint, sed etiam percipiant et advertant matrimonium contrahi, et de eo testari possint : id enim requirit finis legis. Hinc non sufficit præsentia testis amentis, dormientis, plene ebrii, aut ita dispositi, ut non advertat matrimonium contrahi. Quare ad dubium propositum ab Episcopo Giennensi : *Si Sacerdos adfuerit, nihil tamen eorum quæ agebantur, vidit, neque audivit, utrum tale matrimonium valide contrahatur*, respondit S. Congregatio : *Non valere, si sacerdos non intellexit, nisi tamen affectasset non intelligere* : quæ ultima verba explicat Benedictus XIV. de Syn. diœc. lib. 13. cap. 23. n. 10. et 11. Sufficit autem, ut testes percipiant signa externa quibus consensus præstatur, quamvis præcise verba non audiant vel intelligant, ut patet ex decisionibus S. Congregationis, relatis a Zamboni, ad v. *Matrimonii*, n. 30 et seq.

Parochus seu testis cæcus, aut surdus sufficit juxta Sanchez et plures alios. Van Espen tamen putat, parochi cæci præsentiam non sufficere, licet audiat verba, quia testari non potest, quisnam in individuo contraxerit, cum vox facile fallere possit.

Si contrahentes nequeant consensum exprimere idiomate quod parochus intelligat, adhiberi debet interpres; unus autem sufficit, quandoquidem non ex solis verbis interpretis, sed etiam ex aliis signis et circumstantiis parocho constare potest, quod matrimonium rite contrahatur.

simultanea, 2°. Præsentia parochi et testium debet esse simultanea, non successiva, ita ut simul præsentes sint dum contrahentes consensum exprimunt, quia ex mente Concilii Tridentini unius ejusdemque actus testes esse debent.

in testimonium adhibita. 3°. Testes, necnon parochus, debent a contrahentibus esse adhibiti in hunc finem, ut coram ipsis contrahant : si enim non attendentes ad illorum fortuitam præsentiam sponsi inter se contraherent, animo, v. g. clandestine contrahendi, matrimonium foret invalidum, ut resolvit S. Congregatio, apud Benedictum XIV. de Synodo lib. 13. cap. 23. n. 5.

Non tamen debent esse vocati ad hoc, ut matrimonio assistant, sed valet matrimonium contractum coram ipsis, vocatis sub alio prætextu, imo licet casu fortuito

adsint, aut vi vel metu coacti et inviti sint præsentes, modo assumantur in testes, et omnia ita coram ipsis fiant, ut certum de peractis testimonium dare queant : tunc enim vere matrimonium contrahitur coram parocho et testibus, sicuti Tridentinum requirit, et finis legis obtinetur.

Graviter interim peccant, qui coram parocho invito, vel coacto, matrimonium contrahunt; gravem enim injuriam irrogant tum Ecclesiæ, cujus vices gerit parochus, tum Sacramento, quod indigne suscipiunt.

Quare Benedictus XIV. advertit, loco cit. n. 10 : « Si parochus forte circumventus, aliove obtentu accersitus fuerit, contrahentes serio monere debet, matrimonia hujusmodi sine gravi culpa celebrari non posse, sibi autem dictam esse legem, ut eosdem contrahentes, si id quod deliberarunt, reipsa perfecerint, ad Superiorem deferat, a quo gravi pœna plectendi erunt; præterea se animo et voluntate a præstanda eorum nuptiis præsentia longe abhorrere, cum hujusmodi contrahendi ratio a sacris canonibus improbetur. At nihil necesse est aures obturare, velare faciem, aliaque hujus generis facere, quæ ad id solum valent, ut animos contrahentium aliquando scrupulis torqueant, qui scilicet, quamvis ut plurimum nesciant illicita ab invalidis distinguere, adhuc tamen non solum matrimonium, uti destinaverant, contrahere, sed etiam consummare non prætermittunt. »

Prudentes sint ecclesiastici, ne perniciosum hunc contrahendi modum laicis revelent.

N°. 91. *Quando sit validum matrimonium clandestinum, et de matrimoniis conscientiæ.*

In quibus casibus validum est matrimonium clandestinum?

Valet matrimonium clandestinum : 1° inter non baptizatos,

R. Sex casus enumerari solent, quorum plerique ex antedictis liquent.

Primus casus est, si contrahatur inter duas personas, quarum neutra est baptizata : defectu enim Baptismatis, Ecclesiæ legi non subjiciuntur.

2° ubi Trid. non obtinet,

Secundus casus est, si contrahatur ubi lex Tridentina non viget, inter duas personas quarum saltem una ibi domicilium, aut quasi-domicilium habet, aut domicilium habet in alio loco similiter exempto.

3° si hæreticus sit exemptus,

Tertius casus est, si in loco ubi hæretici sunt exempti a lege, contrahatur ab hæretico, loci illius incola, cum quavis alia persona sive hæretica sive catholica.

4° si quis dispensatus sit,

Quartus casus est, si contrahentes a Sede Apostolica obtinuerint dispensationem ad contrahendum clam, aut coram solo sacerdote.

5° in casu convalidationis,

Quintus casus occurrit, quando matrimonium contractum fuit coram parocho et testibus, sed invalide propter defectum occultum : tunc quidem clandestine convalidari potest, ut dicetur ubi de convalidando matrimonio nulliter contracto.

6° ubi nullus est parochus.

Sextus casus est, si *contrahentes ad parochum, aut superiorem legitimum, nullatenus, aut nonnisi difficillime, seu periculosissime recurrere possint;* tunc enim eorum matrimonia esse valida *quoties duo saltem adfuerunt testes*, declaravit Pius VI. in responsione ad Episcopum Genevensem de 5. Oct. 1793. juxta iteratas resolutiones et declarationes anteriores, quas citat. *Quoties autem*, addit, *duo saltem testes minime adfuerint, matrimonia esse invalida, et quatenus fieri possit, esse revalidanda.*

Si in tali casu alius sacerdos haberi possit, convenit, licet non requiratur ad valorem, ut ab eo nuptialem benedictionem recipiant. Imo, si absque sacerdotis benedictione matrimonium jam contraxerint, adhuc adhortandi sunt conjuges, ut postea, *cum sacerdotis copiam habere possunt, ab eo benedictionem petant; qui tamen illis declarabit, hujusmodi benedictionem ad validitatem matrimonii minime pertinere.* Ita habetur in responsis datis 22 Aprilis 1795 a Congreg. pro negotiis Eccles. Gallicanæ specialiter deputata. Porro observa, in illa decisione agi de benedictione solemni, quæ juxta Rituale Romanum datur sub Missa, nequaquam vero de formula quam adhibet sacerdos dum sponsi contrahunt, quæ etiam benedictio vocari jam consuevit : unde nequidem consensus renovandus est.

Nota, quod matrimonium clandestine contractum in locis ubi viget decretum Tridentinum, nequidem vim

sponsalium habeat; uti sæpius declaravit S. Congregatio, teste Benedicto XIV. Instit. 46. n. 23.

Quid intelligitur per matrimonia conscientiæ, *et an sunt valida, ac licita?*

Quid matrimonium conscientiæ.

R. « Matrimonia *conscientiæ*, ait Benedictus XIV. de Syn. lib. 13. cap. 23. n. 12. ea olim esse intelligebantur, quæ inter virum et fœminam absque ulla solemnitate celebrabantur... At nostris hisce temporibus ea dicuntur matrimonia *conscientiæ*, quibus vir et fœmina coram parocho, aut altero sacerdote, ab eo, cui hæc sit auctoritas, deputato, et duobus testibus familiaribus, sed omissis ex indulto denuntiationibus, connubio junguntur. Omnis cura adhibetur, ut hæc matrimonia occulta remaneant, ad evitanda hominum improbantium dicteria, aliasque molestias, quas facile subirent conjuges, propterea quod alter ex iis nobilis sit, ignobilis alter obscuræque familiæ; et quia non palam innotescunt, matrimonia *conscientiæ* dicuntur. »

Quandoquidem coram parocho et duobus testibus celebrantur hæc matrimonia, procul dubio valida sunt. Quod vero liceitatem attinet, omnes consentiunt, ea regulariter esse illicita, tum quia mens Ecclesiæ est, ut matrimonia publica celebrentur; tum quia gravia mala inde nata sunt provenire, ut quod vir postea aliam fœminam spe matrimonii facile seducere possit, aut apud alium parochum ducere; quod si proles nascatur, ea a matre amoveri debeat, ne matrimonium innotescat, sicque minus recte educetur, etc.

Additur *regulariter*, cum, ut ait Benedictus XIV. loco cit. n. 13. casus certe non desint, in quibus Superior dispensare necessario debet a publicis denuntiationibus, et matrimonia conscientiæ permittere. Hujusmodi casus recenset laudatus Pontifex in Constit. *Satis vobis* (Bullarii edit. Mechl. tom. 1. p. 182.) ubi etiam cautiones exponit adhibendas, ne ejusmodi matrimonia temere permittantur, et ut mala præcaveantur, quæ inde provenire possent.

Idem Pontifex loco cit. n. 12. etiam loquitur de matrimoniis in quibusdam Germaniæ locis usitatis, quæ *ad Morganaticam* dicuntur, quæque a viro nobili cum muliere humilioris conditionis contrahuntur coram parocho

et testibus, ea conditione, ut tam mulier quam proles ex ea nasciturae solo victu gaudeant, a viri dignitate participanda, ab ejus titulis et hæreditate excludantur. Cum vero ejusmodi matrimonia a moribus nostris aliena sint, et conditiones apponi solitæ legibus civilibus non congruant, lectorem ad præfatum opus, necnon ad Jus Canon. Bœckn lib. 4. Decret. tit. 1 parte 2. remittimus.

N.° 92. *De impedimento disparitatis cultus, et de matrimoniis mixtis.*

S. Thom. Supplem. quæst. 67.

Duæ cultus, seu religionis differentiæ præcipue considerandæ sunt in re matrimoniali : illa nempe, quæ est inter personam baptizatam et non baptizatam, atque illa, quæ est inter catholicum et hæreticum : de utraque propter materiæ connexionem hic agitur.

Quodnam impedimentum dicitur cultus disparitas ?

Impedimentum dirimens est inter baptizatum et non baptizatum,

R. Est impedimentum dirimens matrimonium inter duas personas, quarum una est baptizata, altera non est baptizata.

Perinde est, sitne pars illa baptizata catholica, vel hæretica, schismatica, apostata; unde tam hæretici quam catholici invalide contraherent cum Judæis, Mahumetanis, aliisque infidelibus; imo et cum Catechumenis jam credentibus, sed nondum Baptismo aquæ regeneratis, uti compertum esse tradit Benedictus XIV. in epist. ad Cardin. Eboracensem.

Quo jure cultus disparitas dirimit matrimonium ?

jure ecclesiastico.

R. Licet ejusmodi matrimonia passim sint illicita jure naturæ, ob periculum perversionis, tum partis fidelis, tum prolis nasciturae, equidem non nisi jure ecclesiastico sunt invalida.

Videtur hoc impedimentum consuetudine sensim introductum fuisse, cum nulla extet generalis lex irritans; neque constat quo præcise tempore consuetudo illa cœperit esse generalis.

Rationes cur impedimentum hoc introductum fuit, sunt : periculum perversionis et molestiarum in exercitio religionis, tum quod indignum videretur quod

membra Christi miscerentur idolorum cultoribus, aliisve Christiani nominis hostibus.

Rem optime sic exponit Moser de impedimentis cap. 12 : « Talia conjugia inter fidelem et infidelem regulariter et ordinarie ab initio Ecclesiæ, ut illicita habita fuerunt, ob periculum subversionis, quod inde imminet, sive conjugi sive proli nascituræ. Hoc inprimis deducitur ex Apostolo I. Cor. cap. 7. ℣. 40. ubi de Christiana vidua ait : *Cui vult nubat tantum in Domino.* Item II. Cor. cap. 6. ℣. 14. ubi monet fideles : *Nolite jugum ducere cum infidelibus ; quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate ? Aut quæ societas lucis ad tenebras ?* Quæ verba a variis SS. Patribus, aliisque sacræ Scripturæ interpretibus, de matrimonio cum infideli non contrahendo intelliguntur. »

« Idem confirmatur ex variis Conciliis, quæ citantur apud Natalem Alexandrum Art. 8. n. 2. »

« Ecclesia tamen per plura sæcula, quamdiu scilicet Christiani fere ubique adhuc inter innumeros infideles degebant, ea irrita non declaravit ; sed potius toleravit, maxime quando, remoto seductionis periculo, spes aderat convertendi ipsum conjugem infidelem, vel aliud bonum procurandi : uti colligitur ex factis variarum sanctarum mulierum, quæ viris ethnicis nupserunt, eosque ad fidem catholicam adduxerunt. Sic v. g. S. Cæcilia nupsit Valeriano, S. Monica Patritio, S. Clotildis Chlodovæo, Francorum regi... »

« Quandonam autem religionis disparitas ut impedimentum dirimens haberi cœperit, non satis liquet. Hoc certum, talia conjugia sæculo XII. jam ubique ut irrita habita fuisse ; ut constat ex Gratiano, Magistro sententiarum, aliisque, qui de hoc impedimento ut indubitato loquuntur.. »

An hoc impedimento irritatur etiam Matrimonium inter partem Catholicam et partem hæreticam, quod mixtum dici solet ?

Non est inter catholicum et hæreticum.

R. Negative, ut certe constat ex constanti Ecclesiæ praxi, quæ confirmatur ex declaratione Benedicti XIV. circa matrimonia Hollandiæ, de qua supra : verumtamen sunt regulariter illicita.

Supponitur, quod pars hæretica sit valide baptizata, quia si invalide baptizata esset, impedimentum disparitatis cultus subsisteret. Cum vero sæpe dubitandum sit, an omnia essentialia in Baptismo hæretici fuerint servata, S. Congregatio sancti Officii consulta ab Episcopo Aniciensi : *An Calvinistæ et Lutherani in illis partibus degentes, quorum Baptisma dubium et suspectum est, infideles habendi sint, ita ut inter eos et catholicos disparitatis cultus impedimentum dirimens adesse censeatur;* in suo responso 17. Sept. 1830. has in praxi regulas proposuit : 1° *Quoad hæreticos quorum sectæ Ritualia præscribunt collationem Baptismi absque necessario usu materiæ et formæ essentialis, debet examinari casus particularis.* 2° *Quoad alios, qui juxta eorum Rituale baptizant valide, validum est censendum Baptisma.* 3° *Si autem certe cognoscatur nullum Baptisma ex consuetudine actuali illius sectæ, nullum est matrimonium.*

Proba matrimonia mixta esse regulariter illicita?

sed tale matrimonium mixtum est regulariter illicitum,

R. Probatur 1.° Jus naturale prohibet, ne quis se suamque prolem exponat periculo amittendi fidem et salutem ; atqui tali periculo regulariter se et prolem exponit, qui cum parte hæretica matrimonium contrahit, non secus ac ille qui contrahit cum parte infideli.

Prob. 2°. S. Paulus in epist. ad Titum cap. 3. ℣. 10. Christianis jubet, ut hominem hæreticum devitent ; et 1. Cor. cap. 7. ℣. 39. vult, ut mulier vidua *nubat tantum in Domino ;* atqui his monitis regulariter repugnant matrimonia mixta.

Prob. 3°. Ecclesia matrimonia mixta *perpetuo damnavit atque interdixit*, ut ait Benedictus XIV. in Brevi 4. Nov. 1741 : et constat ex variis textibus sanctorum Patrum et Conciliorum, quos refert Serarius in opere cui titulus : *De catholicorum cum hæreticis matrimonio quæstiones ;* tum ex declarationibus Summorum Pontificum, quos recenset Perrone, de Matrimonio n. 273.

Prob. 4° ex eo quod, ut ex quadam instructione S. Congreg. S. Officii et de Propag. Fide ad missionarios observat Benedictus XIV. de Syn. diœc. lib. 6. cap. 5. n. 2. et 3 : « Vix unquam accidere potest, ut in praxi sit innoxia Catholicorum cum hæreticis com-

municatio in divinis. In divinis porro cum hæreticis communicant Catholici, qui cum iisdem sese matrimonio jungere non dubitant. Etenim cum matrimonium unum sit ex septem Ecclesiæ Sacramentis, a Christo Domino institutis, idem est matrimonium cum hæretico contrahere, ac unum idemque Sacramentum una cum eodem vel conficere, si nimirum ipsi contrahentes sint talis Sacramenti ministri... vel saltem percipere, si... illius minister sit solus sacerdos. Utrumque autem et illicitum et sacrilegum esse, nemo dubitat. »

Dictum fuit, matrimonia illa *regulariter* esse illicita; quia adductæ rationes non ita urgent, ut nunquam Ecclesia hanc prohibitionem relaxare, aut in ea dispensare possit. Etenim periculum perversionis aliquando non subsistit, aut ita remotum est, ut jure naturæ matrimonium non reddat illicitum : imo non raro certa adest spes, fore, ut ipsa pars hæretica veram fidem amplectatur, aliaque bona ex tali matrimonio consequantur. « Sane, ait Perrone n. 265, experientia id patefecit, tum alibi, tum præsertim in provinciis fœderatis Americæ Septentrionalis et in Anglia, ubi horum connubiorum celebratione factum est, ut fides catholica magnum incrementum ceperit, ac novos indies progressus faciat. » non semper,

Nec apud nos infrequens est, ut post matrimonium mixtum cum legitima dispensatione contractum, non solum proles christiane educentur, sed et pars hæretica ad fidem convertatur.

In his itaque casibus, gravi accedente causa, Ecclesia dispensare potest, et jam frequenter dispensare solet. ex gravi causa dispensante Ecclesia.

Hac autem legitima dispensatione interveniente, nulli dubium esse potest, quin matrimonium illud licitum sit, ut animadvertit cum Sylvio Benedictus XIV. de Syn. lib. 9. cap. 3. n. 5. « Et licet objiciatur, inquit, partem catholicam hæreticæ parti occasionem præbere profanandi Sacramentum, facile respondebitur, quod profanatio hujusmodi per accidens, et præter catholicæ partis intentionem contingit : hæc enim jure suo utens, quoad se, nihil aliud agit, quam quod ad proprias rationes pertrahit voluntatem partis hæreticæ, cui pa-

ratus jam ac certus animus est, ut matrimonium in statu peccati contrahat et contra legis præscriptum, cum illud idem licite et fructuose præstare posset, si vel ante nuptias, vel dum eas contrahit, in Ecclesiæ gremium sese reciperet. »

Conditiones tunc observandæ.

Præterea notandum, tales exigi conditiones, quando dispensatur in matrimonio mixto, quibus periculum perversionis partis catholicæ et prolis nascituræ efficaciter præcaveatur, si bene observentur. Quandocumque enim Sedes Apostolica dispensationem illam concedit, sequentes apponere solet conditiones :

1° Ut pars hæretica emittat juratam obligationem permittendi educationem prolis utriusque sexus in religione catholica, nec impediendi conjugi filiisque liberum catholicæ religionis exercitium.

2° Ut matrimonium celebretur coram parocho et duobus testibus, juxta præscripta Concilii Tridentini, extra tamen ecclesiam et absque parochi benedictione. Conf. N. 29.

3.° Ut Ordinarius efficaciter insinuet parti catholicæ obligationem, quam habet, curandi totis viribus acatholicæ partis conversionem. Conf. Rescriptum Pii VI. ad Card. de Frankenberg de 13 Julii 1782.

Quomodo procedendum est cum illis qui matrimonia cum hæreticis inire volunt ?

Quomodo procedendum cum iis qui illa inire volunt,

R. Responsum colligitur ex verbis Benedicti XIV. in sua declaratione circa matrimonia Hollandiæ de 4. Nov. 1741 : *Sanctitas sua... episcopos omnes, vicarios apostolicos, parochos, missionarios, et alios quoscumque Dei et Ecclesiæ fideles ministros in iis partibus degentes, serio graviterque hortatur et monet, ut catholicos utriusque sexus ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis, quantum possint, absterreant, easque nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant.*

Consequenter confessarius obvium habens pœnitentem, qui vult matrimonium mixtum inire, ipsum a proposito deterrere debet, explicando rationes quæ matrimonium tale regulariter illicitum reddunt. Si tamen ille ob gravem rationem, seu necessitatem, velit in proposito persistere, paratus dispensationem petere, et

conditiones imponendas adimplere, merito censet Emin. D. Gousset eum absolvi posse.

Secus foret, si nulla adesset gravis ratio ejusmodi nuptias ineundi, et maxime si parentes se ei opponant.

Quoad illos qui similia matrimonia sine dispensatione contraxerunt, servari debet quod monet Benedictus XIV. in cit. Rescripto, scilicet : *Debere sibi potissime in animum inducere conjugem catholicum, sive virum sive fœminam, ut pro gravissimo scelere quod admisit, pœnitentiam agat, ac veniam a Deo precetur, coneturque pro viribus alterum conjugem a vera fide deerrantem, ad gremium catholicæ Ecclesiæ pertrahere, ejusque animam lucrari.* aut inierunt.

N.° 93. *De officio parochi et confessarii in casu matrimonii invalide contracti.*

Quamvis proclamationes antenuptiales, aliæque cautelæ adhibeantur, ut matrimonia rite ineantur, non raro tamen contingit, ea invalide contrahi, atque inde parochis et confessariis suboriri graves anxietates, et difficultates. Hinc ratio præscribenda est prudenter se in eis gerendi. In præsenti Numero agemus de officio parochi et confessarii in casu matrimonii invalidi ; in sequenti, de modo convalidandi matrimonium nulliter contractum.

Ad quid tenetur parochus aut confessarius, sciens matrimonium subditi vel pœnitentis esse nullum ?

R. Varii casus hic distingui debent :

1.° Vel subditus aut pœnitens certo scit matrimonium suum esse nullum ; tunc moneri debet, ut tam a redditione quam a petitione debiti, et omni actu venereo abstineat : formale enim luxuriæ peccatum committeret ; quod nec ob infamiæ, scandali, aut etiam mortis periculum potest esse licitum. Unde vel separari debent, vel tamquam frater et soror simul habitare, donec matrimonium rite convalidatum fuerit. Si interim ex cohabitatione immineret grave periculum lapsus, aut timendum esset ne compars nullitatis ignara debitum exigeret, conjux meliori quo possit modo, huic periculo et aliis oriundis malis se subtrahere debet, vel alteri nul- Quid si subditus cognoscat matrimonii sui nullitatem ;

litatem manifestando, vel si hoc prudenter fieri non possit, prætextum quærendo, seu negotiationis, seu sanitatis, etc. ad instituendum iter, aut alibi pernoctandum; causam aliquam servandæ continentiæ allegando, etc. prout fert conditio, et vivendi ratio personarum.

quid si dubitet;

2°. Vel subditus aut pœnitens dicit, se dubitare de valore matrimonii: tunc petatur ex quo motivo dubitet. Si motivum alleget, ob quod matrimonium revera est nullum, regulariter de nullitate hac instruendus est, ac monendus, ut in præcedenti casu. Si vero indicet motivum infundatum, tunc, nisi absit omne periculum in declaratione veritatis, de quo sub 3° sequenti, dici debet, quod ex allegato motivo infundate dubitet, et dubium deponere possit, quamvis, ut supponitur, confessarius cognoscat matrimonii nullitatem.

quid si ignoret

3.° Vel subditus aut pœnitens penitus ignorat nullitatem matrimonii; tunc distinguendum est, juxta regulas traditas in tractatu de Pœnitentia N. 102. scilicet:

ignorantia culpabili,

Primo, si ignorantia impedimenti sit graviter culpabilis, aut impedimentum jam sit publice notum, parochus, seu confessarius debet conjugem putativum certiorem facere de impedimento et obligatione convalidandi matrimonium, ac monere, ut interim a concubitu abstineat, ut supra.

Ratio est pro casu ignorantiæ culpabilis, quod parochus et confessarius teneantur, quantum in ipsis est, subditum a statu peccati mortalis, in quo per illam ignorantiam versatur, liberare, et a peccatis luxuriæ inde orituris præservare.

Nec obstat, quod forte non obtemperabit, quia manens in ignorantia equidem peccat, cum illa supponatur graviter culpabilis; monitus vero saltem cognoscet pessimum animæ suæ statum, et sperare licet fore, ut orationibus etiam confessarii adjutus gratiam ad meliorem frugem revertendi obtineat.

In casu autem quo impedimentum jam factum est publicum, ad revelandum cogit necessitas obviandi scandalo.

aut inculpabili:

Secundo, si ignorantia sit inculpabilis vel leviter tantum culpabilis, et impedimentum occultum, tunc subditus moneri aliquando debet, aliquando non.

Moneri debet, juxta omnes, si affulgeat spes boni successus, nec graviora mala secutura timeantur; quia ignorantia illa producit peccata saltem materialia, aliaque damna infert, quæ parochus et confessarius in subditis impedire debent, ubi timor gravioris mali non obstat.

E contra moneri non debet nec potest, si non affulgeat spes boni eventus, vel si graviora mala inde timeantur.

Ratio est quod, ut loco citato dictum fuit, non obligamur ad actus inutiles, nec præsertim ad noxios. Deinde quod e duobus malis minus sit eligendum: jam vero minus malum sunt peccata materialia, quæ conjuges committunt, quam formalia, quæ moniti committerent.

Porro mala quæ ex revelatione nullitatis matrimonii quandoque merito timentur, sunt præcipue sequentia:

1°. Quod vir intelligens se liberum esse, matrimonii pertæsus, aut uxorem et prolem ægre sustentare valens, eos deserat cum publico scandalo, ac etiam in regionem longinquam cum gravi salutis periculo discedat. mala ex revelatione timenda.

2°. Quod vir, aut ipsa quoque mulier, matrimonium convalidare recusent, et deinceps in formali concubinatu vivant.

3°. Quod alias nuptias ineant cum publico scandalo, inimicitiis familiarum, aliisque funestis sequelis.

Nota. Quando parochus aut confessarius judicat monendos esse conjuges de impedimento, aliquando expedit differre monitionem, donec obtenta fuerit dispensatio, ut, hac obtenta, facilius obsequantur monitis. Sic potest haberi ratio sufficiens differendi monitionem, licet non sufficiat ad penitus omittendum. Quando autem moneri non possunt, aliquando occulta convalidatio peti poterit per sanationem in radice; vide N. 102.

Quid, si pœnitens, qui, juxta dicta, de nullitate matrimonii sui moneri non potest, confiteatur, se negasse debitum ex ira vel alia causa indebita?

R. Confessarius respondeat, illum peccasse; et de cætero ex hac causa debitum negare non posse. Non tamen potest directe ei suadere copulam maritalem, Quid si pœnitens negaverit debitum.

quia non licet proximum inducere ad peccatum, etiamsi materiale tantum.

Nota, quod laici, scientes matrimonium aliquod esse nullum, raro per seipsos possint monere conjuges ignaros, quia facile majoribus malis occasionem præberent; obligationi autem suæ satisfaciunt, conjugum parocho aut confessario rem manifestando. Hi vero cavere debent, ne similibus denuntiationibus temere credant; neque ipsi monere unquam debent aut possunt conjuges, nisi constet, matrimonium esse nullum, aut saltem fundatum dubium de illius valore subsistere.

N°. 94. De convalidatione matrimonii nulliter contracti.

Prænotandum. Omnes casus nullitatis ad tres classes hic commode reducuntur: vel enim 1° matrimonium est invalidum, quia parochus et duo testes non adfuerunt, adeoque defuit forma seu ritus substantialis in locis ubi obligat Tridentinum; vel 2° quia sive unus, sive uterque conjux debitum consensum non præbuit; vel 3° quia, licet forma substantialis servata et verus consensus datus fuerit, suberat impedimentum aliquod dirimens. De tribus his casibus per tres distinctas quæstiones disseremus.

Quæstio I. *Quomodo convalidari debet matrimonium nullum ob defectum præsentiæ parochi aut testium?*

Quomodo convalidandum matrimonium: 1° si irritum sit ob clandestinitatem.

R. 1° Si ambo sint dispositi ad novum consensum præstandum coram parocho aut sacerdote delegato et duobus testibus, tunc nulla est difficultas; sed, facta prius separatione quoad habitationem, aut saltem quoad thorum, secundum quod circumstantiæ exigunt, et præmissa Sacramentali Confessione, præmissis etiam, si nil obstet, proclamationibus, more consueto matrimonium coram parocho et duobus testibus celebrandum est. In proclamationibus autem, uti etiam in tempore antemeridiano, ipsoque loco sacro dispensatio peti potest, si ob justas causas hæ solemnitates omittendæ videantur.

Etiam aliquando, consulto prius et annuente Ordinario, ad sic contrahendum coram parocho admittendi sunt,

licet una pars renuat confiteri, modo altera velit se rite præparare, et non obsit perversionis periculum; in gratiam scilicet partis bene dispositæ, ad legitimandam prolem, et auferendum scandalum ex concubinatu oriundum. Conf. dicta N. 29.

2° Si, una parte bene disposita, altera nullo modo adduci possit ut coram parocho se sistat, neque per se, neque per procuratorem, neque per literas, velit tamen in matrimonio permanere, remedium esse posset dispensatio in lege Tridentini, requirente præsentiam parochi et testium, ut valeant consensum secreto renovare. Sed concedi non solet hæc dispensatio, ait Carrière: unde restat, ut petatur dispensatio in radice; de qua vide N. 102.

Quæstio II. *Quomodo revalidandum est matrimonium, quod fuit invalide contractum ob defectum debiti consensus unius vel utriusque contrahentium?*

Casus est, si alter vel uterque consenserit ficte tantum, aut ex errore substantiali, aut non sui compos, vel sub conditione repugnante substantiæ matrimonii, vel ex metu gravi injuste incusso in ordine ad extorquendum consensum: talis enim consensus coactus in jure pro nullo reputatur. 2° si irritum sit defectu consensus,

R. 1°. Si matrimonium invalidum est ob defectum consensus utriusque partis, certum est, quod utraque pars novum consensum præbere debeat; cum enim uterque consensus fuerit nullus, perinde est ac si nihil actum fuisset. Idem communiter dicunt, pro casu quo defectus consensus unius jam esset alteri conjugi notus. ex parte utriusque,

R. 2° Si defuit consensus unius tantum, probabilius sufficit ut hic solus consensum suppleat. ex parte unius tantum.

Equidem non desunt auctores graves cum Pontio docentes, ad convalidandum matrimonium necesse esse, ut ambo consensum renovent; quia, aiunt, neuter posuit consensum requisitum: non ille qui ficte, aut ex metu consensit, ut patet; neque ille qui serio et libere consensit, quia non voluit se obligare, nisi sub conditione, quod similiter se obligaret compars; ea est enim natura contractus onerosi. Porro si consensus partis serio contrahentis ab initio invalidus fuit, dici non potest, quod virtualiter perseveret, et, accedente jam valido

consensu alterius, revalidetur matrimonium; adeoque necesse est, ut consensus amborum renovetur.

« Secunda tamen communis et verior sententia, ait S. Alph. de Lig. n. 1114. docet, sufficere, quod tantum ficte consentiens, vel metum passus suum ponat consensum, et hanc tenent Less., Nav.... Hanc sententiam expresse tenet etiam S. Th. Supplem. quæst. 47. art. 4. ad 2. ubi dicit : *Ex consensu libero illius qui primo coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore, unde si dissentiret, non fieret matrimonium.* Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. »

Dein confirmat hanc sententiam ex variis textibus juris, et rationem sequentem subdit :

« Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est, quod in contractu matrimonii non requiritur simultas physica consensuum sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseveret, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel ficte consentientis; ergo cum jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem etc., satis est, quod accedat consensus istius metum passi, vel ficte consentientis, expressus aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem. »

« Nec valet dicere, quod consensus alterius, qui fuit liber a metu vel fictione, fuit nullus, cum nullus adfuerit contractus; nam respondetur, quod, licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum matrimonium, quando accedit consensus alterius qui ficte consensit, pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset. »

« Neque obstat, ait Cuniliati, timor, ne pars quæ liberum consensum præstitit, si rursus esset requisita de novo consensu, forte illum negaret; nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. »

« Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video, quomodo possit responderi ad canones supra relatos, et præsertim ad secundum in cap. *Ad id*, de Sponsal. ubi casus fuit, quod puella quædam, cum prius nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde, cum illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo viro cohabitaverat, Pontifex præcepit, ipsam cogendam ad primas nuptias redire, dum præsumebatur, quod per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit. *Quamvis ab initio* (repetamus verba textus) *invita fuisset ei tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scilicet, quod consensus libere datus a viro esset eo casu per se invalidus, tamquam cadens supra materiam inhabilem; sed potius pro vero judicavit, quod iste viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu a muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo jussit, quod mulier ad illud redire tenetur. » Ita S. Auctor loco cit. ubi merito etiam observat, quod ut metum passus legitimum ponat consensum, requiratur, ut sciat prius matrimonium invalide fuisse initum, alioquin enim non esset novus consensus, sed prioris invalidi continuatio.

Interim, cum prima sententia non videatur probabilitate carere, tum propter rationem allegatam, tum propter auctoritatem doctorum qui illam tenent, cumque agatur de valore Sacramenti, adeoque tutior sententia sequenda sit, quantum fieri potest, in praxi illa prima sententia tenenda est, ut ipse S. Alph. in opere Homo Apostol. citans Benedictum XIV. Instit. 87. n.69.insinuat.

Igitur, ut dicit Gury, consensus utriusque, quoad fieri potest, obtinendus est, et tantum sufficeret renovatio consensus unius partis, si altera pars de nullitate matrimonii ob graves causas certior fieri non posset.

Quæstio III. *Quid faciendum, si matrimonium fuit invalide contractum, non ob clandestinitatem, aut defectum consensus, sed quia suberat aliud impedimentum dirimens inter conjuges?*

3° Si irritum sit ob aliud impedimentum:

R. 1°. Si impedimentum sit ex eis in quibus Ecclesia non dispensat, ut consanguinitas in primo gradu, ligamen, etc., nulla via est matrimonium convalidandi. Equidem si conjuges invincibiliter ignorent impedimentum, in bona fide aliquando relinqui possunt, ad præcavenda majora mala, juxta dicta N.° præcedenti. Si vero nullitatem matrimonii sui cognoscant, separandi sunt quoad thorum, et etiam quoad cohabitationem, si sine periculo proximo labendi non possint habitare simul tamquam frater et soror, aut si scandalum ex cohabitatione oriatur, quia nullitas matrimonii publice nota est.

2°. Si impedimentum tale sit, in quo dispensare solet Ecclesia, curandum est, ut quantocius dispensatio procuretur et executioni mandetur, juxta dicenda N. 98. et sequentibus.

an, obtenta dispensatione non in radice,

Notandum vero hic est, duplici distincto modo in tali casu posse tolli impedimentum : nempe per dispensationem ordinariam, et per dispensationem quam vocant *sanationem in radice*.

Per sanationem in radice impedimentum auctoritate suprema Summi Pontificis sic tollitur respectu consensus antea præstiti a conjugibus, ut, obice sublato, consensus ille incipiat effectum producere et contractum perficere. Adeoque tunc validum fit matrimonium independenter ab omni novo consensu præstando. Hic autem modus dispensandi extraordinarius est, neque adhiberi solet nisi ob urgentem et gravissimam causam, propter quam ordinarius modus convalidandi matrimonium impossibilis aut nimis difficilis est.

sed ordinaria,

Ordinarie itaque dispensatio in impedimento tantum conceditur respectu ad novum consensum a conjugibus præstandum.

Hinc quæstio oritur inter theologos : an tunc omnino requiratur, ut uterque conjux novum ponat consensum, et an idcirco necessarium sit, ut conjux impedimenti ignarus, prius certioretur de conjugii nullitate.

Quæstio autem expendi potest, vel spectata tantum rei natura, vel spectata praxi et ordinatione Sacræ Pœnitentiariæ. Unde

Petitur 1°. *An spectata tantum rei natura, requiritur, ut, obtenta dispensatione, uterque conjux novum consensum præstet?*

R. 1°. Si impedimentum unam tantum partem attingat et inhabilem reddat, ex natura rei videtur sufficere renovatio consensus partis illius inhabilis, cum consensus alterius fuerit de se validus, et nunc censeatur perseverare : unde videtur idem dicendum, ac pro casu quo matrimonium est invalidum propter defectum consensus unius tantum. Hinc si fidelis duxerit non baptizatam, quæ ignorat impedimentum, sufficeret ut, cessante infidelitate, aut obtenta dispensatione, fidelis renovet consensum, quia consensus infidelis fuit validus, cum Ecclesia non potuerit ipsi imprimere inhabilitatem personalem. Ita Daelman, Carrière, etc. ex rei natura requiratur novus consensus utriusque,

An idem obtinere possit in aliis impedimentis, præter impedimentum disparitatis cultus, non convenit inter auctores.

R. 2. Si vero impedimentum afficiat utramque partem, uti solet, quidam adhuc putant, sufficere posse novum consensum, internum et externum simul, illius qui solus impedimentum noverit. Hic enim consensus, aiunt, accedens ad consensum alterius olim præstitum et de jure naturæ validum, licet impeditum jure positivo, nunc autem, sublato impedimento, perseverantem, et in vita conjugali manifestum, jam sufficit ad effectum suum consequendum et contractum perficiendum.

Communiter autem requirunt, ut uterque consensum renovet. Ratio, quia simplex dispensatio tantum habiles reddit conjuges in ordine ad novum consensum validum præstandum; non autem in ordine ad priorem consensum, qui manet ita impeditus ne unquam effectum producere possit, et in eo præcise, aiunt, differt simplex dispensatio a sanatione in radice, quæ impedimentum aufert in ordine ad anteriorem consensum.

Petitur 2°. *An necessarium est, spectata sola rei natura, ut conjux, impedimenti ignarus, de nullitate prioris conjugii certioretur, antequam ab eo novus consensus exquiratur ?*

R. Ex natura rei videtur sufficere, quod ille conjux simpliciter det novum consensum de præsenti, v. g. pro casu quo forte prior non fuisset sufficiens, aut in quantum hic et nunc valere potest novus ille consensus, licet ipse putet priorem contractum fuisse validum, et nequi- et certioratiocompartis.

dem suspicetur subesse impedimentum. Unde satis esset si diceret : *Volo* (non vero : *vellem*) *te accipere in conjugem, si forte non valeat nostrum matrimonium.*

Hic enim consensus conditionatus, jam purificata conditione, æquivalet absoluto. Error autem quo putat prius matrimonium fuisse validum, est mere accidentalis, siquidem supponitur ita dispositus, ut hic et nunc, et independenter a priori, velit novum præstare consensum.

Petitur 3°. *Quid requiritur ex praxi Sacræ Pœnitentiariæ, ad quam pertinet dispensationes concedere in impedimentis occultis?*

an ex ordinatione S. Pœnitentiariæ,

R. Sacra Pœnitentiaria, tutioribus sententiis adhærere consueta, ut ait Benedictus XIV. in suis rescriptis constanter exigit renovationem consensus utriusque conjugis, et hanc clausulam addit : altera parte *de nullitate prioris consensus certiorata.*

Nonnulli, dicit Benedictus XIV. Instit. 87. n. 67. solam instructionem, non vero conditionem illis Pœnitentiariæ verbis contineri censuerunt, quæ proinde prætermitti possit, quando gravia inde timentur incommoda.

Ipse vero hoc rejicit, n. 68 : « Nam, inquit, certissimum est inter jurisperitos, quod vera conditio ex *ablativo absoluto* consequitur. » Et concludit : « Qua de re prætermitti non potest, licet gravissima incommoda modo exposita interponantur. » Si tamen talia sint incommoda propter quæ omnino non possit propalari matrimonii nullitas, n. 80. sentit, ad Majorem Pœnitentiarium confugiendum esse, eo pacto, quo delegatus, si ob aliquam difficultatem exequi præscriptam legem nequeat, delegantem adire debet, ejusque voluntati et consilio acquiescere. Quippe Major Pœnitentiarius magnis illis difficultatibus fortasse adductus, aut aliquid de severitate remittet, aut facultates a Pontifice necessarias postulabit, qui... etiam ob consensum naturalem initio præstitum, dispensare potest, si velit, a renovando consensu. »

Hæc igitur praxis generatim, et quandocumque fieri potest, sequenda est.

Si tamen, obtenta ordinaria dispensatione, ab una

parte nullitas matrimonii revelari non possit, ob periculum mortis inferendæ, gravis infamiæ, aut scandali ex separatione secuturi, etc. ab alia vero parte recursus ad obtinendam dispensationem in radice haberi non possit, quia conjux impedimenti conscius non potest tamdiu differre redditionem debiti, satis esset, compartem nullitatis ignaram meliori possibili modo perducere ad novum consensum præstandum. In tanta enim necessitate non censetur Pontifex velle urgere prædictam conditionem, et, ratione necessitatis, licitum est etiam cum periculo frustrationis Sacramenti sequi opinionem tantum probabilem. Conf. S. Alph. n. 1116. quid in casu urgentis necessitatis.

Hinc varios modos proponere solent theologi, quibus pro variis circumstantiis uti quis posset ad eliciendum compartis consensum. Unde

Petitur 4°. *Quibus modis compars ignara impedimenti potest perduci ad legitimum consensum præstandum?*

R. 1° Primus et omnium securissimus modus est, si ignoranti declaretur aperte invaliditas matrimonii, et consequenter inducatur ad matrimonium de novo contrahendum. Hic modus servandus est, quando nullitas matrimonii indicari potest absque timore et periculo graviorum malorum, quæ passim inter pios non sunt timenda. Hac ratione etiam certo impletur conditio illa S. Pœnitentiariæ : *altera parte de nullitate prioris consensus certiorata.* Varii modi perducendi compartem ad consensum præstandum.

Notandum vero, minime requiri, ut causa nullitatis, seu impedimenti, detegatur ; imo si causa sit infamans, seu criminosa, caute celari debet : in tali enim casu solet addere S. Pœnitentiaria : *Sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur*, aut similia.

Si ignorans causam, illam peteret, posset alter sine mendacio dicere, se initio invalide consensisse, vel non dedisse consensum debitum seu sufficientem, et propterea monitum fuisse a confessario, quod consensus ab utroque renovandus sit. « Neque a veritate abhorreret, ait Bened. XIV. Inst. 87. n. 78. si impedimenti conscius affirmaret, primo matrimonio se nequaquam consensisse. Nam verus consensus appellari nequit, qui rite præstitus non fuit. »

Cum tamen primus hic modus sine periculo non semper adhiberi possit, ad alios aliquando est recurrendum.

2°. Secundus itaque modus est, ut alteri non declaretur nullitas matrimonii, sed tantum suspicio seu dubium de eo suscitetur, ut si dicat, se anxiari circa consensum olim præstitum, se audivisse a confessario aliquid defuisse, quominus gratias Sacramenti susceperint, atque idcirco opus esse novo consensu, ut anxietates tollantur, et gratiæ recipiantur. Addat vero hæc aut similia : *Propterea ego non attendo ad ea quæ tunc acta fuerunt, et jam de novo consentio in matrimonium, et accipio te in conjugem : numquid facis tu idem respectu mei ?* Si ille annuat, aut respondeat *ita*, habetur utrimque novus consensus.

Equidem sic non stricte verificantur illa verba, comparte de nullitate prioris consensus *certiorata*, cum non certa, sed tantum dubia reddatur; sed cum equidem novus præstetur consensus a priori independens, adeoque finis propter quem illa conditio apponitur, obtineatur, plerique, contra Continuatorem Tournely aliosque, hunc modum legitimum putant, ac sufficienter, seu in æquivalenti impleri mentem S. Pœnitentiariæ censent.

3°. Tertius modus est, ut compars caute et prudenter inducatur ad novum consensum conditionatum, quin vel certitudo vel dubium ingeratur de nullitate prioris consensus : v. g. pars nullitatis conscia dicat : *Ita tibi addictus sum, ut si non essemus matrimonio juncti, vel illud ex aliqua causa foret nullum, nihilominus te acciperem in conjugem, imo de facto ita te accipio; numquid et tu similiter facis ?* Si dicat *ita*, novus utrimque habetur consensus, æquivalens absoluto, cum conditio verificetur, et independens a priori, siquidem ponatur in hypothesi quod ille sit nullus. Unde multi hunc aut similem modum consensus conditionati etiam probant, et intentioni S. Pœnitentiariæ satisfacere putant, licet nullo modo detegatur nullitas prioris consensus.

4°. Quartus modus a Sanchez, Salmant., Reiffenstuel, etc. assignatur, si pars conscia nullitatis, sublato prius impe-

dimento, blandiendo eliciat a comparte novum consensum, dicendo v. g. : *Volo tibi firmius conjungi ; propterea de novo tecum contraho matrimonium, quantum valeo ; numquid et tu idem facis ?* vel : *Rogo, ut pro mea consolatione me de novo in conjugem accipias, sicut ego modo facio.* Si alter annuat, videtur utrimque novus præstari consensus, a priori independens.

Attamen S. Alph. de Lig. n. 1117. dicit de hoc modo : « Hunc jure merito non admittit Cont. Tournely, quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi matrimonii. » Hæc ratio, ut patet, militat etiam contra modum præcedentem. Sed multi existimant, hanc notitiam nullitatis non essentialiter requiri ad valorem contractus, modo novus consensus eliciatur a priori independens.

Verumtamen in quarto hoc modo merito timetur, ne putatitius conjux potius intendat priorem consensum confirmare, quam novum ab eo independentem ponere. Nihilominus si periculum appareret in præcedentibus modis, in necessitate adhiberi posse, censent multi :

5°. Imo si ex præfatis modis nullus secure adhiberi possit, quia v. g. prævidetur, quod compars potius dissensum quam consensum exprimeret, aut pessimam conciperet suspicionem ; tunc restat quintus modus, quem præcedenti quæstione indicavimus. Nimirum, ut pars impedimenti conscia, eo sublato, sola renovet consensum interne et externe, v. g. animo conjugali compartem debitum exigentem cognoscendo, atque sic cum alterius consensu virtualiter perseverante, et quasi in actu exercito per conjugalem usum se manifestante, contractum perficiat.

Conf. S. Alph. de Lig. cit. n. 1117. ubi hunc modum in defectu alterius et ob periculum gravis damni adhiberi posse docet, additque : « Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur a S. Pœnitentiaria, quia (ut ait Tiburt. Navar. apud Benedictum) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest, bono animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licite potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut

ostendimus n. 1114) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante. »

Consequenter ad hanc sententiam, non improbabile putat Daelman, per consensum virtualiter perseverantem in vita conjugali post obtentam dispensationem, v. g. per confessarium, convalescere matrimonium inter duos, qui ambo ignorant impedimentum seu nullitatem conjugii sui, quia consensus sic virtualiter perseverans post dispensationem, tam externe quam interne, æquivalet novo consensui post dispensationem elicito.

Petitur 5. *An, in casu matrimonii invalidi propter impedimentum dirimens, novus consensus præstari non debet coram parocho et testibus, ubi obligat lex Tridentina, etsi jam coram ipsis contractum fuerit?*

Quando renovari debeat consensus coram parocho et testibus.

R. Aliquando ita fieri debet, aliquando non. Hinc 1°. Si nullitas matrimonii sit publica, juxta omnes, matrimonium revalidari debet coram parocho et duobus saltem testibus; quia tunc per parochum et testes qui priori contractui invalido astiterunt, matrimonium non satis constat Ecclesiæ, cum publicitas contraria eorum testimonium enervet.

2°. Si nullitas matrimonii non sit publica, attamen in foro externo plene probari possit, quia v. g. duo habentur testes omni exceptione majores qui impedimentum de certa scientia attestari possint, Sanchez, et Pyrrhus Corradus etiam novam præsentiam parochi et testium requirunt. Ratio eorum est, quod ex occulta revalidatione in casu, sequi possent omnia incommoda, ad quæ vitanda impedimentum clandestinitatis introductum fuit.

Melius tamen et communissime dicunt alii, matrimonium occulte convalidari posse, si nullitas non timeatur publicanda aut ad forum externum deferenda, licet a duobus testibus probari possit, vel etiam quatuor aut quinque nota sit. Ratio est, quod hæc videatur esse mens Ecclesiæ, patens ex praxi S. Pœnitentiariæ, quæ impedimentum ita paucis notum censet occultum, atque in eo dispensans partibus concedere solet, ut *uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala contrahere valeat.* Conf. Bened. XIV. cit. Inst. 87. n. 44. 45 et 62.

Dictum est : *Si nullitas non timeatur publicanda*, quia,

idem Pontifex ex Navarro et Thesauro ibid. n. 45. monet confessarium, ut abstineat ab exequendo dispensationem, si prudenti conjectura intelligat post breve tempus futurum esse publicum, quod a paucis antea cognoscebatur.

5°. Si ipse parochus priori matrimonio assistens, vel alteruter testis, extra confessionem cognoverit impedimentum, dum contrahebatur, Sanchez aliique affirmant, iterum contrahendum esse coram parocho et testibus, quia tunc fuerunt testes, non valoris, sed potius nullitatis talis matrimonii.

Alii vero negant, quia assistentia parochi et testium fuit præscripta a Tridentino, non tam ad testandum validitatem matrimonii, quæ multipliciter potest eis esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem conjuges alias nuptias ineant.

« Utraque sententia, ait S. Alph. de Lig. n. 1112. est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim Sess. 24. cap. 1. requirendo assistentiam parochi et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minime indicat velle amplius, ut testes certiorentur de matrimonii valore; et cur? Quia, ut aiunt Salmantic., Ecclesia non adducit testes ad probandum valorem matrimonii, sed celebrationem illius externam. » In necessitate igitur hanc sententiam sequi licet, extra necessitatem vero prior, utpote tutior, in praxi sequenda est.

4°. Si nullitas matrimonii sit ita occulta, ut nequidem in foro externo probari posset, tunc certo sufficit, ut consensus secreto renovetur, etsi quidam olim contrarium senserint, ut videri potest apud S. Alph. de Lig. n. 1110.

Ratio est, quod lex Tridentina hunc casum non comprehendat; quia per parochum et testes qui priori contractui adfuerunt, satis Ecclesiæ constat de matrimonio, ad impediendum secundum matrimonium, quod iidem conjuges vellent attentare, adeoque mala, quæ ex clandestinis matrimoniis oriebantur, hic locum non habent.

Idipsum etiam declaravit Pius V. apud Navarrum cap.

22. n. 7°. sui *Manualis*, et ab eo tempore, ait Pyrrhus Corradus, abiit in stylum S. Pœnitentiariæ, ut dum dispensat in impedimento occulto, adjiciat clausulam supra citatam, ut conjuges matrimonium inter se *secreto ad evitanda scandala contrahere valeant*. Accedunt declarationes Cardinalium apud Benedictum XIV. Instit. sæpius citata n. 63.

Ad responsum quoddam Clementis VIII. quod in contrarium urget Pontius, vide quid opponat S. Alph. de Lig. n. 1110.

Notanda. Nota 1. Si ab Episcopo dispensetur super impedimento occulto, vi facultatis extraordinariæ, vel quia necessitas v. g. non patitur moram recurrendi ad S. Pœnitentiariam, eadem manet resolutio : sive quia facultas in casu, obtenta dispensatione, contrahendi occulte, derivatur ex mente Concilii Tridentini, sive quia dum in casu devolvitur ad Episcopum potestas dispensandi, simul devolvitur facultas concedendi, ut secrete matrimonium renovetur.

Nota 2. Curandum est, quantum fieri potest, ut conjuges sint in statu gratiæ quando consensum renovant, etsi occulte fiat, cum probabilius tunc Sacramentum suscipiant.

Nota 3. Monet Benedictus XIV. Inst. cit. n. 64. quod, dum S. Pœnitentiaria matrimonium secreto permittit renovari, contrahentes cogi nequaquam possint, ut testes vel parochum adhibeant, vel ipsum confessarium qui designatur ad exequendas litteras S. Pœnitentiariæ. Si tamen scandala aut alia mala non timeantur, consulto adhiberent parochum ejusve delegatum, qui consuetas cæremonias peragat et matrimonium benedicat, ut conjuges certius gratiam Sacramentalem et fructum benedictionis sacerdotalis consequantur.

Nota 4. Fulminatio dispensationis simplicis post contractum matrimonium ad illud convalidandum, fit eadem ratione, ac si matrimonium esset contrahendum, sive in foro externo sive in foro interno : vide N. 100. Quando autem in foro externo data fuit dispensatio, mentio illius fit in libro matrimoniorum, sive publico, ubi publice, sive secreto, ubi secrete facta est convalidatio.

N°. 95. *De potestate dispensandi in impedimentis matrimonii.*

Ex iis quæ in tractatu de legibus circa legum dispensationem seu relaxationem in casibus particularibus traduntur, hic potissimum recolendum est:

Nemo dispensat in impedimentis juris divini,

1°. In lege naturali, vel divina positiva, neminem posse dispensare, nisi specialem a Deo commissionem acceperit. Ex quo sequitur dispensari non posse in impedimentis erroris, amentiæ, ligaminis, et aliis quæ juris naturalis aut divini sunt.

sed in iis quæ sunt juris ecclesiastici,

2°. Dispensationem in lege humana quandoque necessariam esse. *Contingit quandoque,* ait S. Thom. 1. 2. quæst. 97. art. 4. *quod aliquod præceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personæ vel in hoc casu, quia vel per hoc impediretur aliquod melius, vel etiam induceretur aliquod malum.*

Oportet igitur in Ecclesia dari potestatem, quæ etiam in legibus ecclesiasticis quibus matrimonii impedimenta statuta sunt, dispensare valeat. Hinc petitur

Quinam possunt dispensare in impedimentis matrimonii ab Ecclesia statutis?

dispensat solus Pontifex jure proprio,

R. 1°. Jure proprio id potest Summus Pontifex: ad ipsum enim pertinet, pro suprema qua gaudet potestate, impedimenta statuere, ut N. 59. declaratum fuit; superior autem in propria lege dispensare potest. Et quidem Pontifex dispensare potest in omnibus ejusmodi impedimentis, et cum omnibus Christi fidelibus ubicumque degentibus; cum, utpote Christi vicarius et caput Ecclesiæ, jure divino habeat plenam et universalem jurisdictionem in omnes fideles ubique terrarum degentes.

Episcopi non jure proprio,

R. 2°. Jure proprio Episcopi in impedimentis matrimonii dispensare non possunt: hæc enim impedimenta constituta sunt a suprema Ecclesiæ potestate, quæ in Romano Pontifice residet, et cui subsunt Episcopi; inferiores autem in legibus superiores jure proprio dispensare non possunt.

Hinc, ut observat Carrière, Compend. n. 221. Summi

Pontifices facultatem dispensandi ab impedimentis, tamquam Sedi Apostolicæ exclusive propriam, vindicare, data occasione, non omiserunt. Ita inter alios Pius IV. anno 1563; dein Benedictus XIV. qui non solum quæstionem fuse discutit, sed testatur etiam, Congregationes Urbis non semel proscripsisse, tamquam falsam et temerariam, opinionem, quæ asserit, Episcopos communiter dispensare posse; item Pius VI. occasione edictorum Josephi II. anno 1782; et Pius VII. in Brevi 27. Februarii 1809. ad Episcopos Gallicanos.

sed ex delegatione.

Dicitur *jure proprio*, quia in quibusdam casibus dispensare possunt Episcopi ex delegatione expressa vel tacita Ecclesiæ, seu Summi Pontificis, de quo vide N. 101.

Nota 1. Dispensationes matrimoniales, hodie valde frequentes, olim multo rariores erant. Prima dispensatio, post matrimonium initum, de qua certo constet, concessa dicitur anno 1104 a Paschali II. Philippo I. regi Galliæ. Ante matrimonium autem contrahendum, primum exemplum occurrit in dispensatione concessa ab Innocentio III. Othoni imperatori anno 1209. Sæculo XIV. frequentiores esse cœperunt. Conf. Carrière loco cit.

Nota 2. Quod tum in concedendis, tum in petendis dispensationibus nimius rigor, æque ac nimia facilitas, vitari debeat: primum reprobat Symmachus Papa dicens: *Legi insistere cum observantia inferet præjudicium, crudelitatem sapit;* secundum reprobat Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 18. ubi: *Frequentius legem solvere*, ait, *exemploque potius, quam certo personarum rerumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire.*

Hinc parochus vel confessarius habens subditum seu pœnitentem qui velit inire matrimonium, cui obstat impedimentum in quo dispensari non potest, debet ipsum absolute ab eo avertere. Si vero in illo dispensari possit, ipsum quidem etiam regulariter avertere debet a tali matrimonio ob reverentiam legibus Ecclesiæ debitam, et ob infaustos exitus quos ejusmodi matrimonia sæpe habent, dum ex motivis mere carnalibus quæruntur; attamen si adsint circumstantiæ seu motiva, quæ matri-

monium necessarium aut utile reddunt, parochus aut confessarius, nedum diutius obsistant, opem etiam conferre possunt aut debent, ut dispensatio rite petatur.

N°. 96. *De justis causis dispensandi in impedimentis matrimonii.*

Ad obtinendam dispensationem requiritur justa causa :

Prænotandum. Ut legitime dispensetur in lege, requiritur sufficiens ratio, seu causa dispensandi, ut in tractatu de legibus demonstratur. Cumque impedimentum dirimens matrimonii sit res gravis, graviter peccaret, qui sine justa causa in eo dispensaret. Imo si delegatus in lege superioris dispensaret sine justa causa, dispensatio esset nulla, ob defectum potestatis : facultas enim ipsi non est concessa, nisi pro casibus in quibus adest justa causa.

Quænam sunt justæ causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonii ?

qualis est :

R. Generatim loquendo, justam causam dispensandi constituere potest, quidquid matrimonium reddit necessarium, utile vel conveniens. Quandonam vero illud in particulari locum habeat, a superiore dispensante dijudicandum est. Inter varias autem causas, quæ dispensantem movere possunt, et in petitione dispensationis utiliter allegantur, communiores et vere canonicæ sunt sequentes :

angustia loci,

Prima : *Angustia loci* pro fœmina : dum nempe puella honestæ familiæ in loco ubi nata est, vel ubi habitat, propter illius angustiam, paris conditionis virum extra cognationem suam invenire non potest, ita ut, nisi nubat consanguineo, affini, etc. debeat manere innupta ; vel nubere tali, qui statu, conditione, aut divitiis longe inferior, vel ætate, genio, aut religione dispar sit ; aut exspectare, donec ab extraneo in matrimonium postuletur. Ad hæc enim sua lege adigere non vult Ecclesia; quandoquidem tali puellæ sæpe periculosum esse possit non nubere, durum vero extra proprium locum nubere, atque consanguineorum et amicorum solatio, consilioque destitui, impares autem nuptiæ soleant esse discordiarum seminarium.

Hæc causa, scilicet ob angustiam loci, teste Pyrrho Cor-

rado, lib. 7. Dispens. Apost. cap. 5. n. 41. usque ad annum nonum Pontificatus Pauli V. passim admittebatur, non modo in locis angustis, verum etiam amplis et populatis, quinimo in magnis etiam civitatibus, ut Neapolitana, et in ipsa Urbe Roma, ex eo quod oratrices talis qualitatis esse poterant, quod respectu illarum non inveniebant in illis viros paris conditionis cui nubere possent.

Quoad *civitates* vero illam causam sustulit præfatus Pontifex, nisi forte tam parva sit civitas, ut trecentorum focolariorum numerum non excedat.

Cum autem *civitas*, juxta stylum curiæ, tantum dicatur, quæ proprium Episcopum habet, pro aliis, licet non ita angustis oppidis, uti et pro pagis, causa aliquando admittitur, dummodo verum sit, quod mulier ibi virum paris conditionis, non consanguineum vel affinem, cui nubere possit, invenire nequeat.

Juxta citatum auctorem, ibid. n. 44. in supplica semper exprimendum est, *quod oratores sint ex honestis familiis :* quæ conditio tamquam causa venit verificanda. Honesta familia porro dicitur, cui nulla turpitudinis nota adhæret, etsi forte pauperes sint : si essent aliqua infamia notati, hoc in supplica esset enuntiandum.

Hæc causa solitarie sumpta olim non admittebatur in gradibus propinquis, sed solum in tertio vel quarto ; cum aliis tamen causis adjunctis etiam ad dispensandum in propinquioribus movere poterat.

Hodie propter illam solam frequenter conceduntur dispensationes in propinquiori gradu.

Nota. Si in supplica simpliciter ponatur *angustia loci*, intelligitur locus unde orta est puella, et ubi ipsa cum juvene habitat. Unde si sit angustus tantum locus nativitatis, et non locus ubi habitat, vel solus locus habitationis, et non locus nativitatis, item si juvenis sit ex diverso loco : hæc clare in supplica sunt notanda ; alias in rescripto tales occurrerent termini, qui non possent verificari.

Si locus nativitatis puellæ a loco habitationis differat, et ambo sint angusti, dicitur *angustia locorum*.

Locus autem hic non præcise parochia, aut pagus, seu communitas civilis dicitur ; sed agglomeratio habitantium ab aliis uno saltem milliari, seu tertia parte

leucæ Belgicæ, distantium, v. g. vicus alicujus pagi a centro separatus.

Secunda causa : *Defectus dotis competentis :* dum scilicet fœmina vel nullam, vel non sufficientem dotem habet ad nubendum æquali, et consanguineus, aut affinis eam cum dote incompetenti ducere intendit. Casus subsisteret etiam, si tertius fœminam competenter dotare velit, ea conditione ut consanguineo v. g. nubat. Allegari similiter possunt alii defectus fœminæ, ut quod sit infirma, parentibus orbata etc. defectus dotis,

Tertia : *Ætas puellæ*, annum 24. excedentis. Hæc causa sic proponitur : quod *oratrix*, 24. *ætatis annum excedens, hactenus virum paris conditionis cui nubere possit, non invenit.* Hæc causa, ut constat ex Pyrrho lib. 7. cap. 2. n. 83. olim non sufficiebat sola in gradibus propinquioribus; hodie vero etiam in illis admittitur; nequaquam tamen pro viduis. Pro vidua autem allegari potest quod sit gravata prole seu prolibus; hoc casu numerus prolium notetur in supplica. ætas superadulta,

Quarta : *Evitatio vel extinctio gravium litium*, aut inimicitiarum; item confirmatio pacis recenter initæ. evitatio litium,

Hæ causæ supponunt, lites et inimicitias aliunde, quam causa matrimonii inter oratores contrahendi, ortas, ut ex rescriptis Pontificis dispensantis patet, inquit De Justis lib. 3. cap. 5. n. 34.

Quinta : *Conservatio illustris familiæ ;* ne scilicet defectu hæredis extinguatur; item conservatio bonorum in illustri familia. conservatio familiæ,

Sexta : *Excellentia meritorum in Ecclesiam*, ratione nempe insignium laborum vel periculorum, quæ quis pro Ecclesia subiit ; item fundationum piarum quas fecit, etc. excellentia meritorum,

Septima : *Copula habita* ex vesana libidine; idque ne mulier diffamata et innupta remaneat, et ut scandala evitentur : quod supponit delictum esse publice notum. Quod si copula habita sit, ut facilius obtineatur dispensatio, eo ipso hæc redditur difficilior, ut dicetur N. 99. Copula occulta, licet non prævideatur publice diffamanda, admittitur etiam aliquando ut ratio sufficiens dispensandi ; quia v. g. puellæ interest illi nubere qui ipsam defloravit. copula,

nimia familiaritas, Octava : *Nimia partium familiaritas*, sive, ut aiunt, infamia sine copula, ob quam filia infamata et innupta remaneret.

periculum incontinentiæ, Nona : *Tantus oratorum affectus in invicem*, ut ab ineundo matrimonio averti nequeant, et in incontinentiæ periculo versentur, atque adeo hoc conjugium sit necessarium salutis remedium.

matrimonium contractum, Decima : *Matrimonium bona fide contractum*, idque ut evitentur damna et scandala, quæ regulariter timeri possent, si fieret separatio. Imo hæc ratio potest ad dispensandum inducere, licet fuerit mala fide contractum.

proles nata, Undecima : *Proles nata vel concepta*, quæ una est ex urgentioribus dispensandi causis, ait Reiffenstuel.

matrimonium civile, Duodecima : *Matrimonium civile* jam contractum, vel fundatus timor ne illud contrahant, et deinde in concubinatu vivant, sive illam intentionem manifestaverint, sive parochus id ex circumstantiis conjiciat. Item dispensatio regia jam petita aut obtenta ad civiliter contrahendum.

periculum fidei, Decima tertia : *Periculum fidei :* nimirum pro locis ubi multi degunt hæretici et alii a fide alieni, tamquam causa aliquando allegatur timor, ne oratrix contrahat cum uno ex ipsis, et seductionis periculum subeat.

sine causa. Decima quarta : Denique petitur et conceditur dispensatio *ex certis rationabilibusque causis ;* quæ tunc vocatur dispensatio *sine causa :* dum scilicet aliquis nobilis, vel ex honesta familia, sine allegatione certæ causæ, petit dispensationem. In hoc casu major taxa pecuniaria, in pios usus convertenda, ipsis imponitur.

Nota 1° quod quælibet causa non sufficiat pro dispensatione in quolibet impedimento, sed major pro majori requiratur. Aliquando etiam, licet singulæ ex allegatis non sufficiant, plures tamen simul sufficiunt.

Nota 2° quod observat S. Thomas 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad 2. sine personarum acceptione fieri, quod facilius dispensetur cum nobilibus aut divitibus, quam

cum aliis; quia salus publica magis a potentibus, quam a plebeiis dependet; et multum Ecclesiæ interest, potentiores sibi non habere contrarios, sed faventes et obligatos.

Causæ supra allegatæ ulterius explicatæ et deductæ videri possunt apud Reiffenstuel, in Append. ad lib. 4. Decret. et Collet, tractat. de dispensat. parte 1. cap. 16. seu in edit. D. Compans lib. 2. cap. 17. Caillaud, Manuel des dispenses n. 16. et seq. Van de Burgt, Tractatus de dispensationibus matrimonialibus n. 52. et seq.

N°. 97. *Quomodo distinguendæ causæ dispensationis, et de vitio obreptionis.*

Quomodo causæ, quæ ad obtinendam dispensationem allegantur, distingui solent?

R. In finales et impulsivas. Causæ finales,

Finalis dicitur, sine qua dispensatio aut nullo modo, aut non nisi certis conditionibus et limitationibus coarctata, concederetur. Dicitur etiam *motiva*, quia dispensantem movet ad gratiam concedendam.

Impulsiva vocatur, quæ inducit quidem superiorem ad dispensationem facilius concedendam, sed, qua deficiente, equidem dispensationem concederet, et in eadem forma. aut impulsivæ.

Quando plures causæ finales allegantur, fieri potest, ut omnes æque moveant dispensantem, vel una plus quam altera. In priori casu omnes æque principales sunt: in posteriori una *principalis*, altera *minus principalis*, seu *secundaria* dicitur.

Si causa aliqua allegetur in supplica, quæ revera non subsistit, vocatur *obreptio*. Hinc petitur:

An valet dispensatio, si non subsistant causæ quæ ad eam obtinendam allegatæ fuerunt?

R. 1°. Si una tantum causa finalis allegata fuerit, et hæc non subsistat, dispensatio est nulla, sive scienter sive ignoranter id acciderit. Ratio est, quod dispensans non intendat dispensare, nisi causa finalis allegata vere subsistat; ideoque in omni concessione Quid si non subsistant causæ:

dispensationis apponitur, vel subintelligitur hæc clausula : *Si preces veritate nitantur*, juxta cap. 2. de Rescriptis lib. 1. Decret.

Patet præterea ex Constit. Benedicti XIV. quæ incipit *Ad apostolicæ servitutis*, de die 25 Febr. 1742. (Bullar. edit. Mechl. tom. 1. p. 260.) ubi Pontifex dicit, *quod expressio causarum earumque verificatio ad substantiam et validitatem dispensationis pertineat, illisque deficientibus, gratia nulla ac irrita sit, nullamque executionem mereatur.*

2° Si duæ causæ finales allegatæ fuerunt, et una non subsistat, altera vero sola non sufficiat ad dispensationem, de qua agitur, obtinendam, aut in eadem forma obtinendam, etiam certum est, dispensationem esse nullam, propter supradictas rationes ; tunc enim ob utramque simul causam concessa censetur.

3° Si, præter unam causam finalem veram, et sufficientem ad obtinendam dispensationem in hac forma, alia allegata fuit falsa, sive finalis sive impulsiva, non convenit inter auctores, an dispensatio habenda sit valida.

Alii generatim dicunt, dispensationem nullam esse, si quævis causa allegata, sive bona sive mala fide, falsa sit ; quia tunc dici non potest, *preces veritate niti*. Tantum excipiunt casum, quo causa allegata esset impertinens ad concessionem, ita ut nequidem facilius propter illam dispensatio concessa fuerit. Ita Pyrrh. Corradus, Pontas etc.

Alii e contra generatim dicunt, validam esse dispensationem, quoties una causa finalis sufficiens subsistit, etsi causa alia finalis aut mere impulsiva, propter quam facilius quidem conceditur, sed sine qua equidem dispensatio concederetur, non subsistat. Ita Navarrus, Sylvius, Sanchez etc.

Alii denique distinguunt, et admittunt in casu valere dispensationem, si obreptio facta sit per ignorantiam et simplicitatem ; secus vero, si facta sit scienter et per malitiam : ita deducunt ex cap. 20. *Super litteras* lib. 1. Decret. tit. 3. Hæc sententia probabilior videtur. Conf. tract. de Legibus.

Pro praxi, si causa aliqua falsa, seu finalis, seu im-

pulsiva, in rescripto deprehendatur, convalidatio petatur, ne Sacramentum periculo nullitatis exponatur; aut certe casus judicio Ordinarii subjiciatur; eo magis quod nonnunquam difficile sit dijudicare, an causa mere impulsiva fuerit, an vero finalis, et soli fere officiales qui in iis rebus versantur, experientia sua discernere valeant, quid Romæ habeant tamquam præcise sufficiens ad dispensationem in particulari aliquo gradu concedendam.

Quandonam oportet vere subsistere causas allegatas?

Prænotandum : Quatuor momenta hic distingui possunt : 1° quando ad superiorem scribitur; 2° quando ab ipso dispensatio conceditur; 3° quando dispensatio fulminatur; 4° quando impetrantes ea utuntur. Concessio autem et fulminatio dispensationis tantum distinguuntur, quando conceditur in forma *commissoria*, uti hodie concedi solent dispensationes Romanæ. His prænotatis, quando subsistere debeant.

R. 1. Probabilius non requiritur ut causa subsistat, quando scribitur ad eam obtinendam, modo subsistat quando conceditur; quia petitio censetur referri ad momentum concessionis; neque error tunc influit ullo modo in concessionem. Hinc si pro causa allegetur quod puella 24um ætatis annum excesserit, sufficit ut verum sit, quando dispensatio conceditur, etsi illam ætatem non attigisset, quando petitio missa fuit.

2°. Probabiliter requiritur causam subsistere, quando dispensatio conceditur, etsi concedatur in forma commissoria : hæc est sententia in tribunalibus Romanis recepta, ait Carrière, Comp. n. 241. Reiffenstuel autem n. 225 cit. Append. cum Pyr. Corrado putat sufficere, ut causa subsistat, quando dispensatio fulminatur, et similiter invocat praxim et stylum Romanæ curiæ.

3°. Requiritur certe ut causa subsistat, quando commissarius, v. g. Officialis aut confessarius, illam impertitur seu fulminat : tunc enim effective conceditur, adeoque invalide, si deficiat causa.

4°. Non videtur requiri ut causa adhuc subsistat, quando impetrantes dispensatione utuntur, seu quando matrimonium celebratur : Reiffenst. n. 227. cum communi. Hinc si pro causa allegatum fuit, quod mulier esset

vidua gravata prolibus, et, dispensatione fulminata, proles mortuæ fuerint, matrimonium probabilius foret validum. Tutius tamen esset convalidationem dispensationis petere, aut a matrimonio abstinere. Conf. Caillaud n. 263.

In dubio an subsistat causa, probabilius valet dispensatio, quia præsumendum est, Pontificem pro eo casu velle dispensare. Tutius tamen esset novam petere dispensationem, ait Bouvier.

N°. 98. Qua via dispensatio Romana impetranda sit.

Prænotandum. Duo præcipua sunt Romæ tribunalia a Romanis Pontificibus constituta, in quibus dispensationes matrimoniales conceduntur : *Dataria Apostolica* nempe, et *Sacra Pœnitentiaria*. Omnes dispensationes ibi scripto petendæ sunt, et non nisi scripto conceduntur.

Quæ dispensationes petendæ a Dataria;

Quænam dispensationes petendæ sunt a Dataria?

R. 1°. Dispensatio regulariter petitur et expeditur a Dataria, seu Officio minoris gratiæ, quando impedimentum est publicum, vel prævidetur futurum publicum. Equidem quædam dispensationes expediuntur per *Cancellariam Apostolicam*, aut per *Præfecturam Brevium* sub annulo piscatoris : sed earum petitio nihilominus ad Datariam dirigi potest.

2°. Dispensatio similiter a Dataria regulariter petenda est pro aliquibus impedimentis ex natura sua publicis, etsi de facto occultis, quæ sine infamia aliisve malis manifestari possunt; cum in his universaliter dispensare non valeat S. Pœnitentiaria, ut ex dicendis patebit.

quæ a Pœnitentiaria.

Quænam dispensationes petendæ sunt a S. Pœnitentiaria?

R. 1°. Dispensatio regulariter petenda est a Pœnitentiaria, quando impedimentum est occultum, nec timetur manifestandum.

Excipiuntur quædam impedimenta, quæ sine infamia aliisve malis manifestari possunt, pro quibus recurrendum est regulariter ad Datariam, ut dictum fuit, nimirum :

Si agatur de Matrimonio contrahendo, non potest

Pœnitentiaria dispensare super impedimentis consanguinitatis aut affinitatis ex copula licita in ullo gradu ; nec super impedimento cognationis spiritualis.

Si vero matrimonium jam contractum sit, potest dispensare super cognatione spirituali ; sed pro primo aut secundo gradu consanguinitatis aut affinitatis ex copula licita non potest. In secundo tamen gradu simplici dispensat, si impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et oratores publice contraxerint et convixerint, fuerintque ut legitimi conjuges reputati. Ita liquet ex Constit. Benedicti XIV *Pastor bonus*, anni 1744. ubi renovat Constitutionem Innocentii XII. qua facultates S. Pœnitentiariæ definitæ fuerunt, quamque illustrat idem Benedictus in Instit. sua 87.

2°. Hodiedum tamen in præfatis, et etiam in publicis impedimentis consanguinitatis et affinitatis frequenter dispensat S. Pœnitentiaria pro pauperibus et fere pauperibus. Hucusque vero non prodiit ex Curia Romana generalis regula ad determinandum quando et in quibus impedimentis publicis dispensatio a S. Pœnitentiaria obtineri possit. Quoad diœcesim Mechliniensem aliasque plures, ea consuetudo jam a satis longo tempore servata fuit, ut fere omnes dispensationes in consanguinitate et affinitate, pro quibus supra tria scutata in taxam seu componendam solvuntur, a Dataria concedantur ; eæ vero omnes quæ vel gratis vel cum taxa trium scutatorum petuntur, a Sacra Pœnitentiaria impertiantur.

Nota, quod in S. Pœnitentiaria omnia gratis expediantur : administri enim illius tribunalis salarium accipiunt ab ipsa Pœnitentiaria, et juramentum pronuntiant, se ratione officii sui nihil ab aliquibus etiam sponte oblatum accepturos. Conf. Bened. XIV. Instit. 87. n. 30. Unde pro dispensationibus occultis nullæ sunt faciendæ expensæ nisi pro posta et pro agente Romano, cujus ope utuntur ad supplicam præsentandam etc. : ascendunt autem in nostra diœcesi ad 12. circiter francos. Taxa autem illa levis, quæ pro dispensatione in impedimento publico imponitur fere pauperibus, transmittitur Datariæ.

In Dataria vero aliquid solvitur pro stipendio ad-

ministrorum, qui aliud salarium non habent, et in compensationem variarum expensarum hujus tribunalis : quod ultra solvitur per modum mulctæ, impenditur bonis operibus.

Quandonam censetur impedimentum occultum in S. Pœnitentiaria?

Quodnam impedimentum censeatur occultum.

R. Censetur occultum, licet quatuor aut quinque personis notum sit, et forte in judicio probari possit; imo si agatur de civitate, licet impedimentum notum sit septem vel octo adhuc censebitur occultum ; uti tradunt auctores in hisce rebus maxime versati, quos vide apud Benedictum XIV. Instit. 87. n. 44 et 45 : debet tamen abesse timor ne fiat publicum.

Monet vero ibidem Benedictus XIV. n. 44. post Fagnanum, impedimentum non censeri occultum, etiamsi duobus tantum notum sit, quando in litteris S. Pœnitentiariæ ponitur hæc clausula : Dummodo impedimentum *omnino* occultum sit : quæ apponi solet dum dispensatur in impedimento criminis.

Si impedimentum sit occultum in civitate in qua oratores habitant, sed publicum alibi, et hoc in supplica non sit expressum, dispensatio non potest executioni mandari; sed quod omissum est ad Pœnitentiariam deferri debet : ibid. n. 46.

Si impedimentum sit materialiter publicum, sed formaliter occultum, seu, quod idem est, publicum in ratione criminis, sed occultum in ratione impedimenti, quia homines communiter ignorant ex tali crimine induci impedimentum; multi docent, impedimentum tunc censeri occultum; sed Benedictus XIV. Instit. cit. n. 48. testatur id S. Pœnitentiariæ institutis et consuetudini omnino contrarium esse, quippe quæ non spectat, an impedimentum sit formaliter, sed tantum utrum sit materialiter occultum.

Si tamen ipsum crimen ignoretur, licet materiale factum cognoscatur v.g. homicidium, quod publice putatur fortuito accidisse, licet malitiose perpetratum fuerit, impedimentum ex crimine inductum censebitur occultum : ibidem n. 48.

An omnes dispensationes, sive a Dataria sive a Pœnitentiaria concessæ, æque valent pro utroque foro?

R. Negative : Dispensationes S. Pœnitentiariæ in impedimentis occultis, in quibus nequidem oratorum nomina exprimuntur, valent tantum in foro interno, ut quis tutus in conscientia possit matrimonium contrahere et in contracto permanere. In foro externo non prosunt : unde si impedimentum postea fieret publicum, ad probandum matrimonii valorem inservire non posset occulta illa dispensatio ; sed alia publice petenda esset. Dispensationes occultæ valent pro foro interno tantum,

Dispensationes autem in impedimentis publicis, in quibus oratorum nomina exprimuntur, valent in utroque foro, sive concessæ fuerint per Datariam, sive concessæ fuerint per Pœnitentiariam. publicæ valent in utroque foro.

Quæ notanda est differentia in formis quibus dispensationes in impedimentis consanguinitatis et affinitatis ex copula licita conceduntur ?

R. Concedi solent dispensationes illæ in duplici distincta forma, nimirum *in forma ordinaria*, vel *in forma pauperum*. Aliæ sunt in forma ordinaria,

1° Quando datur dispensatio in *forma ordinaria*, exigitur aliqua taxa seu mulcta, quæ etiam *compositio*, seu *componenda* dicitur, Datariæ solvenda, fortunæ oratorum proportionata; quæque apud nos ab ipsis, seu eorum nomine offerri solet in supplica : nulla autem tunc injungitur pœnitentia aut separatio oratorum.

2° Quando in *forma pauperum* datur dispensatio, nulla aut levis tantum componenda exigitur, seu offertur ; sed injungitur pœnitentia, et si incestus ejusve suspicio præcesserit, separatio oratorum, de qua vide N. 100. aliæ in forma pauperum.

Pauperes autem et, ut addi solet, *miserabiles*, juxta Instructionem jussu Pii VI. editam anno 1788, quam refert Compans n. 297. et juxta responsum Datariæ Apostolicæ ad quæsitum Ill. D. Bouvier, anno 1841. in regionibus transalpinis reputantur oratores, qui, deducto ære alieno et oneribus, ambo simul non possident *in Capitali*, seu in re mobili et immobili tria millia francorum. Quinam reputentur pauperes,

His conceditur dispensatio nostratibus per sacram Pœnitentiariam gratis sine ulla componenda. Quare non aliæ habentur expensæ, præter id quod solvendum est pro posta et salario agentis, et summam 12. francorum non excedit pro nostra diœcesi, uti jam supra dictum fuit.

aut fere pauperes

Quando oratores non sunt ita pauperes, exigitur seu offertur aliqua componenda. Minima quæ offerri possit, est trium scutatorum, seu 16 circiter francorum cum dimidio; quibus addendo expensas postæ et agentiæ, hæ simul assurgunt ad summam 28 vel 30 circiter francorum. Hoc obtinere solet in dispensationibus secundi gradus, quando oratores possident inter tria et quinque millia francorum. Hodie etiam eo casu dispensatio expediri solet per S. Pœnitentiariam.

Si ultra tria scutata offeratur, conceditur dispensatio per Datariam. In dispensatione autem primi gradus infra quinque scutata offerri non potest: si hæc solvere non valeant oratores, petitur simpliciter dispensatio a Pœnitentiaria in forma pauperum et miserabilium.

Juxta memoratam Pii VI instructionem sic conceditur dispensatio in forma pauperum, sed cum aliqua componenda, iis qui possident ultra tria millia, usque ad decem millia francorum, et *fere pauperes* dici solent.

Imo juxta instructionem Datariæ anni 1842. Officiales in omnibus supplicis, quæ pro componenda offerunt infra 15 scutata, seu 81 circiter francos, semper utuntur formula *pauperes et miserabiles existunt*. Attamen si non patratus fuit incestus, datur dispensatio in forma ordinaria; si patratus fuit, datur in forma pauperum cum aliqua pœnitentia et injunctione separationis, ultra componendam. Si offeratur ultra 15. raro, si offeratur ultra 18 scutata nunquam injungitur alia pœnitentia aut separatio, quamvis incestus fuerit commissus.

Circa classificationem oratorum ratione fortunæ suæ quædam hic notanda sunt:

Circa hoc notanda.

1°. Quamquam post Pium VI. nulla nova regula a Dataria prodiit ad determinandum quinam reputari possint pauperes et miserabiles; attamen facilius hodie conceditur dispensatio in forma pauperum sine ulla componenda, etiam illis qui ultra 3000 francos possident: quia, ut observat Carrière n° 1129. ratio habenda est mutationis, quæ in fictivo nummorum pretio, temporum decursu supervenit: ex quo fit, ut qui olim possidentes ultra valorem ter mille francorum pauperes non reputabantur, hodie etiam cum bonis majoris valoris tales merito censeantur.

2° Etsi in instructione Pii VI. tantum mentio fiat de iis quæ oratores *in capitali* possident, æquitas postulat, ut in determinatione fortunæ non solum habeatur ratio capitalis, quod quis actu possidet, sed etiam emolumentorum quæ ex locupleti industria aut ex officio indies acquirit, si nimirum ingentia illa sint, et necessariam sustentationem multum excedant; uti contingere potest in belli ducibus, regiis ministris, advocatis, medicis etc.

Etiam habenda est aliqua ratio fortunæ, quam quis non *in re*, sed *in spe* habet: si nimirum illam certo exspectet ex hæreditate patris, avi etc. Hæc sane non tanti æstimanda est, ac si in re haberetur, sed penitus omitti non debet: filius enim patris prædivitis pauper reputari non potest.

Circa componendam, seu taxam quæ exigitur, notanda etiam sunt sequentia: Notanda circa componendam.

1°. Olim multo major taxa exigebatur, quam hodie. In instructione Pii VI. pro fere pauperibus qui habent ultra 3000 francos, determinatur eleemosyna solvenda quatuor scutorum, seu 21 francorum cum dimidio pro singulo centenario, id est, quoad regiones transalpinas, pro centenario aureorum seu mille circiter francis; adeoque possidentes 4000 circiter francos solvebant sexdecim scutata seu 86 francos; verumtamen ipsis dispensandis remitti poterant titulo eleemosynæ, si, ut dicit Pontifex, *eorum conditione inspecta, pauperes esse videantur.*

Nunc vero iidem apud nos solvunt tantum, ultra expensas, tria scutata, et pro singulis millenis francis quos ultra habent, circiter duos francos cum dimidio.

2°. Taxa seu compositio illa non exigitur pro ipsis dispensationibus, quæ, ut præcipit Concilium Tridentinum Sess. 24 cap. 5. de Ref. Matrim. gratis conceduntur; sed rationem habent cujusdam mulctæ, ut explicat Pius VII. in Brevi ad Episcopos Galliæ, de die 28 Febr. 1809:

Mulctæ illæ, ad resarciendum aliqua ratione vulnus, quod ex dispensationum matrimonialium concessione ecclesiasticæ disciplinæ infligitur; et ad matrimonia inter personas, consanguinitatis vel affinitatis vinculo invicem conjunctas, rariora ac difficiliora reddenda, juste salubriterque ab Ecclesia constitutæ sunt.

Impenduntur autem illæ eleemosynæ in sustinenda et propaganda fide, in sublevandis pauperibus, aliisque piis operibus. Conf. Benedict. XIV. Inst. 87. n. 15.

Non exigitur nisi in dispensatione consanguin. aut affin. legitimæ.

3°. Ubi affinitas orta est ex copula illicita, non exigitur componenda; neque etiam exigitur in matrimoniis mixtis ratione fortunæ partis acatholicæ; neque exigitur in dispensationibus super aliis impedimentis, ut cognationis spiritualis, publicæ honestatis, voti, criminis, mixtæ religionis. In his omnibus itaque non habetur ratio fortunæ, quam necesse non est declarare; sed tantum solvendæ sunt expensæ postæ, agentiæ, expeditionis per Officiales Datariæ; et aliquando imponitur etiam eleemosyna facienda pauperibus, aut pœnitentia præstanda.

4°. Quando episcopi dispensant, sive vi facultatis ordinariæ, sive vi indulti Apostolici, in consanguinitate aut affinitate v. g. tertii et quarti gradus, levem tantum aliquam componendam seu eleemosynam exigere solent, quamquam juxta Compans n. 299. hac in re minus indulgenter agendum sit, ubi Ordinarius vi indulti Apostolici dispensat.

Quis potest pro dispensationibus ad tribunalia Romana recurrere?

Quis recursum habere possit ad tribunalia Romana.

R. De jure quilibet ad tribunalia Romana recurrere potest, sive ipse qui dispensatione indiget, sive parochus, sive confessarius, vel alius. Convenit quidem ut litteræ supplices idiomate latino scribantur; non tamen rejiciuntur alia lingua conscriptæ; adsunt enim apud utrumque tribunal administri linguarum periti, qui litteras legant et earum contentum explicent.

Imprudenter tamen ageret, qui rei adeo difficili et periculosæ se immisceret absque sufficienti peritia; nam, ut sequenti numero videbimus, nulla plerumque esset dispensatio, si non ea omnia in petitione exprimerentur, quæ secundum usum et stylum curiæ exponenda sunt : unde oportet adhibere aliquem styli curiæ Romanæ peritum.

Imo quoad dispensationes in impedimentis publicis, in consuetudinem abiit, ut fere omnes per Officialem Episcopi petantur; quia exigitur ut veritatem allegatorum Episcopus ejusve Officialis attestetur. Cumque eidem Officiali

deputari soleat dispensationis executio, sic eadem via petitur qua conceditur, et executio paucioribus difficultatibus obnoxia est. Parochus tamen, priusquam Ordinario ejusve Officiali per epistolam commendet oratores, ipsos eorumque parentes aut propinquos interrogare debet, ut impedimenti, et rationum quæ pro dispensatione militant, accuratam notitiam acquirat, et omnia in epistola et arbore consanguinitatis rite describere valeat.

Dispensationes in impedimentis occultis eadem via etiam commodius et securius impetrantur, eo magis quod in plerisque impedimentis occultis, vi facultatis extraordinariæ, dispensare soleant ipsi episcopi; sed confessarius tunc ita caute agat, ut personam delinquentis non detegat, si hic secretum servari velit.

N°. 99. *De iis quæ in libello supplici exprimenda sunt, seu de stylo curiæ Romanæ.*

Juxta stylum curiæ

Prænotandum. Stylus curiæ Romanæ dicitur forma in dispensationibus petendis et concedendis, seu longo usu, seu Romanorum Pontificum decretis stabilita. Pleraque ex iis, quæ juxta hunc stylum exprimi debent in petitionibus, pro valore dispensationis necessario manifestanda sunt; aliqua tamen sunt, quorum omissio dispensationem non reddit invalidam, quia necdum *in strictum stylum abierunt*, ut aiunt.

Omissio alicujus quod de jure aut stylo curiæ exprimi debet, vocatur communiter *subreptio*. Alii autem obreptionem vocant; et hi subreptionem dicunt allegationem falsi, quam auctores communius nomine obreptionis designant.

Quænam juxta stylum curiæ exprimi debent in supplica, quando petitur dispensatio in impedimento publico?

in supplica publica exponi debent: nomen et cognomen oratorum,

R. I. Nomen proprium seu prænomen, et nomen seu cognomen oratorum.

Errorem nominis aut cognominis in Rescripto non vitiare dispensationem, docent Sanchez, De Justis et plures alii, modo constet de corpore, id est, de impedimento et causa.

Pyrrhus autem, et Reiffenstuel, aliique cum ipsis contendunt, errorem nominis aut cognominis vitiare dispensationem, ex stylo et praxi curiæ Romanæ.

Quod error nominis aliquando vitiet dispensationem. patet ex eo quod inter facultates, quas S. Pontifex concedere solet episcopis, habetur illa : *convalidandi litteras dispensationis, quæ nullæ fuerint ob errorem nominis vel cognominis contrahentium :* hæc sane supponunt, ob similem errorem dispensationes aliquando tamquam nullas habendas esse, etiam si constet de corpore.

In praxi itaque convalidatio esset petenda, si error nominis aut cognominis in Rescripto detegeretur.

Excipiendum est cum plerisque, si error unius litteræ aut syllabæ in nomine aut cognomine talis sit, ut nullum esse possit dubium circa identitatem oratorum; ut si *Antoninus* ponatur pro *Antonius*.

Notandum etiam, non censeri errorem prænominis, si ex duobus unum tantum ponatur.

ætas, II. Ætas utriusque oratoris exprimenda est, quando a Dataria petitur dispensatio ob quamcumque causam honestam. Ita faciendum esse, plures Officiales monuit Dataria anno 1858.

diœcesis, III. Diœcesis oratorum : unde si fuerint diversarum diœcesium utraque exprimi debet. Communiter exprimitur sola diœcesis habitationis, non originis, si hæc non sit eadem.

Errorem diœcesis vitiare rescriptum, docent Sanchez, De Justis, Reiffenstuel etc : refragatur Collet : varie distinguit Caillaud, n. 255. In dubio convalidatio petenda foret.

Locus in quo degunt oratores exprimendus est, quando dispensatio petitur ob angustiam loci, alias non.

species impedimenti, IV. Exprimi debet species impedimenti.

Invalida est dispensatio, si unum pro alio in supplica exprimatur, v. g. consanguinitas pro affinitate, vel e contra.

seu impedimentorum, V. Si plura sint impedimenta publica v. g. consanguinitas et affinitas ex copula licita, in eadem supplica necessario exponenda sunt.

Si unum sit publicum v. g. consanguinitas, alterum occultum, v. g. affinitas ex copula illicita occulta, tunc publicum in supplica publica exponi debet; utrumque vero tam publicum quam secretum, in secreta supplica ad Pœnitentiariam, significando super impedimento

publico obtentam esse, aut animum esse petendi dispensationem. Præstat ut in hoc casu primo petatur dispensatio secreta a Pœnitentiaria, ne forte, obtenta dispensatione a Dataria, illa negetur in Pœnitentiaria, et sic inutiles expensæ fiant in Dataria.

multiplex etiam cognatio.

VI. Si duplex cognatio vel affinitas subsistat, utraque exprimi debet : ut si oratores sint cognati germani ex duobus fratribus et duabus sororibus ; aut si orator fornicatus sit cum duabus sororibus oratricis. Item si triplex, quadruplex etc. sit cognatio aut affinitas. Ita cum Sanchez contra Enriquez tenet communior sententia, pro qua variæ afferuntur S. Rotæ decisiones, et Benedictus XIV. in Const. *Etsi matrimonialis*.

Quamquam vero duplex quodammodo affinitas habeatur, una scilicet ex copula licita, altera ex illicita, casu quo orator v. g. ante matrimonium copulam carnalem habuerat cum priore sua uxore, cujus jam consanguineam in primo vel secundo gradu ducere intendit, non est tamen necessarium in petitione dispensationis illicitam copulam ante matrimonium habitam explicare. Multi quidem auctores ita oportere docuerunt, et pro sua sententia etiam adferunt decretum Leonis XII. de 18 Martii 1827. Verum postea contrariam decisionem dedit Gregorius XVI. causis inductus quas significaverat S. Pœnitentiariæ Illustr. Episcopus Namurcensis, et statuit : *Ut in dispensationibus matrimonialibus super primo aut secundo gradu affinitatis ex licita conjunctione provenientis, necessarium deinde non sit explicare, si ante præcedens matrimonium ab oratore vel oratrice cum defuncto conjuge initum et consummatum, alia inter ipsos illicita copula intercessisset.* Ita legitur in litteris Apostolicis de die 29 Martii 1842. quibus Card. Castracane, ex mandato Sanctitatis suæ, hanc decisionem omnibus Episcopis Belgii notificavit. Postea S. Pœnitentiaria Archiepiscopo Ultrajectensi eumdem casum proponenti, 9 Sept. 1851. respondit : *Dentur litteræ Apostolicæ de die* 29 *Martii* 1842.

Multiplex autem videtur esse affinitas ex eo quod prima uxor v. g. habebat multiplicem consanguinitatem cum persona quam viduus intendit ducere : unde hoc etiam necessario esset in supplica exprimendum.

Compaternitas aut filiatio in cognatione spirituali,

VII. In cognatione spirituali exprimendum est, unde cognatio proveniat, ex Baptismo vel Confirmatione; tum an sit filiatio, an vero compaternitas, sive an unus oratorum de fonte levaverit aut in Confirmatione tenuerit alterum, an alterius tantum prolem; in illo enim multo difficilius, quam in hoc dispensatur. Non debet tamen exprimi, ratione quot prolium cognatio proveniat. Si vero vir mulieris, et mulier viri prolem in Baptismo suscepit, aut in Confirmatione tenuit, item si vir v. g. unam suscepit, et postea eamdem vel alteram teneat, duplex habetur distinctum impedimentum, et utrumque exprimendum est.

gradus et linea.

VIII. Exprimi debet gradus et linea in impedimentis consanguinitatis, affinitatis et publicæ honestatis. Si loco tertii poneretur quartus gradus, nulla esset dispensatio. Idem dicit Pyrrhus cum aliis, propter stylum curiæ, si loco quarti poneretur tertius gradus; sed probabilius id a plerisque negatur, quia tertius quodammodo involvit quartum.

Si gradus sit inæqualis, etiam propinquior gradus exprimendus est. Imo invalida est dispensatio si unus oratorum esset in primo gradu consanguinitatis aut affinitatis, et hic non fuisset expressus, juxta Constit. S. Pii V. quæ incipit *Sanctissimus*, datam 26 Augusti anni 1566. Unde nova dispensatio in hoc casu esset petenda.

Pro cæteris gradibus mixtis, petendæ sunt litteræ declaratoriæ, quod proximior gradus non obstet, quæ vocari solent *Perinde valere.*

Attamen *juxta communem doctorum sententiam, in Tribunalibus receptam, illicitum tantum est, sed non invalidum matrimonium, quod contrahitur ope dispensationis obtentæ super quarto gradu, nulla tertii gradus facta mentione, et antequam litteræ declaratoriæ præscriptæ a S. Pio V. fuerint obtentæ.* Ita Benedictus XIV. in Pontif. decreto *Cum super matrimonio*, 27 Sept. 1755. Bullar. edit. Mechl. Tom. 11. p. 257. et ita tenendum, contra multos aliter sentientes, præsertim antiquiores.

Idem videtur dicendum, contra Reiffenstuel, quando secundus gradus mixtus est tertio aut quarto, et tantum remotior fuit expressus: tum quia eadem militat ratio, nimirum quod S. Pius V. in cit. Constit. invalidam de-

claret solam dispensationem in qua primus gradus reticitus fuerit; tum quia, teste Zamboni ad v. Dispensatio §. 10. n. 1. S. Congregatio 1. Maii 1607. generatim declaravit : *In hypothesi Matrimonii contracti inter conjunctos extra primum gradum, prævia dispensatione super remotiori, et non obtentis litteris declaratoriis super propinquiori, validum fuisse matrimonium, et satis esse postea obtinere declarationem super gradu propinquiori.*

Notandum in gradu inæquali exprimendum esse, quis sexus sit propinquior, saltem quando intervenit primus gradus consanguinitatis; tunc distincte dicendum, quod v. g. vir sit avunculus mulieris, aut mulier amita viri : in posteriori casu enim multo difficilius obtinetur dispensatio.

Cæterum consuetudo habet, ut incipiatur a gradu viri, sive hic propinquior sit vel remotior : non tamen requiritur ad valorem. Ita si vir sit in secundo et mulier in tertio, dicitur, ipsos esse conjunctos in secundo et tertio mixto; si contra, esse in tertio et secundo mixto. In Rescriptis vero hæc regula non observatur. Pro clariori rei demonstratione adjungi potest arbor consanguinitatis.

In affinitate dicendum an sit ex copula licita necne.

IX. Si dispensatio petatur in primo aut secundo gradu affinitatis, necessario exprimi debet, utrum affinitas orta sit ex copula licita, an vero ex illicita : tum quia difficilius in priori dispensatur, tum ut cognoscatur, an simul concurrat publica honestas. Cum vero hæc semper concurrat cum affinitate ex copula licita, implicite exprimitur, et super illa implicite dispensatur, dum exprimitur, quod affinitas orta sit ex copula licita.

Observanda, dum matrimonium jam fuit contractum.

X. Si dispensatio petatur post matrimonium invalide contractum, quatuor necessario exprimenda sunt : 1° an oratores, vel unus eorum, bona vel mala fide matrimonium contraxerint, nempe cum vel sine notitia impedimenti; 2° an contraxerint ex spe facilius dispensationem obtinendi; 3° an matrimonium consummaverint, et an hoc etiam factum sit postquam innotuit matrimonii nullitas ante forte ignota, et an factum sit sub spe facilius obtinendi dispensationem; 4° an contraxerint in facie Ecclesiæ, vel clandestine,

aut neglectis proclamationibus. Imo si obtenta fuisset dispensatio in proclamationibus, nihilominus juxta Pyrrhum Corradum, Van Espen, De Justis, omissio illarum exprimenda foret ; sed hoc negant Sanchez, Reiffenstuel, et alii communiter.

Aut civile matrimonium celebratum.

XI. Si oratores contraxerint matrimonium civile, erit exprimendum, dum illud habuerint tamquam matrimonium legitimum ex contemptu matrimonii canonici ; nam tunc est matrimonium clandestinum.

Si autem civiles formas adimpleverint ex honesto fine, v. g. ut prolem civiliter legitimarent, non est necessario exprimendum ; sed utiliter tunc exprimitur ad facilius impetrandam dispensationem.

Neque videtur necessario ad valorem dispensationis exprimendum, etsi mala intentione ad facilius impetrandam dispensationem contractum fuerit. Etenim clar. Carrière Comp. n. 250. dicit S. Pœnitentiariam, 2. Oct. 1829. declarasse, neque omissionem matrimonii civilis in supplica, neque celebrationem matrimonii civilis post missam supplicam, inducere nullitatem dispensationis. Et apud Caillaud n. 231. legitur, quod ad hanc quæstionem : *Utrum in supplicibus libellis pro dispensatione impedimentorum dirimentium, pro iis qui civiliter jam contraxerint, necesse sit antea inquirere, ac consequenter declarare, an oratores talia patrarint ad dispensationem facilius obtinendam ;* responsum fuerit, 18 Aprilis 1831 : *Sacra Pœnitentiaria, perlectis expositis ac serio consideratis, supra proposito dubio.. respondendum censuit, prout respondet : Negative. Nam illa intentio oratorum, licet mala, non tamen irritat dispensationem, et idcirco debent oratores quidem peccatum confiteri, si reapse mala fide hoc fecerunt, non est tamen necessarium in eamdem inquirere, quod attinet ad forum externum.*

Ut petatur in forma pauperum, uterque debet esse pauper,

XII. Si dispensatio petatur *in forma pauperum*, necesse est ut uterque orator sit pauper. Paupertas autem exprimitur his verbis : *Oratores pauperes et miserabiles existunt, et ex labore et industria sua tantum vivunt ;* quorum veritas confirmari debet testimonio Officialis, nisi ipsemet supplicam subsignet. Si non sint omnino pauperes, designanda est fortuna, aut taxa quam solvere possunt.

Notandum vero, quod error, etiam voluntarius, in assignatione fortunæ aut designatione taxæ solvendæ, non vitiat dispensationem. Hoc certum est apud omnes, si dispensatio concessa sit in forma divitum, soluta aliqua taxa. Idem vero dicendum videtur, contra Carrière aliosque multos, quando concessa est in forma pauperum, ubi falso quis pauperem se finxit, et probatur ex declaratione S. Congreg. Concil. quam citat S. Alph. de Lig. *Homo Apost.* n. 87. et his verbis refert Ferraris, v. *Dispensatio*, n. 31. ex Monacelli : *Qui dispensationem obtinuit super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus et proles legitima.* Conf. Caillaud n. 125 et 274. sed error fortunæ non vitiat.

Attamen si quid notabile defraudatum fuit, id conjuges supplere tenentur. Ita ad quæstionem : An conjuges qui possidebant 10,000 francorum, et se pauperes finxerant in supplica, obtenta dispensatione, valide contraxerint ; S. Pœnitentiaria respondit 3. Dec. 1852 : *Matrimonium esse validum, sed oratores teneri solvere jura Datariæ Apostolicæ.* Eamdem responsionem jam dederat 7 Martii 1851.

De valore dispensationis magis dubitandum videtur, si in Brevi habeatur hæc clausula : *Dummodo exponentes vere pauperes ac miserabiles sint ;* aut hæc : *Dummodo exponentes præter supradicta bona nihil aliud habeant, neque sperare possint,* quæ aliquando adhibetur, dum in forma pauperum conceditur dispensatio possidentibus ultra 3,000 francorum.

Parochi et Officiales sedulam inquisitionem instituant, ut verus fortunæ status oratorum cognoscatur et exponatur, omnisque error præcaveatur.

XIII. Si inter duos consanguineos, aut affines, aut spirituali cognatione conjunctos, aut etiam, secundum multos, publica honestate ligatos, intervenerit copula carnalis, hæc necessario in supplica est exprimenda : secus dispensatio foret invalida. Ita omnino tenendum cum communi sententia, contra Pontium et alios. Hæc enim, teste Pyrrho, est certa et stabilis curiæ Romanæ sententia ; quam sequitur Benedictus XIV. in Bulla *Pastor bonus*, § 41, et confirmant plura recentiora decreta. Exponenda copula incestuosa.

Neque requiritur ut copula fuerit perfecta per seminationem viri intra vas muliebre, sed sufficit hoc penetratum fuisse, adeoque subsistere incestum licet incompletum. Ita ~~fertur~~ declarasse Leo XII. die 5 Maii 1827. Certe praxis habet, ut in casu exprimatur copula, saltem ad cautelam, etsi putet Sanchez lib. 8. disp. 25. n. 10. copulam non consummatam necessario exprimendam non esse.

An exprimenda sit fornicatio materialiter tantum incestuosa, non ita constat. Pyrrhus Corradus quidem lib. 8. cap. 1. n. 32. sustinet, copulam exprimendam esse, licet ambo, dum fornicati sunt, ignoraverint se esse cognatos aut affines; sed Benedictus XIV. Instit. 87. n. 23. supponit dispensationem esse validam, si copula sic habita inter affines non fuerit declarata, et pro ratione allegat, quod in tali casu habeatur tantum incestus *materialis*, non *formalis*.

Certum est, exprimendum non esse, quoties copula incestuosa habita fuerit.

Hic porro plura observanda sunt :

notoria vel occulta,

1°. Si copula incestuosa sit notoria, illa necessario in supplica pro dispensatione in impedimento publico, sive ut causa dispensationis, sive saltem ut circumstantia, juxta stylum curiæ exprimenda est. Si vero non sit notoria, sufficit ut in altera supplica, ad sacram Pœnitentiariam, vel ad Officialem diœcesis, si is facultate dispensandi polleat, mittenda, reticitis nominibus, exprimatur.

Attamen copula occulta etiam in supplica ad Datariam mittenda exprimi potest, si oratores consentiant; neque tunc opus est ad Pœnitentiariam recurrere.

Qua de re juvat hic referre verba Ill. Bouvier de Matrim. cap. 6. art. 4. §. 6 : « Si consanguinei, affines, aut cognatione spirituali conjuncti copulam inter se habuerint, quæ manserit occulta, eam extra confessionem revelare non tenentur.... Si autem impetrantes turpitudinem superiori simul cum impedimento revelari consentiant, nulla erit difficultas : promptius ac tutius obtinebitur dispensatio, et superior servabit secretum. »

Res facilis est, si extra confessionem peccatum suum sponte revelent.

An vero, si de eo sileant, liceat eos ad revelationem hortari, parochus et Officialis, attenta personarum conditione aliisque circumstantiis, dijudicare debet. Sentit quidem Sanchez, lib. 3. disp. 14. n. 3. et lib. 8. disp. 25. n. 15 : « Immerito damnari consuetudinem in tribunalibus ecclesiasticis receptissimam, ut in matrimonialibus dispensationibus interrogentur contrahentes, an se carnaliter cognoverint, cum infamati de hoc minime sint... et sic dispensandi impediantur uti dispensatione subreptitia, et invalide contrahere. » Aliquando vero non sine gravi offensione hæc interrogatio proponeretur sponsis ; tuncque sufficeret generatim proponere legem Ecclesiæ, ut sciant, si id contigerit, confessario revelandum esse.

Porro diligenter notandum est, copulam in supplica exprimendam esse, non solum quando Romæ dispensatio petitur, sed etiam quando ab Episcopo, vi specialis facultatis, concedenda est ; ut sæpius decisum fuit, et quidem recenter a S. Pœnitentiaria rescriptum 1 Junii 1858. Si autem eo casu copula sit occulta et manifestari non possit, observandum, quod monet Ill. Bouvier, loco cit. : « Incestus ille declarandus est Episcopo aut Vicario generali sub nominibus suppositis, dicendo dispensationem postulatam vel obtentam esse in tali vel tali gradu. Aliquando utendum est via obliqua, ne Superior advertat, conferendo utramque petitionem, inter quas personas exstiterit incestus, sicque frangatur confessionis sigillum. »

2°. Si copula habita sit, sive ab uno sive ab utroque, animo facilius dispensationem obtinendi, pravus ille animus etiam necessario exprimendus est, si copula allegetur pro unica causa consequendi dispensationem, ut ait S. Alph. de Lig. n. 1134. et probat ex Constit. Benedicti XIV. *Pastor bonus*, §. 42. Addit vero : « Probabilissime dicunt Salmant. cum aliis, quod si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita, (quæ omnino et semper exponi debet) tunc non est opus ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quod copula fuerit consummata ad dispensationem facilius impetrandam. » Verum alii hanc exceptionem non ponunt, et Benedictus XIV. Inst. 87. n. 13. eodem modo

pravus animus quo fuit facta.

incestum et intentionem exprimenda esse docet : unde pro tutiori semper exprimi debet.

Quid si tantum habita sit post missam supplicam, aut postea iterata.

3°. Si copula tantum habeatur post oblatam supplicam, sed ante dispensationem Romæ obtentam, vel ante illius executionem per commissarium , dispensatio est invalida, juxta Sanchez, Pyrrhum, Reiffenstuel etc.

4°. Si copula, habita ante petitionem dispensationis, in supplica fuit expressa, et post missas preces ac ante dispensationis executionem iterata, quæritur, an hac iteratione incestus infirmetur dispensatio ?

Distinctione opus est. Primo : si dispensatio concessa sit a S. Pœnitentiaria pro foro conscientiæ tantum, iterata copula eam non invalidat.

Idem dicendum, si in concessione ejusdem tribunalis pro utroque foro habeantur hæc verba : *Facultatem concedit, oratores ab incestus reatibus, usque ad præsentium executionem forsan iteratis, apostolica auctoritate absolvendi.*

Secus vero dicendum, si in ejusdem dispensatione pro utroque foro hæc verba desint ; tunc ante executionem convalidatio petenda esset. Ita saltem tenendum , si incestus contingat tempore separationis seu interdictionis omnis tractus inter oratores, quam solet hodie S. Pœnitentiaria injungere.

Secundo : Si dispensatio concessa fuit a Dataria, tunc aliter distinguendum est : Vel enim fuit concessa *in forma honestorum aut divitum,* et tunc per iterationem incestus non invalidatur. Hæc conclusio ut plane tuta haberi potest, quia, ut dicit Pyrrhus lib. 8. cap. 5. n. 38 : « Hæc est notoria praxis et observantia, quæ nunquam contrarium admisit , sicut fatentur omnes antiqui curiales. »

Atque ad hos respexisse videtur S. Pœnitentiaria, dum de hac quæstione consulta , 7 Februarii 1854. respondit, consulendos esse probatos auctores.

Objicit quidem clar. Carrière n. 1149. et Comp. n. 248. quod Episcopis dari soleat facultas convalidandi dispensationes nullas *ob incestum reticitum in precibus , aut patratum seu iteratum post missas preces et ante dispensationis executionem ;* adeoque supponatur *ob iteratum incestum* esse dispensationem nullam. Sed respondetur, in his facultatibus non supponi in omni casu, sed tantum

in aliquo casu dispensationem irritari ob iteratum crimen incestus; atqui casus obtinet, quando dispensatio data est in forma pauperum. Etenim

Si dispensatio a Dataria concessa fuit *in forma pauperum*, tunc iteratus incestus invalidat dispensationem. Ratio est, quod in dispensationibus cum incestu, a Dataria in forma pauperum datis, committatur delegato, ut oratores ab invicem separet, adeoque speciatim exigatur, ut ab incestu abstineant; et si illum iterato committant, ob præsumptum illum contemptum, gratia dispensationis obtentæ priventur. Pyrrhus cit. loco hanc resolutionem confirmat decisione a Paulo V. data die 26 Martii 1607. Multi quidem id restringunt ad casum quo incestus commissus fuit tempore injunctæ ab executore separationis: verumtamen id minus consonare videtur praxi curiæ Romanæ; unde pro tutiori saltem, semper ac in casu repetitus fuit incestus, petatur convalidatio, quam concedere hic possunt Officiales.

5°. Si copula tantum superveniat post executionem dispensationis per commissarium, non amplius potest illam vitiare, utpote jam completam per ipsum actum fulminationis, etiam antequam partibus quarum nomine petita fuit, notificatur. Conf. Pyrrhus loco cit. n. 45. ubi in hanc rem refert declarationem S. Congregationis.

Præter illa quæ supra enumeravimus exponenda in supplica, distincte etiam et breviter allegari debent causæ ob quas dispensatio petitur, de quibus consule N. 96.

Quænam omitti, quænam vero exprimi debent in supplica, quando petitur dispensatio super impedimento occulto a S. Pœnitentiaria?

R. Nomina et cognomina, ætas, parochia, diœcesis oratorum omittenda sunt, ne illorum fama lædatur; nulla etiam fit mentio fortunæ aut conditionis eorum; sed adhibentur ficta nomina, v. g. Titius et Titia etc. Quænam exprimenda in supplica pro impedimento occulto.

Reliqua vero, ut species et numerus impedimentorum, copula incestuosa, etc. exprimenda sunt, uti in supplica pro dispensatione publica, una cum causis dispensandi.

Notandum, quod si, obtenta dispensatione super impedimento publico, adsit defectus occultus, v. g. quia in supplica copula inter oratores non fuit expressa, pro

illo defectu emendando recurri potest secreto ad Pœnitentiariam : hoc vero casu, si oratores sint consanguinei aut affines in primo et secundo, vel in secundo gradu tantum, exigitur aliqua compositio transmittenda ad Datariam, nisi dispensatio data fuerit in forma pauperum; prout statuit Innocentius XII. et Benedictus XIV. in Constit. *Pastor bonus*.

Verum notavimus modo facultatem convalidandi dispensationes nullas, ob reticitum incestum, solere communicari Ordinariis : unde ad illos facilius recursus habetur.

Si autem quis a Dataria in aliquo consanguinitatis vel affinitatis gradu dispensationem obtinuisset, in supplica allegando copulam, quæ non intercesserat, talis se iterum ad Datariam convertere deberet.

Notandum denique quod si in peculiari casu parochus aut confessarius sine opera Officialis diœcesani ad S. Pœnitentiariam scribendum ducat, non sit necesse litteras transmittere ad aliquem Agentem Romanum ; sed directe ad Eminentissimum Cardinalem Majorem Pœnitentiarium mittere licet, eum simul rogando ut dignetur responsum destinare ad talem Confessarium in tali loco. Litteræ tradantur postæ, soluto pretio transportus (affranchies).

Formulas scribendi supplicas vide in Appendice ad hunc tractatum.

N. 100. *De executione rescriptorum Datariæ Apostolicæ et Sacræ Pœnitentiariæ.*

Pro executione dispensationis committi solet

Prænotandum, quod dispensationes Romanæ, sive Datariæ sive Pœnitentiariæ, non soleant concedi hodiedum in forma *gratiosa*, ut vocant, seu per directam et definitivam sententiam, sed in forma *commissoria*, sic dicta, quia facultas dispensandi alicui committitur, qui auctoritate apostolica, et servatis conditionibus in rescripto enuntiatis, dispensationem elargiatur. Unde a tribunalibus romanis conceduntur dispensationes tantum *initiative* seu in *actu primo*, ab executoribus autem *definitive* et in *actu secundo* : hæc executio vocari solet *fulminatio*.

Dataria quidem committit regulariter Officialem Episcopi sponsæ : intelligitur autem, secundum stylum curiæ, Episcopus originis, nisi alius, v. g. domicilii actualis, expresse designetur. Nulla esse potest difficultas, si, uti solet, nomen diœcesis exprimatur, v. g. *Dilecto filio, Officiali Venerabilis fratris nostri Archiepiscopi Mechliniensis.* a Dataria officialis

Pœnitentiaria pro impedimentis publicis committere solet Ordinarium, seu Episcopum ejusque Vicarium. Pro impedimentis occultis olim committere solebat aliquem confessarium ex approbatis ab Ordinario, qui esset doctor in theologia vel in jure canonico ; hodiedum vero, cum paucissimi in his partibus reperiantur doctoris titulo insigniti, committi solet simpliciter confessarius ex approbatis, ab oratore eligendus. a Pœnitentiaria in publicis Ordinarius, in occultis confessarius.

Probe hic notandum, quod rescriptum directum ad *Episcopum* ipse solus, et non Officialis, neque Vicarius generalis exequi possit ; neque Episcopus alteri cuicumque executionem committere posset, nisi facultatem subdelegandi acceperit.

Directum vero ad *Ordinarium loci* tum Episcopus, tum ejus Vicarius generalis exequi potest, cum etiam Vicarius generalis sive Episcopi, sive Capituli, nomine Ordinarii comprehendatur.

Dicta confirmantur sequentibus responsis S. Pœnitentiariæ, die 5. Sept. 1859. datis ad Illustr. Episcopum Gandavensem.

Ad III. *Si dispensationes pro executione remissæ sint Ordinario, Vicarius generalis potest illas exequi, et non indiget speciali mandato Episcopi ; si vero remissæ sint pro executione ad Episcopum, Vicarius generalis exequi non potest, et neque Episcopus potest dare speciale mandatum, nisi in rescripto ei detur facultas subdelegandi.*

Dubium VI. *Quando dispensationes matrimoniales a S. Pœnitentiaria vel a Dataria ad Episcopum, Ordinarium, Officialem diriguntur, quæritur utrum isti Episcopus, Ordinarius, Officialis respective alium delegare pro singulo casu occurrente possint ?*

Ad VI. *Negative, nisi in rescripto reperiatur facultas subdelegandi.*

Multi etiam sustinent, contra alios, quod Rescriptum

directum ad Officialem nequidem ipse Episcopus posset valide exequi, posset autem loco Officialis impediti designare alium ad hoc munere fungendum.

Probabilius etiam Vicarius seu Officialis Capituli invalide exequeretur litteras dispensationis directas ad Officialem Episcopi defuncti, ut patet ex decreto S. Congr. 24 Maii 1621. Contrarium tamen tenet Bouvier cum aliis, præsertim Gallis.

An Officialis exequi possit mandatum, si per errorem Officiali alterius diœcesis, v.g. Leodiensis pro Mechliniensi, inscribatur, vide discussum apud Caillaud n. 255.

Quænam ab executoribus rescriptorum apostolicorum observanda sunt?

Observanda ab executore dispensationis.

R. Inprimis debent attente perlegere rescripta, ut omnia quæ in eis continentur, perspecta habeant.

2°. Videre debent, an bene enuntiata sint nomina et diœceses oratorum, natura et numerus impedimentorum, status fortunæ oratorum, etc.

3°. Examinare debent, an quæ allegata fuerunt, et in rescripto repetuntur, reipsa existant, seu *an preces veritate nitantur* : an novum impedimentum non sit exortum, etc.

4°. Debent injungere eleemosynam, pœnitentiam, separationem oratorum etc., si aliquid hujusmodi injungendum præscribatur in Rescripto.

5°. Tandem debent fulminare dispensationem.

Ad instituendum præscriptum examen diligenter, antequam litteras apostolicas exequantur, obligantur sub gravi, cum secus dispensationem, ipsumque adeo matrimonium periculo nullitatis exponerent; atque ideo severe in ipsis rescriptis injungatur, his vel similibus verbis : *Discretioni tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam habemus, committimus et mandamus, quatenus te de præmissis diligenter informes, et si per informationem eamdem preces veritate niti repereris, super quo conscientiam tuam oneramus,* etc. Idem colligitur ex Benedicti XIV. Constit. *Ad Apostolicæ,* de 10 Martii 1742. ubi simili modo loquitur.

An verificatio precum, seu informatio de earum veritate necessaria est pro valore dispensationis?

R. Non convenit inter auctores : tres sunt sententiæ notandæ : An verificatio precum sit necessaria ad valorem.

1°. Pyrrhus Corradus lib. 7. cap. 6. n. 27. affirmat his verbis : « Nisi fiat inquisitio circa expressa in litteris, non erit valida, quia per clausulam supradictam mandatum redditur conditionale. » Ita etiam Scavini, aliique.

Confirmant hanc sententiam ex Constit. Benedicti XIV. *Ad Apostolicæ* supra citata, ubi sic loquitur : *Expressio causarum earumque verificatio ad substantiam et validitatem dispensationis pertinet, illisque deficientibus, gratia nulla ac irrita est, nullamque executionem meretur.* Tum ex Conc. Trid. Sess. 22. cap. 5. de Reform. ubi generatim loquens de dispensationibus quæ gratiose conceduntur, statuit : *Suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem* (Ordinariis), *tamquam delegatis apostolicis, summarie tantum et extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere.*

2°. Alii, et quidem plerique recentiores, dicunt, ad valorem certo requiri precum veritatem, sed verificationem seu informationem veritatis, ab executore factam, necessariam non esse ad valorem, modo revera preces veritate nitantur. Ita Bouvier §. 5 : quia, inquit, Pontifex non præcise informationem, sed rei veritatem sub pœna nullitatis præscribere videtur. Ita quoque Emin. Gousset n. 868 ; et Gury n. 670. hanc sententiam probabiliorem vocat.

3°. Schmalzgrueber, de Matrim. tit. 16. n. 224. distinguit hoc modo : « Executor diligenter informare se debet super causa dispensationis, et si preces veritate nitantur, tunc primum auctoritate apostolica dispensare. Ubi notandum est discrimen inter clausulam : *Si ita est—si preces veritate nitantur*, et clausulam : *Si preces veritate niti repereris.* Nam si prior clausula rescripto adjecta sit, valet dispensatio, etiamsi dispensans causæ cognitionem non præmiserit, modo reipsa preces veritate nitantur. At si adjecta rescripto sit clausula posterior, omissa causæ cognitione, dispensatio invalida est, licet reipsa veræ sint preces, quia tunc causæ cognitio induit naturam conditionis. » Eodem prorsus modo loquitur Reiffenstuel, T. 4. Append. n. 524. Porro prior formula reperiri solet in rescriptis S. Pœnitentiariæ, etiam pro utroque

foro datis, posterior vero ordinarie habetur in rescriptis Datariæ.

Quid in praxi faciendum.

Omnes illæ sententiæ videntur esse vere probabiles; cum autem agatur de valore dispensationis, adeoque et matrimonii, concludendum est, partem tutiorem esse eligendam.

Unde regulariter post acceptum rescriptum Apostolicum, executor verificationem precum instituere debet, antequam ad fulminationem dispensationis procedat: tum quia præcipitur et forte sub pœna nullitatis; tum quia forte error irrepsit, aut causa cessavit, aut novum impedimentum exortum est, ex quo dispensatio certe esset invalida.

Dictum est, *regulariter* post acceptum rescriptum verificationem precum instituendam esse; quia si urgeat necessitas matrimonii celebrandi, aliquando, ea omissa, dispensatio fulminari posse videtur; tunc maxime quando diligens informatio a parocho aut Officiali facta fuit ante dispensationis postulationem. Hæc enim prior informatio verisimilius sufficit, ut subsistat conditio illa: *Si preces veritate niti repereris;* præsertim si ex circumstantiis moraliter certus sit executor, quod vera fuerint allegata, et causa dispensationis non cessaverit. Unde ipse Benedictus XIV. Instit. 87. docens informationem necessario a delegato faciendam esse, addit: « Nisi forte ipse aliunde rei veritatem justamque causam cognoverit. » Cum autem in hoc casu sine nova informatione dispensationem fulminat, Officialis monebit parochum, ut a celebratione matrimonii abstineat, si forte detegat aliquid falsi fuisse allegatum, aut causam finalem ante fulminationem cessasse etc.

Notandum 1° quod informatio præfata summarie et extrajudicialiter fiat, in foro tamen externo adhibitis aliquando testibus seu personis fide dignis, et interposito etiam juramento super veritate precum, si ita præcipiatur in rescripto Apostolico.

Executor dispensationis pro foro externo informationem hanc non debet facere immediate per se, sed per alium, v.g. parochum, eam instituere potest. Fulminationem autem dispensationis alteri committere non potest, nisi hoc expresse in indulto concedatur, ut ex supra dictis

constat. Adeoque parochus, facta informatione, illam communicare debet Officiali, qui, si nihil obstet, dispensationem fulminat.

Notandum 2° quod dispensationes pro foro externo concessæ, in registris officialitatis accurate describi debeant, aut saltem authenticæ litteræ conservari, ut de matrimonii canonicitate constare possit. Parochus vero, qui matrimonium celebrat, similiter dispensationis mentionem facere debet in actis seu instrumento matrimonii.

Quænam notanda sunt circa separationem oratorum, quam executor rescripti eis imponere aliquando jubetur?

R. Notanda sunt plura :

Notanda circa separationem oratoribus injungendam.

1°. In dispensationibus quas in forma pauperum concedit Dataria, hæc clausula, *oratores inprimis ab invicem separes*, semper apponitur quando inter ipsos copula carnalis, aut illius fundata suspicio exorta est. Unde *ante omnia*, inquit Pyrrhus, lib. 8. disp. 5. n. 35. *executor mandet parocho oratorum, ut eos separet, ne ipsi in peccato perseverent.*

2°. Ea separatio injungenda est oratoribus ante fulminationem dispensationis sub pœna nullitatis. Neque potest executor ad fulminationem procedere, priusquam a parocho didicerit, separationem esse factam et observatam, ut patet ex verbis rescripti : *Postquam ipsi in separatione præfata arbitrio tuo perseveraverint.*

3°. Separatio in eo consistit, ut oratores non tantum thoro, sed et domo separati vivant; secus enim nec scandalum tolleretur, nec occasio incestus præscinderetur. Si vero impossibilis esset separatio habitationis, sufficeret separatio thori.

4°. In dispensationibus, quas S. Pœnitentiaria hodie concedit pro utroque foro, saltem ab anno 1852, etiam separatio et quidem severior jubetur his terminis : *Interdicto ipsis per tempus eidem (executori) bene visum quocumque tractu.* Porro, juxta responsum Pœnitentiariæ datum 14 Decemb. 1852. per tractum ipsis interdictum intelligitur, non tantum separatio a thoro et habitatione, sed omnis præterea familiaris conversatio, uti sunt visitationes, amica colloquia etc.

5°. Si in rescripto designetur tempus quo separatio, aut tractus prohibitio durare debet, illud observandum

est; si vero, ut ordinarie contingit, relinquatur arbitrio executoris, consultum est breve tantum tempus designare, ne si matrimonium diutius differatur, injunctum separationis vel interdictæ conversationis mandatum infringant.

6°. Si oratores mandatum separationis, aut prohibitionem omnis tractus accurate non observent, peccant quidem, sed dispensatio per hoc solum probabilius non irritatur; nisi, ut supra dictum fuit, eo tempore novum incestum admitterent. Conf. responsum S. Pœnitentiariæ de 4. Jan. 1839. apud Caillaud n. 106.

Denique consultum omnino est, ut parochus, elapso tempore separationis, statim informet executorem, omnia allegata subsistere, omnia requisita esse præstita, et signanter separationem esse peractam; executor autem sine mora dispensationem fulminet.

Quænam speciatim observanda sunt, quoad executionem dispensationis a S. Pœnitentiaria concessæ super impedimento occulto, seu pro foro conscientiæ?

Notanda 1 : circa confessarium executorem occultæ dispensationis;

R. I. Circa confessarium, dispensationis executorem, et modum illam exequendi observa, quod si litteræ inscribantur simpliciter alicui confessario ex approbatis ab Ordinario per latorem eligendo, uti nunc solet pro his partibus, tunc quilibet confessarius approbatus eas aperire et exequi potest.

Si vero inscriberentur, ut olim moris erat, Theologiæ magistro, vel canonum Doctori, tunc ille solus id posset qui legitime hunc titulum obtinuisset in publica Universitate, aut alia schola, quæ gradus theologicos conferre valeat. Attamen, ut habet Benedictus XIV. Instit. 87. n. 32. « Patres Societatis Jesu a Gregorio XIII. privilegium acceperunt, quo S.Pœnitentiariæ litteras aperire possint easque exequi, licet Doctores in publica Academia declarati non fuerint, modo tamen inter confessarios ab Episcopo probatos recenseantur, et sint ex illorum numero, quos præpositus Generalis Societatis designare solet, ut litteras Pœnitentiariæ accipiant et exequantur. Eodem ferme privilegio prædiți fuerunt ab Innocentio XI. Lectores Regulares S. Francisci, qui Minores Observantes appellantur. »

Semel facta electione, non amittitur jus ad alium

recurrendi, etiamsi prior confessarius litteras aperuerit et legerit, si hic mandatum exequi non velit aut non possit, v. g. quia morbo aut morte ab illo exequendo prohibetur. Ita per totum orbem servatur in praxi, ait Pyrrh. Corradus, et est sententia communissima multorum contra paucos. Conf. Compans n. 271.

Porro cum executio harum litterarum intra confessionem Sacramentalem fieri debeat, sufficit, ut confessarius, attente perlectis litteris, ipsum pœnitentem circa veritatem precum, et subsistentiam causarum, interroget; dein, imposita, si ita jubeatur, pœnitentia salutari etc., pronuntiatisque consuetis formis absolutionis a censuris et a peccatis, dispensationem verbotenus concedat, et, iis peractis, rescriptum laceret.

Nulla formula concedendi ejusmodi dispensationem præscribitur, adeoque satis est, ut confessarius dicat se vi rescripti, seu auctoritate Apostolica, dispensare super tali impedimento. Formulas tamen duas, unam pro matrimonio contrahendo, aliam pro matrimonio contracto, proponit Benedictus XIV. Inst. 87. n. 81. et 82. quæ casu occurrente usurpari possent.

« Si, inquit, res agitur de ineundo matrimonio, his verbis utantur : *Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento....; ut, præfato impedimento non obstante, Matrimonium cum dicta muliere publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, consummare, ac in eo manere licite possis, et valeas. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Insuper eadem auctoritate Apostolica, prolem quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore nuntio, et declaro. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* »

« Si de jam inito matrimonio res est, post consuetam absolutionem a censuris et peccatis, hæc ita pronuntiant : *Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento.... ut, eo non obstante, Matrimonium consummare, et in eo remanere licite possis. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Et pariter eadem auctoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, et susceperis, legitimam fore decerno, et declaro. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* »

2. Circa præcipuas clausulas rescripti.

II. Circa præcipuas clausulas quæ in rescriptis S. Pœnitentiariæ occurrere solent, sequentia sunt notanda.

1°. Dicitur : *Discretioni tuæ committimus, quatenus, si ita est.* Vi horum verborum confessarius sub gravi tenetur examinare, an subsistant ea quæ in supplica fuerunt exposita, et in rescripto repetuntur. Prævium hoc examen, ut vidimus, secundum aliquos requiritur ad valorem dispensationis.

Ipsum idcirco pœnitentem diligenter interroget, eum serio monendo ut veritatem dicat, cum alias forte lateret defectus, cui remedium esset adhibendum. Testes adhiberi hic non possunt, neque etiam jusjurandum exigi, ut rei veritas magis comprobetur : sed pœnitenti simpliciter asserenti credendum est, nisi forte confessarius, aliunde quam ex tertii confessione Sacramentali, contrarium sciret.

Si confessarius reperiret, preces veritate non niti, rescriptum exequi non posset : hæc enim est mens Cardinalis Pœnitentiarii.

2°. Alia clausula est : *Audita prius ejus Sacramentali confessione;* item hæc : *In foro conscientiæ et in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum.* Quibus verbis conditio præscribitur, qua si careat, dispensatio irrita prorsus efficitur, ut dicit Bened. XIV. cit. Inst. n. 35.

Prorsus itaque necessaria est Sacramentalis confessio saltem alicujus peccati. Attamen S. Pœnitentiaria, apud Compans n. 274. respondit, validas esse dispensationes, *etiamsi contingat pœnitentem nulliter et sacrilege confiteri et absolutionem a peccatis recipere.*

Insuper declaravit : *Quod si confessarius advertat pœnitentem, ex sua indispositione, a peccatis absolvi rite non posse, curare debere eumdem pœnitentem recte disponere, vel si disponi nequeat in præsenti, una cum absolutione a peccatis differre quoque prædictas dispensationes; nisi forte urgens aliqua necessitas suadeat dispensationes easdem accelerare.*

3°. Quando agitur de impedimento affinitatis ex copula illicita, additur hujusmodi clausula : *Sublata occasione, si qua adhuc exstat, amplius cum dicta sorore sponsæ peccandi.* Intelligitur occasio proxima, in qua si voluntarie maneret, absolvi non posset, adeoque una cum

absolutione differenda esset dispensatio. Si autem modo eam abstulit, aut actu vult auferre, quantum necesse est ad absolutionem, videtur hoc sufficere quoque ad dispensationem. Conf. tract. de Pœnitentia N. 93. Notandum vero, quod sæpe per ipsum matrimonium, quod remedium est inordinatæ concupiscentiæ, aufertur occasio.

4°. Quando commissus fuit incestus, concedi solet, ut pœnitentem : *Ab incestu et excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta.* Unde licet confessarius non haberet alias potestatem absolvendi ab incestu, ut contingere potest in diœcesibus ubi est casus reservatus, pro hac tamen vice posset, cum S. Sedes id ipsi concedat.

5°. Clausula : *Injuncta ei pro tam enormi excessu gravi pœnitentia*, requirit, ut injungatur pœnitentia distincta a pœnitentia Sacramentali; fieri enim potest ut incestus jam antea fuerit remissus et salutari pœnitentia expiatus.

Si S. Pœnitentiaria determinaret pœnitentiam, v. g. confessionem menstruam, hæc omnino injungenda foret. Si autem, ut fit communiter, arbitrio confessarii relinquatur, attendere debet ad delicti gravitatem et pœnitentis vires, tum ad qualificationem Pœnitentiariæ : an exigat pœnitentiam *salutarem* tantum, an *gravem*, *gravissimam*, *longam*, *diuturnam*, *perpetuam* : de quo vide Compans n. 277. « Recitatio Coronæ v. g. singulis hebdomadibus per annum est *gravis* et *longa*, inquit Bouvier, per tres annos, esset *diuturna*. »

6°. Per clausulam : *Et aliis injunctis*, *quæ de jure fuerint injungenda*, monetur confessarius ut imponat pœnitenti cæteras obligationes, quæ ob alia peccata aut quavis de causa ei imponendæ sunt : v. g. ut restituat, scandalum reparet etc.

7°. Circa clausulam : *Dummodo impedimentum sit occultum*, vide dicta supra N. 98.

8°. Additur : *Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur.*

Sequitur, dispensationem sic datam tantum valere in foro interno. Unde, si impedimentum postea fieret publicum, quamvis matrimonium maneat validum in

conscientia, deberet tamen nova dispensatio pro foro externo publice peti. Conf. Benedict. XIV. cit. Inst. n. 50. et 51.

9°. *Præsentibus laceratis* etc. Vi hujus clausulæ tenetur executor sub gravi rescriptum post executionem lacerare aut aliter supprimere; imo aliquando hoc sub pœna excommunicationis latæ sententiæ injungitur. Si contra hoc mandatum oratoribus traderetur rescriptum ejusve transsumptum, nihil eis in foro externo prodesse posset, ut in ipsis litteris additur.

10°. Quando dispensatio datur ad matrimonium invalide contractum convalidandum, addi solet : *Comparte de nullitate prioris consensus certiorata ;* circa quod attendantur dicta supra N. 94.

Tandem adverte, quod dum S. Pœnitentiaria super aliquo impedimento occulto dispensat cum duobus, qui ambo impedimenti conscii sunt et complices peccati, diversos autem habent confessarios, tunc prior confessarius, postquam cum suo pœnitente dispensavit, eidem litteras de novo clausas tradere debet, ut easdem det comparti suæ, quæ similiter eas exhibeat confessario suo, ut hic eas eadem ratione respectu sui exequatur. Ita respondit S. Pœnitentiaria 13 Nov. 1748. apud Collet tract. de dispensat. tom. 3. epist. 14. Hoc tamen, ut in eodem responso notatur, non est tam ad auferendum impedimentum, quod per priorem cum uno dispensationem jam ablatum præsupponitur, quam potius ad congruas pœnitentias Sacramentales utrisque imponendas, quas non convenit ab uno tantum exigi, ubi communis est culpa. Hæc porro ratio supponit, compartem fuisse complicem peccati, ut in incestu, aut crimine ; adeoque si complex non fuit, ut si exorta sit affinitas ex culpa sponsi tantum, licet sponsæ hoc notum sit, non est locus dispensationem respectu ipsius exequendi ; sed sufficit ut ipsa certioretur de obtenta dispensatione.

Quid faciendum est, quando, postquam fulminata est dispensatio super uno impedimento, suboritur aliud impedimentum ?

Quid si post dis- R. Petenda est dispensatio super hoc novo impedimento antequam matrimonium possit contrahi ; sed ne-

cesse non est in hac supplica mentionem facere alterius impedimenti jam legitime sublati. Ita Sanchez lib. 8. disp. 23. n. 4 : « Si, inquit, sublato uno impedimento dirimenti, superveniret aliud, satis esset in posteriori dispensatione solius supervenientis mentionem facere, tacita priori dispensatione... Tunc enim unicum obstat impedimentum, et dispensationes sunt circa diversa. Ut si quis, obtenta dispensatione ad ducendam consanguineam, et expedita jam per Ordinarium, contraheret cum illa affinitatem cognoscendo ejus sororem, satis esset aliam, hujus solius affinitatis mentione facta, dispensationem impetrare. »

pensationem superveniat impedimentum,

Secus vero dicendum foret, si novum impedimentum accederet ante fulminationem prioris dispensationis. Unde recte subdit laudatus auctor : « Dixi, expedita jam per Ordinarium, quia cum antea nondum perfecta sit prioris impedimenti dispensatio, nec possit expediri superveniente affinitate, eo quod jam sint duo impedimenta, esset necessarium aliam dispensationem a Pontifice impetrare, in qua utrumque simul impedimentum explicetur ; ne sit subreptitia. »

Quid, si, obtenta pontificia dispensatione in affinitate, antequam matrimonium contrahatur, impetrans iteraret copulam cum eadem consanguinea fœminæ a se ducendæ?

R. Distinguendo. Si contingat antequam dispensatio fulminata sit, certum est quod non impediat dispensationis valorem. Iteratio enim copulæ cum eadem persona non auget affinitatem cum illius consanguinea, unde nec in supplica multiplicitas actuum est exprimenda. Eadem est affinitas pro qua obtenta fuit dispensatio, quam adeoque delegatus virtute mandati Apostolici exequi debet. Conf. Sanchez Disp. 24. n. 8. et S. Alph. de Lig. n. 1140.

aut copula iteretur ex qua orta fuit affinitas.

Si iterata copula contingat postquam fulminata est dispensatio, non ita liquet, an nova requiratur dispensatio. Sanchez loco cit. affirmat : « Secus esset, inquit, si accideret copula postquam jam dispensavit Ordinarius, vel Confessor cui committitur in foro conscientiæ. Quia cum prior affinitas sit omnino per dispensationem ablata, contrahetur nova affinitas per hanc copulam, in qua nulla est dispensandi commissio. »

Verumtamen in contrarium facit sequens responsum S. Pœnitentiariæ de die 21 Sept. 1752, quod refert S. Alph. de Lig. cit. n. 1140 : *S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quod si orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad matrimonium contrahendum cum muliere, de præsenti ejus conjuge, fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam, atque ante matrimonii celebrationem, denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova dispensatione non indigere.* Cum ibi dicatur nova dispensatione opus non esse, si contingat ista fornicatio *post obtentam gratiam atque ante matrimonii celebrationem*, videtur etiam comprehendi casus quo contingat post gratiam non tantum Romæ concessam, sed etiam executioni mandatam.

N.° 101. *In quibus casibus possint Episcopi dispensare super impedimentis matrimonii.*

Ex concessione S. Pontificis,

Plures sunt casus, in quibus Episcopi dispensare possunt super impedimentis matrimonii ex concessione Summi Pontificis, vel expressa, vel tacita, seu præsumpta.

An Episcopi dispensare possunt in impedimentis solum impedientibus?

dispensant Episcopi in plerisque impedimentis impedientibus ;

R. Certum est, Episcopos dispensare posse in plerisque impedimentis impedientibus tantum. Ita enim habet generalis consuetudo, cui Summus Pontifex assentiri censetur. Unde Benedictus XIV. de Syn. diœc. lib. 9. cap. 2. n. 1. dicit, quod nullus de hac potestate Episcoporum dubitat : « Si excipias, addit, impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero initis, quod, illo invito, sine ejus injuria remitti nequit; et illud quod provenit ex voto aut ingrediendæ religionis aut perpetuæ castitatis, quæ vota, nisi fuerint conditionata, Romano Pontifici reservantur; necnon alterum proveniens ex hæresi. »

Circa sponsalia tamen notandum est, quod licet Episcopi in iis dispensare nequeant, quia vis illorum oritur ex jure naturæ, equidem aliquando declarare possint, eorum obligationem cessare, ob circumstantias nempe quæ supervenerunt, ut patet ex dictis N. 20.

Votum vero castitatis non est reservatum Summo Pontifici, nisi sit votum castitatis perfectæ, libere emissum, certum et absolutum, id est non alternativum aut conditionatum. Votum autem ingrediendæ religionis, intelligitur religionis approbatæ ad vota solemnia, secus non esset reservatum Pontifici.

Quoad tertiam exceptionem, scilicet, impedimentum mixtæ religionis, ut pars catholica cum hæretica contrahere possit, certo necessaria est dispensatio Summi Pontificis. Conf. Bened. XIV. de Syn. lib. 9. cap. 3. His porro quarta exceptio addenda est, nimirum vetitum Ecclesiæ, si nempe matrimonium vetitum sit a Summo Pontifice, vel alio Episcopi superiore, v. g. ab Archiepiscopo in casu appellationis.

In quibus casibus possunt Episcopi dispensare in impedimentis dirimentibus?

R. Quatuor distincti casus recenseri possunt:

Primus casus est, si Episcopus particulare seu personale indultum a Summo Pontifice obtinuerit in quibusdam impedimentis dispensandi: qualia indulta Episcopis dari solent vel ad quinquennium, et inde *quinquennalia* vocantur, vel ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, vel ad tempus quo regimini Ecclesiæ suæ præfuerit Episcopus etc. in dirimentibus quoque: 1° vi specialis indulti;

Hujusmodi facultates a Gregorio XVI. concessæ fuerunt die 26 Febr. 1832. ad beneplacitum S. Congregationis de Propaganda fide, Illmo ac Rmo Engelberto Archiepiscopo Mechliniensi, his terminis:

1°. *Dispensandi in tertio et quarto gradu simplici et mixto consanguinitatis et affinitatis, nedum cum pauperibus, sed etiam cum nobilibus et divitibus in contrahendis; in contractis vero cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum; et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.*

2°. *Dispensandi super impedimento publicæ honestatis, justis ex sponsalibus proveniente.*

3°. *Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante; ac restituendi jus petendi debitum amissum.*

4°. *Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, præter levantem et levatum.*

Hæ vero dispensationes matrimoniales non concedantur nisi cum clausula: Dummodo mulier rapta non fuerit, et, si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; *et in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse, ilias concedi tamquam a Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis ad quod fuerint concessæ; alias nullæ sint.*

Circa primum notandum, quod vi facultatis dispensandi in tertio et quarto gradu simplici et mixto dispensare non possint Episcopi in gradu inæquali tertio vel quarto si secundum attingat, seu secundo cum tertio, aut secundo cum quarto, ut pluries declaraverunt Summi Pontifices. Possunt autem in casu duplicis cognationis aut cognationis cum affinitate mixtæ : et hic videtur esse sensus vocis *mixto* in indulto; quo sensu eadem vox sumitur apud Sanchez, lib. 8. disp. 24. n. 5. tum in indultis Apostolicis relatis apud Caillaud n. 333. Conf. etiam Carrière, n. 1100.

Circa secundum : excipitur publica honestas ex matrimonio rato, saltem in primo et secundo gradu; nam in tertio et quarto concessa censetur facultas dispensandi, eo quod conceditur in tertio et quarto gradu affinitatis, quæ includit publicam honestatem.

Circa tertium : intelligitur de solo impedimento quod oritur ex adulterio cum promissione matrimonii, sed sine machinatione in mortem conjugis.

Circa quartum : excipitur tantum manifeste cognatio spiritualis inter patrinum seu matrinam Baptismi et prolem baptizatam. Sed excipienda est a fortiori cognatio inter baptizantem et prolem baptizatam exorta, cum vix ipsa S. Sedes unquam in hoc impedimento dispenset.

Facultates istæ, cum sint mere personales Episcopo, de jure non transeunt ad Capitulum ejusve Vicarium, sede vacante; verumtamen inconvenientia præcaveri possunt, quandoquidem in fine quinquennalium datur etiam facultas : *Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, et præsertim tempore sui obitus, ut, Sede vacante,*

sint qui possint supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quam primum fieri debebit, per delegatos, aut per unum ex eis alio modo provideat.

Præter has facultates in Quinquennalibus expressas, gaudet Archiepiscopus Mechliniensis aliis facultatibus ad brevius tempus, vel ad certas vices dispensandi.

2° post matrimonium contractum.

Secundus casus in quo Episcopus dispensare potest super impedimento dirimente est, ubi agitur de matrimonio jam publice contracto, sed invalide ob impedimentum occultum juris ecclesiastici, tali scilicet in quo dispensare solet Summus Pontifex. Ita communissime auctores, cum Benedicto XIV. de Syn. diœc. lib. 9. cap. 2. n. 1 : idque fundant in spirituali necessitate fidelium et generali consuetudine, quæ ubique viget, consentiente Summo Pontifice. Monent vero unanimiter doctores, non posse Episcopum eam potestatem sibi usurpare, nisi quædam concurrant circumstantiæ, quas Benedictus XIV. loco cit. enumerat : scilicet

si adsint certæ conditiones.

1ª Ut matrimonium fuerit contractum in facie Ecclesiæ, præviis proclamationibus, et adhibitis requisitis solemnitatibus. Ratio est, ut dicit S. Alph. de Lig. n. 1123. quia Conc. Trid. Sess. 24. cap. 5. vult, illos spe dispensationis carere, qui solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerint. Si tamen proclamationes omissæ fuerint, cum legitima Superioris licentia, non obstat quominus Episcopus dispensare queat, quandoquidem tum dici non potest, eas fuisse neglectas.

2ª Ut fuerit contractum bona fide ex ignorantia juris aut facti. Unde si uterque mala fide contraxerit, communissime et verius, ut dicit S. Alph. de Lig. n. 1124. negant auctores, Episcopum dispensare posse : tum quia Conc. Trid. Sess. 24. cap. 5. vult, ut illi qui intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserint, spe dispensationis consequendæ careant ; tum quia alias daretur occasio, ut sæpe spe facilioris dispensationis matrimonium cum impedimentis dirimentibus contraherent. Sed certum est, ait idem Sanctus, non requiri bonam fidem ex parte utriusque : sufficit itaque ut una pars bona fide contraxerit; quia ipsa non debet arceri ab indulgentia Ecclesiæ, propter malitiam alterius.

3ª Conditio, quam Benedictus XIV. cum Pyrrho Corrado aliisque exigit est, quod matrimonium sit consummatum. Alii vero passim hanc conditionem non requirunt. Unde, si cæteræ conditiones adsint, et idem urgeat periculum vel scandali in separatione vel incontinentiæ in cohabitatione, episcopus dispensare posse videtur, etiamsi forte matrimonium nondum fuisset consummatum.

4ª Ut impedimentum sit occultum; quod hic eodem sensu intelligitur, quo supra N. 98. fuit expositum. Quando autem impedimentum est publicum, regulariter scandalum ex separatione timendum non est; ideo communiter auctores hanc conditionem ponunt.

5ª Ut non possit facile adiri prima Sedes, seu dispensatio a Papa obtineri, ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam, aliasque similes causas. Ita Benedictus XIV. loco cit.

Circa quod notandum, vix hic occurrere posse casum, quo ob solam paupertatem aut rusticitatem oratoris sacra Sedes adiri nequeat, cum ipse confessarius aut parochus dispensationem facile impetrare possit a sacra Pœnitentiaria per epistolam, cujus sumptus sunt valde exigui. Sed propter locorum distantiam adest ordinarie gravis necessitas spiritualis, quandoquidem regulariter per plures hebdomadas deberent conjuges responsum exspectare; adeoque exponerentur magno periculo incontinentiæ, cum aliunde raro possent sine scandalo separari.

6ª Unde ordinarie etiam obtinet sexta conditio, nimirum ut non possit separatio fieri sine scandalo.

Hinc dicit Daelman : « Quandocumque ferme in hoc Belgio tale impedimentum detegitur, tunc censetur difficilis ad Pontificem recursus, tam propter periculum incontinentiæ, quam ex eo quod communiter tales non possent sine scandalo aut difficultatibus tamdiu separari, donec Roma redierit dispensatio.... Unde episcopi nostri sine ullo scrupulo in talibus impedimentis hic satis generaliter dispensant. »

Notandum 1° quod hæc dispensatio tantum valeat pro foro interno, ut merito advertit Benedictus XIV. loco cit. et alii communiter; adeoque, si impedimentum postea fiat publicum, nova pro foro externo dispensatio petenda est.

Notandum 2° : cum hæc potestas dispensandi in præfato casu reputetur ordinaria, Episcopus eam aliis delegare potest, et sede vacante, competit vicario capitulari.

Notandum 3° quod , vi similis consuetudinis fundatæ in simili spirituali necessitate fidelium , Episcopi dispensare solent in impedimento petendi debitum ob affinitatem aut cognationem spiritualem, stante matrimonio contractam. Hanc autem facultatem, ut supra vidimus, etiam habent vi quinquennalium.

3° pro matrimonio contrahendo inurgenti necessitate.

Tertius casus concernit matrimonium contrahendum. Communiter nimirum , contra Fagnanum et paucos alios , dicunt theologi , similiter , per epikeiam , fundatam in spirituali fidelium necessitate , Episcopos dispensare posse in occultis impedimentis , etiam ad matrimonium contrahendum , in urgentissima necessitate , ubi matrimonium differri non potest sine scandalo et oblocutione , aut gravi periculo famæ.

De hoc casu loquens S. Alph. de Lig. n. 613. ait : « Communissime Doctores et probabilissime docent, in eo casu posse episcopum dispensare ; ita Sanchez, Bon. Cabass... cum Carden. qui dicit esse sententiam moraliter certam, et Pyrrho Corrado, qui testatur ita declarasse Sixtum V... Ratio, vel quia tunc præsumendus est Pontifex delegare episcopo facultatem dispensandi, quam requisitus certe ei non denegaret; vel quia , ut ratiocinatur Sanchez , episcopus potest in sua diœcesi, quidquid potest Pontifex in tota Ecclesia , nisi aliquid Pontifex sibi reservavit... Unde si episcopus dispensare nequeat in iis impedimentis, id ex eo provenit, quia Pontifex reservat. Sed cum reservatio fiat propter charitatem, et ob bonam Reipublicæ gubernationem, non est verisimile Pontificem dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis , quando aliter scandala vitari non possent; hoc enim esset contra charitatem. Ergo in eo casu intelligitur cessare reservatio, et ideo episcopus ex sua potestate ordinaria potest tunc dispensare, sicut potest in aliis legibus Pontificiis, quando aditus ad Papam non patet. »

« Et eo casu probabiliter dicunt idem Sanchez etc.... quod episcopi legitime possint prædictam facultatem dispensandi delegare aliis, etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, quia hæc facultas conceditur episco-

pis ratione dignitatis; unde accipit conditionem potestatis ordinariæ »

Juvat hic alias quasdam auctorum sententias circa præsentem difficultatem referre. S. Alph. de Lig. post relata verba ita pergit : « Imo addit Pignatel. tom. 3. consult. 53. n. 5. ibique fuse probat, quod eo casu censetur omnino cessare lex, qua prohibetur tale conjugium contrahi. Omnis enim lex, ut ait, ordinatur ad bonum publicum, ut revera est commune apud omnes.... Unde quando lex evadit perniciosa, utique non obligat, ut docet D. Thom. 2.2. qu. 120. art. 1. ubi dicit, quod cum aliquid est contra commune bonum, *malum est sequi legem positam*... Et ideo ait Pignatellus, tunc alium inferiorem legislatore posse declarare, quod lex impedimenti cesset, et non obliget, cum in eo casu, si adhuc Pontifex vellet legem obligare, talis voluntas respiceret malum, quia esset causa scandali, quod non est præsumendum. »

« Unde dicit Ronc. (cujus opinionem ait auctor Instruct. pro novis confess.. non esse rejiciendam tamquam improbabilem et non tutam in praxi) quod si aliquando nec etiam ad Episcopum aditus pateret, et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum infamiæ, aut scandali, posset parochus vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obligat, quia eadem ratio, ut supra, tunc urget, nempe quod cessat lex, quando potius est nociva quam utilis. Et licet hic non cesset finis legis in communi, sed in particulari, cum tamen cessat finis legis in contrarium, lex etiam cessat, ut omnes conveniunt... »

« Notant tamen præfati auctores, quod esto tunc permittatur contrahi matrimonium, tamen quantocius, saltem ad majorem securitatem, et ad salvandam reverentiam legibus Ecclesiæ debitam, recurri debet ad S. Pœnitentiariam, ut ab illa dispensatio obtineatur. »

Alii cum Card. de Lugo in hoc casu urgentissimæ necessitatis, ubi adiri non potest Episcopus, parocho et confessario facultatem dispensandi tribuunt, eadem ratione qua tribuitur Episcopis, dum non patet aditus ad Pontificem.

Ulterius notandum, quod Roncag. cum Pignatello et Tambur. dicant ; quod etiamsi impedimentum fuerit

publicum, possit Episcopus dispensare, quando eædem interveniunt rationes, quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto.

Sed huic sententiæ cum pluribus refragatur Benedictus XIV. de Syn. lib. 9. cap. 2. et S. Alph. de Lig. n. 1122 ait : « Hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cum impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si sponsi a tali matrimonio desistant ; imo præsertim ad vitandum scandalum tenentur a nuptiis desistere. » Ita sane regulariter contingit.

Nihilominus Emin. Gousset n. 852. opinatur, quod in casu Episcopus dispensare posset, si ab una parte sponsi processerint bona fide, ab alia vero parte, ob peculiares circumstantias, timerentur graves ordinis perturbationes ex matrimonii dilatione, et vel maxime si tantum detegeretur impedimentum postquam jam celebratum fuit matrimonium civile. Conf. Carrière Compend. n. 227. et Caillaud n. 317.

Quid in casu faciendum parocho, si neque ad episcopum recursus haberi possit.

Ex dictis modo resolve, quid faciendum sit parocho aut confessario, qui pridie vel eodem die quo matrimonium est contrahendum, in confessione vel extra eam detegit impedimentum aliquod dirimens, dum convivium nuptiale modo paratum est, amici vocati, civiles formæ adimpletæ aut ipsa die adimplendæ ; ita ut nequidem recursus haberi possit ad Episcopum. Nimirum :

1°. Si impedimentum factum sit publicum, omnino inhibere debet matrimonium, donec dispensatio fuerit obtenta.

2°. Si vero impedimentum maneat occultum, distinguendum est : vel ipsi sponsi illud ignorant, vel non.

In primo casu, si absque periculo revelari non possit, aliquando dissimulandum est, juxta dicta N. 95. et quantocius post celebrationem matrimonii petenda dispensatio.

Si autem sine periculo revelari possit, aut si sponsi illud jam norunt, supersedendum est celebrationi matrimonii, casu quo sine scandalo, infamia etc. impedimentum propalari, aut sub alio aliquo prætextu matrimonium differri possit. Casu autem quo sine scandalo,

infamia etc. differri nequeat, et sit impedimentum tale in quo dispensare soleat Ecclesia, non male ageret parochus, qui, fretus auctoritate sententiæ supra expositæ, declararet impedimentum in casu sublatum aut dispensatum, aut saltem non obligans quatenus est prohibens, atque sponsos ad matrimonium admitteret, quantocius petiturus pro tutiore dispensationem a Superiore, et quantum fieri potest ante matrimonii consummationem : unde adhortandi essent sponsi, ut consummationem paulisper differant, et, obtenta dispensatione, consensum secreto renovent.

4o Quando impedimentum est dubium.

Quartus casus, in quo dispensare potest Episcopus, tam pro matrimonio contrahendo quam pro contracto, obtinet quoties impedimentum est dubium. Ita communissime sentiunt doctores tam antiprobabilistæ quam probabilistæ, sive sit dubium facti sive dubium juris. Ratio, quia ex una parte, reservatio cum sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda ad casus certos ; ex altera, principium est inter juristas commune, in casibus dubiis, quia frequenter occurrunt, bene posse inferiorem dispensare in lege sui Superioris : ita Barb. Ronc. Elbel, Merb. Pichler, Contin. Tournely, Cabassut. etc. Idem docet S. Alph. de Lig. n. 902. §. *Cæterum*, et post ipsum Scavini ; Emin. Gousset n. 854. id ut certum tradit, tam pro dubio facti quam juris.

Equidem Ill. Bouvier art. 4. sect. 2. sic loquitur : « In dubio de existentia vel reservatione impedimenti, Episcopus pronuntiare debet, et, stante dubio, secundum communem sententiam dispensare potest ad cautelam. Si vero, omnibus sedulo perpensis, probabilius sit impedimentum existere, Summi Pontificis dispensatio necessaria est. » Cæteri vero communius sola impedimenta certa summo Pontifici reservata esse pronuntiant.

An Episcopi observare debeant stylum curiæ Romanæ in suis

Nota. Episcopi, dum *jure ordinario*, adeoque in casibus secundo, tertio et quarto loco recensitis dispensant, pro valore dispensationis non solent exigere rigorosam observantiam styli curiæ Romanæ ; exponi tamen debent substantialia impedimenti, et circumstantiæ quæ forte casum jurisdictioni Episcopi subtraherent, ut si matrimonium esset mala fide contractum, aut impe-

dimentum publicum etc. ; item exprimi debent justæ causæ dispensandi. dispensationibus.

Quando autem Episcopus dispensat, vi facultatis Apostolicæ sibi specialiter delegatæ, rigorose servandus est stylus curiæ Romanæ, adeoque in supplica necessario exponenda sunt, quæ Romæ exponi deberent, et signanter copula incestuosa, ut notavimus N. 99. et patet ex responsione S. Pœnitentiariæ ad sequentes petitiones :

1°. *An episcopus, quando vi specialis cujusdam indulti Apostolici in impedimentis matrimonium dirimentibus dispensat, necessario, et ad valorem dispensationis, sequi debet easdem illas regulas, quas in Curia Romana observant, ubi ipse Summus Pontifex in eodem impedimento iisdemque impedimenti gradibus dispensat?*

2.° *An copula incestuosa, quæ inter desponsandos consanguineos aut affines in tertio vel quarto gradu tantum, vel etiam inter cognatione spirituali conjunctos, intercessit, necessario et ad valorem dispensationis est exprimenda, quando in iis consanguinitatis, affinitatis vel cognationis spiritualis impedimentis, non ipse Summus Pontifex immediate, sed episcopus vi specialis cujusdam indulti, quod a Summo Pontifice est adeptus, dispensationem impertitur?*

Sacra Pœnitentiaria, mature perpensis expositis, ad utrumque propositum dubium respondet: Affirmative. Ita legitur in responso dato 1 Junii 1858. Simul vero Officiali, qui dubia proposuerat, facultatem concessit sanandi in radice matrimonia nulliter in sua diœcesi contracta, ob præfatum defectum in dispensationibus.

Notandum insuper, quod in dispensationibus ita vi specialis indulti concessis, necessario servare debent episcopi clausulas a Summo Pontifice præscriptas, ut quod dispensatio conceditur tamquam a Sedis Apostolicæ delegato, et dummodo mulier rapta non fuerit, etc. ut supra habetur.

An dispensatio utriusque episcopi necessaria est, quando dispensandi sunt diversarum diœcesium?

Ante responsionem notandum, quod impedimenta sive impedientia sive dirimentia sint duplicis generis : alia sunt *relativa* quæ relationem unius jungendorum ad alterum involvunt, et in utroque simul existunt, ut An requiratur dispensatio utriusque episcopi

si sponsi sint ex diversis diœcesibus.

cognatio, affinitas, crimen etc. Alia sunt *absoluta* seu *per se stantia*, quæ nullam ejusmodi relationem involvunt, sed unum independenter ab alio afficiunt, ut sponsalia cum tertia persona, votum etc. Hoc notato,

R. 1. Si agatur de impedimento absoluto, et unus tantum habeat impedimentum v. g. votum, sufficit ut ille a proprio episcopo dispensetur. Si vero uterque habeat ejusmodi impedimentum v. g. votum, duplex est impedimentum, et uterque a suo episcopo dispensari debet.

R. 2. Si agatur de impedimento relativo, distinguendum est : Si episcopus dispenset vi indulti Apostolici, certum est sufficere dispensationem episcopi alterutrius. Ita declaravit S. Pœnitentiaria die 4 Sept. 1839 : *Quilibet Ordinarius, agendo cum facultate non ordinaria, sed a Sancta Sede absolute, simpliciter et absque ulla conditione delegata, dispensandi cum suis diœcesanis, potest dispensare super aliquo canonico impedimento, etiam in casu in quo una persona impedimento ligata est suæ diœcesis, altera vero alienæ ; quia ea facultas a Papa procedit, et sublato impedimento ex una parte, cum qua dispensare valet, etiam pars altera libera evadit, quum ligamen non amplius inter utramque partem existat.*

Si vero episcopus dispenset potestate ordinaria, dissentiunt theologi. Collet, Braunman etc. dicunt, utriusque episcopi dispensationem esse necessariam, quia episcopus sponsi v. g. potest quidem tollere impedimentum, quod obstat ne ipse valide aut licite matrimonium contrahat, minime vero id potest quoad sponsam, et vicissim.

Alii vero cum Sanchez, Bonacina etc. oppositum tenent; quia episcopus, legitime dispensando cum suo subdito, reddit eum habilem ut cum altero matrimonium contrahat; una autem parte habilitata, per consequens habilitatur altera, propter individuam contractus conjugalis naturam, juxta dicta supra N. 86.

Quamvis hæc sententia videatur probabilior, in praxi tamen utriusque episcopi dispensatio petenda est pro tutiori. Equidem inter plures episcopos Galliæ conventum est, ut in casu sufficiat consensus episcopi sponsæ ; alibi vero habet praxis, ut unus episcopus non dispenset, nisi sub conditione ut alter idem faciat.

N°. 102. De dispensatione in radice matrimonii.

Jam supra N. 94. indicavimus, præter ordinarias dispensationes, de quibus modo actum est, aliam interdum concedi a Summo Pontifice, quæ *dispensatio in radice* solet vocari. De ea agunt, inter antiquiores theologos et canonistas, Sanchez, Pontius, Pyrrhus Corradus, Barbosa, Schmalzgrueber, Riganti etc. dein Benedictus XIV. et inter recentiores Bouvier, Carrière, Perrone etc. Ex his quæ scitu magis necessaria sunt, succincte, pro instituto nostro, trademus, quatuor sequentibus quæstionibus.

Quæstio I. *Quid est dispensatio in radice matrimonii?*

R. Est dispensatio in impedimento dirimente juris ecclesiastici, qua matrimonium invalide contractum convalidatur, et conjuges ac proles legitimi efficiuntur, absque renovatione consensus, perinde ac si matrimonium ab initio validum fuisset. Quid sit dispensatio in radice.

Dicitur in impedimento *juris ecclesiastici* quia in impedimentis juris naturalis aut divini dispensari non potest. Imo licet impedimentum juris naturalis cessasset, v. g. ligamen per mortem conjugis, impotentia perpetua per miraculum, consensus cum tali impedimento antea datus nunquam convalidari posset per dispensationem in radice, cum jure naturæ fuerit nullus, adeoque insanabilis; sed necessario tunc novus consensus inter modo habiles esset emittendus.

Additur: *qua matrimonium convalidatur*, et *absque renovatione consensus;* ita ut consensus olim emissus, et nunc virtualiter perseverans, sublato impedimento quo inefficax erat, efficax reddatur, et inducat vinculum matrimoniale, seu matrimonium efficiat validum, revera quidem eo momento quo datur dispensatio, sed fictione juris ab ipso momento contractus. In eo maxime differt hæc dispensatio a dispensatione ordinaria, quæ aufert tantum impedimentum in ordine ad novum consensum præstandum.

Additur: *et conjuges ac proles legitimi efficiuntur;* quibus verbis notatur alius effectus, quem non habet dispensatio ordinaria, ut clarius ex sequentibus patebit.

Tandem dicitur : *perinde ac si matrimonium ab initio validum fuisset.* Non quidem efficit, ut matrimonium olim invalide contractum non fuerit, sed *fictione juris* effectus hujus dispensationis retrotrahitur ad momentum, quo consensus prius datus fuit. « Et hæc quidem fictio juris, ait Reiffenstuel, lib. 1. Decret. tit. 2. §. 8. n. 176. et 180. est legis adversus veritatem in re possibili et ex justa causa dispositio. Natura autem illius fictionis in eo consistit, ut esse fingatur, quod revera non est, quamvis esse possit, in ordine ad aliquem juris effectum ex justa causa inducendum. Atque ita filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimantur, quia subsequens matrimonium *juris fictione* retrotrahitur ad tempus conceptionis vel nativitatis, idque favore liberorum. »

Idem fit, licet alia ratione, per dispensationem in radice, qua illegitimitas prolium cæterique effectus nullitatis matrimonii de medio tolluntur, ut apposite docet Benedictus XIV. de Syn. diœc. lib. 13. cap. 21. n. 7 : « Hac dispensatione, inquit, non fit ut matrimonium nulliter contractum, non ita contractum fuerit, sed ut e medio tollantur illi effectus, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem, ante indultam dispensationem, ac etiam in ipso contrahendi matrimonii actu, producti fuerunt. »

Hæc dispensatio vocatur etiam *sanatio matrimonii in radice ;* equidem Card. Caprara in facultatibus anno 1803 Episcopis Galliæ concessis, quas refert Moser in tractatu de Impedimentis matrimonii, Append. n. XVI. utitur utroque termino : *Dispensatio in radice matrimonii, seu matrimonii sanatio in radice.* Per radicem vero matrimonii intelligitur consensus contrahentium, qui est radix et origo vinculi matrimonialis : hic autem consensus, jure naturæ quidem verus et validus, per impedimentum canonicum vero infirmus et inefficax factus, per hanc dispensationem sanatur et efficax redditur, ac effectus suos operatur.

Quæstio II. *Quinam sunt effectus dispensationis in radice ?*

Qui sint illius effectus

R. Primus effectus est sanatio vitii, quo propter impedimentum laborabat consensus, et inefficax reddebatur.

Secundus effectus est validitas matrimonii vi consen-

sus antea eliciti, et nunc, sublato impedimento, operantis suum effectum.

Tertius effectus est legitimitas conjugum et prolium, et quidem per juris fictionem ab ipso momento contractus olim initi. Unde in foro ecclesiastico, et etiam in foro civili in regionibus ubi jus civile in hac re juri canonico consonat, legitimi habentur, vi talis dispensationis, conjuges et proles, non tantum *ex nunc*, sed etiam *ex tunc*, ut loquuntur Canonistæ, seu ab ipso momento contracti olim matrimonii. Ex quo sequitur, quod non tantum respectu ad præsens, sed etiam respectu ad præteritum, illis juribus fruantur, quæ solis competunt legitimis. Itaque si antea forte collatum fuerit filio beneficium quo soli legitimi frui possint, beneficium jam valide possidebit sine nova collatione, et fructus etiam antea et ab ipso momento collationis perceptos, faciet suos. Ideo hæc legitimatio *plenissima* vocari solet.

Notandum, quod aliquando hic ultimus effectus, legitimitas nimirum conjugum et prolium, unice intendatur in dispensatione in radice, ut quando conceditur post mortem unius conjugum, ut scilicet pars superstes legitimi conjugis juribus fruatur, et legitimæ ab ortu habeantur proles.

Quæstio III. *An summus Pontifex potest dispensare in radice?*

Summus Pontifex dispensare potest in radice,

R. Affirmative. Prob. 1° ex praxi summorum Pontificum, quæ a pluribus sæculis constanter perseverat. Plura exempla citat Perrone in opere de Matrimonio Christiano lib. 2. cap. 4. Porro nefas est dubitare de potestate Pontificum Romanorum, quando ita constanter per plura sæcula ea usi sunt.

Prob. 2° auctoritate theologorum et canonistarum : testatur Benedictus XIV. quæst. 174. ita ab ipsis communiter doceri.

Prob. 3° a ratione : Certum est, Pontificem posse dispensare in impedimentis juris ecclesiastici, seu illa abrogare in casu particulari. Atqui, hoc posito, jam 1° nihil impedit, quominus validetur matrimonium vi consensus antea præstiti, et virtualiter, ut supponitur, perseverantis, cujus efficaciæ, sublato impedimento, nihil amplius obstat. Hoc facile concipitur, si impedimenta juris

ecclesiastici non penitus et in perpetuum destruant vim consensus, sed tantum suspendant ejus efficientiam, quamdiu et prout Ecclesia voluerit ; atqui ita esse, ex ipsa agendi ratione Ecclesiæ patet.

2°. Quoad alterum effectum, seu legitimationem conjugum et prolium, quantum ad tempus futurum nulla est difficultas, cum sequatur ex ipsa convalidatione matrimonii. Quod vero attinet tempus præteritum, pro quo fictione juris reputantur legitimi, dum revera non fuerunt, hoc fit in ordine ad quosdam legitimitatis effectus legales, qui cum a lege procedant, a legislatore tribui possunt, et eadem ratione illegitimitatis legales effectus aboleri. Exemplum hujusmodi abrogationis legis, quoad effectus etiam antea productos, vide in Clementina *Quoniam*, de Immunitate Ecclesiarum.

non episcopus.

Notandum, soli Romano Pontifici competere potestatem concedendi dispensationem in radice matrimonii, ut advertit Benedictus XIV. in decreto 27. Sept. 1755. (Bullar. edit. Mechl. tom. 11. p. 259.), et supponunt communiter auctores ; ita ut nequidem in necessitate Episcopi hanc amplam et extraordinariam dispensationem ex præsumpto Pontificis consensu concedere valeant. Attamen Sancta Sedes eam concedendi potestatem aliquando committit Episcopo ; et ita Cardin. Caprara, legatus a latere, auctoritate Apostolica, ob necessitatem specialem Ecclesiæ Gallicanæ, ad annum omnibus Galliæ episcopis eam concessit ; atque alii similiter Episcopi, eam interdum obtinent.

Quæstio IV. *Quænam speciatim observanda sunt, tum in petenda, tum in exequenda dispensatione in radice ?*

Observanda in petenda et exequenda tali dispensatione.

R. 1° Adverti debet, dispensationem hanc peti aut concedi non posse, nisi conjunctio conjugum extrinsecam speciem habeat justi matrimonii, ut ait Benedictus XIV. de Syn. lib. 13. cap. 21. n. 7. Unde peti aut concedi non potest ad legitimandam conjunctionem manifeste fornicariam, etiam quoad externam speciem. Ratio est, quod tunc nullus datus fuerit consensus de se vere matrimonialis, qui sanari possit, et vi cujus matrimonium, remoto obice, convalidetur.

Hinc quæritur, an etiam in radice sanari possit matri-

monium mere civile, irritum propter vitium clandestinitatis. Ratio dubitandi est, quod non videatur habere justi matrimonii extrinsecam speciem, ob defectum formæ ab Ecclesia præscriptæ in celebratione matrimonii christiani, atque coram Deo et Ecclesia sit vere concubinatus. Attamen dicendum, tale matrimonium convalidari posse per dispensationem in radice, si intenderint verum consensum matrimonialem dare, seu invicem se in conjuges accipere. Propter hunc enim matrimonialem consensum, verum et de se seu independenter a lege Ecclesiæ irritante efficacem non habet conjunctionis manifeste fornicariæ, sed potius matrimonialis, apparentiam. Constat etiam, aliquando ex gravissima causa tali matrimonio sanationem in radice applicatam fuisse.

2° Notandum est, dispensationem peti aut concedi non posse, quando adest impedimentum juris naturalis aut divini, cum in tali impedimento dispensari non possit, ut supra dictum fuit.

3° In supplica exponi debent omnia quæ in aliis supplicis sive ad Datariam, sive ad Pœnitentiariam exprimenda sunt, de quibus vide N. 99.

Deinde allegari debet *urgens et gravissima causa*, ut dicit Benedictus XIV. loco cit. Talis est cessatio concubinatus, quæ alia via obtineri non potest, quia una pars de nullitate matrimonii moneri non potest, vel consensum renovare non vult.

Hodie frequentius et facilius in casibus peculiaribus conceduntur quam olim; unde non amplius dici posset cum Benedicto XIV. eas concessas non fuisse, nisi quando irrita matrimonia confecta fuerant a magna hominum multitudine, non autem a peculiari homine.

4° Requiritur ut consensus utriusque conjugis olim datus adhuc perseveret; si enim desierit, matrimonium eo mediante, convalidari non potest. Censetur autem consensus perseverare, quamdiu conjuges cohabitant, et aliunde de revocatione non constat. Quandoque autem circa hoc requisitum speciales cautelæ exiguntur in rescripto dispensationis in radice, ut de consensus continuatione positive constet; quæ tunc sane adhibendæ sunt. Ita Cardin. Caprara Episcopis Galliæ, in tertia in-

structionis parte, sequentia præscribit : *Si... pars una ad celebrationem matrimonii... faciendam adduci nequeat, dummodo de præsenti exhibeat consensum remanendi in matrimonio, mature perpensis urgentibus circumstantiis, et attentis servatisque conditionibus et forma inferius præscriptis, nec obstat publicitas fornicariæ copulationis et non justi matrimonii, ad dispensationem in radice matrimonii, seu ad matrimonii sanationem in radice, in casibus particularibus deveniri posse judicamus; ut ita saltem innocentis partis animæ saluti, prolis legitimitati et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis animæ saluti provideri possit, Ordinarius uti poterit facultate apostolica auctoritate inferius demandanda, dispensandi scilicet in radice matrimonii, seu matrimonium in radice sanandi, postquam tamen per indubias duorum saltem testium depositiones, aut per renuentis testimonium in scriptis exaratum, aut per ejusdem assertionem etiam oretenus factam ipsi Ordinario, sive alteri ecclesiasticæ personæ ab eo specialiter deputatæ, et in scriptis redigendam, constiterit, non solum renuentem in consensu de præsenti permanere, sed etiam hujusmodi renuentiam ab extrinseca causa ita manare, ut nihil unquam ex ea deduci aut præsumi possit contra ipsius actualis consensus permanentiam.* »

5° Ille cui executio dispensationis in radice commissa est, illius tenorem diligenter perpendere, et omnia quæ præscribuntur, accurate implere debet, prout de executione aliarum dispensationum dictum fuit N. 100.

Nulla determinata forma præscripta est ad dispensationem illam exequendam : hanc vero proponit Carrière : *Ego potestate Apostolica mihi specialiter et expresse demandata, matrimonium a te N... cum N... in consensu adhuc permanente, nulliter contractum, in radice ejus sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.*

Si nullitas matrimonii sit occulta, sanatio etiam occulte facienda est. E contra si nullitas sit publica, sanatio vel publice facienda est, vel si occulte fiat, postea divulganda, quantum necesse est ad famam conjugum et scandalum reparandum ; vel si etiam hujusmodi evul-

gationi locus non sit, ob imminens aliquod periculum, exquiratur modus quo publicum scandalum removeatur, et interim magna circumspectione opus erit in admittendis conjugibus ad Sacramenta, ne ulla scandali præbeatur occasio.

Dispensans in casu nullitatis publicæ, ut postea de convalidatione matrimonii constet, instrumentum redigit, in quo refert quæ a se peracta sunt in vim delegationis ipsi commissæ, et indicat media quæ adhibuit, ut constaret de permanente alterius partis consensu. Idem aliquando utiliter et sine inconveniente fieri potest, quando datur dispensatio super impedimento occulto extra confessionem v. g. super occulta affinitate ex copula licita.

Cum probabiliter conjuges Sacramentum suscipiunt, dum ita matrimonium convalidatur, curandum est, quantum fieri potest, ut sint in statu gratiæ.

FINIS TRACTATUS DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

APPENDIX

AD TRACTATUM DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

N. 1.

FORMULÆ SUPPLICARUM MATRIMONIALIUM.

Quia hodie omnium fere diœcesium Officiales, ad obtinendam in causis matrimonialibus majorem uniformitatem, solent ipsimet soli in iis rebus cum Sede Apostolica agere, in sequentibus formulis supponitur parochus ejusve delegatus libellum supplicem ad Ordinarium loci mittere. Hic autem agendi modus pro impedimentis publicis est pernecessarius, quum in tribunali Datariæ Apostolicæ jam nullæ supplicæ admittantur, nisi quæ sint ab Ordinario loci vel confectæ vel saltem visæ atque signatæ.

Non opus est lectorem monere, si certæ quædam formulæ in aliqua diœcesi sint præscriptæ, eas illic ab omnibus sequendas esse. Eæ quæ hic proponuntur, breves sunt et claræ, omniaque quæ exprimenda sunt, accurate exprimunt. Quare eas longioribus exemplis quæ in antiquis formulariis reperiuntur præferimus.

Ut in his formulis describendis naturalis aliquis ordo servetur, priori loco eas damus quæ ad impedimenta publica, hoc est, ad forum externum attinent; tum eæ sequuntur quæ spectant ad impedimenta occulta, sive ad forum internum; et quia ob diversa indulta apostolica quibus singuli fere episcopi gaudent, frequentiores fere sunt casus, in quibus Ordinarius loci facultate papali dispensat, prius exaramus formulas Supplicarum quibus in curia episcopali plerumque fieri possit satis, tum eas subjicimus quæ in illis causis versantur, pro qui-

bus singulis ubique fere singulæ ac particulares Summi Pontificis gratiæ sive Brevia aut Rescripta opus sunt.

Sive orator, vel solus vel cum oratrice, ad officialitatem mittatur, sive parochus, ipsis auditis, sola epistola rem conficiat, libellus supplex in curia episcopali offerendus, accuratissime et litteris perspicue conscriptis debet exarari. Quæ autem in eo sint declaranda, ea omnia in fine hujus tractatus N.° 99 dilucide exponuntur. Ne vero parochus oratoribus facessat plus negotii aut molestiarum quam est necesse, arbitramur generatim eosmetipsos, si sint pauperes, aut si longius ab aula episcopali absint, ad officialitatem mittendos non esse, nisi rationes quædam speciales aut graves difficultates id suadere videantur.

Monendi præterea sunt, ad obtinendam dispensationem pro qua recursus ad Sanctam Sedem est necessarius, spatium sex circiter hebdomadarum requiri, ne in indicendo matrimonii die aut parandis nuptiis decipiantur. Si vero parochum adeant quando ob ferias officialibus tribunalis Datariæ concessas, tantillo temporis spatio dispensatio obtineri non poterit, illud etiam ipsis est significandum. Notum est autem, ferias in illo tribunali concedi : 1° a die 4. Octobris ad 13 Novembris; 2° a Nativitate Domini ad Epiphaniam ; 3° a feria tertia Sexagesimæ ad diem Cinerum; 4° a feria tertia hebdomadæ sanctæ ad Dominicam *in albis*; 5° a vigilia Pentecostes, ad Dominicam sanctissimæ Trinitatis. Iis feriis Sacra Pœnitentiaria non gaudet.

Tandem convenit omnino, ut nullæ unquam dispensationes matrimoniales, quantumvis parvi etiam sint momenti, petantur aut impertiantur nisi in scriptis, præsertim quum earum, ubi de impedimentis publicis res est, necessario facienda sit mentio in registris matrimoniorum; idque plane congruit decretis atque monitis quæ in plerisque Conciliis provincialibus et diœcesanis ac decretis episcopalibus occurrunt.

I

FORMULÆ

AD PETENDAS DISPENSATIONES MATRIMONIALES IN FORO EXTERNO, AB ORDINARIIS LOCORUM IMPERTIRI SOLITAS.

I. *Formula petendi dissolutionem sponsalium.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N et Joanna N parochiani mei, die mensis anni sponsalia solemnia contraxerunt. Jam vero mutuo consensu cupiunt (vel : sponsus aut sponsa cupit) ea rescindere. Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut ecclesiastica auctoritate dignetur ea dissolvere.

Causa est : rixæ graves et lites inter desponsatos exortæ; — summa injuria vel ignominia a sponso sponsæ illata, vel vicissim, etc.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

Littera N quæ reperitur in omnibus supplicis in quibus de foro externo agitur, notat, illic nomen familiæ accurate scribendum esse. Nota insuper, observari N° 80, simili dissolutione non sustolli impedimentum publicæ honestatis quod ex sponsalibus absolutis oritur. Quare sine dispensatione sponsus matrimonium inire non valet cum matre, sororibus et filiabus sponsæ, neque sponsa cum patre, fratribus et filiis sponsi. Vide Tract. a N. 11 ad 20.

II. *Formula petendi dispensationem in proclamationibus antenuptialibus.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N et Joanna N parochiani mei, matrimonium in facie Ecclesiæ inire cupiunt. Quia vero diutius illud differri non potest, humillime petunt ab

Illustrissima Dominatione Vestra dispensationem super duabus proclamationibus.

Causa est : instans oratricis partus; damnum grave evitandum; tempus clausum appropinquans, etc.

Oratores taxam ordinariam solvent; **vel** : Oratores sunt pauperes.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

Si sponsi non sint ejusdem parochiæ subditi, uterque respective parochus scribat hoc modo : Joannes N parochianus meus (Joanna N parochiana mea) matrimonium inire cupit cum Joanna N (cum Joanne N.) parochiæ de . Quia vero etc. ut supra.

Eadem fere formula adhiberi potest ad petendam dispensationem super *tempore clauso*.

Hæc supplica, mutatis mutandis, mitti etiam potest, in Diœcesi Mechliniensi, ad decanum ejusdem respective districtus. Vide Decret. Arch. de Méan. 7. april. 1829. §. VI.

III. *Formula petendi licentiam celebrandi matrimonium vagorum.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joanna N, parochiana mea, matrimonium inire cupit cum Joanne N, in Diœcesi N nato, qui, quoniam nullibi habet domicilium vel quasi-domicilium, inter vagos est habendus. Parentes oratoris, qui habitant in N, consensum dederunt, nec quidquam inveni quod ejus libertati possit obstare, aut impedimentum aliquod canonicum inducere. Vel : Diligenti facta inquisitione, nihil inveni quod ejus libertati aut parentum consensui obstet. Quare Illustrissimæ Dominationi Vestræ supplico, ut mihi, quid faciendum sit, significare dignetur.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

De vagis vide N.° 89. Mutatio facienda, ubi sponsa est vaga, facillima est. Sæpe hic in supplica explicandum erit, ob quas causas parocho videatur, matrimonium vagorum tuto celebrari posse, aut etiam ad vitanda innumera mala, celebrandum esse.

IV. *Formula petendi dispensationem super impedimentis consanguinitatis vel affinitatis, quæ secundum gradum non attingunt; item cognationis spiritualis, aut publicæ honestatis.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes Henricus N. ætatis 38 annorum, parochiæ de N. et Henrica Joanna N. ætatis 25 annorum, parochiana mea, matrimonium inire cupiunt. Obstat vero impedimentum : 1° consanguinitatis tertii et quarti gradus inæqualis, lineæ collateralis; 2° affinitatis tertii gradus æqualis, lineæ collateralis, quia orator ducere intendit consanguineam uxoris suæ defunctæ in eodem gradu, ut ex additis schematibus constat; 3° cognationis spiritualis, quia oratrix prolem oratoris in baptismo suscepit; vel : in confirmatione tenuit; 4° publicæ honestatis ortum ex justis sponsalibus oratricis cum fratre oratoris.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut super iis impedimentis cum ipsis dispensare dignetur.

Causæ sunt : 1° diuturna et publice nota conversatio, huc usque sine copula carnali; 2° ætas puellæ, quæ 24um annum excedens huc usque paris conditionis virum cui nubere posset, non invenit; 3° quod orator tribus liberis minorennibus gravatus adjutorio uxoris eget.

Testor oratores, orthodoxæ fidei cultores, hujusmodi esse fortunæ, ut in toto, circiter sex millia francorum in re, viginti autem millia in spe possideant. *Vel* tam pauperes ac miserabiles esse, ut solo labore manuum victum et amictum sibi comparare cogantur.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ de

SCHEMATA.

Consanguinitatis.		Affinitatis.	
—		—	
Stipes.		Stipes.	
Petrus N.		Josephus N.	
I	I	I	I
Petrus N. —	Catharina N.	Josepha N. —	Henrica N.
II	II	II	II
Catharina N. —	Joanna N.	Petrus N. —	Josephus N.
III	III	III	III
Orator —	Josephus N.	Josepha N. —	Oratrix.
		uxor de-	
	IV	functa ora-	
	Oratrix.	toris.	

Notandum hoc loco est id quod in Tractatu N° 99 dicitur, nimirum : pro omni dispensatione super impedimentis consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, et publicæ honestatis, copulam carnalem inter oratores admissam, necessario exprimendam esse, publicam publice, occultam saltem occulte, et addendum esse, utrum cum malevola intentione ita facilius obtinendæ dispensationis fuerit perpetrata.

Copula occulta vel separatim in particulari supplica declarari, vel potius inter causas et tamquam causa, hoc fere modo, exprimi potest: Copula carnalis occulta ob solam vesanam libidinem admissa, vel : quam dolentes fatentur commissam fuisse spe facilius obtinendi dispensationem. Quando ea copula jam publice nota est, vel prævidetur brevi manifestanda, dicitur simpliciter *copula carnalis ob solam* etc. ; quia illa expressio sine addito, notat, vel incestum jam notum esse, vel certe notum iri.

Ubi oratores sunt diversarum diœcesium, id explicite est declarandum. Vide Tract. N° 99.

V. *Formula petendi dispensationem in impedimento criminis publico, neutro machinante.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N. 35 annorum, parochiæ de N., diœcesis N. et Joanna N. ætatis 20 annorum, parochiana mea, matrimonium inire cupiunt. Obstat autem impedimentum criminis publicum, ortum e copula carnali inter ipsos habita, stante matrimonio Joannis cum priori uxore, cum promissione matrimonii data et acceptata, neutro tamen machinante; quod adulterium iis conditionibus perpetratum per totam meam parochiam est pervulgatum.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ super illo impedimento cum ipsis dispensare dignetur.

Causæ sunt : 1° concubinatus; 2° proles nata, et altera nascitura; 3° scandala reparanda et majora prævenienda.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

Ubi hoc impedimentum non est publicum, sumitur supplica pro dispensationibus in foro interno. (XIV).

VI. *Formula petendi convalidationem in utroque foro, dispensationis a Sancta Sede impetratæ, quando bona fide oratorum reticitum fuit impedimentum in quo Ordinarius potest dispensare.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N. ex diœcesis N. et Joanna N. parochiana mea, in eo sunt ut matrimonium cum dispensatione super impedimento consanguinitatis secundi gradus æqualis, lineæ collateralis, a Sancta Sede

obtenta ineant. At vero reticitum fuit bona fide oratorum, impedimentum cognationis spiritualis ortum ex eo quod sponsus sponsæ filium in confirmatione tenuit, quod juxta stylum curiæ romanæ erat exprimendum, sed in quo vi indulti apostolici Dominatio Vestra potest dispensare.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ super eo impedimento reticito dispensare dignetur, et simul dispensando in utroque foro convalidare dispensationem a Sede Apostolica expeditam.

Causæ sunt : 1° omnia ad matrimonium celebrandum parata ; 2° damna aliæque molestissimæ difficultates vitandæ.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

II

FORMULÆ

AD PETENDAS DISPENSATIONES MATRIMONIALES IN FORO EXTERNO, A SOLA SEDE APOSTOLICA CONCEDI SOLITAS.

VII. *Formula petendi a Sancta Sede per Ordinarium loci dispensationem super impedimentis consanguinitatis et affinitatis, in quibus primus vel secundus gradus intervenit.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Henricus Josephus N. ætatis 28 annorum, parochiæ de N. et Josepha Henrica N. ætatis 25 annorum, parochiana mea, matrimonium inire cupiunt. Obstat vero impedimentum affinitatis primi gradus æqualis, lineæ collateralis, quia oratrix nubere intendit fratri mariti

sui defuncti ; 2° consanguinitatis tertii et secundi gradus inæqualis, lineæ collateralis, ut ex addito schemate constat ; 3° cognationis spiritualis, quia orator prolem oratricis in baptismo suscepit, vel in confirmatione tenuit.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut ipsis dispensatio Sanctæ Sedis super præfatis impedimentis procuretur.

Causæ sunt : 1° diuturna et publice nota conversatio ; 2° copula carnalis occulta ob solam vesanam libidinem admissa ; vel : quam oratores dolentes fatentur commissam fuisse spe dispensationis facilius obtinendæ, e qua proles creditur concepta ; 3° quod oratrix duobus liberis minorennibus gravata adjutorio viri indiget, et orator ad eos feliciter educandos maxime convenire dicitur ; 4° scandala reparanda, evitanda, prævenienda ; 5° vani conatus ad eos ab hoc matrimonii proposito avertendos ; 6° tam grave ac continuum inter eos peccatorum periculum, ut hoc eorum matrimonium haberi debeat unicum (necessarium, peropportunum) salutis remedium ; 7° timor fundatus, ne si dispensatio negetur, formas civiles impleant ; 8° consensus regius, ad formas civiles implendas, jam petitus, vel obtentus, etc.

Testor, oratores, orthodoxæ fidei cultores, ejusmodi esse fortunæ, ut in toto simul 3,000, 4,000, 10,000, 50,000, francorum circiter in re, et totidem in spe possideant. Vel : tam pauperes ac miserabiles esse, ut solo labore manuum viventes nullam taxam solvere possint. Solvent tamen pro expensis Romæ faciendis 12, 15, 20 francos, quos apud me deposuerunt.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

SCHEMA.

Stipes.

Catharina N.

I		I
Melania N.	—	Arnoldus N.
II		II
Henricus N.	—	Oratrix.
III		
Orator.		

In hac supplica additum est impedimentum cognationis spiritualis, in quo ipsi ordinarii ubique fere possunt dispensare, ne e memoria excidat, omnia simul impedimenta in eodem libello supplici exprimi debere, quia major ille numerus impedimentorum reddit dispensationem obtentu difficiliorem.

Quando copula carnalis inter oratores locum non habuit, illud hoc fere modo poterit inter causas declarari : *publice nota conversatio, vel : nimia partium familiaritas, huc usque sine copula carnali*, ne Romæ ullum dubium moveri queat de *injungenda separatione*, vel de *interdicendo quocumque tractu*.

VIII. *Formula petendi a Sancta Sede dispensationem in matrimonio contracto, super impedimento consanguinitatis secundi gradus, vel super impedimento publico affinitatis, primi vel secundi gradus, orto e copula illicita.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N, parochiæ de N. Diœcesis N subditus, et Joanna N, parochiana mea, matrimonium in facie Ecclesiæ sine dispensatione contraxerunt et bona fide consummarunt; jam vero innotuit, eos esse consanguineos in secundo et tertio gradu inæquali, lineæ collateralis, ut ex adjecto schemate constat; vel : jam vero ante eorum matrimonium, notum erat omnibus fere meis parochianis, præfatam Joannam copulam fornicariam habuisse cum fratre sponsi, super quo impedimento dispensatio petita non fuit.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi

Vestræ, ut super illo impedimento Sanctæ Sedis dispensatio procuretur.

Causæ sunt : 1° matrimonium civile initum, propter quod jam facti sunt inseparabiles ; 2° soboles nata; 3° damna gravia evitanda.

Testor, oratores, orthodoxæ fidei cultores, tam pauperes ac miserabiles esse, ut nullam taxam solvere possint. Pro expensis Romæ faciendis apud me depositi sunt 15 franci.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

SCHEMA.

Stipes.

Catharina N.

I	I
Henricus N.	Josepha N.
II	II
Orator	Joannes N.
	III
	Oratrix.

Si novit parochus, Ordinarium loci obtinuisse a Sancta Sede facultatem dispensandi in utroque foro super impedimento primi, vel primi et secundi, vel secundi tantum affinitatis gradus, proveniente e copula illicita, *in matrimoniis contractis*, eadem supplica adhibeatur, sed loco : *Quare humillime* etc. dicatur : *Quare, quum in hoc casu tanta urgeat matrimonii illius necessitas ut recursus ad Sanctum Sedem haberi non possit, humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ super illo impedimento dispensare dignetur.*

IX. *Formula petendi dispensationem a Sancta Sede super impedimento publico primi vel secundi gradus affinitatis, e copula fornicaria, pro matrimoniis contrahendis.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes N, ætatis 32 annorum, parochiæ de N Diœcesis N subditus, in eo est ut matrimonium ineat cum Joanna N, ætatis 20 annorum, parochiana mea. At vero obstat impedimentum publicum affinitatis primi gradus æqualis, lineæ collateralis, ortum e copula fornicaria cum sorore sponsæ, quæ parochianis meis maximam partem est nota.

Quare humillime supplicant Dominationi Vestræ, ut super illo impedimento Sanctæ Sedis dispensatio ipsis procuretur.

Causæ sunt : 1° copula carnalis ob solam vesanam libidinem admissa, e qua proles concepta; 2° pax et concordia inter oratorum familias restituenda; 3° angustia loci, in quo oratrix honestæ familiæ nata est et, æque ac orator habitat, vel : in quo oratrix nata est et in quo orator habitat; vel : in quo oratrix simul et orator habitant, et qui numerum 1000 incolarum non excedit; 4° timor fundatus, ne si dispensatio negetur, per instigationem malevolorum oratores formas civiles impleant; 5°. turpis concubinatus; 6°. formæ civiles jam impletæ.

Testor, oratores, orthodoxæ fidei cultores, ejusmodi esse fortunæ, ut in re solummodo 2500 francorum; in spe vero 3500 circiter possideant.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

Quum nonnullæ sint Diœceses in quibus a Sede Apostolica Ordinario loci facultas facta est pro paucis admodum et urgentissimis casibus, dispensandi *in matrimoniis contrahendis* super illo impedimento, etiam quando est publicum, propterea non sine ratione notari hic poterit, in illo casu adhibendam esse præcedentem formulam, et loco : *Quare humillime* etc. dicendum esse : *Quum impedimentum illud sit publicum, et matrimonii illius adeo urgeat necessitas, ut recursus ad Apostolicam Sedem haberi non queat, humillime supplicant Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ super illo impedimento dispensare dignetur.* De angustia loci cfr N^us^ 96.

X. *Formula petendi a Sancta Sede dispensationem super impedimento religionis mixtæ.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Constantia N , romano-catholica, ætatis 26 annorum, parochiana mea, matrimonium inire cupit cum Frederico N , sectæ lutheranæ addicto et in suis erroribus saltem huc usque persistente.

Pars acatholica coram me, ut ex declaratione huic supplicæ addita patet, sub fide juramenti promisit, omnes utriusque sexus infantes ex illo matrimonio nascituros, in fide romano-catholica baptizandos et educandos esse, iisque, æque ac comparti, prorsus liberum fore religionis romano-catholicæ exercitium.

Præterea pars catholica spopondit, se pro viribus curaturam, ut, quantum in ipsa erit, vir ad veram fidem convertatur.

Quare humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut ipsi super eo impedimento Sanctæ Sedis dispensatio procuretur.

Causæ sunt : 1° vani conatus, ut oratrix illi matrimonii proposito renuntiet ; 2° formæ civiles certo certius brevi adimplendæ ; 3° spes fundata conversionis partis acatholicæ etc.

Pars catholica 25 francos pro expensis faciendis apud me deposuit.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

XI *Formula declarationis a parte acatholica sub fide juramenti coram officiali, vel parochó ejusve delegato, propria manu signandæ (flandrice et gallice).*

Ik ondergeteekende, woonende te , verklaer onder eed : 1° dat ik toelaet, dat alle myne kinderen van beide geslachten, zullende geboren worden uit myn huwelyk met NN roomsch-katholyke, gedoopt en opgevoed worden in den roomsch-

katholyken godsdienst ; 2° dat ik altyd aen alle myne kinderen en aen myne gemelde vrouw zal toelaten van hunnen godsdienst vry uit te oefenen.

Gedaen te den

NN .

Je soussigné, demeurant à N , déclare sous la foi du serment : 1° que je permets que les enfants de l'un et de l'autre sexe, à naître de mon mariage avec N , soient baptisés et élevés dans la religion catholique-romaine ; 2° que je permettrai toujours à ma dite épouse et à tous mes enfants le libre exercice de leur culte.

Fait à le

NN .

Sunt episcopi qui vi specialis indulti apostolici pro paucissimis aliquot et urgentissimis casibus, facultatem habent dispensandi super impedimento mixtæ religionis. Si parochus in talem fortasse incideret necessitatem, et ordinarius simile indultum foret adeptus, eadem supplica offerri posset, sed loco : *Quare* etc. scribendum foret : *Quum periculum ita sit in mora et tam graves adsint causæ, ut per tempus non liceat adire Sanctam Sedem ; supplicat Dominationi Vestræ ut vi specialis indulti apostolici super impedimento mixtæ religionis cum ipsa dispensare dignetur.*

XII. *Formula petendi a Sancta Sede, in ordine ad matrimonium, dispensationem super tribus perpetuis votis simplicibus in aliqua congregatione religiosarum emissis.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joanna N, ætatis 27 annorum, parochiana mea, humillime exponit,

Se die , in congregatione religiosarum N tria vota simplicia obedientiæ, paupertatis et castitatis publice et in perpetuum emisisse ; at vero se abhinc tribus mensibus, ultro consentiente superiorissa, et, uti oratrix testatur, consulente confessa

rio, ex illo conventu egressam esse; jam vero se a viro pio in honestum matrimonium peti.

Quare humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut super iis votis ei a Sancta Sede dispensatio procuretur, ut matrimonium inire et debitum conjugale petere et reddere licite valeat.

Causæ sunt : 1° quod reditus oratricis in conventum prorsus est impossibilis ; 2° quod, quum res jam eo devenerint, oratricis indoles et ejus vitæ ratio satis monstrare videntur, statum conjugalem ejus animæ magis quam vitam monasticam, aut cœlibem in mundo, salutarem fore ; 3° quod vir a quo in uxorem petitur, est multo quidem quam ipsa pauperior, sed pius et prudens qui ejus tum animæ tum corporis bono sapienter providebit.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

III.

FORMULÆ

AD PETENDAS DISPENSATIONES MATRIMONIALES IN FORO INTERNO, AB ORDINARIIS LOCORUM CONCEDI SOLITAS.

XIII. *Formula petendi dispensationem pro restitutione juris ad petendum debitum conjugale.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius adulterium commisit cum sorore, vel nepte suæ uxoris. Peccati sui pœnitens humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut ob periculum incontinentiæ, jus petendi debitum conjugale ei restituere dignetur.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

XIV. *Formula petendi dispensationem super impedimento criminis occulto, neutro machinante.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Mævius et Mævia, Diœcesis Mechliniensis subditi, matrimonium inire cupiunt. At vero obstat impedimentum criminis ortum ex copula carnali inter ipsos habita, stante matrimonio Mævii cum priori uxore, cum promissione matrimonii data et acceptata, neutro tamen machinante. Impedimentum est occultum, nec prævidetur manifestandum.

Quare humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ super eo impedimento cum ipsis dispensare dignetur.

Causæ sunt : 1° omnia ad matrimonium celebrandum parata; 2° formæ civiles jam impletæ ; 3° instans oratricis partus.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

XV. *Formula petendi dispensationem post matrimonium contractum super occulto impedimento criminis, admissi cum utriusque vel alterutrius oratorum machinatione.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Caius et Caia, Diœcesis Mechliniensis subditi, matrimonium invalide contraxerunt ob impedimentum criminis ortum e copula carnali inter ipsos habita, stante matrimonio Caiæ cum priori marito, cum promissione matrimonii data et acceptata, et machinatione solius Caiæ in vitam mariti, quæ fuit vera causa conjugicidii. Matrimonium in facie Ecclesiæ bona fide ob ignorantiam juris contraxerunt et consummarunt. Impedimentum est occultum nec timetur manifestandum ; deinde, quum occasione missionis crimen in confessione declaraverint, petunt ut ad evitandum scandalum et gravissima mala quæ moram scribendi Romam non patiuntur, sublato

statim per dispensationem impedimento, matrimonium occulte, renovato inter se mutuo consensu, valeant convalidare.

Quare, quum in casu evidenter adsint sex conditiones communiter juxta Bened. XIV. Syn. diœc. lib. 9. cap. 2. requisitæ, ut episcopus possit pro foro conscientiæ dispensare super impedimentis in quibus ipse Summus Pontifex dispensare consuevit, humillime per me Illustrissimæ Dominationi Vestræ supplicant, ut super illo impedimento cum ipsis sine mora dispensare dignetur.

Causæ sunt : 1° formæ civiles impletæ; 2° sex infantes nati; 5° gravissima omnis generis mala evitanda.

die mensis anni

NN. Missionarius

N. B. Dispensatio cum sequenti inscriptione epistolæ apprime clausæ ad me mittatur : N...

XVI. *Formula petendi dispensationem super impedimento occulto affinitatis orto e copula fornicaria.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titia, Diœcesis Mechliniensis subdita, in eo est, ut matrimonium contrahat cum Titio. At vero obstat impedimentum omnino occultum affinitatis primi gradus æqualis, lineæ collateralis, ortum e copula fornicaria cum fratre sponsi.

Quare humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut super eo impedimento cum ipsa vi facultatis apostolicæ extraordinariæ dispensare dignetur.

Causæ sunt : 1° omnia ad matrimonium parata; 2° scandala et oblocutiones vitanda.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

Si Ordinarius non gaudet indulto Sedis Apostolicæ quo possit in eo impedimento dispensare, confessarius deberet hanc supplicam ad Ordinarium vel ad officialem mittere, eumque rogare, *ut super eo impedimento Sanctæ Sedis dispensatio procuretur.* Vel

posset ipse ad Majorem Pœnitentiarium Romæ supplicam suam dare. Hæc autem in jam data supplica tunc forent mutanda :

1° loco : Illustrissime etc. scribatur :

Eminentissime ac Reverendissime Domine.

2° loco : Quare humillime etc. scribatur :

Quare humillime supplicat Eminentiæ vestræ, ut super eo impedimento cum ipsa dispensare dignetur.

3° Addendum foret :

Dignetur Eminentia Vestra responsum dare ad :

. Hoc igitur loco accurate designetur superscriptio epistolæ (l'adresse).

4° Confessarius postæ sumptus ipse solvat et ita supplicæ suæ inscriptionem conficiat :

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino, Majori Pœnitentiario,

Romam.

XVII. *Formula petendi convalidationem dispensationis, quæ nulla est ob incestum reticitum in precibus, aut patratum vel iteratum post missas preces et ante dispensationis executionem, vel ob falso allegatam copulam carnalem absque culpa oratorum, vel ob reticitam bona fide oratorum malitiosam intentionem qua incestus fuit admissus.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Titia, Diœcesis nostræ subditi, matrimonium in facie Ecclesiæ inire cupiunt cum obtenta dispensatione in impedimento consanguinitatis, vel affinitatis ex copula matrimoniali, (hic exprimitur gradus), publicæ honestatis, vel cognationis spiritualis. At vero impetrata dispensatio nulla est ob incestum reticitum in precibus ; vel : ob incestum patratum vel iteratum post missas preces et ante dispensationis executionem ; vel : ob falso allegatam copulam carnalem absque culpa oratorum ; vel : ob reticitam bona fide oratorum malitiosam intentionem qua incestus fuit admissus.

Quare humillime supplicant Dominationi Vestræ, ut vi facultatis apostolicæ extraordinariæ dispensationem modo fulminatam convalidare dignetur.

Causæ sunt : 1° infamatio oratorum vitanda ; 2° scandala prævenienda.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

Si dispensatio obtenta sit super impedimento in quo ordinarius loci dispensare non potest, et si ipse eam convalidandi facultate Sedis Apostolicæ extraordinaria non gaudeat, recurritur ad Sacram Pœnitentiariam, h. e. ad Majorem Pœnitentiarium, pro *Perinde valere*, quod confessarius vel per seipsum facere potest, vel per ordinarium sive officialem loci, uti jam supra dictum est.

IV.

FORMULÆ

AD PETENDAS DISPENSATIONES MATRIMONIALES IN FORO INTERNO, A SANCTA SEDE CONCEDI SOLITAS.

XVIII. *Formula petendi dispensationis convalidationem* per PERINDE VALERE.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Titia, Diœcesis nostræ subditi, matrimonium inire intendunt, cum obtenta et jam fulminata sanctæ Sedis dispensatione super impedimento consanguinitatis secundi gradus æqualis lineæ collateralis ; vel : affinitatis primi gradus æqualis, lineæ collateralis. At vero obtenta dispensatio nulla est ob impedimentum omnino occultum et nullatenus manifestandum, proveniens e copula illicita Titii cum sorore Titiæ, super quo dispensatio petita non fuit; *vel* : ob incestum reticitum in precibus; *vel :* ob incestum patratum aut iteratum post missas preces et ante dispensationis executionem; *vel :* ob falso allegatam copulam absque culpa oratorum; *vel :* ob reticitam bona fide oratorum malitiosam intentionem qua incestus commissus fuit.

Quare humillime supplicat Titius Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut super illo impedimento dispensationem a Sacra Pœnitentiaria, et simul pro jam impetrata, sed invalide, Sanctæ Sedis dispensatione *Perinde Valere* procurare dignetur.

Vel : Quare humillime supplicant Dominationi Vestræ, ut pro impetrata, sed invalide, illa dispensatione gratiam *Perinde Valere* ipsis procurare dignetur.

Causa est : Scandala et gravissima mala præscindenda.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

XIX. *Altera formula petendi dispensationis convalidationem* per PERINDE VALERE.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Titia, Diœcesis nostræ subditi, matrimonium inire intendunt, cum obtenta dispensatione fori interni. At vero nulla est illa dispensatio, quia simul existebat impedimentum publicum affinitatis secundi gradus æqualis, lineæ collateralis, ortum e copula fornicaria Titii cum consanguinea Titiæ in eodem gradu, quæ quamplurибus est nota.

Quare, quia jam ab Apostolica Dataria dispensatio petita est super illo impedimento publico, humillime supplicant Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut pro impetrata, sed invalide, fori interni dispensatione, a Sacra Pœnitentiaria gratiam *Perinde Valere*, ipsis procurare dignetur.

Causa est : Fundatus timor, ne formas civiles impleant.

die mensis anni

NN. Pastor parochiæ

XX. *Formula petendi in ordine ad matrimonium dispensationem super voto simplici perpetuæ castitatis, vel super voto ingrediendi in religionem approbatam.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titia, Diœcesis nostræ subdita, olim votum perpetuæ castitatis, vel : ingrediendi in religionem approba-

tam, emisit. Jam vero prudenter judicatur, statum conjugalem cujus opportuna occasio sese offert, ipsi futurum esse magis salutarem.

Quare humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ ut dispensationem Sanctæ Sedis super præfato voto procurare ipsi dignetur, ut matrimonium inire et debitum conjugale licite petere ac reddere valeat.

Causa est : 1°. quod nisi nubat, in certo periculo salutis versatur ; 2°. quod ad negotia gerenda, jam viro carere non potest ; 3°. quod, quum sit pauperrima, hoc matrimonio melius vitæ sine egestate transigendæ consulit ; 4°. quod oratrix ob ingentes stimulos carnis, se posse continenter vivere diffidit, etc.

die . . . mensis . . . anni

NN. Confessarius ecclesiæ

Pro masculis eadem supplica, assumpto genere masculino, usurpari potest.

XXI. *Formula petendi convalidationem matrimonii per dispensationem seu sanationem in radice.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Titia, Diœcesis nostræ subditi, cum vero et sincero Titiæ consensu qui asseritur adhuc perseverare, matrimonium in facie Ecclesiæ contraxerunt et consummarunt. At vero matrimonium eorum est invalidum ob copulam fornicariam Titii cum sorore Titiæ, cujus impedimenti Titia est prorsus inscia. Impedimentum est omnino occultum nec timetur manifestandum, sed super eo nulla dispensatio petita fuit. Orator pœnitens fundate timet, ne si qualicumque modo consensus renovatio a putativa uxore petatur, eam ipsa vel recuset, vel si non abnuat consensum renovare, pax domestica ob violentas suspiciones ; vel : acerbissimos mores compartis gravissime inde turbetur.

Quare, quia orator optat in gratiam Dei redire, compartem gratiarum matrimonii participem reddere et

numerosam sobolem legitimare, humillime supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut dispensatione in radice præfati matrimonii sanationem a Sacra Pœnitentiaria ipsi procurare dignetur.

die mensis anni

NN. Confessarius ecclesiæ

Si confessarius ipse malit Romam scribere, id facere poterit, servatis quæ in supplica XVI dicta sunt, servandis ; quod etiam notandum est pro formulis XVIII, XIX et XX.

N. 2.

Decretum Eminent. ac Reverend. Domini ENGELBERTI S. R. E. Presb. Card. STERCKX, Archiepiscopi Mechlin.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

(In Congr. Decanorum anni 1851.)

Cum christianæ æque ac civilis societatis magnopere intersit ut, juxta monitum Apostoli, 1 Thess. 4. ℣. 4., nuptiæ in *sanctificatione et honore* habeantur, parochi, confessarii ac concionatores, quæ in hac re officii sui sunt, cum omni diligentia servare debent ; qualia præcipue sunt quæ sequuntur.

I. Inprimis cum Catechismo Romano diligenter animadvertant *tum sanctum Paulum, tum Apostolorum Principem, quæ non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim Spiritu afflati optime intelligebant quanta et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent et inviolatam servarent ; contra vero ea ignorata vel neglecta, plurimas maximasque calamitates et detrimenta in Ecclesiam importari.* (Parte 2, de matrim. Sacram. n. 2). Quare valde solliciti sint ut quæ de hoc Sacramento fidelibus scitu necessaria sint, accurate in catechismis et concionibus doceant et explicent, scilicet :

1°. Non omnes posse inire matrimonium, sed qui a Deo vocati sunt, et requisitis ad graves istius status obligationes adimplendas qualitatibus prædíti sunt; imo per se melius ac salutarius esse manere in virginitate aut cœlibatu, quam jungi matrimonio; *nihil enim beatius*, ait idem Catechismus, *in hac vita fidelibus potest contingere, quam ut animus nulla mundi cura distractus, sedata et restincta omni carnis libidine, in uno pietatis studio et cœlestium rerum contemplatione conquiescat.* (Ibid. n. 1). Addant tamen votum perpetuæ castitatis inconsiderate, præcipue a junioribus, emitti non posse.

2°. Explicandum est, quæ sit ipsius Sacramenti dignitas et præstantia, et quas gratias conferat si digne suscipiatur, ut ita nupturientes intelligant se non humanam aliquam rem, sed divinam aggredi, ac ea qua par est mentis puritate et pietate ad Sacramentum accedant. Addendum etiam horrendum divinæ ultionis exemplum, quod Tobiæ 3. ℣. 8. refertur, ac monita quæ Archangelus Raphael juniori Tobiæ dedit. Ibid. 6. ℣. 16. Atque inde concludendum, quod antequam de ineundis nuptiis statuatur, divina voluntas exploranda sit, ac propterea assidue preces fundendæ, ad Sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ accedendum, ac omnia sedulo excutienda sint, ut discernatur an status ipsaque persona quacum nuptiæ ineundæ sunt, conveniant, speciatim vero inculcandum est, in delectu compartis non tam divitias, corporales dotes, aliasve temporales circumstantias attendi debere, quam morum honestatem, prudentiam, pietatem, ipsamque salutis operandæ facilitatem.

3°. Neque omittant parochi vocem attollere in illos qui, insciis aut etiam invitis parentibus, ad matrimonium ineundum se adstringunt : licet enim ejusmodi matrimonia valida sint, gravissima tamen inde dissidia, aliaque mala in familias redundare solent. Puellas præcipue moneant ne sine parentum consilio se obligent, ut in re tanti momenti caute omnino se gerant, famam illibatam custodiant, pudori prospiciant, neque ullis pollicitationibus se illaqueari sinant.

4°. Doceant servanda esse quæ de matrimonio lege civili præscripta sunt, ne conjuges et proles effectibus civilibus priventur. Addant vero, ex lege Dei et Ecclesiæ nullum esse matrimonium nisi coram parocho et duobus testibus contrahatur ; atque adeo tamquam publice concubinarios habendos esse, qui, solis civilibus formis adimpletis, simul cohabitant.

5°. Annuntient etiam, ex lege Ecclesiæ ad sponsalia admitti non posse qui ignorant rudimenta fidei, adeoque ab illis qui matrimonium inire cogitant, tempestive circa præcipua Catechismi capita memoriam refricandam esse, ut interrogati a parocho respondere valeant.

6°. Moneant, ex Concilii Tridentini præscripto curandum esse ut nuptiæ ea qua decet modestia et honestate celebrentur ; adeoque in conviviis, si quæ fiant, evitandum esse quidquid Christianos dedecet. Si qui in hac re publici abusus irrepserint, publice quoque reprehendantur nihilque intentatum relinquatur ut penitus extirpentur.

7°. Semel saltem in anno parochi de conjugatorum officiis concionem aut instructionem faciant. Nunquam vero cessent eos monere de gravissima obligatione educandi filios in timore Domini, adeoque curandi ut sanctissimis Evangelii præceptis a teneris annis imbuantur, et pro cujusque status conditione, litteris, scientiis, arte vel opificio instituantur.

8°. Doceant ab Ecclesia in Concilio Tridentino merito damnatam esse hæresim illorum qui prætenderunt matrimonium legitime coram Ecclesia initum, ob hæresim, molestam cohabitationem, affectatam absentiam, aut adulterium dissolvi posse ; et vivente comparte aliud matrimonium posse contrahi ; illumque errorem hodie a fidei inimicis frustra renovari, cum scriptum sit : *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

9°. De impedimentis matrimonii sæpius occurrentibus similiter instruendi sunt fideles, necnon de obligatione ea denuntiandi, si quæ inter conjungendos existere noscantur, prout indicatur in Catechismo diœcesano.

10°. Tandem docendum, parentes pro iis quibus erga proles tenentur officiis, de statu ab ipsis eligendo maxime sollicitos esse oportere; ipsosque adeo invigilare debere ne nuptias saluti nocivas contrahant.

II. Cum valde utile sit ut sponsalia solemnia matrimonio præmittantur, et Pastorale nostrum dicat : *Matrimonii Sacramentum justas ob causas ex Ecclesiæ consuetudine præcedere debent sponsalia;* hinc ea semper celebrentur in locis ubi in usu sunt, nisi ob necessitatem dispensatio obtenta fuerit.

III. Caveant diligenter parochi, ne ad sponsalia admittant nisi quos sibi subditos esse indubitate noverint; et si quidem, ut in famulantibus contingere natum est, ante matrimonii celebrationem parochiam corpore et animo deserant, eorum matrimonio non assistant, nisi ex speciali delegatione parochi ad quem transmigrarunt.

IV. Priusquam sponsi ad sponsalia et proclamationes admittantur, parochus seorsim et diligenter illos examinet circa sequentia, nisi aliunde ea certo noverit : 1°. An sponte ac libere sese ad sponsalia præsentent, nec alteri sint adstricti. 2°. An parentes matrimonio consentiant. 3°. An nullum inter ipsos intercedat impedimentum. 4°. An in parochia verum domicilium habeant et habituri sint donec matrimonium contraxerint. 5°. An circa fidei rudimenta ac ipsas conjugatorum obligationes debite sint instructi.

Si quis in necessariis ignorans deprehendatur, ad sponsalia non admittatur nisi illa prius didicerit, aut ante matrimonium discere et novum examen subire paratus sit.

V. Si sponsi sint diversarum parochiarum, præfata a proprio utriusque parocho explorari debent; sponsalia vero et matrimonium pro more celebrentur coram parocho sponsæ. Unde parochus sponsi litteras testimoniales conscribat, quibus alteri constet, ad sponsalia, proclamationes vel matrimonium procedi posse. Nullus vero parochus matrimonio assistat, nisi legitimo testimonio alterius parochi a quo proclamationes fieri debent, constet nullum impedimentum detectum fuisse.

Contractis sponsalibus, parochus moneat desponsa-

tos ut ad ipsum matrimonii Sacramentum sancte suscipiendum se præparent ; et stricte injungat ut triduo saltem ante illud sua peccata confiteantur ; hoc enim intervallo confessarius sæpe indiget ut dispensationi eorum aut impedimentis, si quæ detegat, providere possit.

VI. Ad evitanda gravium malorum pericula quæ ex frequenti sponsorum consuetudine ante matrimonii celebrationem exoriri solent, occasione sponsalium etiam serio monendi sunt ne secreta colloquia inter se, semotis arbitris, habeant; et stricte ipsis nomine Ecclesiæ injungendum est, ut ante contractum matrimonium sub eodem tecto simul habitare non præsumant. Parentes pariter ac cæteri quibus vigilantiæ cura incumbit, monendi sunt de officio suo ac ratione quam pro prole reddituri sunt.

VII. Quia nuptiæ coactæ tristem plerumque exitum habent, parochus sponsalia nullatenus excipiat, si alteruter contrahentium dicat se minis aut importunis precibus fuisse inductum, aut de eis fundata suboriatur suspicio.

Idem esto si alteruter parentum justa de causa matrimonio se opponat. Si vero consensum irrationabiliter recuset, casus Ampliss. Domino Officiali exponendus est, ut consensus suppleatur.

VIII. Inhærentes decretis Concilii Tridentini et Synodorum nostrarum provincialium anni 1570 et 1607, sub pœna suspensionis parochis interdicimus ne quem vagum et ignotum ad sponsalia aut matrimonium admittant, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint et, re ad Officialitatem nostram delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

IX. Antequam sponsi ad matrimonium contrahendum admittantur, tribus continuis dominicis aut festivis diebus a proprio contrahentium pastore, ejusve delegato sacerdote, publice denuntientur.

Si sponsi ex diversis parochiis sint, in utraque proclamationes fiant; si vero infra sex menses aliam parochiam deseruerint, in ea etiam proclamationes fieri oportet.

Quod si infra tres menses post factas proclamationes

matrimonium non contrahatur, proclamationes erunt repetendæ, nisi dispensatio obtenta fuerit, quæ in duabus dumtaxat concedetur.

Prohibemus ne eo ipso die quo ultima proclamatio facta fuerit, matrimonium contrahatur.

Si post contracta sponsalia sponsa vel etiam sponsus in aliam parochiam transmigraverint, ibidem sine novis proclamationibus ad matrimonium admitti possunt, dummodo proclamationum a priore parocho factarum testimonium adferant.

X. Quandocumque parocho innotuerit impedimentum canonicum, illud statim per litteras Nobis exponat, neque ulterius procedat, priusquam legitime sublatum fuerit.

Si celebrationi matrimonii fiat oppositio quæ attentionem mereatur, pastor rem componere conetur; si vero opponens persistat, casus ad Officialitatem deferatur, aut ipse opponens ad eam cum litteris remittatur; neque ad celebrationem matrimonii procedatur, nisi oppositioni renuntiaverit, aut judex ecclesiasticus eam irritam declaraverit.

XI. Non sinant parochi ut qui legitime coram Ecclesia sponsalia contraxerunt, se mutuo propria auctoritate liberent; sed si matrimonio renuntient, rationes Amplis. Officiali nostro exponant, ut auctoritate nostra sponsalia dissoluta declarentur; decet enim ut quæ Ecclesia acceptavit et approbavit, leviter, ipsaque inconsulta, non dissolvantur.

XII. Tempus clausum a Concilio Tridentino præscriptum, quantum fieri potest, observetur. Si vero ex legitima causa in eo dispensatum fuerit, conjuges a nuptialibus conviviis abstinere jubeantur, proclamationes vero antenuptiales pro more fiant.

XIII. *Munus interessendi matrimoniis celebrandis*, inquit Benedictus XIV. Constit. Nimiam licentiam, *per sese ipse parochus, nisi legitima gravissimaque de causa impeditus, obire teneatur.* Non itaque facile illud munus Vicario committat : contracto autem matrimonio, brevibus ac gravibus verbis conjuges moneat ut christiane et pacifice cohabitent, et sui status officia rite adimpleant.

Si justa causa requirat ut matrimonium in alia parochia celebretur, commissio scripto detur, et quidem ad unum determinatum parochum aliumve sacerdotem, qui parochum proprium de contracto matrimonio certiorem faciat, ut illud in registro annotetur, juxta dicenda art. XVII.

Nemo sibi non subditi matrimonio assistere præsumat, nisi a parocho illius aut a Nobis specialem facultatem acceperit; quo casu curetur ut matrimonium annotetur in registro parochiæ in qua sponsa domicilium habet.

XIV. Cum longa conjugis absentia non adferat certitudinem de ejus morte, et in ordine ad novas nuptias mors non præsumatur sed probanda sit, nullus ad secundas nuptias admittatur, nisi certo constet de morte prioris conjugis.

XV. Circa peccatores matrimonium inire cupientes, observent parochi et confessarii quæ in decretis *de Sacramentis in genere* dicta sunt, et insuper attendant ad sequens monitum decreti Archiepiscopi et Episcoporum Belgii de die 23 Aprilis 1697 :

Circa administrationem matrimonii similiter viam ineant mediam et discretam, ex una parte considerantes illud habere rationem Sacramenti : proindeque conentur suscipientes, quantum Domino juvante poterunt, ad illius gratiam suscipiendam disponere, nec (sepositis extraordinariis Nobisque inconsultis), officium suum impendant, ubi saltem alterutra pars nosceretur ad hanc gratiam indisposita. Ex alia vero parte attendant idem habere rationem contractus, respicere bonum commune prolis et familiarum : ideoque præterquam quod ex notitia confessionis Sacramentalis nullo modo hic extra tribunal conscientiæ procedere liceat, ne quidem facile hoc Sacramentum differatur notabilibus cum incommodis, prætextu præmittendi pœnitentiæ opera, vel reparandi scandali aut tollendi occasionem proximam, quando ipsummet scandalum per subsequens matrimonium reparatur, et occasio proxima per idem tollitur. Et sicut parochi matrimoniis peccatorum illorum publicorum, de quibus agit Pastorale, non possunt assistere, nisi per Nos, aut Officiales nostros, declaratum fuerit tales satisfecisse ; ita contra dum existimabunt se tales peccatores publicos habere, qui desiderant

matrimonium contrahere, non poterunt propria authoritate iis differre, sed debebunt ad Nos vel Officiales nostros quantocius recurrere et judicium nostrum desuper audire. (In Synod. Belgic. tom. 1, pag. 623).

XVI. Cum Pastorale nostrum sub gravi præcipiat ut matrimonium in ecclesia celebretur, quæ Sacramentorum proprius locus est, prohibemus ne sine speciali licentia nostra alibi id fiat. Magnopere autem commendamus ut quotiescumque fieri potest, Missa subsequatur, cui conjugati ac testes interesse valeant. Semper vero celebretur ante meridiem, nisi necessitas aliter requirat.

Meminerint parochi aliique sacerdotes lege civili sub mulcta aliisque pœnis prohibitum esse matrimonio assistere, nisi scripta magistratus civilis testificatione constet actum civilem matrimonii a conjungendis præstitum fuisse.

XVII. Statim ac matrimonium fuerit contractum, parochus accurate illud in registro describat, annotando nomina et prænomina, locum natalem et ætatem conjugum, et nomina et prænomina testium. Si vero alius sacerdos a pastore, a Nobis aut Officiali nostro delegatus matrimonio adstiterit, illius quoque nomen inscribatur. Unaquæque vero inscriptio a pastore subsignetur.

Si per contractum matrimonium proles legitimetur, curet parochus ut in registro baptizatorum, ubi baptismus prolis describitur, celebratio matrimonii annotetur.

Si matrimonium contractum sit cum dispensatione in impedimento dirimente, quod publicum censeri debet, aut in tempore clauso vel proclamationibus, illius quoque mentio fiat in registro.

XVIII. Quod in decreto 24 Decembris 1790 monebat Eminent. Prædecessor noster Joannes Henricus, Cardinalis de Franckenberg, rem scilicet esse plenam periculi, et ecclesiastico regimini ac ipsi animarum saluti nocivam, verbotenus impetrare ullas facultates, id vel maxime in petendis dispensationibus matrimonialibus obtinet. Quapropter parochi, etiam cum oratorem mittunt, in litteris impedimentum ac rationes quæ pro dispensatione

impetranda militant, accurate describant, adjecta etiam, ubi de consanguinitate aut affinitate agitur, arbore genealogiæ.

In petendis vero dispensationibus non sint nimis faciles nec nimis difficiles. *Legi enim insistere, cum observantia infert præjudicium, crudelitatem sapit*, inquit Symmachus Papa; et Concilium Tridentinum Sess. 25, Cap. 18. *de ref.* merito ait: *Sicut publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus casibus et necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat; sic frequentius legem solvere, exemploque potius quam certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nihil aliud est quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire.*

XIX. Dum contingit conjugatos in dissidiis vivere aut etiam separatos degere, parochus omni modo conetur eos ad concordiam et cohabitationem revocare. Si obtemperare nolint, et spes sit fore ut nostro nomine moniti resipiscant, res ad Officialem deferatur, qui, si reconciliationis media frustra tentaverit, nostra authoritate permittet ut sub debitis conditionibus fiat mutua thori et habitationis separatio.

Actum Mechliniæ in Congregatione Adm. RR. DD. Archipresbyterorum die 20 Maji 1851.

† ENGELBERTUS Card. Arch. Mechl.

De mandato Eminentiæ suæ.

A. GENNERÉ Secret.

INDEX

TRACTATUS DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

PROOEMIUM.

Decretum Concilii Florentini. 1

Canones Concilii Tridentini. ibid.

DE SPONSALIBUS.

DE EORUM NATURA ET ADJUNCTIS.

N°. 1. *De nomine, definitione et divisione sponsalium.* 3

2. *De consensu requisito ad sponsalia.* 4

3. *De signis consensus sponsalitii.* 8

4. *Quinam sint habiles ad contrahendum sponsalia et de ætate requisita.* 11

5. *De sponsalibus clandestinis.* 12

6. *De adjunctis sponsalium : juramento, conditione apposita, copula superveniente, arrha aut pœna addita.* 13

DE EFFECTIBUS ET NECESSITATE SPONSALIUM.

7. *De effectibus sponsalium.* 17

8. *De necessitate sponsalium solemnium , et de loco ac cæremoniis eorum.* 19

DE IMPEDIMENTIS SPONSALIUM.

9. *De iis quæ sponsalia prohibent aut irritant.* 20

10. *De consensu parentum requisito ad sponsalia et matrimonium.* 24

DE DISSOLUTIONE SPONSALIUM.

11. *Quibus modis sponsalia dissolvi possint.* 28

12. *De dissolutione sponsalium per consensum contrahentium.* 29

13. *De dissolutione sponsalium per superveniens impedimentum matrimonii.* 30

14. *De dissolutione sponsalium per subsequens matrimonium aut sponsalia cum alia.* 31
15. *De dissolutione sponsalium per votum.* 33
16. *De dissolutione sponsalium propter mutationem supervenientem, aut defectum innotescentem.* 36
17. *De dissolutione sponsalium propter fornicationem cum tertia persona.* 38
18. *An sponsi teneantur sibi mutuo occultos defectus revelare.* 40
19. *De dissolutione sponsalium propter lapsum temporis, aut discessum alterutrius.* 41
20. *An et quando requiratur auctoritas judicis ad solvenda sponsalia.* 44

DE PROCLAMATIONIBUS ET OFFICIO PASTORIS ERGA NUPTURIENTES.

21. *De proclamàtionibus antenuptialibus.* 46
22. *De officio parochi circa eos qui petunt admitti ad sponsalia et matrimonium.* 54

DE MATRIMONIO.

DE EJUS NATURA, INSTITUTIONE, HONESTATE ETC.

23. *De nomine, definitione et essentia matrimonii, ut est in officium naturæ.* 60
24. *De institutione et fine matrimonii.* 66
25. *De honestate matrimonii; an sit præceptum, aut virginitati præferendum.* 68

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

26. *An Matrimonium sit Sacramentum.* 72
27. *De ministro Sacramenti Matrimonii.* 84
28 *De materia, forma et cæremoniis Sacramenti Matrimonii.* 91
29. *De dispositionibus requisitis ad valide et fructuose suscipiendum Sacramentum Matrimonii.* 95

DE EFFECTIBUS ET SEPARABILITATE CONTRACTUS ET SACRAMENTI.

30. *De effectibus matrimonii.* 97
31. *An matrimonium possit esse validum in ratione contractus, non in ratione Sacramenti; et an possit claudicare.* 99
32. *An matrimonium validum in ratione contractus, non Sacramenti, postea fieri possit Sacramentum.* 101
33. *De matrimonio inter absentes per procuratores, et an sit Sacramentum.* 103

DE CONSENSU MATRIMONIALI ET CONDITIONIBUS APPOSITIS.

34. *De consensu matrimoniali.* 105
35. *De conditionibus consensui appositis : de præterito, de præsenti, de futuro.* 107
36. *De conditione impossibili, aut turpi, aut repugnante substantiæ matrimonii.* 110
37. *De conditione castitatis servandæ.* 114
38. *De conditione educandi prolem in infidelitate, vel in hæresi.* 115

DE FINE CONTRAHENDI ET BONIS MATRIMONII.

39. *De intentione et finibus contrahendi matrimonii.* 116
40. *De bonis matrimonii in genere.* 118

BONUM PROLIS.

41. *De bono prolis et obligationibus ad illud pertinentibus.* 120

BONUM FIDEI ET DEBITUM CONJUGALE.

42. *De bono fidei et obligationibus ad illud pertinentibus.* 121
43. *De obligatione reddendi debitum conjugale.* 122
44. *Ob quas causas liceat negare debitum conjugale.* 125

45. *Quando illicita sit petitio aut redditio debiti.* 127
46. *De voto, affinitate et cognatione spirituali in ordine ad petitionem et redditionem debiti.* 134
47. *An in dubio circa valorem matrimonii liceat petere aut reddere debitum.* 140
48. *Ob quos fines actus conjugalis exerceri possit.* 145
49. *De peccatis carnalibus conjugum inter se.* 149

BONUM SACRAMENTI ET INDISSOLUBILITAS.

50. *De bono Sacramenti seu matrimonii indissolubilitate.* 152
51. *An matrimonium quoad vinculum dissolvi possit propter adulterium; aut propter hæresim, molestam cohabitationem, vel longam absentiam.* 157
52. *De dissolutione matrimonii rati non consummati per professionem religiosam.* 164
53. *De dissolutione matrimonii rati non consummati per dispensationem Summi Pontificis.* 167
54. *De matrimonii ante Baptismum contracti dissolutione, signanter in casu Apostoli.* 168
55. *De dissolutione matrimonii per libellum repudii.* 172

DE DIVORTIO ET POLYGAMIA.

56. *De divortio, seu separatione conjugum quoad thorum et habitationem.* 175
57. *De unitate matrimonii et polygamia.* 184

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII ET POTESTATE EA CONDENDI.

58. *De impedimentis matrimonii in genere.* 190
59. *De potestate Ecclesiæ constituendi impedimenta dirimentia matrimonii.* 191
60. *An principi sæculari competat potestas statuendi impedimenta matrimonium dirimentia.* 205

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS.

61. *De impedimenti impedimentibus in generali.* 214
62. *De Ecclesiæ vetito.* 215
63. *De tempore feriato.* 217
64. *De sponsalibus, ut impedimento matrimonii.* 219
65. *De impedimento voti impediente tantum.* 220

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

66. *De impedimentis dirimentibus in generali, et an prohibeant specialiter peccata luxuriæ.* 222

ERROR, CONDITIO, AMENTIA, VIS.

67. *De impedimentis erroris et conditionis.* 230
68. *De impedimento amentiæ.* 234
69. *De mpedimento vis seu metus.* 235

LIGAMEN, IMPOTENTIA, ÆTAS.

70. *De impedimento ligaminis.* 244
71. *De impedimento impotentiæ.* 246
72. *De impedimento ætatis.* 249

VOTUM ET ORDO.

73. *De impedimento voti dirimente.* 251
74. *De impedimento Ordinis.* 254

COGNATIO, AFFINITAS, HONESTAS.

75. *De cognatione carnali, seu consanguinitate.* 255
76. *In quibus gradibus et quo jure consanguinitas dirimat matrimonium.* 260
77. *De impedimento cognationis spiritualis.* 263
78. *De impedimento cognationis legalis.* 265
79. *De impedimento affinitatis.* 269
80. *De impedimento publicæ honestatis.* 275

CRIMEN ET RAPTUS.

81. *De impedimento criminis.* 281
82. *Quando oriatur impedimentum ex adulterio sine homicidio.* 282
83. *Quandonam oriatur impedimentum ex homicidio sine adulterio.* 285
84. *Quandonam impedimentum oriatur ex adulterio et homicidio simul.* 286
85. *De impedimento raptus.* 288

CLANDESTINITAS.

86. *De impedimento clandestinitatis : ubi et quosnam obliget.* 290
87. *An hæretici degentes in locis , ubi publicata est lex Tridentina , ea obligentur.* 296
88. *De parocho coram quo matrimonium est contrahendum.* 303
89. *De habitatione parochiali.* 308
90. *Quales esse debeant testes matrimonii et qualis eorum ac parochi præsentia requiratur.* 317
91. *Quando sit validum matrimonium clandestinum, et de matrimoniis conscientiæ.* 319

CULTUS DISPARITAS.

92. *De impedimento disparitatis cultus et de matrimoniis mixtis.* 322

DE CONVALIDATIONE MATRIMONII.

93. *De officio parochi et confessarii in casu matrimonii invalide contracti.* 327
94. *De convalidatione matrimonii nulliter contracti.* 330

DE DISPENSATIONE IN IMPEDIMENTIS.

95. *De potestate dispensandi in impedimentis matrimonii.* 345

96. *De justis causis dispensandi in impedimentis matrimonii.* 345
97. *Quomodo distinguendæ causæ dispensationis, et de vitio obreptionis.* 349
98. *Qua via dispensatio Romana impetranda sit.* 352
99. *De iis quæ in libello supplici exprimenda sunt, seu de stylo curiæ Romanæ.* 359
100. *De executione rescriptorum Datariæ Apostolicæ et Sacræ Pœnitentiariæ.* 570
101. *In quibus casibus possint Episcopi dispensare in impedimentis Matrimonii.* 582
102. *De dispensatione in radice matrimonii.* 593

APPENDIX.

1. *Formulæ supplicarum matrimonialium.* 400
2. *Decreta Em. ac Rev. Engelberti S. R. E. Presb. Card. Sterckx Archiepiscopi Mechlin. de Sacramento Matrimonii.* 421

FINIS INDICIS.

236.7
D434

3393

DENS, P

AUTHOR

Tractatus de Sponsalibus et Matrimoniis

TITLE

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER

3393